

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 107ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 1961

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ἐπιτροπή Ἐπιμελείας ἑλθε
ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΕΩΡΓ. Π. ΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Ἐσωτερικοῦ: Ἔτησίᾳ Δραχ. 150.—
Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
Ἐξαμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
Ἐξωτερικοῦ: Ἔτησίᾳ Δολλ. 10—
ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2
ΤΙΜΗ ΤΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Ἀντιπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήνα)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσσαλονίκη)
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήνα)
ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Ἀθήνα)

Ἐμ' ἄσματα: «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πανταζῆ Κοντομίχη :	Ἡ Βόνιτσα στὸν 19ον αἰῶνα (ἱστορ. μονογρ.)	Σελ. 19
Στ. Μ. Γκατσοπούλου:	Ματθαῖος Μητροπολίτης Μυρέων (ἱστορ. μονογρ.)	» 19
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Καθὼς χάραξε ἡ λευτεριά (ἱστορ. χρονικά)	» 20
Σταύρου Ι. Παπαδάτου:	Αἰσλαυικαὶ διεισδύσεις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει (ἱστορ. πραγμ.)	» 2
Α. Ν. Ζούμπου :	Τινὰ περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μεθοδίου Ἀθηρακίτου	» 2
Κων. Ἀθ. Διαμάντη :	Ὁ Χριστοφ. Φιλητάς εἰς τὴν Ἑσπερίαν (ἱστορ. πραγμ.)	» 19
Γιάννη Σαραλῆ :	Λαογραφικὰ Ἀρίστης Ζαγορίου	» 2
Κώστα Π. Λαζαρίδη :	«Μιὰ σκύλα πεθερά...» (λαογραφικά)	» 2
Σπύρου Μουσελίμη :	Ἐνθυμώσεις καὶ ἐξορκισμοὶ (λαογραφικά)	» 2
Ἠλία Βασιλά :	Συμπληρώσεις καὶ ἐτυμολογικὰ στὸ ποιμενικὸ λεξιλό- γιο τοῦ Σπ. Μουσελίμη	» 2
Πρόγραμ. Ἀν. Ἡπ. :	Τὸ Πρόγρ. Ἀναπτ. Ἡπείρου 1960—1964 (μελέτη)	» 2
Παρ. Ι. Μηλιόπουλου :	Ὁ Ἄηδονας (ποίημα)	» 20
Θ. Μετσιμενίδη :	Ἕπνος κάτω ἀπ' τὴν ἐμίχλη (διήγημα)	» 21
Ἀπ. Γ. Σπυροπούλου :	Ἐρευνα γύρω στὶς ξένες λέξεις ποῦ εἶναι στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Παραχελωνίδος	» 2
Κώστα Κατσούχη :	Ἕνα ἀνθογυάλι (ποίημα)	» 2
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Ἡ Πολωνέζα (διήγημα)	» 2
Ι. Παπαδημητρίου :	Εἰς ἓνα ἀνάγλυφον τῆς Ἐλευσίνας	» 2
Γεωργίου Παϊσίου :	Ἀγιογραφία καὶ Ἀγιογράφοι Χιονιάδων (πραγμ.)	» 2

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Τὸ θέατρο Βορείου Ἑλλάδος — (Μ. Ἀλιανού) — Τὸ βραβεῖο κριτικῆς (Α. Γ.) — Κριτικοὶ καὶ Λογοτέχνες (Π. Ναθαναήλ) — Τὰ δυὸ ρεσιτάλ (Α. Γ.) — Ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν (Α. Κ.) — Τὰ μηνύματα τῆς Ἐπαρχίας (Δ. Σαλαμάγκα). — Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα: «Ἡ ἀγάπη νίκησε, τὰ τεῖχη γκρεμίστηκαν!» (Ν.κ. Περάσσου). — Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Ἑλληνικῆς Σταμούλη—Σαράντη: «Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη» — Δημ. Σταμέλου: «Ρομμελιώτικο Ἡμερολόγιο» — Κώστα Καραποτάκη: «Γάμος τοῦ παλιοῦ καφεροῦ» — Ἀγγελικῆ Χατζημιχάλη: «Ραφτάδες, Χρυσοραφτάδες καὶ καποτάδες» (Δ. Σαλαμάγκα) — Ἠλία Γεωργίου: «Ἀνακρίθειαι δδασκόμεναι ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Ἱστορίᾳ» (Ν. Πατσέλη) — Δημοσθ. Ζαδέ: «Γλαροφωλιές στὴ Φύμαινα» (Δ. Κόκκινου). — Τὸ Χρονικὸ τοῦ Θεάτρου: Φ. Γκ. Λόρκα: «Ἡ Γέρμα» — Οὐίλλ. Ντάγκλας Χιούμ: «Νυφοπάζαρος» — Χέρμαν Γούκ: «Ἡ ἀνταρσία» — Κλήντ Μανιέ: «Ἕνας ἐμπιστὸς κύριος» — Ε. Ἰονέσκο: «Τρία Μονόρακτα» (Τ. Σωήρχου). — Ἡ 25ῃ Μαρτίου καὶ ἡ Ζ. Π. Α. — Περιοδικὸ ποῦ λάβαμε: — Διόρθωσις.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 107ον

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

Η ΒΟΝΙΤΣΑ ΣΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

(ΕΛΗ, ΛΗΣΤΕΙΑ, ΖΩΟΚΛΟΠΗ)

Ἡ Βόνιτσα εἶναι μιὰ ὁμορφιά ἀναμφισβήτητη, στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Ἡ ἄπλα τοῦ κάμπου της, σωστὴ καρποφόρος θεϊκὴ εὐλογία, καὶ ἡ ἡρεμία τῶν γιᾶλων της. πλημμυρίζουν τὴν ψυχὴ σου μὲ ἄνεση καὶ χαίρεσαι ἀπολαυστικὰ τὴν καλὴν ὥρα τῆς φύσης. Πέρα μακρὰ, στὰ Ν. Α. τοῦ κάμπου, ὑψώνεται τὸ Περγανί, κατάμαυρο κι' ἄγριο βουνό, ἐπιβλητικὸ περίσσια. πὺ διακλαδίζεται καὶ σβηέται μέσα στὴ σκληροτράχηλη Ἀκαρνανία καὶ δίνει μὲ τὴν παρουσία του μιὰ χτυπητὴ ἀντίθεση. Ἀπ' τὰ ριζὰ του, ὥστόσο, πολὺβροα καὶ πλούσια ἀναβρῦζουν τὰ νερὰ τοῦ Μοναστηρακιοῦ, πὺ ποτίζουν εὐλογία τὸν ἀπέραντο κάμπο, πὺ κάπου ἐκεῖ σὲ μιὰν ἄκρη του, πλάι στὴ θάλασσα, γλιστρώντας, λές, ἀπὸ ψηλὰ ἀναπαύτηκε ἓνα κομμάτι τῆς τραχειᾶς Ξηρομερίτικης ψυχῆς, ἡ Βόνιτσα.

Βουτηγμένη στὴν πρασινάδα, καμαρώνει γιὰ τὸ ἐξαιρετο νερό της, φερμένο ἀπ' τὶς πηγὲς Κορπῆς, καὶ δείχνει μὲ περηφάνεια τὸ παλῆθὸ Βενετσάνικο κάστρο της, στημένο, μὲ μιὰ πολυδαίδαλη κατασκευή, κατάκορφα στὸ λόφο, πὺ στέκει στὰ Β. Δ. της. Ἄλλοτε ὅλος αὐτὸς ὁ λόφος, μὲ τὴν παλαιῖκή κορώνα, ἦταν πνιγμένες στὰ πεῦκα. Μὰ σήμερα οἱ Βονιτσαῖνοι θυμοῦνται μὲ πίκρα τὶς δύσκολες ἐκεῖνες στιγμὲς τῆς κατοχῆς, τότε πὺ οἱ Γερμανοὶ ἐρήμωσαν τὸν τόπο, κόβοντας ὅλα τὰ πεῦκα. Ρίχτηκαν ὥστόσο μὲ πείσμα κι' ἀναδασώνουν ἀποτελεσματικὰ τὶς πλαγιές.

Τὸ κάστρο εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς περιοχῆς καὶ τὸ προσέχουν σὰν τὰ μάτια τους. Αἰῶνες ὀλόκληρους, σκληροτράχηλος βάρδος, παρακολουθοῦσε μὲ τ' ἄγρυπνα μάτια του, σωστὸ στοιχεῖο, τοὺς δυνάστες, πὺ μπαινόβγαιναν καὶ διαγομιζανε τὰ γύρω. Ἀπὸ ψηλὰ ἐκεῖ τὸ θέαμα εἶναι ὁμολογουμένως ἐπιβλητικὸ. Τὸ μάτι σου ἀναπαύεται στὰ ἡσυχὰ νερὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ, πὺ θωπεύει στοργικὰ πεντέξη νησάκια, ἀνάλαφρο σύμπλεγμα, μικρὰ καὶ παρατημένα, καὶ πὺ χαίρεται τὴ μόνωσή του παίζοντας μ' ἓνα πλῆθος ὀρμίσκων, στ' ἀλήθεια, γραφικῶν. Ἀντίκρουα σου τὰ Ἡπειρωτικὰ Βουνά, πὺ τραβᾶνε κατὰ Βοριᾶ καὶ Νότο, περηφανα καὶ Βλοσυρά.

Ἄν κοιτάξεις κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο, Δυτικά, θὰ χαρεῖς τὴ θάλασσα, πὺ, σχηματίζοντας κανάλια, προχωρεῖ, μὲ τὶς ὑγρὲς γλῶσσες της, πρὸς τὸν κάμπο καὶ δίνει μιὰν ἄλλην ὄψη στὴν περιοχὴ. Θυμίζει, λένε, Βενετία. Ἔτσι οἱ παλῆότεροι ἔλεγαν πῶς, ἡ Βόνιτσα καὶ ἡ Βενετία δὲν εἶχαν καὶ μεγάλη διαφορὰ. Ἐλέγαν μί-

λιστα και στη γλώσσα της «Γαληνοτάτης»: «Vonizza Venezīa, Pocco differentia». Τὸ λένε και σήμερα, μὰ μέ κάποιαν ἐπιφυλακτικότητα, σὰν νὰ τὸ θεωροῦνε ὑπερβολή.

Δὲν ἔλειψαν και οἱ θρούλοι: Φεύγοντας ὁ Βενετσᾶνος ἀφέντης, θέλησε νὰ κρύψει τοὺς θησαυροὺς του. Και τοὺς ἔκρυψε στὴν εἴσοδο τοῦ ἰσχυροῦ περιτειχώματος, στὴ σημερινὴ θέση «εὐκάλυπτος». Και τί ἦταν οἱ θησαυροὶ του; Μιὰ γουροῦνα και δώδεκα γουρουνόπουλα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι.

Λίγο πιὸ πίσω στὰ Βόρεια, εἶναι ἡ «σκάλα τοῦ Ἄλῃ·πασᾶ». Ἀπὸ κεῖ ὁ Ἄλῃς ἀνέβαινε στὸ κάστρο, κι' ἐκεῖ ἄραζαν τὰ καΐκια, πὺ φέρνανε τροφές και πολεμοφόδια.

Ὡστόσο, παλιότερα, ἡ Βόνιτσα γνώρισε μαῦρες μέρες. Μαστίζονταν ἀπὸ συμφορές. Ἡ φύση σὲ δυναστεύει θανάσιμα, ἂν δὲν τὴν δαμάσεις. Τὰ νερὰ πὺ κατέβαιναν ἀπ' τὴν Κορπὴ και τὸ Μοναστηράκι, σχηματίζαν θανατηφόρα ἔλη. Ἡ ἔλνοσσία ἐμάστιζε τὴν περιοχὴ κι' ὁ θάνατος ἐθέρριζε ἀνελέητα μικροὺς και μεγάλους. Ὁ χάρος ἐφώλειαζε παντοῦ: Μαρασμὸς στὶς ψυχές, μαρασμὸς στὴν καλλιέργεια. Κίτρινοι και ἀπογοητευμένοι, κατηφεῖς και μοιρολάτρες, κινούνταν οἱ ἄνθρωποι σὰν σκιές. Ἀπ' τὸ μῆνα Ἰούνιο ὡς τὸ Σεπτέμβρη οἱ καμπάνες χτυποῦσαν πένθιμα. Τὸ κάθε σπίτι ἔχανε κι' ἀπὸ ἓναν, τουλάχιστον.

Ἡ φρικτὴ αὐτὴ κατάσταση εἶναι δημιούργημα τῶν μετεπαναστατικῶν χρόνων, τότε πὺ ἡ περιοχὴ ἔμεινε στὸ ἔλεος και τὴν ἐρήμωση τῶν Τούρκων.

Πρὶν ἀπ' τὴν ἐπανάσταση ἡ περιοχὴ ἦταν χαρὰ Θεοῦ. Τὰ νερὰ ἔτρεχαν ὀλοκάθαρα, ὄχετοῖ μεταφέρνανε τὰ στάσιμα στὴ θάλασσα και ἡ καλλιέργεια βρισκόντανε σὲ ἀνθιση. Ὁ κάμπος ἦταν, στὸ μεγαλύτερο μέρος του, φυτεμένος ἔληδες. Δὲν εἶναι καθόλου παράξενο τοῦτο. Γιατί και ἡ Λευκάδα ὅσο και ἡ Πρέβεζα, πὺ ἦταν, ὅπως και ἡ Βόνιτσα, κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Βενετσᾶνων, εὐνοήθηκαν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἔτσι τεράστιες πεδινές τους ἐκτάσεις φυτεύθηκαν μὲ ἔληδες, πὺ σήμερα ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τίς σπουδαιότερες πηγές τῆς οἰκονομίας τους. Γιὰ ποιὸ λόγο νὰ μὴν ὑπῆρχε και στὴ Βόνιτσα, στὸν τόσο εὐφορο κάμπο της, ἔλαιῶνας;

Ἦπῃρχαν ἀκόμα τεράστιο πλατάνια, σὲ μεγάλη ἔκτασι, πὺ σήμερα τὸ λένε «Πλατανιά». Τὰ Πλατάνια ἐξυγιαίνουν τὸν τόπο και τὸν δροσιζοῦν. Στὰ γύρω μέρη ἀπλώνονταν πλούσια περιβόλια, πὺ ἀρδεύονταν πλουσιοπάροχα ἀπ' τὰ νερὰ τῆς Κορπῆς και τοῦ Μοναστηρακιοῦ. Οἱ Βενετσᾶνοι κέρδος εἶχαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν παραγωγὴ. Ἀρκετὰ προοδευτικοί, μὲ τὴ βεβαιότητα τῆς ὀριστικῆς κατοχῆς, πῆραν μέτρα γιὰ τὴν καλλιέργεια και φρόντιζαν κάπως και γιὰ τὴν ὑγιεινὴν κατάστασι. Ὅλα αὐτὰ, φυσικά, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς Ἀνατολίτες δυνάστες μας. Ἐξ ἄλλου ἤθελαν νὰ τᾶχουν καλά και μὲ τοὺς ντόπιους προεστοῦς, πὺ εἶχαν τίς μεγάλες περιουσίες.

Σὲ τοιῦτη τὴν ἐποχὴ τὴ Βόνιτσα τὴν ἔλεγαν Βόδιστα, δηλ. πόλη μὲ πολλὰ νερὰ. Γ' ἀκοῦς και σήμερα, πὺ και πὺ, και τὸ λένε γιὰ νὰ δείξουν, πὺς κάποτε ὁ τόπος βρισκόνταν στὴν ἀκμὴ του και χαίρονταν, μέσα στὰ πλούσια κρυστάλλινα νερὰ του.

Παράλληλα ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ἐπαρχίας. Εἶχε στὰ χέρια της τὸ ἐμπόριο ὀλόκληρης τῆς Β.Α. Ἀκαρνανίας και πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἐμπόρους της εἶχαν ἀντιπροσώπους σὲ γειτονικὲς πόλεις, ὅπως στὴν Ἄρτα. Τὸ λιμάνι της ἦταν καταλλήλοτατο γιὰ φορτώσεις και ἐκφορτώσεις και οἱ Βενετσᾶνοι κυρίαρχοι τὸ φρόντιζαν πολὺ. Ὅλο τὸ ἐμπόριο τῆς περιοχῆς διεξάγονταν ἀπὸ κεῖ. Μὰ και μὲ τὴ Λευκάδα ἀκόμα ἡ ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία γινόνταν ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ὅταν ὅμως κηρύχτηκε ἡ ἐπανάστασι, ὁ Χασᾶν πασᾶς τῆς Ἄρτας, σὰν ἔμαθε τὴν κήρυξη τοῦ ἀγῶνα στὴν Αἰτωλοακαρνανία, ἀποκεφάλισε, στὶς 29 τοῦ Μᾶη, Βονιτσᾶνους ὀμήρους, πὺ βρισκόντανε στὴν Ἄρτα γιὰ ἐμπορικοὺς λόγους. Οἱ

Βονιτσᾶνοι σὺν ἔμαθαν τὴν ἀπαίσιαν πράξιν ἐγκαταλείψαντες μὲ σπαραγμὸν τὸν τόπο τους, παράτησαν τὰ σπίτια τους, τὸ βιό τους καὶ ἔφυγαν νὰ σωθῶν (1). Ὅσοι μποροῦσαν νὰ πλεμῆσουν πέρασαν νύχτα ἀπ' τὸ Μοναστηράκι, ἐνώθησαν μὲ τοὺς ντόπιους κι' ἀπὸ κεῖ ἔφτασαν στὸ Βάρνακα ποῦ ἦταν τόπος ἀπόρθητος, στὰ χέρια τοῦ Βαρνακιώτη (2). Ὁ ὄπλαρχηγὸς τοὺς δέχτηκε μὲ χαρὰ του. Ἔτσι σχηματίσαν ἓνα σῶμα γενναίων ἐκδικητῶν, ποῦ πολέμησαν σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀγῶνα, ὅπου χρειάστηκε. Τὰ γυναικόπαιδα πῆγαν στὸν Κάλαμο, ποῦ εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἄμαχοι καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Στερεᾶς. Αὐτὸ τὸ νησί βοήθησε πολὺ τὴν ἐπανάσταση. Ἀργότερα ὅμως πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐγκαταστάθηκαν στὴν Λευκάδα καὶ Κέρκυρα.

Ἦστερα ἀπὸ τὴ φυγὴ τῶν κατοίκων, ὁ ὄπλαρχηγὸς Τσόγκας μὲ πολλοὺς Ἀκαρνανεὺς καὶ Λευκαδίτες, ἔφτασε ἔξω ἀπὸ τὴ Βόνιτσα καὶ τὴν πολιορκήσε. Οἱ Τούρκοι τρομαγμένοι κλείστηκαν στὸ κάστρο. Ἡ πολιορκία ὅμως ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα γιατί ἦρθαν ἐνισχύσεις Τούρκων ἀπὸ τὴν Ἡπειρο. (3) Ὁ Τσόγκας ἔφυγε βλέποντας τὸ ἄσκοπο τοῦ ἀγῶνα καὶ οἱ Τούρκοι κατέβηκαν, ἀποθηριωμένοι, στὴν ἔρημη κωμόπολη καὶ ἄρχισαν τὴ λεηλεσία: Δὲν ἄφησαν καλύβι γιὰ καλύβι ἀλεηλάτητο. Ὅ,τι τοὺς ἦταν χρήσιμο τὸ ἄρπαξαν, κι' ὅ,τι δὲν τοὺς χρειάζονταν τὸ πετοῦσαν στοὺς δρόμους: Καρποὶ, ροῦχα, σκεύη, ἀνακατεμένα, εἶχαν γιομίσει τὶς αὐλὲς καὶ τὰ χαντάκια. Σὺν ἐπισφράγισμα τῆς καταστροφῆς ἔβαλαν φωτιά κι' ἔκαψαν τὴ Βόνιτσα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.

Δέκα καὶ πλέον χρόνια οἱ Τούρκοι καταστρέφανε συνεχῶς. Ἐνῶ τὰ δάση ἦταν κοντὰ καὶ μποροῦσαν νὰ προμηθευτοῦν ξύλα, ἔκοβαν τὶς ἐληές καὶ τὰ δένδρα τῶν περιβολιῶν. Οἱ ἴδιοι ὀχυρωμένοι ψηλὰ στὸ κάστρο δὲν νοιάζονταν παρὰ πῶς θὰ προφυλαχτοῦν ἀπ' τοὺς ἐπαναστᾶτες. Νωθροὶ καὶ ράθυμοι Ἀνατολίτες δὲν ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴν ὑγεία τους παρὸτι ἡ ἔλνοσσία τοὺς ἐμάστιζε. Σὲ τέτοιο σημεῖο ἔφτασε ἡ ἐγκατάλειψη, π ο ὕ μ ε σ α σ τ ῆ π ὁ λ η, κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀπελευθέρωσης, ὑπῆρχαν ἀγριογούρουνα.

Οἱ ξερριζωμένοι γύρισαν στὰ σπίτια τους στὰ 1836. Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς γενετειρᾶς τους ἐγίνε στὰ 1828 ἀπὸ τὸν Τσώρτσ καὶ ἡ περιοχὴ δόθηκε στὴν Ἑλλάδα στὰ 1832. Ἀλλὰ οἱ ἀτυχεῖς Βονιτσᾶνοι, δὲν ἔπαιρναν τὴν ἀπόφαση νὰ γυρῶσιν σπίτια τους. Τέσσαρα χρόνια ἐπίσημα ἐλεύθεροι καὶ τρέμανε μπροστὰ στὴ φοβία ποῦ θὰ συναντοῦσαν στὶς παλιές τους ἐστίες: Ποῦ νὰ πᾶνε; καὶ τί νὰ βροῦν; Ὅσοσο κάποια μέρα θὰ γύριζαν, εἶχαν ἀφήσει τὶς περιουσίες τους ἐκεῖ.

Μαζεύονταν ὀλοένα καὶ περισσότεροι ἀπ' τὰ νησιά. Τότε εἶναι ποῦ ἀδελφώθηκαν, ἔπειτα ἀπὸ τόσες θυσίες μάλιστα γιὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀνασκουμπώθηκαν νὰ χτίσουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ χωριό τους. Ἐκοψαν χορτάρια ἀπὸ τοὺς βάλτους, καὶ στήσανε καλύβες. Μερικοὶ ἔχτισαν σπιτάκια μὲ πλίθες, σὺν αὐτὰ ποῦ εἶναι σήμερα στὴ συνοικία Μπούχαλη. Σιγὰ—σιγὰ τὸ νοικοκυριό στήνονταν. Ἀρχισαν νὰ σπέρνουν καὶ νὰ φυτεύουν. Μὰ σὲ λίγο δελίασαν μπροστὰ στὸ θάνατο, ποῦ ἐρχόνταν φτωχὸς μεσ' ἀπ' τοὺς Βάλτους. Τοὺς κόπηκε ἡ ὄρεξη γιὰ δουλειὰ καὶ ἔχασαν τὸ

1. Διον. Κόκκινου: «Ἡ Ἑλλην. Ἐπαν.» τόμος 2ος σ. 320 ἔκδ. τρίτη 1957.

2. Ὁ ὄπλαρχηγὸς Γεώργιος Νικολοῦ Βαρνακιώτης, ἦταν ὁ σπουδαιότερος ἀπ' τοὺς ὄπλαρχηγούς στὴ Δυτ. Ἑλλάδα. Εἶχε στὴ διάθεσίν του τὰ κλειδιά τῶν διαβάσεων μεταξὺ Ἡ εἶρου καὶ Λιτωλοακαρνανίας. Στὴν ἀρχὴ ἦταν διστακτικὸς γιὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης. Σ' αὐτὸ τὸν ὑποστήριξε καὶ ὁ Τσόγκας, παρόλη τὴν ἐχθρὰ ποῦ εἶχαν. Εἶπαν τότε, καὶ τὸ ὑποστήριξαν καὶ μετὰ, πῶς ὁ Βαρνακιώτης βρισκόντανε σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Ὁμέρ—Βουώνη. Ὁ ἴδιος ἰσχυρίστηκε, ὅτι θὰ βγεῖ στὸν ἀγῶνα, ὅταν θὰ κατέβαιναν οἱ Ρῶσοι, ὅπως ὑποσχέθηκε ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Τέλος, πείσθηκε καὶ στὶς 25 τοῦ Μᾶη ἐξέδωσε ἐπαναστατικὴ προκήρυξη γιὰ τὴν Ἐπαρχία Ξηρομέρου, ποῦ τόνιζε, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολη (!) καὶ πῶς σὲ λίγο θὰ μπεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη. (Ὅπου παραπ. σελ. 298 γ. ε.).

3. Ὅπ. παραπ. σελ. 320.

χρῶμα τους. Ἔτσι ὁ κάμπος τους ὡς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνα ἔμεινε ἄδεντρος καὶ χω-
ρίς περιβόλια. Τὰ μόνα προϊόντα ἦταν τὸ σιτάρι καὶ τὸ καλαμπόκι

Ὅλο τὸ κακὸ ὀφείλονταν στὰ μεγάλα ἔλη πού σχηματίστηκαν μὲ τὸ φρά-
ξιμο τῶν ὀχετῶν στὸ Ἀνατολικὸ καὶ κυρίως στὸ Δυτικὸ τμήμα τῆς Βόνιτσας. Στὸ
Ἀνατολικὸ μέρος παληότερα, καθὼς τὸ λένε καὶ οἱ πῖο γέροι σήμερα, ὑπῆρχαν Ἀ-
λυκές, μὲ μεγάλη ἀπόδοση, κάπου ἐκεῖ πρὸ εἶναι σήμερα τὰ σφαγεῖα. Ὅταν στα-
μάτησε ἡ καλλιέργεια τῶν Ἀλυκῶν, ὅλη ἐκεῖνη ἡ ἔκτασις σκεπάστηκε ἀπὸ ἔλη.
Στὸ Δυτικὸ μέρος κατέβαινε ἕνας χεῖμαρρος, ἀρκετὰ ὀρμητικός, τὸ νερὸ ἀφθονο
ξεκίναε ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι. Ἡ κοίτη τοῦ χεῖμαρρου αὐτοῦ ἀλλάξε σιγά-σιγά. Ἔ-
τσι ξεχείλιζαν τὰ νερὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ σχηματίστηκαν μόνιμες ἐστίες ἐλο-
νοσίας. Πρὶν ἀπ' τὴν ἐπανάστασι τὰ νερὰ του ἔπεφταν στὴ λιμνοθάλασσα τοῦ
Μυρταριοῦ, εἶχαν τακτοποιήσει τὴν κοίτη του καὶ τὴν ἐπιβλέπανε. Γιὰ τὰ νερὰ
τῆς βροχῆς, πρὸ δημιουργοῦσαν ὡς αὐτὰ πρόβλημα «στασιμῶν ὑδάτων», πάλι
εἶχαν κατασκευάσει ἕναν πλατὺ ὀχετὸ πρὸ διέσχιζε τὸν κάμπο καὶ ἔφτανε στὴν ἴ-
δια λιμνοθάλασσα. Μετὰ τὴν ἐγκατάλειψη ὅμως ὁ ὀχετὸς γιὰ τὰ βρόχια νερὰ
κλείστηκε. Ἔτσι στὴ θέσι πρὸ λένε σήμερα Κ α τ ἄ κ ω λ ο εἶχε στήσι τὴ μόνι-
μη κατοικία του ὁ χάρος. Μιὰ ἀποπνικτικὴ μυρωδιὰ σαπισμένων φύλλων ἀναδί-
νοντα ἀπὸ παντοῦ. Ὅλος ὁ τόπος ἦταν σὲ κατάστασι λάσπης, ὀλαχρονίς: Κουνού-
πια, φίδια καὶ βδέλλες, οἱ μόνιμοι κάτοικοι.

Γιατρὸς δὲν ὑπῆρχε, σ' ὅλη τὴν περιοχὴ τοῦ Ξηρομέρου, καὶ ἡ κατάστα-
σι ἀντιμετωπίστηκε πρακτικά: μὲ βότανα. Ἡ ἀλοὴ καὶ ἡ ἀψιθιά, θεωροῦνταν
πολὺ ἀποτελεσματικὰ βοτάνια, ἀφοῦ καὶ σήμερα σὲ πολλὰ μέρη τὰ χρησιμοποιεῖ
ὁ λαός. Μερικοὶ πρακτικοὶ γατροὶ πλούτισαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Στὴν πρώτη
γραμμὴ, φυσικά, ἦταν καὶ τὰ ξόρκια. Ἀλλὰ τί νὰ κάμουν αὐτὰ τὰ γατροσόφια
καὶ πῶς νὰ καταπολεμήσουν τοὺς τριταίους καὶ τεταρταίους πυρετούς; Εἶχε βγεῖ
τότε, σὰ νέο φάρμακο, ἡ θ ε ἰ κ ἠ κ ι ν ἰ ν η. Ἀλλὰ οἱ φτωχοὶ δὲν μπορούσαν
νὰ τὴν προμηθευτοῦν, γιὰτὶ ἦταν φάρμακο ἀκριβὸ καὶ σπάνιο.

Κάθε χρόνον πέθαιναν πάνω ἀπὸ 100 ἄνθρωποι, σὲ πληθυσμὸ 2000 κατοί-
κων, τὸ πολὺ πολὺ, πρὸ εἶχε ἡ Βόνιτσα. Καμμιά φορὰ ὅμως ἔπεφταν καὶ ἐπιδη-
μίες: Τύφος, διφτερίτις κλπ.. ὅποτε τὸ ποσοστὸ ἀνέβαινε σὲ ἄρκετὲς ἑκατοντάδες,
μέσα σὲ λίγο διάστημα. Μὲ τὴν τυφώδη πνευμονία τοῦ 1846 π.χ. πέθαναν 300
ἄνθρωποι, κυρίως παιδιὰ, μέσα σὲ τρεῖς μῆνες. Πρέπει νὰ εἶχαν μεγάλη ψυχικὴ
ἀντοχὴ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ ἦταν πλασμένοι ἀπὸ σίδηρο, ἀλλὰ πρέπει νὰ
ἦταν καὶ μεγάλη ἡ ἀναλγησία τῶν τότε κυβερνώντων, πρὸ ἄφηναν μιὰ πλουτο-
φόρα περιοχὴ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πρὸ ἀπαίσιου θανάτου.

Μόλις στὰ 1842 πρωτοπῆγε γατροὸς στὴ Βόνιτσα.

Αὐτὸ ὅμως πρὸ χρειάζονταν περισσότερο ἦταν νὰ γίνον ἀποστραγγιστικὰ
ἔργα, νὰ φύγουν τὰ στεκούμενα νερὰ. Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο ἀπαιτοῦνταν χρήματα,
ἀρκετὰ χρήματα. Ποιὸς νὰ τὰ διαθέσει.

Ὅστοςο στὰ 1854 ἔγινε ἕνα βῆμα, μεγάλο βῆμα καὶ σημαντικό: Μεταφέ-
ρανε τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴ Κορπή, ἀπ' ὅπου καὶ σήμερα ὑδρεύεται ἡ κωμόπολις.
Τὸ νερὸ εἶναι ἱαματικὸ γιὰ ψαμμιάσεις καὶ τονώνει γενικὰ τὸν ὀργανισμό. Εἶναι
ὀνομαστὸ σ' ὅλη τὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα. Ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ σχετικὴ βελτίωσι. Στα-
μάτησαν νὰ πίνουν ἀπὸ τὰ βαλτονέρια τῶν πηγαδιῶν, πρὸ ἦταν πάντα γιομάτα
σάπια φύλλα καὶ σκουλήκια.

Γύρω στὰ 1867 πέρασε ἀπὸ τὴ Βόνιτσα ὁ πρωθυπουργὸς Κουμουνδοῦρος.
Οἱ Βονιτσαῖνοι ξεσηκώθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπαν τέτοιο ἐπίσημο πρόσωπο.
Αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης μπορούσε νὰ τοὺς σώσει. Ἄρχισαν τὰ διαβήματα καὶ τὰ πα-
ρακάλια. Ὁ Κουμουνδοῦρος πείσθηκε, τοὺς ὑποσχέθηκε καὶ τήρησε τὴν ὑπόσχε-
σί του: Τοὺς ἔδωσε δάνειο καὶ ἀποξηράνανε τὰ ἔλη. Πλάτυναν τὴν κοίτη τοῦ ξερῶ

πόταμου, στα Δυτικά, άνοιξαν όχετους και ό,τι άλλο θεώρησαν άπαραίτητο. Από τότε, μπορούμε να πούμε, πώς τό μεγάλο κακό σταμάτησε. "Ελλειψαν οί Τριταίοι και οί Τεταρταίοι, χάθηκαν οί επιδημίες, ιδίως ό τύφος. Φαίνεται όμως ότι δέν έκαναν βελτιώσεις στους όχετους, και ούτε τους καθάριζαν. Γι' αυτό πάλι έπεσαν έλώδεις πυρετοί. Ποτέ όμως στη φοβερή παλαιότερη μορφή τους. Καταστράφηκε και τό ύδραγωγείο. Τέλος στα 1911 έκαμαν τό σημερινό, και τό νερό τής Κορπής φτάνει άφθονώτατο σ' όλες τις άκρες τοῦ χωριοῦ. Πάντως ή έλονοσία μέχρι και μετά τόν τελευταίο πόλεμο ήταν έφιάλης. Σήμερα δέν ύπάρχει ούτε ένας πού να πάσχει από έλονοσία σ' εκείνη τήν περιοχή.

"Αλλη μεγάλη συμφορά στάθηκε, ως τις άρχές ακόμα τοῦ αιώνα μας, ή ληστεία και ή ζωοκλοπή, — αν και ή τελευταία μόλις στα μεταπολεμικά χρόνια σταμάτησε. Δεκάδες ληστές και ζωοκλέφτες, απ' τὰ γύρω χωριά, άποτελοῦσαν μόνιμη κατάσταση, μόνιμο έφιάλη άβεβαιότητας και κινδύνου. Φυσικά τό κακό ήταν γενικό σ' όλη σχεδόν τήν "Ελλάδα, τότε. Μά τό Ξηρόμερο διεκδικούσε μιὰ πρώτη θέση. Οί ληστές έρήμωναν και σκότωναν, ένω οί ζωοκλέφτες άρπαζαν τή μόνη άπαντοχή τών φτωχών τσοπαναραίων και γεωργών και πουλούσαν τήν πραμάτεια τους ως τὰ πιθ μακρονά μέρη.

Είναι γνωστό, πώς έναν αιώνα όλόκληρο μετά τήν επανάσταση τοῦ 21, ή "Ελλάδα καταβασανίζονταν απ' τους πολυώνυμους ληστές και δυσφημίζονταν συνεχώς στα μάτια τών Ευρωπαίων. "Ο φτωχός και δύστιχος τοῦτος τόπος δέν ήταν παρά «κράτος ληστών».

Φυσικά πώς δέν πρέπει να βλέπουμε σήμερα τους ληστές τής περιόδου εκείνης, σαν ανθρώπους καθαρά έγκληματίες πού πιάνανε τὰ βουνά για να ίκανοποιησουν τὰ άγρια ένστικτά τους, εφαρμόζοντας τή βία και τή σφαγή. Πολλοί βγήκανε στα βουνά, επειδή δέν μπορούσαν να ζήσουν ατά χωριά τους. Στα μεγάλα κτήματα, πού άφησαν οί Τουρκοί ή δέν έγινε καθόλου μοιρασιά ή έγινε κατά τρόπο σκανδαλώδη. "Επειτα οί δημόσιοι εισπράκτορες τους κυνηγοῦσαν για καταβολή φόρου. "Η πίεσις λοιπόν και ή δυστυχία τους έκαμε ληστές. Θάταν αλήθεια πολύ ύπομιμητικό για τήν "Ελλάδα και τό λαό της να παραδεχιοῦμε πώς όλοι αυτοί, εκατοντάδες όλόκληρες πὲ κάθε περιοχή (πολλοί ήταν άγωνιστές κατά τήν "Επανάσταση), ήταν, στ' αλήθεισ, αίμοδιψείς και κακούργοι).

"Όταν στα 1852 ανακοινώθηκε τό περίφημο «ύπόμνημα» τοῦ Πάλμερστον, πού κατασκευφαντοῦσε τήν "Ελλάδα και τήν παρουσίαζε σαν τόπο ληστών, ό "Αλέξανδρος Κουμουνδοῦρος, αντικρούοντας τόν Πάλμερστον, δήλωσε στη Βουλή πώς, «αίτία δέν είναι ή ροπή τοῦ "Ελληνικοῦ λαοῦ στην κλεψιά, στην άρπαγή και στους φόνους. Τή ληστεία, τήν υπέθρεφεν ή πολιτική κακοδαιμονία, ή έλλειψη δικαιοσύνης, ή κατάχρηση τής εξουσίας από τὰ κρατικά όργανα» (4). Και στο άνέκδοτο ύπόμνημα πού δημοσιεύουμε παρακάτω, γραμμένο από ένα Βονιτσάνο λόγιο, αναφέρεται και τό έξης: «... "Όθεν άμα οί πολιτευταί και οί πρόκριτοι ένός δήμου ή "Επαρχίας θελήσουν να καταδιώξουν τους ληστές και όχι να τους έχουν προς εκδίχισιν τών πολιτικώς αντιθέτων των, οί λησται δέν δύνανται να ζήσωσιν ούτε μιαν ήμέραν». "Επαιζε βέβαια τό ρόλο της και πολιτική τών Δυνάμεων και τής Τουρκίας. "Η Τουρκία τους δέχονταν στα έδάφη της με ξεχωριστή χαρά. "Από κει έφοδιάζονταν και έξομοῦσαν.

Στό Ξηρόμερο ή κατάσταση παρουσίαζε τήν ίδια εικόνα. "Η όρεινή "Ακαρνανία με τις τόσες χαράδρες και τὰ δάση της, με τήν έλλειψη συγκοινωνίας, προσφέρονταν πολύ για τή συντήρηση ληστών. "Η πλούσια κτηνοτροφία της ήταν σί-

4. Γιάννη Κορδάτου: «"Ιστορία τής Νεώτερης "Ελλάδας» τόμ. τρίτος σελ. 564, "Αθήνα 1957, και Γ. "Ασπρέα, «Πολιτ. και Διπλωμ. "Ισούορ», τόμ. Β' σελ. 89.

γουρο μέσον συντήρησης. Σὲ πολλὰ χωριά κυριαρχοῦσαν ολοκληρωτικά—Νόμος, ὁ νόμος τῶν ληστῶν. Στὸν κάμπο τῆς Βόνιτσας κυκλοφοροῦσαν ἀρκετὰ ἀνετα. Γύρω στὰ 1870, πὸ ἀποκορυφώθηκε ἡ ἀποθράσυνση τῶν ληστῶν, μὲ τὴν ληστεία καὶ σφαγὴ τοῦ Δήλεσι, οἱ ληστὲς τοῦ Ξηρομέρου ἦταν 130. Μὲ τὸ θόρυβο πὸ δημιουργήθηκε τότε, σὲ διεθνῆ κλίμακα, ὡς ἀποκαλύφθηκαν ὑποστηρικτὲς τῶν ληστῶν ἐπίσημα πρόσωπα καὶ ὑπουργοὶ ἀκόμα, ἀποφασίστηκε πραγματικά ἡ δίωξη τῶν ληστῶν. Τὸ ἀπαιτήσανε ρητὰ καὶ οἱ Ἄγγλοι. Ὁ κόσμος ἀνακουφίστηκε. Ἀνάσανε. Ἐπὶ τέλους! Ἐπρεπε νὰ προσβληθεῖ μιὰ μεγάλη δύναμη νὰ κλοπιστεῖ τὸ κράτος, γιὰ νὰ βγοῦν ἑκατοντάδες τὰ ἀποσπάσματα στὰ ἑλληνικὰ βουνά.

Ἔτσι στὰ 1871 ἔφτασε στὸ Ξηρόμερο ὁ Νίκος Μακρῆς διοικητὴς καταδιωκτικοῦ ἀποσπάσματος. Ἦταν καλὸς ἀξιωματικὸς καὶ γνώριζε τὸν τόπο (5). Ὁ Μακρῆς ἐκάλεσε στὴ Βόνιτσα τοὺς Προκρίτους ὅλης τῆς περιοχῆς σὲ συνέλευση καὶ μὲ ἀπειλὲς καὶ νουθεσίες, ἀπόσπασε τὴ βοήθεια ὄλων. Ἐπειτα ἐπιστράτευσε τοὺς πολῖτες καὶ ἔκαμε μικτὲς ὀμάδες γιὰ καταδίωξη. Ἡ κάθε ὀμάδα ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 20 πολῖτες καὶ πέντε στρατιῶτες. Ἐνεργήσανε μὲ σύστημα καὶ μὲ πείσμα: Πιάσανε τὶς βρύσες καὶ τὰ μονοπάτια, πὸ ὠδηγοῦσαν στὰ χωριά, καὶ μέσα σὲ μιὰ βδομάδα τοὺς ἐξαφάνισαν ὅλους. Ἄλλοι σκοτώθηκαν σὲ συμπλοκές, πολλοὶ πιάστηκαν αἰχμάλωτοι καὶ κάμποσοι, οἱ πιδὲ ἐπιβαρυμένοι καὶ οἱ πιδὲ ψύχραιμοι, αὐτοκτόνησαν. Ὅσοι πάλι μπόρεσαν ἔφυγαν στὴ γειτονικὴ τουρκικὴ περιοχὴ.

(Συνεχίζεται)

5. Ν. Μακρῆς (1827—1911): Γεννήθηκε στὸ Μεσολόγγι καὶ σπούδασε ἀρκετὰ χρόνια στὴ Γαλλία. Ἀπ' τοὺς καλοὺς ἀξιωματικὸς πὸν γνώρισε ἡ Ἑλλάδα. Ἦταν Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ κατόπιν Ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς. Βγῆκε πολλὲς φορές βουλευτὴς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ στὰ 1911 ἔγινε πρόεδρος τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ, ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἀρχὴ τοῦ Συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Μητροπολίτου Μυρέων Ματθαίου

Πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ διαπρεποῦς Ἱεράρχου, ἀναγκασθέντος νὰ ἐγκαταλείψῃ, ὑπὸ τὰς γνωστὰς τραγικὰς συνθήκας, τὴν ἐπαρχίαν του καὶ εὐκόλως δύναται νὰ εἰκάσῃ τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια ἔχυσε, ἀναχωρῶν ἐκεῖθεν. Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ἵνα παραμυθῆσῃ κάπως τὸν ἄνευ ποιμνίου μείναντα Ἱεράρχην, μεριμνᾷ διὰ νὰ τοποθετήσῃ τοῦτον εἰς ἄλλην τινὰ χηρεύουσαν Ἐπαρχίαν.

Εἰς τοὺς διατελέσαντας Ἀρχιεπισκόπους Πωγωνιανῆς ἀπὸ τοῦ 650 μέχρι τοῦ 1863, καθ' ὃ κατηργήθη ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς (1) μεταξὺ πεντήκοντα ὀνομάτων ἀρχιερατευσάντων Ἀρχιερέων οὐδαμοῦ ἀναγράφεται ὄνομα *Μ α τ θ α ἰ ο ς* εἰμὴ ἔν καὶ μόνον, κατὰ τὸ ἔτος 1610 (2) καθ' ὃ παρητήθη ὁ Ματθαῖος τῆς Μητροπόλεως *Μ υ ρ έ ω ν*, διὰ τοὺς ὡς ἄνω ἐκτεθέντας λόγους. Εἰκάζομεν, χωρὶς περὶ τούτου νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον, ἵνα παραμυθῆσῃ, ἠρεμήσῃ κάπως τὴν πολυπαθῆ καὶ πολυτάραχον ψυχὴν τοῦ δεινῶς ταλαιπωρηθέντος Μητροπολίτου, θὰ ἤχη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἵνα τοποθετήσῃ τοῦτον εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τῆς γενετείρας του, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ κάπως εὐεργετικῶς εἰς τὴν μελαγχολοῦσαν ψυχὴν του. Ἴσως ὅμως ἡ ἀρξάμενη ἐκεῖ νέα ἐθνικὴ συμφορὰ, ὁ βίαιος ἐξισλαμισμὸς τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τῆς ἐνσκηψάσης Καραμουρατίτζης πανόλους, (3) νὰ ἐξηνάγκασε τὸν πολυπαθῆ Μητροπολίτην *Μ α τ θ α ἰ ο ν* νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τὴν προσφιλεῆ του καὶ δεινῶς πάσχουσαν *Π ω γ ω ν ι α ν ῆ ν* ἢ νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν, μετὰ βραχυχρόνιον παραμονήν. Συμπεραίνομεν δὲ τοῦτο, διότι τὸ αὐτὸ ἔτος (1610) βλέπομεν ὅτι, ὁ *Μ α τ θ α ἰ ο ς* τοποθετεῖται ὡς Πατριαρχικὸς Ἐξαρχος εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς *Π α ν α γ ί α ς τ ῆ ς Ε ἰ κ ο σ ι φ ο ν ῖ σ σ η ς* (4).

Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα ποιοῦμεν μνησίαν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ κάμωμεν μικρὰν τινὰ ἐπιβαλλομένην παρεμβολλήν, σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον γνωστοτάτην ταύτην Μονήν.

Ἡ Σταυροπηγιακὴ αὕτη Μονὴ (5) εὐρίσκειται ἀπέναντι τῆς πεδιάδος Φιλίππων — Δράμας εἰς μικρὰν καὶ δασώδη κοιλάδα ἐπὶ μιᾶς τῶν Βορείων φαραγ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 99.

(1) *ΙΒ' ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ*

(2) Ἰδὲ Β' Μυστακίδην «Ἡπειρωτ. Ἀστέρα» 1914 σελίδα 69.

(3) «Ἡπειρωτ. Ἐστία» Τεύχη 94 καὶ 95 «Ἱστορικὴ Πραγματεία περὶ Πωγωνιανῆς καὶ Διπαλίτσης» τοῦ ὑποφαινομένου.

(4) Μαν. Γεδεῶν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Τόμ. Ε' σελ. 210

(5) Κων(νου) Τσιάκα «Ἱστορία τῆς Εἰκοσιφονίσσης» σελ. 14.

κων τοῦ Παγγαίου ὄρους εἰς ὕψος 780 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ παράδοσις φέρει ὡς πρῶτον τῆς κτίτορα τὸν Ὅσιον Γερμανὸν τὸ ἔτος 518 μ. Χ. Αὕτη κατεστάφη, ἄγνωστον ὑπὸ τίνων καὶ πότε, ἀνωκοδομήθη δὲ τὸ δεύτερον, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου, παραιτηθέντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, συνεπεία συζοφαντικῆς ἐναντίον τοῦ ἐκστρατείας ἀρχιερέων τινῶν. Οὗτος, μετὰ τὴν παραίτησίν του, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐρημικὴν ταύτην τοποθεσίαν. Ἐκεῖ ἀφιέρωσε ἑαυτὸν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, ἀνεγείρας τὴν Ἱερὰν ταύτην Μονὴν, ἰδίαις δαπάναις καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ ἔτος 1495.

Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ τίτλου τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς ὑπάρχουν πολλοὶ ἐκδοχαί, ἐκ τῶν ὁποίων, ὀρθότερα φαίνεται εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Ὁ πρῶτος κτίτωρ αὐτῆς Ὅσιος Γερμανὸς, ἀποπερατώσας ταύτην, ἐπελήφθη τοῦ νέου ἔργου τῆς ἀγιογραφίσεως αὐτῆς καὶ ἀνέθεσεν εἰς ζωγράφον, ἵνα ἐπὶ σανίδος ζωγραφίσῃ τὴν Πάνσεπτον Εἰκόνα τῆς Ἱεραγίας Θεοτόκου. Παραδόξως, προτοῦ ἐπιληφθῆ ὁ ζωγράφος τοῦ ἔργου του, εὐρέθη ἐπὶ τῆς σανίδος ἐξωγραφισμένη ἡ Θεία μορφή τῆς Θεοτόκου κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τῷ Θεῷ Βρέφους. Οἱ παρόντες, ἰδόντες τὸ ζωντανὸν τοῦτο θαῦμα, ἤρχισαν νὰ δοξάζουν τὸν Ὑψιστον καὶ νὰ ψάλλουν ὕμνους εἰς τὴν Ἱεραγίαν Θεοτόκον. Ἀπὸ τὴν Ἀχειροποίητον ταύτην Εἰκόνα ἐξήρχετο λάμψις ὁμοία μὲ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶδεν ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς εἰς τὸ Ὄρος Σινᾶ. Ἡ Θεία αὕτη λάμψις εἶχε χρῶμα φοινικοῦν. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου καὶ ἡ Εἰκὼν ὠνομάσθη «Εἰκὼν - φοίνισσα. Εἰκὼν Φοινιώσσοῦσα, Εἰκοσιφοίνισσα.

Ἡ ἀχειροποίητος αὕτη Εἰκὼν ἦτο Θαυματουργός. Ἄπειρα εἶναι τὰ θαύματα αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο γνωστὴ ἀνὰ τὸ Πανελλήμιον. Πλήθη πιστῶν προσήρχοντο ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος, ἵνα προσκυνήσωσι τὴν «Εἰκόνα Τῆς τῆν σεπτῆν» καὶ δεχθῶσι τὴν χάριν τῶν θαυμάτων Τῆς. Τούτου ἔνεκεν ἀπέκτησεν ἀμήθυτον περιουσίαν, Σταυροπήγεια καὶ Μετόχια καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἀριθμοῦσαν περὶ τοὺς 1300 τόμους ἐξ ὧν 400 χειρογράφους εἰς μεμβράνας καὶ χάρτην. Παρ' αὐτὴν ἐλειτούργει, κατὰ τοὺς χαλεποὺς τῆς δουλείας χρόνους, ὀνομαστὴ Σχολή, παρέχουσα τὰ τῆς παιδείας νάματα εἰς φιλομούσους νέους τῆς περιοχῆς.

Ἡ Ἱερὰ αὕτη Μονή, ὡς οὖσα ὁ τηλαυγῆς φάρος καὶ τὸ προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ σκληρῶς ἐδοκιμάσθη, κατὰ καιροὺς, ἀπὸ διαφόρους ἐπιδρομεῖς, ἰδίως ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἀπαισίους Βουλγάρους. Κατὰ τὴν ἐπάρατον ἐποχὴν τῆς Τριπλῆς Κατοχῆς — τὴν 12ην Ἰουλίου 1944 — οὗτοι ἐπυρπόλησαν τὸν ἐκ 365 δωματίων ξενῶνα τῆς, διεσώθη δὲ, ὡς ἐκ θαύματος, μόνον ὁ κυρίως Ναὸς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου. Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς χώρας μας ἀπὸ τοὺς ἀπαισίους ἐπιδρομεῖς ὁ Σεβασμιώτατος Δράμας δι' ἐράνου, ἀποδώσαντος 820.000 δραχμῶν, ἔκτισεν ἄλλο τὸ Ἡγουμενεῖον τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς. Διὰ Βασιλικῆς δὲ Διατάγματος, ἐκδοθέντος τῷ 1958 ἐπεκτείνεται ἡ διενέργεια τοῦ ἐράνου μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν Νομῶν Δράμας Καθάλλας καὶ Σερρῶν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτης, ἣτις ἀνοικοδομουμένη, ὡς εἶχε πρότερον, θέλει μαρτυρεῖ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας τὴν θαυματουργὸν προέλευσιν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Εἰκόνας ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγαθοποιὸν πολυσχιδῆ ταύτης δρασίν, ὡς προσενηγοῦσαν ὑψίστας Ἐθνικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ δεινῶς δοκιμαζόμενον Ἔθνος μας καὶ τὴν Ὁρθόδοξίαν κατὰ τοὺς χαλεποὺς τῆς δουλείας χρόνους. Εἰς τὴν Ἱερὰν ταύτην Σταυροπηγιακὴν Μονὴν ἀπεστάλη ὡς Πατριαρχικὸς Ἐξάρχος τῷ 1610 ὁ ἀοίδιμος Μητροπολίτης Μυρῶν Ματθαῖος, ὅστις, ὡς γράφει ὁ

πολὺς Γεδεών. (1) «Τὴν θαυματουργὸν Εἰκόνα εὐλαβοῦμενος καὶ πιστωθεὶς περὶ τῶν γενομένων δι' αὐτῆς θαυμάτων» ἔγραψε «Παρακλητικὸν κανόνα» πρὸς Αὐτὴν ἐκδοθέντα τῷ 1819 ἐν τῷ Πατριαρχ. Τυπογρ. Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Εὐστράτιος Δράκος (2) μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Ματθαῖος «ἐποίησε Τροπάρια εἰς τὴν Εἰκόνα» καὶ Ἀκολουθίαν εἰς τὸν Πατριάρχην Διονύσιον».

Ἐν τῇ προσπάθειά μου, ἵνα ἀνεύρω, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα πνευματικὰ ἔργα τοῦ ἐκλιπόντος Ἱεράρχου, ἀπηυθύνθην εἰς τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἡγούμενον τῆς Μονῆς κ. Βασίλειον Κουτζῆν, παρακαλῶν, ἵνα μοὶ γνωρίσῃ πᾶν σχετικὸν μὲ τὴν βραχειὰν ἐκεῖ παραμονὴν τοῦ Ματθαίου καὶ, εἰ δυνατόν νὰ μοὶ ἀποστείλῃ ἀποσπάσματα τοῦ τυχόν ἐκεῖ εὑρισκομένου Παρακλητικοῦ Κανόνος καὶ Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Οὗτος, προθύμως μοὶ ἀπέστειλε ταῦτα, δι' ὃ τὸν εὐγνωμονῶ. Καὶ, ὡς μὲν πρὸς τὸν Παρακλητικὸν Κανόνα τὸ ὑπέροχον τοῦτο ποίημα τὸ ἀποστάζον θεῖον ἄρωμα, μαρτυροῦν οὐ μόνον τὴν βαθεῖαν θεολογικὴν κατάρτισιν τοῦ Ματθαίου καὶ τὸν βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἑπερμάχον Στατηγὸν, τὴν Ἑπεραγίαν Θεοτόκον ἀλλὰ καὶ τὴν ὑμνουργικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα, ἐφάμιλλον τὴν τῶν λοιπῶν κορυφαίων Ἑμνογράφων τῆς Ἐκκλησίας, θεωρῶ ἀπαραίτητον, νὰ παραθέσω κατωτέρω τοῦτον ὡς ἔχει, ἵνα οἱ φίλοι ἀναγνώσται αισθανθῶσι τὰ αὐτὰ ἱερὰ ρίγη μὲ τὸν ὑποφαινόμενον, ἀναγινώσκοντες καὶ ψάλλοντες τὰ μελίρρυτα ταῦτα Τροπάρια, ὡς πρὸς δὲ τὴν Ἱερὰν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, εἰκάζομεν ὅτι, ὁ μὲν Ἑσπερινὸς — τὰ πρῶτα Ἑσπερία, Δοξαστικά. Αἰτῆ καὶ ἀπόστιχα—ἔγραψεν ὑπὸ τοῦ Ματθαίου ὁ δὲ Ὁρθροσ ὑπὸ τῶν Ἑμνογράφων Χρυσάνθου καὶ Μανουῆλ, τοῦ Μεγάλου ρήτορος. Ἐκάστη Ὁδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο Κανόνων, τοῦ μὲν πρώτου ἡ Ἀκροστιχὶς ἀρχεται· Διονύσιον ὑμνῶ ποθῶ Χρυσάνθος, τοῦ δευτέρου· Τὸν Ἱεράρχην Διονύσιον ἄδω Μανουῆλ.

Ὡς πρὸς τὸν Ἑσπερινόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω ἔγραψα ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Ματθαίου, συνεπέρανα τοῦτο ἀπὸ τὴν σύγκρισίν του μὲ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ. Ὁ τρόπος τῆς στιχουργήσεως, ἡ ποιητικὴ χροιὰ, ἡ πλοκὴ, τὸ λεξιλόγιον, ἔχουν μεγίστην ὁμοιότητα. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο θέλει καταλήξει καὶ ὁ φίλος ἀναγνώστης, κάμνων ἀντιπαραβολὴν καὶ σύγκρισιν τοῦ Ἑσπερινοῦ μὲ τοὺς Ἑσπερινοὺς ἑτέρων Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν αὐτοῦ, τὰς ὁποίας θὰ παραθέσω ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

Ἴδου τὸ ὑπέροχον ἔργον, ὁ Παρακλητικὸς Κανὼν πρὸς τὴν Θεοτόκον τοῦ ἀοιδίου Ματθαίου, ὅστις ἀρχεται οὕτω:

Κανὼν εἰς τὴν ἀχειροποίητον Εἰκόνα τῆς Ἑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐν τῇ Μονῇ τῆς Εἰκοσιφοινίσσης πονηθεῖς πάλαι ταπεινῷ Μητροπολίτῃ Μυρέων Ματθαίου, οὗ ἡ Ἀκροστιχὶς.

«Ματθαῖος ὑμνῶ τὴν Ἀπειρανδρον κόρην»

Ὁδὴ Α'. Ὁ Εἰρμὸς. Ὁδὴν ἐπινίκιον ἄσωμεν.

Μητέρα Σε ἔγνωμεν Ἑψίστου Λόγου, λόγον σὸν μοι παρέχε, καὶ φωταγώγησον Παρθένε, νοῦν τὸν ἐμὸν, τοῦ ἀνυμνήσαι Σε θεομῶς, Θείας Εἰκόνας μορφῆ.

Ἀνάρχου γεννήτορος, ἄχρονον λόγον, γαστρί σου ἐμόρφωσας, ὅς καὶ ἐ-

(1) Ἐμμον. Γεδεών «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Τάμ. Ἐ' σελ. 2.

(2) Εὐστράτιος Δράκος «Ἱστορ. Εἰκοσιφοινίσσης» σελ. 10.

μόρφωσεν ἐπὶ σανίδος φρικτῶς, τῆς σῆς Εἰκόνας τὴν μορφήν ἀχειροποίητον.

Τὸ θαῦμα πανάμωμε, τῆς σῆς Εἰκόνας, ὀρώντες θαυμάζομεν, καὶ ἀνυμνοῦμεν σε, ὅτι παρέχεις ἡμῖν παντοίων νόσων δεινῶν τὴν ἀπολύτρωσιν.

Θεοῦ σὺ ἐμόρφωσας ἄμορφον Λόγον μορφήν δούλου Πάναγνε ἐκ σοῦ λαβόντα γαστρὶ δίχα χρωμάτων δ' αὐτὸς καὶ ἄνευ Δέσποινα χειρὸς τὴν σὴν Εἰκόνα μορφοῖ.

᾿Ωδὴ γ'. Ὁ Εἰρμός Λίθον ὄν ἀπεδοκίμασαν.

Ξύλον, ὃ ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, τοῦτο ἐγένετο νοσοῦντων ἰατρῆιον, τοῦτό ἐστι τὸ ξύλον, ἐνῶ διετύπωσεν Ἄγνην Μητέρα ὁ Χριστὸς, ἦν, κατοικῆσαι ἡρετήσατο.

᾿Ιδε, ὃ ἀποδοκίμασαν ξύλον οἱ τεχνῖται, τοῦτο ἐγεννήθη ταμεῖον τεραστίων, αὐτὸ ἐστὶ σκεῦος, ἐνῶ τεθησαύριται ὑγεία ρῶσις τοῖς πιστοῖς, σὲ Θεοτόκον καταγγέλλουσιν.

᾿Ορος, ὃ Ἄγνη διέθετο ὁ Πατὴρ τῶν φώτων, οὗτος ἐγεννήθη ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, πεπλήρωται, ἐπὶ γὰρ αὐτὸς κατεσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ σου ὁ Υἱός, τὴν βροτῶν φύσιν ἀνεμόρφωσε.

Σῶσαι βουληθεῖς ὁ Κύριος, τὴν ἑαυτοῦ Εἰκόνα ἐκ σοῦ τὴν ἀνθρωπίνην ἀνέλαβε φύσιν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ δεῖξας ἀφράστως Πανύμνητε ἐπὶ σανίδος τὴν μορφήν, ἥ καὶ θαυμάτων πηγὴν ἔδειξεν.

(Δὲν ἀναγράφεται ὄνομα ᾿Υμνογράφου εἰς τὰ πρῶτα Ἑσπέρια)

Κάθισμα. Ἦχος Α'. Χορὸς ἀγγελικὸς

Τὴν ἄχραντον μορφήν, τῆς Παρθένου Μαρίας, τιμήσωμεν πιστοί, ὡς αὐτῇ παραδόξως, βοήθεια γέγονε τοῖς ἐν πίστει προστρέχουσι, θαῦμα μέγιστον, πῶς ἀχρωμάτως ἐφάνη, ξένον ἄκουσμα, Παρθένος ἔτεκε βρέφος, Θεὸν προαιώνιον.

Δόξα καὶ Νῦν Ἦχος Πλάγ. δ'. Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Εὐδοκία Παρθένε τοῦ σοῦ Υἱοῦ, ἐν Εἰκόνι τυποῦται ἡ σὴ μορφή, ἄνευ τεχνουργήματος, καὶ χρωμάτων Πανάχραντε, βρῦει οὖν θαύματα, καὶ πηγάζει ἰάματα τοῖς ἐν πίστει προστρέχουσιν εὐσεβῶς καὶ τιμῶσι σε, οἷς περ διὰ πλήθος πρεσβειῶν σου Παρθένε, παρέχεις τὴν ἴασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, καὶ πιστῶς ἐκδοῶμεν σοι, οἰκτίρισον Παρθένε ἡμᾶς, καὶ πταισμάτων δώρησαι τὴν ἄφεσιν, τοῖς πιστῶς προσκυνοῦσι τὸ θεῖον ἐκτίπωμα.

᾿Ωδὴ δ'. Ὁ Εἰρμός, Ἐν πνεύματι προβλέπων.

᾿Υμνῶ τὴν Εἰκόνα σου, τιμῶ καὶ προσκυνῶ τὴν ἀχειροποίητον Παρθένε Μαριάμ, ἐπὶ σανίδος δίχα χρωμάτων μορφωθείσαν, ὑπὸ πιστῶν τε ἀπάντων προσκυνουμένην, δόξα σοι ἅγια Πανύμνητε.

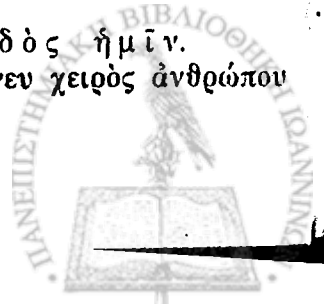
Μορφήν ἀχειρότευκτον ὑμνῶ πανευσεβῶς τὴν σὴν Μητροπάρθενε, καὶ γόνην εὐλαβῶς, κλίνω καρδίας καὶ σώματος τοῖς ἀναξίοις χεῖλεσί τε κατασπάξομαι Θεοτόκε, καὶ σὲ προσκυνῶ Παναμώμητε.

Ναὸν Σολομώντειον, καὶ πύλην Κιβωτὸν λυχνίαν καὶ Τράπεζαν, χορὸς τῶν Προφητῶν, ἐώρακέ σε ἐν πνεύματι προτυπωθεῖσαν, καὶ νῦν ἐπὶ σανίδος χειρὸς ἄνευ μορφωθείσαν, ἡμεῖς σε καθορῶμεν Παρθένε.

᾿Ω θαῦμα παράδοξον, μορφή ἄνευ χειρὸς, καὶ τόκος Θεόπαιδος σπορᾶς ἄνευ ἀνδρὸς, ἐπ' ἀμφοτέροις ὀρῶμεν θαυματωθεῖσαν, τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, καὶ δοξασθεῖσαν, δόξα σοι ἅγια Πανύμνητε.

᾿Ωδὴ ε'. Ὁ Εἰρμός, Τὴν σὴν εἰρηνην δὸς ἡμῖν.

Τὴν σὴν τιμῶμεν μόρφωσιν, ᾧ Μῆτερ Θεοῦ καὶ γὰρ ἄνευ χειρὸς ἀνθρώπου

ιστόρηται, τὰ κατ' αὐτὴν πάντες θαυμάζομεν, ὅτι ἰαμάτων ἐστὶ παντοίων πλήρης.

Ἦν ἡρετήσω οἶκημα, Τίε τοῦ Θεοῦ, ταύτην ἐν σανίδι λαμπρῶς σὺ ἐμόρφωσας, ἐξ ἧς πηγάζει ἀνεξάντλητος βρύσις ἰαμάτων καὶ τεραστίων χάρις.

Ἀπειρανδον Μητέρα σε Τίος τοῦ Θεοῦ, ἀγνήν Θεοτόκον ἐνδόξως ἀνέδειξε· μορφὴν αὐθις διετύπωσε, μέγα σου τὸ θαῦμα ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις.

᾿Ωδὴ Σ'. Τὸ ν Προφήτην Ἰωνᾶν.

Πᾶσαν ἔννοιαν θροεῖ, τὸ γινόμενον ἐν σοί, ἀχρωμάτως γὰρ μορφὴν, ὑπὲρ φύσιν ἐκτελεῖς, ἐγένου δὲ νοσοῦντων ῥῶσις καὶ ἰαμάτων πηγὴ.

Ἐχριστέ Σε ὁ Θεὸς ἐν τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, δεῖξας δὲ σοῦ καὶ μορφὴν, ἀχειρότευκτον αὐτὴν, σὲ ἔδειξε πταισμάτων λύσιν, τοῖς προσκνοῦνουσι αὐτὴν.

Ἦλεως ἡμῖν γενοῦ, Μητροπάρθενε Ἀγνή, τοῖς ἐν πίστει θέαν σὴν, προσκνοῦσιν εὐσεβῶς, ἦν ἔδειξας δίχα χρωμάτων, τετυπωμένην ἡμῖν· ῥᾶνον δρόσον οἰκτιρῶν, ἐφ' ἡμᾶς τοὺς σὲ πιστῶς ἀνυμνοῦντας καὶ τὴν σὴν, ἀχειρότευκτον μορφὴν, Πανύμνητε, ἀσπαζομένους, καὶ πάντας οἰκτεῖρον.

Κοινὰ ζιο ν. Ἦχος γ. Ἦ Παρθένος σήμερον

Τὴν μορφὴν τὴν ἄχραντον τῆς σῆς Πανσέπτου Εἰκόνας, τοῖς σοῖς δούλοις δέδωκας ἀχειροποίητον σκέπην, δώρησαι τοῖς σὲ τιμῶσι τὴν σωτηρίαν, αἴτησαι πταισμάτων λύσιν τοῖς σὲ ὑμνοῦσιν, τὸν γὰρ κτίστην ἐν ἀγκάλαις Παρθένε φέρεις, ὃν οἱ Προφήται ἐκήρυξαν.

᾿Ο Εἰρμός ᾿Ωδὴ ζ. Ἦ κάμιος Σωτὴρ ἐδροσίζετο.

Ἀχρώματος μορφὴν τῆς Θεόπαιδος, τιμήσωμεν βοῶντες καὶ ψάλλοντες· εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ἐκτυπώσας αὐτὴν.

Νεάνιδος Ἀγνῆς τὸ ἐκτύπωμα, ἐνδόξως ὑπὲρ ἔννοιαν γέγραπται, ἄνευ χειρὸς καὶ βαφῆς εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

Δυναμῶσον Πανάμωμε Δέσποινα, καρδίας τῶν ὑμνούντων τὴν ἄχραντον ὑπερφυῶς σου μορφὴν, ἦν παραδόξως τυποῖς.

᾿Ο Εἰρμός ᾿Ωδὴ η. ᾿Ον φρίττουσιν Ἀγγελοι.

Ρευμάτων ἀντλήσατε τῆς χάριτος πιστῶς, ἐκ τῆς πηγῆς Θεόπαιδος, ἧς πάντιμον μορφὴν ἀσπάσασθε πάντες, ἦτις, οὐκ ἐκ χειρὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἰψίστου προνοίας ἐμορφώθη.

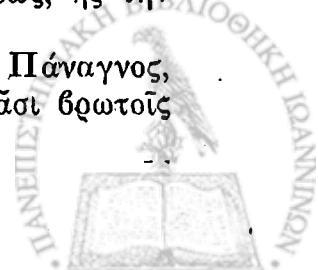
᾿Ο μέγας προέγραψε σὲ βάτω Μωϋσῆς, ὁ Λόγος δὲ γέγραφεν Εἰκόνα σῆς μορφῆς, ὃ μὲν ὑμνησέ σε, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ὃ δὲ ἔδειξέ σε πηγὴν ἰαμάτων. Ναὸν καὶ Παλάτιον Θρόνον τοῦ Θεοῦ, τρανῶς προετύπωσε χορὸς τῶν Προφητῶν τυπώσας δὲ πάλιν σὸς Τίος σὴν μορφὴν ἐπὶ σανίδος, ἐνέπλησε θαυμάτων. Κυρίαν σὲ ἔγνωμεν τοῦ κόσμου Μαριάμ ὡς Χριστὸν κήσασαν τὸν Κόσμου Ποιητήν, ὃς σὲ ἐδόξασεν ὡς Μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν σὴν Εἰκόνα ἐνέπλησε θαυμάτων.

᾿Ωδὴ θ. Τὴν Ζωοδόχον πηγὴν.

Οἰκονομίας ταμεῖον σεβάσιμον τῆς ἀχωρήτου δοχεῖον Θεότητος, φωτοφόρον σκηνῶμα, λαμπρὸν παλάτιον τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλέως τὴν Θεοτόκον Μαρίαν μεγαλύνωμεν πιστοί.

Ρημάτων ξένων ἀγγέλου ἀκούσασα ἡ Θεοτόκος Μαρία ἡ Πάναγνος, πρὸς αὐτὸν ἐβόησε, γένοιτό μοι ἄγγελε οἶκον γενέσθαι Χριστοῦ τοῦ Βασιλέως, ἧς τὴν Πάντιμον Εἰκόνα προσκνήσωμεν πιστοί.

Ἦ ἀχειρότευκτος θέα, ἦν γέγραφεν ἐπὶ σανίδος ἀρρήτως ἡ Πάναγνος, λιμὴν πέλει σωτηρίας, τοῖς ἀσθενοῦσι πηγὴ τῶν ἰαμάτων καὶ ἡμῖν πᾶσι βρωτοῖς σωτηρία καὶ ζωή.

Νεῦσον Κυρία, πρὸς ὕμνον θεράποντος ἐξ ἀναξίων χειλέων χέομενον, καὶ ἄφρασι βράβευσον τῶν πολλῶν πταισμάτων μου, ὡς Μήτηρ οὐσα Χριστοῦ τοῦ Βασιλέως καὶ γὰρ διὰ προσθειῶν σου, ὅσα θέλεις ἐκτελεῖς.

Σ τ ι χ η ρ ἃ Ἦχος α.' Ὡ τοῦ Παραδόξου Θαύματος.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος, ἐν σανίδι ἀπλῆ ἀχρώματος, ἄβαφος ἡ θεὰ Μητὸς Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος, ἀνθρώπου ἄνευ χειρὸς ὑπὸ Θεοῦ παραδόξως νῦν γέγραπται, δρᾶται θαῦμα διπλοῦν, ἐκ γὰρ Παρθένου Θεὸς προελήλυθεν, ἐξ Εἰκόνας ταύτης αἰθῆς θαυμασίων ἐκπληξίς καὶ πιστῶν σωτηρία καὶ πηγὴ θείων ἰάσεων.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος, τῆς Παρθένου Εἰκῶν ὑπὲρ φύσιν γέγραπται χωρὶς χειρὸς καὶ βαφῆς καὶ χρωματίσεως, εὐφράνθητε, γηγενεῖς, ἐπὶ τὸ μέγιστον τοῦτο νῦν θέαμα, δοξάσατε τὴν Ἀγνήν ἐπὶ τὸ ἔνδοξον τοῦτο τεράστιον, τοῖς γὰρ μέλλουσι νέμει ἀσιγήτοις ἐν ὠδαῖς τὸ παρόδοξον θαῦμα, τὴν χάριν τῶν ἰάσεων.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος, ἡ καλὴ Μαριάμ ἐν σανίδι γέγραπται, χειρὸς ἄνευ τεχνουργοῦ λαμπρῶς ἱσθόρηται, θαυμάτων ἐστὶ μεστή καὶ ἰαμάτων πηγὴ ἀνεξάντλητος, ναμάτων ζωοποιῶν καὶ ἐξαισιῶν χαρίτων τοῖς μέλλουσιν, ὡς Μητέρα ταύτην, πάντες τοῦ Θεοῦ τιμήσωμεν, ἀσπασζόμενοι ταύτης θεᾶν τὴν ἀχειροποίητον.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος, ἡ καλὴ Μαριάμ ἐν Εἰκόνι γέγραπται, ἡ μόνη ἐν γυναιξίν εὐλογημένη Ἀγνή, ἐφέστηκε δὲ ἡμῖν τῶν ἰαμάτων παρέχουσα χάριτας καὶ φλέγουσα πονηρὰ ἐναερίων πνευμάτων συστήματα, τὴν γὰρ σωτηρίαν νέμει τοῖς θερμῶς προστρέχουσι καὶ πιστῶς ἀνυμνοῦσι τὸ παράδοξον μυστήριον.

Α Κ Ο Λ Ο Υ Θ Ι Α

τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἕστερον ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Εἰκοσι-
φοινίσσης, ψαλλομένη τὴν 23ην Νοεμβρίου.

Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἰσθῶμεν στίχους S.' καὶ ψάλλομεν τὰ Στιχηρά. Προσόμοια τοῦ Ἀγίου. Ἦχος α.'

Τῶν Οὐρανίων Ταγμάτων.

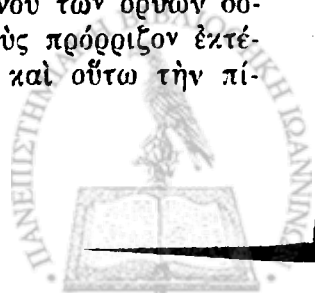
Δικαίων μνήμην τιμᾶσθαι, πέφυκε δίκαιον, τιμάσθω οὖν σὺν τούτοις, ὡς τοιοῦτος τυγχάνων, ὁ μέγας Ἱεράρχης καὶ μοναστῶν, τὸ σεπτὸν ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀρετῆς τῆς γνησίας τὸ ἀκραιφνές, ἐκμαγεῖον Διονύσιος.

Δεῦτε Φιλίππων τὰ πλήθη, χορείαν στήσασθε, Ἱεραρχῶν τὸ κλέος, ἐτησί-
οις ἐν ὕμνοις, φαιδρῶς ἀνευφημοῦντες, καὶ γὰρ ἡμῖν τὰς ἰάσεις παρέχεται καὶ τῶν δεινῶν ἐκλυτροῦται καὶ πειρασμῶν ταῖς πρὸς Κύριον δεήσεσι.

Μονὴ σεμνύνεται ὄντως Εἰκοσιφοίνισσα, ἐν ἑαυτῇ τηροῦσα τὸν σορὸν τῶν λειψάνων τοῦ Θεοῦ Ἱεράρχου, καὶ ἐξ αὐτῆς τοῖς πιστοῖς διανέμουσα παντοδαπὰς τὰς ἰάσεις καὶ ψυχικῶν μολυσμάτων θεῖαν κάθαρσιν.

Δόξα Πατρὶ Ἦχος πλάγ. δ.'

Τῆς Τρισηλίου Θεότητος τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τὸν νοῦν ἐλλαμπόμενος, τῶν Γραφῶν εἰσέδυσ τὸν γνόφον καὶ ὑπερφυῶς ἐμνήθης τὰ ἄροητα, ὅθεν καὶ ἀπταίστως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομῶν, τοῖς μὲν πιστοῖς ἐγένου τῶν ὀρθῶν δογμάτων εἰσηγητῆς ἀκαταίσχυντος, τοῖς δὲ ἀπίστοις πέλεκυς ὄξυς πρόρριζον ἐκτέμνων πᾶσαν τῶν σαπρῶν διδαγμάτων, ὀθνεῖαν ἀναβλάστησιν καὶ οὕτω τὴν πί-

στιν τηρήσας καὶ τὸν δρόμον τελέσας, ὡς ἀριστεύς γενναιότατος ἔτυχες τοῦ τέλους, οὐ ἐπόθεις, καὶ τὰ βραβεῖα ἀπειλήσας, ἃ σοι κατ' ἀξίαν τῶν πόνων ἐν οὐρανοῖς ἐναπέκειντο, καὶ νῦν παριστάμενος τῷ Θρόνῳ τοῦ Παντάνακτος Θεοῦ, ἐκτενῶς ἰκέτευε, ἵνα ρυσθῶμεν πάντων τῶν ἐπαπειλουμένων κινδύνων καὶ τῆς μελοΐσης ἀπαλλαγῶμεν κολάσεως ταῖς ἱεραῖς μεσιτείαις σου.

Καὶ νῦν Ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν.

Ἐἴσοδος τὸ Φῶς Ἰλαρὸν τὸ Προσκείμενον τῆς ἡμέρας καὶ τὰ Ἀναγνώσματα.

Εἰς τὴν Λιτήν. Ἦχος α΄

Κρειττόνων Πάτερ, καὶ θειοτέρων ἐκ βρέφους ἐφιέμενος, πατρίδα καὶ φύτας καταλιπὼν ἐπὶ τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων ἔδραμες, καὶ Μάρκῳ τῷ θειοτάτῳ Πατρὶ συνόμιλος γενόμενος, σοφίας ἱερᾶς ἀπεμάξω σωτηρίαςνάματα, οἷς αὐτὸς ποτισθεὶς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπεδαψιλεύσω ὑετὸν Θεογνωσίας οὐράνιον, πᾶσαν δὲ τὴν ἐν ἐκείνῳ ἀρετὴν εἰς σευτὸν μεθαρμοσάμενος καὶ καλλιεργήσας ἀρίστη φεροπονία, καρπὸν ἐπέδωκας πολλαπλάσιον, πολλοὺς ἐκκαλέσας εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς μίμησιν, οἷς καὶ συναγάλλει ἐν οὐρανοῖς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβειῶν πρὸς Κύριον.

Ὁ αὐτὸς

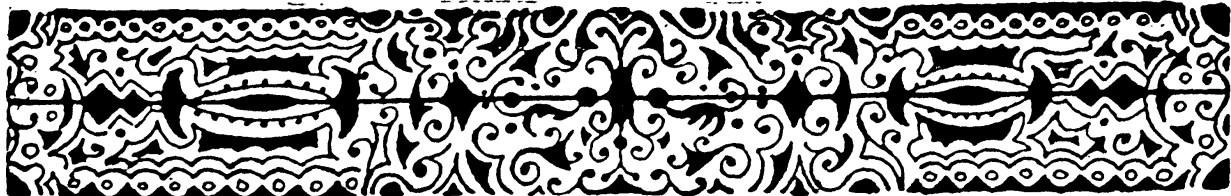
Ἴνα σοι Πάτερ πολυανθῆς πλεχθεῖη ὁ στέφανος, καὶ λαμπρότερα ἀποδοθεῖη τὰ γέρα, οὐδὲ μαρτυρικῶν παλαισμάτων ἐστέρησαι, ἀλλ' ἐν σταδίῳ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας καὶ μυρία ὑπενεγκῶν κολαστήρια, στίγμασιν ἀθλητικοῖς τὸ μαρτυρικὸν σῶμα τὸ σαντοῦ καθωραΐσας, καὶ πράγματι μὲν ὁμολογητῆς ἐγχορημάσας τῇ δὲ διαθέσει μάρτυς ἀνωμολόγησαι· εἰ γὰρ καὶ ἐκ μέσων τῶν σκαμμάτων θεία δυνάμει ἀνήρπασαι καὶ ζῶν διεσώθης, ἀλλ' οὕτω τῇ προνοίᾳ ἔδοξεν, ἵν' ὡς ἐν χωνευτηρίῳ τοῖς μαρτυρικοῖς ἄθλοις δοκιμασθεὶς παράδειγμα γένοιτο τοῖς ἀδυνατωτέροις καὶ περὶ τὴν πίστιν ὀκλάζουσιν, οὓς καὶ ἐνίσχυσας καὶ φέρειν ἔπεισας τὰ δεινά, ἵν' εὐσεβῶς βιώσαντες, τῆς Οὐρανίου τύχοιεν μακαριότητος.

Ὁ αὐτὸς

Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδ' ἀρετὴ ἀγνοηθῆναι ἡλίου φαεινότερον διαλάμπουσα, ἐντεῦθεν καὶ σὺ Πάτερ, περιέκρυβες μὲν σαυτὸν καὶ λαθεῖν ἐπειρῶ καὶ τὴν φήμην ἀπειργες, ἀλλ' οὐκ ἦν τῆς σῆς ἀρετῆς τὸ κρυβῆναι, οὐδὲ τῶν φιλοκάλλων τὸ ἀγνοῆσαι θησαυρὸν ἐγκρυπτόμενον, ἔδει μενοῦν τὸν λύχνον τεθεῖναι ἐπὶ τῆς λυχνίας, ἵνα τοὺς δεομένους φωτὸς καταυγάξῃ ταύτης δὲ τῆς χάριτος ἡ Φιλίππου πόλις εὐμοιρήσασα· σὲ Ἱεράρχην ἐκληρώσατο καὶ ταῖς ἀπὸ σοῦ λαμπηδόσι καταυγασθεῖσα, τὸ ἐπικείμενον ἀπεσεύσατο σκότος, καθορῶσα τὸ τῆς Θεογνωσίας φῶς ταῖς τῶν Ὀρθοδόξων ψυχαῖς ἐπιλάμπων, καὶ γέγονας φωστῆρ ἐν καιροῖς ἀπαιτοῦσι τὴν ἔλλαμψιν.

(Συνεχίζεται)

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

»Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1906, ἀπεσπᾶσθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις Προξενεῖον, ὑπὸ τύπον γραφῆς καὶ τὸ ψευδώνυμον Τσαρόπουλος, ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ Κων. Τσιριγώτης.

»Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου ἴστω καθαρῶς ἐπιτελεσθῆ. Συνίστατο εἰς τὴν ἐπιλήθειαν τοῦ χάριτος τῆς Ἡπειρου, καὶ τὴν σύνλογον πληροφοριῶν χορηγιῶν τῆ ἐπιτελεσθῆ ὑπηρεσία Στρατοῦ.

»Ὁ Τσιριγώτης πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς του, ἀπετάθη εἰς τὴν γνωστὴν μικρὰν περὶ τὸν Θωμαΐδην οὐάδα, ἧτις προσέζειτο εἰς τὸ ἑλληνικὸν Προξενεῖον, τῆ συνδομῇ ταύτης κατ' ὄραμα καὶ βραδύτερον, τῆς συμπληρωσῆς ὁργανώσεως, ἤρχθη εἰς αἴσιον πέρασ ἢ ἀποστολῇ τοῦ Κ. Τσιριγώτης.

»Εἰς τὸν πολιτικὸν ὁρίζοντα τῶν Βαλκανίων, τὰ μελανά σύννεφα, καθημερινῶς ἐπιπνούντο προαγγέλλοντα τὴν καταιγίδα. Ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσδοῦτο τὰ ἐπεισόδια τῶν Ἰωαννίνων, ὡπεδείκνυον ὅτι τὸ ἔδαφος ἴστω πρόσφορον πρὸς δρασίμην ἔθνην, παρὰ τὰς ἀντιθέτους πληροφορίες, τὰς ὁποίας μετέδιδον οἱ ἐκείστας ἐξ Ἀθηνῶν διερχόμενοι φωτοδεεῖς φωτοσκηπτοὶ, οἵτινες, περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τῆς ἰδίας αἰτιῶν ἡσυχίας, παρίστανον τὸν ἠρωϊκὸν αὐτῶν λαόν, ὡς ὡπλιέσαντα τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ ἀνίστανον πρὸς δρασίμην ἔθνην.

»Ὡς ἐκ περισσοῦ αἱ σιμειούμεναι κινήσεις τῶν Ἀθηνῶν προσοικονίζοντο τρομακτικῶς διὰ τὴν Ἡπειρον κινδύνους.

»Τὰ γεγονότα ταῦτα, ἔπεισαν ἐπιτέ-

τους Ἡπειρώτας, ἐν τῇ ἐλευθέρῃ διαμένοντας, ὅτι ἴστω πῶσον καρὸς ν' ἀναλάβουν πρωτοβηλίαν πρὸς δρασίμην.

»Οὕτω τὴν 25ην Μαρτίου 1906 ἰδοῦντο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ ὑπομοιράρχου Στ. Στυρομήλου, τῆ συνεργασίᾳ ἐξερχόντων Ἡπειρωτῶν, τὸ πλείστον ἀξιωματικῶν, ἡ τσαϊτάς ὑπηρεσίας παρασχοῦσα εἰς τὸ ἔθνην ἀγῶνα Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία.

»Τὰ ὀνόματα τῶν ὡποτελεσάντων τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας, ἧτις παρακατιόντως θέλει ἀναρῆσθαι, μόνον μὲ τὰ ἀρχικά αὐτῆς στοιχεῖα Η.Ε., εἰσὶν τ' ὡκόλουθα, κατὰ χρονολογικὴν σειράν ὁργανωσῆς ὡς ἀναγράφονται ταῦτα ἐν τῷ μητρώῳ αὐτῆς:

»Γεώργιος Δοίμας, Γενικὸς Διευθυντῆς Σ.Π.Α.Π. 25—3—906, Στ. Στυρομήλος, ὑπομοιράρχος 25—3—906, Βασ. Μελάς, ἀντιπύλαρχος 25—3—906, Χρ. Χρόνης, ὑπολ. οἰκονομικοῦ 25—3—906, Χαρ. Λιάλιτης, ἀντιπυροβολοῦ, Χρηστός Χρηστοβασιλῆς, λόγιος, Μιλτ. Πανταζῆς ἢ Μανταζῆς, ὑφηγητῆς Πανεπιστημίου 9—5—906, Περ. Καρατίνος, διηγήτορας 3—4—907, Παν. Δαργλῆς ἀντισυνταγμ. πυροβολικοῦ, Χρηστός Μαλάιος ταγματάρχης μηχανικοῦ, Γεώργιος Γάγαρης, δημοσιογράφος, Ἀνθωνίου Ἀβέρωφ, πολιτευτῆς 31—3—909(*).

»Ἡ προεδρεία τῆς Η.Ε., ἀνετέθη ἅμα τῇ μνήσει του εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Παν. Δαργλῆν.

»Τοῦτο ἐγένετο, ἀπ' ἐνός μὲν λόγου τοῦ κέρους, τὸ ὅποιον ἴσχει οὗτος τὴν ἐ-

(*) Πέντε συμβούλων δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ μητρώῳ ἢ χρονολογία τῆς ὁργανωσῆς.

ποχήν ἐκείνην, εἰς τὸ στρατεύμα, τυγχάνων, ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, καὶ θεωρούμενος ὡς εἰς τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, λόγῳ τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τὴν Αὐλὴν — ὃ ἀείμνηστος τότε διαδόχος Κωνσταντῖνος, ἦτο, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, γενικὸς πρόεδρος ὅλων τῶν ἐθνικῶν ὀργανώσεων — τόσον καὶ μετὰ τὰς κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις.

Ἡ ψυχὴ οὖτως τῆς ὅλης δράσεως τῆς Η.Ε. ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἠπείρου, ὅποτε ἔληξε καὶ ὁ προσορισμὸς τῆς, ὑπῆρξεν ὁ χαλκέντερος Σπυρομήλιος. Ἡ κατοικία του, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀναγνωστοποίου, κατ' ἀρχάς, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ξάνθου 3, βραδύτερον, ὑπῆρξεν ἡ ἔδρα τῆς Η. Ε. Ἐκεῖ τὰ γραφεῖα τῆς, ἐκεῖ τὸ μυστικὸν ἀρχεῖον, ἐκεῖ πᾶσα κίνησις ἡπειρωτικῆ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, μετὰ τὴν σπινθηροβόλον εὐφυΐαν καὶ τὸ ἀδάμαστον ψυχικὸν σθένος, ἐπίστευεν ἐπὶ τὸ ἀναληφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τεράστιον ἔργον. ἔζη, ὑπῆρξεν καὶ ἠσθάνετο, μόνον διὰ τὴν Ἠπείρον.

Τὸν ἔκαιεν, ὡς πετυροακτιομένος σίδηρος, τὸ αἶσχος τοῦ 1897, τὸ ὁποῖον ἐπαδίωκε ν' ἀποπλύνῃ πάση θυσίᾳ.

Διὰ τὸν ἡρωϊκὸν Σπυρομήλιον μετὰ τὰς μεγάλας οἰκογενειακὰς παραδόσεις, τὸ βάρος τῶν ὁποίων ἠσθάνετο βραδύτατα, ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἠπείρου, εἶχε καταστῆ παῖδος· ὅ,τι καὶ ἂν γραφῆ περὶ αὐτοῦ, εἶναι κατώτερον τῆς πραγματικότητος.

Ἐάν οἱ Ἠπειροῦται, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, δὲν ἠμοίωσαν τὸν ὑπεράνθρωπον ἄθλον τοῦ ἀνδρός, οὔτε μετὰ μίαν βουλευτικὴν ἔδραν, τοῦτο ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὸ ὑπερήφανον, ἀγέρωγον καὶ αὐταρχικὸν τοῦ χαρῶν αὐτοῦ, τὸ δὲ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν δοῶσιν τῆς Η.Ε., ἣτις ἠναγκάστη πάλαις νὰ λάβῃ δρακόντια μέτρα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, κατὰ προσώπων ἀνηρότων εἰς τὴν ἰθύνουσαν τάξιν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, προσώπων ἄτινα, παρὰ τὴν δουλόφρονα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας στάσιν των, ἐπέπλευσαν πολιτικῶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

»Ἀμα τῇ συμπράξει τῆς Η.Ε. ὀ,η ἡ

προσοχὴ αὐτῆς ἐστράφη εἰς τὴν ὑπόδουλον Πατριίδα. Τὰ ὀλίγα τμήματα τὰ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι συσταθέντα, οὐδεμίαν ἠδύνωντο νὰ παράσχουν ὑπηρεσίαν, πλὴν τῆς μικρῆς μηνιαίας χρηματικῆς συνδρομῆς τῶν μελῶν των.

»Τοῦναντίον μάλιστα: ἴσως τινὰ τούτων, διὰ τῶν ἀκριταμυθίων των, ἐγένοντο πρόξενοι ζημίας.

»Πρὸς τοῦτο, ὑπερφαισίσθη ἡ Ἰδρυσις τριῶν διευθύνσεων, εἰς τὰ τρία ζωτικώτερα κέντρα τῆς ὑποδοῦλου, αἵτινες ἐστεγάζοντα εἰς τὰ οἰκεία προξενεῖα, καὶ διευθύνοντο ὑπὸ εἰδικῶν τῆς Ἐταιρείας ἀντιπροσώπων, κατὰ προτίμησιν ἀξιωματικῶν.

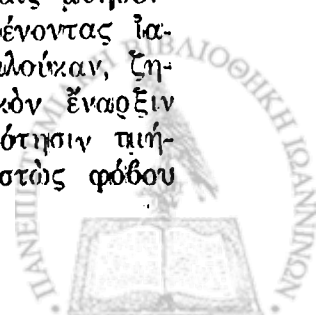
»Οὕτω ἰδρύθησαν ἡ Αἰ Διεύθυνσις, ἐν Ἰωαννίνοις, ἡ Βα ἐν Προβέζῃ, καὶ ἡ Γη ἐν Ἀργυροκάστρῳ.

»Εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὴν Η. Ε. δὲ περιορισθῶμεν κυρίως εἰς τὰ τῆς Αἰς Διευθύνσεως. Τὸ μὲν διότι αὕτη ἀνέπτυξε μεγάλην πραγματικὴν δράσιν, τῶν ἐτέρων δύο μὴ παρουσιαζουσῶν ἀξίαν λόγου τοιαύτην, ἴδια τῆς Γ' ἣτις οὐδὲν ἐπατέλεσεν, τὸ δὲ διότι ἐκ τοῦ ἀρχαίου Σπυρομήλιου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴν πηγὴν πάσης πληροφορίας διὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν τῆς Η.Ε., ἐλάχιστα προσκίπτουν στοιχεῖα διὰ τὰς δύο ἄλλας Διευθύνσεις.

»Ὡς ἐκ περισσοῦ, τὰ διὰ τὴν Α' Διεύθυνσιν ὀφθονοῦντα στοιχεῖα, θέλομεν συμπληρώσει ἀπὸ μνήμης, καθ' ὅσον ἠτύχησαμεν νὰ ζήσωμεν τὴν ζωὴν τῆς Διευθύνσεως ταύτης.

»Τὴν Α' Διεύθυνσιν ἀνέθεσε τὸ κέντρον, εἰς τὸν ἀπὸ πολλοῦ ἐφοισκόμενον ἐν Ἰωαννίνοις ὑπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ Κων. Τσιριγώτην, εἰς ὃν ἐδόθη τὸ ψευδώνυμον "Ἀραβῆος, ἄνδρα σινετόν, καὶ θερμοσυγὸν πατριώτην.

»Ἀμα τῇ ἀναλήψει τῆς Διευθύνσεως, ὁ Τσιριγώτης τῇ ὑποδείξει τοῦ κέντρον, ἀπετάθη εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις μνηθέντας καὶ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένοντας ἱατροὺς Β. Ρέγκαν καὶ Ι. Βαδαλοῦκαν, ζητῶν τὴν κατὰ τὸ καταστατικὸν ἔναρξιν τῶν μῆσεων καὶ τὴν συγκρότησιν πημάτων. Ἐπηκολούθησεν καθεστῶς φόβου

καὶ ἀδρανεΐας, τὴν κατάστασιν δὲ ταύτην ἐξεκαθάρισε τὸ κέντρον. ἐπιτρέψαν ὅμως ἐξαιρετικῶς — συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 4, παράγραφος 2 τοῦ κανονισμοῦ — εἰς τὸν τότε Μητροπολίτην Βελλᾶς καὶ Κονίτιος καὶ ἤδη (1950) Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδωνα (Δρυῖνον) ὅστις εἶχε μνηθεῖ εἰς Ἀθήνας, νὰ προβῇ μόνος εἰς τὴν μήσιν δύο ἐταίρων.

»Οὗτος ἐμήνησεν ἐν τῇ Μονῇ Παληοῦ οἰκίας τὴν 11ην Ἰουνίου 1907 ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς πρώτους ἐν Ἡπειρῷ μνηθέντας ἐταίρους, διαηγόρους Περ. Γεωργίτην καὶ τὸν χαράσσοντα τὰς γραμμὰς ταύτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθησαν τὰ ψευδώνυμα Λεάνδρος καὶ Λάιος.

»Ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης, ἄρχεται ἡ ραγδαία δρασίς τῆς Α' Διεθνήσεως.

»Ἐπιτὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἐφυήθησαν οἱ ἰατροὶ: Ἀριστ. Χρησιτίδης (Γύλιος) Δημ. Βλαχλεΐδης (Σμυνίας), Παν. Μίνως (Σκλίβανος), Ἰωάν. Πιστωρῆς (Ἀλεξάνωφ), Ἀλκιβ. Φαίρονατόπουλος (Δωρός).

»Οἷτω συνεκοιτήθη τὸ πλεῖστον τοῦ πρώτου ἐν Ἰωαννίνοις τμήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς 20.

»Τοῦτο κατ' ἀρχάς, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχαιότερου ἐταίρου Ἰ. Βαδαλοῦκα (Ἰδακηνέως), βραδύτερον δὲ τοῦ Ἀρ. Χρησιτίδη, ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς ὁργανώσεως ἀπευθυνόμενον κυρίως εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ἐνθα εὗρισκε γονιμώτατον ἔδαφος, καὶ τὸ ὁποῖον ἐν τινι μέτρῳ, εἶχεν καλλιεργηθῆ ἀπὸ διετίας ὑπὸ τῆς μικρᾶς περι τὸν Κ. Θωμαΐδην οὐμάδος, ἣτις ἀπέτελεσε τὸν πυρῆνα τοῦ 20οῦ τμήματος.

»Ἡ σύνεσις καὶ ἡ προσοχὴ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐλευθερωτῶν, μετὰ τοῦ ἐνθέου ζήλου τῶν προσερχομένων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Η.Ε. ἠοράσθησαν ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου.

»Λεπτομερῆς καὶ διονυχιστικὴ διδασκαλία προηγεῖτο τῆς μυσείας, καὶ ταύτης, λεπτεπίλεπτος ἔρευνα τοῦ ποιοῦ τῶν προτεινομένων πρὸς μήσιν. Τὰ μεγάλα οἰκογενειακά, βίβρη, ἢ μέθη, ἢ ἐπιπολαιό-

της, ἢ ροπή πρὸς ἐρωτικὰς περιπετείας, αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις πρὸς τὸν κατακτητὴν, ἦσαν λόγοι ἀποφυγῆς πρὸς μήσιν.

»Ἡ ἐπιλογή τοῦ ποιοῦ τῶν μνημένων, ὑπῆρξε τὸ πρῶτιστον μέλημα τῶν ἐταίρων καὶ ἀκριβῶς ἡ ἐπιτυχία τῆς ὁργανώσεως ἐν Ἰωαννίνοις, εἰς τὰ πρῶτα τοιούτοις βήματα αὐτῆς, εἰς τὴν ταπεινὴν ταύτην ἀφείλεται.

Καὶ ὁ Λάιος συνεχίζει:

»Ἡ Α' Διεθνήσις, προσβείουσα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ νοσηθῆ παρασκευὴ τοῦ Λαοῦ πρὸς ἔνοπλον δράσιν, ἀνεῖ τοῦ ἐκ παλαιότητος ἐξοπλισμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, φρονούσα δὲ ὅτι αἴτιως, ἤθελεν συντελεσθῆ ἄφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἐξήκωσιν τοῦ φρονήματος, ἄφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κραταίωσιν τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐμπιστοσύνης τῶν μεμνημένων, εἶχεν εἰσηγηθῆ, ἀρχομένου τοῦ 1908 διὰ μακροσκελῶν ἐκθέσεων τῆς πρὸς τὸ Δ. Σ., τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ταύτου. Ἐν ταυτῷ, ἰπεδευνήτετο καὶ λεπτομερῆς δοσιολόγιον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν μεταφορὰν ὄπλων.

Τὸ Κέντρον, κατὰ τὴν διονυχιστικὴν ἐλέγχον τῶν ἐκθέσεων, ἐπέκρινε τὴν πρότασιν καὶ ἀπέστειλεν ὡς πρῶτην δόσιν 350 ὑραβίδας Γκρά μετὰ τῶν ἀναλόγων φυσιογυῖαν ἐκ τῆς ἐν Ἀμφιλοχίᾳ Ἐφορίας ἰλικοῦ πολέμου. Τὰ ὄπλα ταῦτα, παρεδόθησαν συμφώνως τῇ προτάσει τῆς Α' Διεθνήσεως εἰς τὸν Δήμαρχον Καλαρρῶν ἰατρὸν Γ. Ζώγκλην (ἐταῖρον Πίνδου) ὅστις ἐμερίμνησε διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ ἀποθήκυσιν αὐτῶν εἰς καταλλήλους ἀποθήκας ἐν Καλαρρῖταις.

Ἡ Α' Διεθνήσις ἐπέιγετο νὰ παραλάβῃ καὶ διανεύμῃ τὰ ὄπλα διὰ νὰ φανῆ σινηπῆς ἐναντι τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐλευθερωτῶν, εἰς τοὺς ἀποίους εἶχεν ὑποσχεθῆ τὸν ἐξοπλισμὸν, καὶ τονώσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπὶ τὴν σοβαρότητα τῆς Η.Ε. Ἀτυχῶς, διὰ τὴν οὐσιώδη ταύτην ὑπόθεσιν παρενεβάλλοντο πάντοτε ἀντιρροήσεις τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐταίρων τῶν δύο ἰσά τεύχων ἰδία τμημάτων, τοῦ 26ου καὶ 28ου οἷτινες, ἀναλογιζόμενοι τὰς βαρεῖας σινη

πείας ἐν περιπτώσει ἀνακαλίψεως τῶν δ-
πλων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκαλυπτοῦσαν
οικτιρηματικῶς. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦτου, τὴν ἐ-
πί μακρὸν ἀναβολὴν, ἐπέφερον καὶ ἡ εἰς
Ἰωάννινα τοποθέτησις τοῦ Ἀντιπολοχα-
γοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Θ. Μανέτα (Θηρέ-
ως) καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ταύτην γενι-
κὴ ἀναστάσις τῆς Α' Διεθνύσεως, πε-
ρὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ ὑπαινιχθῆ, ὅτι με-
τὰ τὴν ὀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ
1878 καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν Βερολί-
νειον συνθήκην, αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαί, εἶχαν
ἀφοσιώσει συστηματικῶς τὴν χώραν δι' ἰ-
σχυρῶν μεθόδων, καὶ παρηκολούθουν μὲ ἀ-
γρυπτικὸν ὄμμα μὴ τυχὸν οἱ ὀργάνοι κατέ-
χουν καὶ τὸ ἐλάχιστον πολεμικὸν ὄπλον,
βαρύτερα δὲ ἦσαν αἱ ποινὰ διὰ τοὺς τυ-
χόν ἀποκαλυπτομένους κατοχοῦς. Οὕτω, ὁ
ὀρεσίβιος καὶ γενναῖος αὐτὸς Λαὸς, με-
τὰς θουρικῶς πολεμικῶς παραδόσεις, ἔχα-
νε καθ' ἡμέραν τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἀρε-
τάς· οἱ κρατοῦντες συμφέρον εἶχον νὰ μὴ
διοικοῦν ἄνδρας, ἀλλὰ πρόβατα. Τοῦτο
ἔλωστο ἦτο τὸ κυριώτατον ἐπιχείρημα
τῶν ἐπικροτούντων τὸν ἔξοπλισμὸν τῶν ὀ-
μάδων ἑταίρων.

Ὁ Λαῖκος, συνετάχθη μὲ τὴν γνώ-
μην τῆς μειοψηφίας, καὶ χωρὶς οὐδὲν ν'
ἀνακοινῶση, ἀνέβησεν εἰς τοὺς ἑταίρους
Γυλιώπου καὶ Λαίον νὰ ὀργανώσωσιν ὑπὸ
ἰδίαν αὐτῶν εὐθύνην τὰ τῆς μεταφορῆς,
καὶ ἐνεργήσωσι ταύτην διὰ τῶν ὀμάδων
καὶ κίτλων τοὺς ὁποίους οἱ ἴδιοι εἶχον
μυήσει. Τὸ ἐπιχείρημα δὲν ἦτο εὐχερὲς,
ἡ χωρίζουσα τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἀ-
πὸ τοὺς Καλαρρίτας ἀπόστασις ἦτο 16—
18 ὥρων, ἐπὶ πλέον ἢ ἐκ τῶν συνόρων διέ-
λευσις δὲν ἦτο εὐκόλος, διότι ταῦτα ἐ-
φρουροῦντο ὀργίπνως ὑπὸ τῶν Τουρκι-
κῶν φυλακίων, Μετὰ μακρὰς συσκέψεις,

κατηρτίσθη τὸ ἀκόλουθον σχέδιον ἐνεργεί-
ας τὸ ὁποῖον μελετήθην λεπτομερῶς, ἐ-
φημερίσθη μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ἐν πρώτοις, ἐποχὴ κατάλληλος διὰ
τὴν μεταφορὰν ἐθεωρήθη ἡ περίοδος τῶν
μακρῶν καὶ βροχερῶν νικτῶν τοῦ χειμῶ-
νος· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔδει νὰ πα-
ραληφθῶν τὰ ὄπλα ὑπὸ τοὺς Καλαρρί-
τας καὶ νὰ μεταφερθῶν ὀρχικῶς εἰς Κε-
ρίναν, ἐκεῖθεν δὲ, εἰς τινὰ παρὰ τὸ χω-
ρίον Κράνη — ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ
Γυλιώπου — ἀποθήκην, δι' ἐπιλέκτων ἀν-
δρῶν τῶν ὀμάδων Κράνης. Ἀπὸ τοῦ ση-
μείου τοῦτου, θὰ μετεφέροντο ὑπὸ τῶν ἰ-
δίων ὀμάδων, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι
ἄνδρες ἦσαν συγγενεῖς τοῦ Γυλιώπου, δευ-
τέραν νύκτα εἰς τὴν μονὴν Τζιόρας παρὰ
τὸν Δοῖσκον ὑπὸ τῆς θέσεως ταύτης, θὰ
παρεδίδοντο ἢ τὴν ἰδίαν ἢ τὴν ἐπιμένην
νύκτα εἰς ἐπιλέκτους ἄνδρας τῶν ὀμάδων
Ἰωαννίνων καὶ τῆς Νήσου, οἵτινες τὸ μὲν
περὶ μέχρι τῶν ὄχθων τῆς Λίμνης, τὸ δὲ
διὰ μικρῶν λέμβων ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν
αὐτῆς ὄκτων, θὰ μετέφερον ταῦτα ἐντὸς
τῆς ἰδίας νυκτός, εἰς τὸν παρὰ τὸ τέμα
τῆς σινοικίας Σιαράβας καὶ κάτωθι ἀ-
κριῶς τοῦ πύργου Λιθαρίτσας κείμενον
παλαιὸν μύλον Ἀσθεστᾶ, ὅπου θ' ὀπερρί-
πτοντο προσωρινῶς ἐντὸς τοῦ ὄχετος τοῦ
συνδέοντος τὴν λίμνην μὲ τὸν μύλον. Ἐν-
τὸς τοῦ μύλου θὰ διανικτέρειε φρουρά,
ἣτις θὰ ἐπιτήρει τὰ πέριξ καθ' ὄλον τὸ
διάστημα τῆς νυκτός, θὰ ἔσπευδε δὲ νὰ
παραλάβῃ τὸ παλίτιμον, πλὴν τόσον ἐπι-
κίνδυνον, φορτίον, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν
λέμβων. Ὄρισθῆσαν συνθήματα καὶ ση-
μεῖα ἀναγνωρίσεως, οἱ ἄνδρες ἐδιδάχθη-
σαν δλας τὰς λεπτομερεῖας τῆς ἐνεργείας
τῶν εἰς πᾶσαν πιθανὴν περίπτωσιν.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ, ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

ΠΙΝΑΞ Ι (1902)

Ἱεραὶ Μοναὶ	Ἑλληνας	Ῥῶσοι	Βούλγαροι	Σέρβοι	Ῥωμοῦνοι	Γεωργιανοὶ
1. Λαύρας	980	78	4	—		
2. Βατοπεδίου	360	570	3			
3. Ἰβήρων	350	48				
4. Χελανδαρίου	60	220	92	13		
5. Διονυσίου	130					
6. Κουτλουμουσίου	190	13	6	3		
7. Παντοκράτορος	95	435	8			
8. Ξηροποτάμου	102					
9. Ζωγράφου			155			
10. Δοχειαρίου	60					
11. Καρακάλλου	110	20				
12. Φιλοθέου	75	55				
13. Σίμωνος Πέτρα	90	15				
14. Ἁγ. Παύλου	170					
15. Σταυρονικήτα	38	170				
16. Ξενοφώντος	180	2	7			
17. Γρηγορίου	92	12				
18. Ἐσφιγμένου	91					
19. Ἁγ. Παντελεήμονος	38	1858	32			
20. Κωνσταμονίτου	65					
Σύνολον	3276	3496	307	16	51	286
Γενικὸν Σύνολον	7432					

δ) Εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου ἐμόναζον μόνον 13 Σέρβοι, 60 Ἑλληνας, 92 Βούλγαροι καὶ 220 Ῥῶσοι (1). Ὁ ἀριθμὸς δηλαδὴ τῶν Σέρβων Μοναχῶν ἦτο ἐντελῶς ἀσήμαντος. Περιέργως εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωγράφου, οὐδεὶς μὴ Βούλγαρος Μοναχὸς ἐμόναζεν, ἐνῶ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς ἐμόναζον 32 Βούλγαροι.

ε) Εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐμόναζον μόνον 38 Ἑλληνας.

(1) Πίναξ οὗτος παραληφθεὶς ἀπὸ τὸν Μεταξάκη (σελ. 129) δὲν παρέχει ἡμῖν τὰ ἀναγκασιότατα πρὸς μελέτην στοιχεῖα, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατὰ τὸ ἔτος 1913. Ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου τότε σκοποῦ τῆς ἀποτροπῆς τῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἠρκέσθη μόνον νὰ ἀντιπαραθέσῃ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων μοναχῶν σιγκεντροπικῶς καθ' ἱερὰ ἐξαρτήματα.

Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ παρατηροῦμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων διπλάσιον περίπου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ῥῶσων, τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Βουλγάρων ἐλαττωθέντα

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 116.

1. Οἱ Ῥῶσοι οὗτοι ἀνήκον εἰς τὰ ἐξαρτήματα τῆς Μονῆς. οὐδεὶς δὲ ἐν τῇ Μονῇ ἐμόναζε, διότι οἱ Σέρβοι φοβούμενοι κριτικῶν τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν Ῥῶσων δὲν ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς ὅπως κοινοβιάσῃσι.

ΠΙΝΑΞ II (1913)

Ἱερά Ἱδρύματα	Ἀριθμὸς ἱδρυμάτων.	Ἕλληνες	Ρῶσοι	Βούλγαρ.	Γεωργιαν	Σέρβοι	Ρωμῶνοι	Σύνολον
1.—Κυρίαρχοι Μοναὶ	20	2285	1183	180		76	18	3742
2.—Σκήται	12	595	282	27	5	75	121	1043
3.—Κελλία	204	628	186	24	6	—	49	893
4.—Λοιπὰ Ἐξαρχήματα	456	198	263	12	3	—	191	667
Σύνολον		3706	1914	243	14	151	379	6345

κατὰ τὸ 1)6 αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Σέρβων Μοναχῶν ἀυξηθέντα κατὰ τέσσαρας φορές.

Ὁ πίναξ οὗτος καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής. Ὁ Μεταξάκης ἐξυπηρετῶν, ὡς εἶπομεν, σκοπὸν τινά, ἠθέλησε νὰ παρουσιάσῃ τὸ Σλαβικὸν στοιχεῖον ὑπολειπόμενον κατὰ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, πρᾶγμα ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβές. Ὁ ἀριθμὸς βεβαίως τῶν Ἑλλήνων ἠῤῥξήθη, διότι λόγῳ τῶν τότε πολέμων μέγας ἀριθμὸς Ἑλλήνων ἐκ τῶν κατοικούντων εἰς τὰ μὴ ἐλευθερωθέντα εἰσέει Ἑλληνικὰ ἐδάφη, κατέφυγεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἵνα ἀποφύγῃ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν Ρώσων Μοναχῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη μειωθῆ κατὰ 1500 περίπου Μοναχοὺς, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1902 διότι συνεχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποβιούτων ἀνενεῶτο, διαρκῶς δὲ κατὰ μάζας ἀπεστέλλοντο οἱ νέοι Μοναχοὶ πρὸς κοινὸν βιασμόν. Ἴσως ὁ Μεταξάκης νὰ μὴ ἐνήργησε μόνος ἀπογραφὴν τοῦ μοναχικοῦ πληθυσμοῦ, ἀρκεσθεῖς εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν προσκομισθέντων αὐτῷ στοιχείων, αἵτινα μὴ ἐλεγχθέντα ἐπαρκῶς, ἐδημοσιεύθησαν ἀνακριβῆ. (1)

Πάντως ἐκ τοῦ πίνακος τούτου καταφαίνεται ἡ μείωσις τοῦ Βουλγαρικοῦ στοιχείου, λόγῳ μὴ ἐπαρκῶς ἀντικαταστάσεως τῶν ἀπερχομένων καὶ θνησκόντων, ἡ σημαντικὴ δὲ αὔξησης, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Σέρβων, λόγῳ ἀρθρίας προσελεύσεως Μοναχῶν ἐκ τῆς Σερβίας (2).

ΠΙΝΑΞ III (1928)

Ἕλληνες	2500
Ρῶσοι	800
Ρωμῶνοι	240
Βούλγαροι	200
Σέρβοι	60
Σύνολον	3800

Συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Κτενᾶ (3) βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἔτους 1928. Καὶ ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ἀναφέρεται μόνον ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατ' Ἐθνικότητα, ἐμφανῆς δὲ παρουσιάζεται ἀμέσως ἡ ἐπελ-

1. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους μέγας ἀριθμὸς Ρώσων μοναχῶν τῆς αἰρέσεως τῶν ὀνοματολατρῶν, πλὴν ὅμως οὕτη πραγματοποιηθεῖσα τὴν 28-6-1913 εἶναι μεταγενεστέρη τοῦ ἔργου τοῦ Μεταξάκη.

2. Τὸν ἀριθμὸν τῶν Ρουμάνων ὁ Μεταξάκης ἀναβιβάζει εἰς 379, πλὴν ὁ ἀριθμὸς οὗτος συγκρινόμενος μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Σμυρνάκη παρεχόμενον, εἶναι κατὰ πολὺ ἠῤῥξημένος (ἐκταπλάσιος), δὲν ἀναφέρεται δὲ οὐδᾶμοῦ τῶσον ἀθροῖμα εἰσοδος Ρουμάνων μοναχῶν.

3. Κτενᾶς Ἄπαντα κ.λ.π. σελ. 689.

θοῦσα σημαντικὴ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μοναχῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων. Τοῦτο βεβαίως ἦτο ἀπόρροια τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου, ἣτις ἐπέφερε μεταβολὴν καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἤθη τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων Μοναχῶν ἐμείωθη κατὰ τὰ 3)4 περίπου τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἔτους 1902 καὶ κατὰ τὰ 4)5 περίπου τοῦ ἔτους 1913. Τῶν Βουλγάρων ὁ ἀριθμὸς ἠλαττώθη κατὰ τὸ 1)3 τοῦ ἔτους 1902 καὶ κατὰ τὸ 1)5 περίπου τοῦ ἔτους 1913. Τῶν Σέρβων ὁ ἀριθμὸς φέρεται ἠϋξημένος μὲν κατὰ τὸ 1)10 τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἔτους 1902, πλὴν μειωμένος κατὰ τὰ 3)5 τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἔτους 1913.

Παρολλήλως ὁμοίως παρατηρεῖται αὔξεις τῶν Ρουμάνων Μοναχῶν κατὰ τὰ 3)4 τοῦ ἔτους 1902 καὶ ἐλάττωσις κατὰ 1)3 τοῦ ἔτους 1913, ἣτις καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ ἐκτὸς ἐὰν ὁ ὑπὸ τοῦ Σμυρνάκη ἀνοφερόμενος ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀκριβής.

Λίαν ἀνακριβῶς ὁ Βαφειδῆς(1) ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν Μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς 9.000.

Ἄξιον παρατηρήσεως καὶ σημειώσεως ἐνταῦθα εἶναι, ὅτι οἱ Ρῶσοι εἰς διάστημα 25 ἐτῶν ἀπώλεσαν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τὰ 77)ο τῆς δυνάμεώς των. (2)

ΠΙΝΑΞ ΙΥ (1949)

Ἱεραὶ Μοναὶ	Ρῶσοι		Βούλγαροι		Σέρβοι		Ρουμάνοι	Παρατηρήσεις
	Μ	Ε	Μ	Ε	Μ	Ε		
1. Λαύρας	—	20	—	—	—	—	—	Μ—Ἱεραὶ Μοναὶ
2. Βατοπαιδίου	—	27	—	—	—	—	—	Ε—Ἱεραὶ Ἐξαρχεῖα
3. Ἰβήρων	—	10	—	1	—	—	—	τήματα
4. Χελανδαρίου	3	29	2	—	26	—	—	
5. Διονυσίου	—	—	—	—	—	—	—	
6. Κουτλουμουσίου	—	1	—	—	—	—	—	
7. Παντοκράτορος	—	45	—	2	—	2	—	
8. Ἐηροποτάμου	—	2	—	—	—	—	—	
9. Ζωγράφου	5	—	46	—	—	—	—	
10. Δοχειαρίου	—	—	—	—	—	2	—	
11. Καρακάλλου	—	8	—	—	—	—	—	
12. Φιλοθέου	—	11	—	1	—	—	—	
13. Σίμωνος Πέτρα	—	5	—	—	—	—	—	
14. Ἁγ. Παύλου	—	—	—	—	—	—	—	
15. Σταυρονικήτα	—	11	—	2	—	—	—	
16. Ξενοφώντιος	—	—	—	—	—	—	—	
17. Γρηγορίου	—	—	—	—	—	—	—	
18. Ἐσφιγμένου	—	—	—	—	—	—	—	
19. Ἁγ. Παντελεήμονος	123	16	1	—	—	—	—	
20. Κωνσταμονίτου	—	—	—	—	—	—	—	
21. Καβιῶται	—	2	—	—	—	—	—	
Σύνολον	131	187	49	6	26	4	119	
Δύναμις Ἑλληνικοῦ στοιχείου	1599							
Γενικὸν Σύνολον	2121							

1. Βαφειδῆς: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τ. III σελ. 351.

2. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 14—16 Νοεμβρίου 1928 (ὡς ἐκυρώθη διὰ τοῦ ἀπὸ 23—11—36 Δ)τος) ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀνήρχετο εἰς 4855, συμπεριλαμβανομένων ὁμοίως καὶ τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων ἰδιωτῶν. Εἰς τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος ἀπεγράφησαν 581, εἰς τὴν Μονὴν Ζωγράφου 124, εἰς τὴν Μονὴν Χελανδαρίου 232. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φυλὰς δὲν ἀναγράφεται, ἀτυχῶς.

Συνταχθείς κατά τὸ ἔτος 1949 παρουσιάζει τὴν δύναμιν μόνον τῶν Σλαυϊκῆς καταγωγῆς μοναχῶν κατὰ μονὰς καὶ ἐξαρτήματα αὐτῶν. Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων εἰς μὲν τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος ἀνήρχετο εἰς 123, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ Ἱερά Σκηνώματα εἰς 55, ἐξ ὧν 46 εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωγράφου, 2 δὲ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρουμάνων κατῆλθεν εἰς 119.

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἔτους 1002 ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων ἐμειώθη εἰς τὸ 1/12 αὐτοῦ, τῶν Βουλγάρων εἰς τὸ 1/6, τῶν Σέρβων δὲ ἠϋξήθη εἰς τὸ διπλάσιον, πλὴν ὅμως ἐμειώθη εἰς τὸ 1/5 τοῦ ἔτους 1913.

Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς οὐδεμίαν τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν μονάζουσι Σλαῦοι μοναχοί, τὰ περισσότερα δὲ τῶν ἐξαρτημάτων τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν ἔχουσιν ἐρημωθῆ παντελῶς, τοῦ Σλαυικοῦ στοιχείου ἢ ἐγκαταλείψαντος αὐτὰ ἢ θανόντος καὶ μὴ ἀνανεωθέντος.

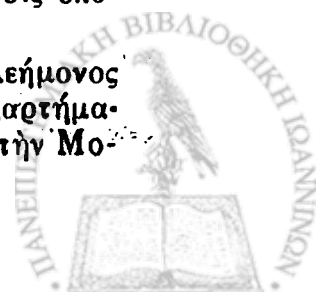
ΠΙΝΑΞ Υ (1957)

Ἱεραὶ Μοναὶ	Ρώσοι		Βούλγαροι		Σέρβοι		Ρουμάνοι	Παρατηρήσεις
	Μ	Ε	Μ	Ε	Μ	Ε		
1. Λαύρας		14	—	—	—	—		Μ : Ἱεραὶ Μοναὶ Ε : Ἱερά Ἐξαρτήματα
2. Βατοπεδίου		16	—	—	—	—		
3. Ἰβήρων		—	—	—	—	—		
4. Χελανδαρίου	3	14	1	—	26	1		
5. Διονυσίου	—	—						
6. Κουτλουμουσίου	—	1						
7. Παντοκράτορος	—	18	—	1	—	1		
8. Ξηποποτάμου		2						
9. Ζωγράφου			28	—	1	—		
10. Δοχειαρίου	—	1	—	1				
11. Καρακάλλου								
12. Φιλοθέου	—	8						
13. Σιμ. Πέτρα								
14. Ἁγ. Παύλου								
15. Σταυρονικήτα	—	7	—	2	—	—		
16. Ξενοφώντος								
17. Γρηγορίου								
18. Ἐσφιγμένου								
19. Ἁγ. Παντελεήμονος	61	8	—	1	—	—		
20. Κωνσταμονίτου								
21. Καβιῶται	—	1						
Σύνολον	64	90	29	5	27	2	85	
Δύναμις Ἑλληνικοῦ στοιχείου		1550						
Γενικὸν Σύνολον		1852						

Συνταχθείς παρ' ἡμῶν ἐν ἔτει 1957 παρουσιάζει μόνον τὴν δύναμιν τῶν Σλαυικῶν μονῶν κατὰ μονὰς καὶ ἐξαρτήματα, ὡς καὶ ὁ προηγούμενος τοιοῦτος.

Καίτοι παρήλθεν χρονικὸν διάστημα ὀκτῶ μόνον ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συντάξεως τοῦ πρώτου πίνακος, ἐν τοιούτοις αἰσθητῆ παρατηρεῖται ἡ μείωσις ὀλοκλήρου τοῦ Μοναχικοῦ στοιχείου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει.

Οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων εἰς μὲν τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος ἀνήρχετο εἰς 61, εἰς δὲ τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου 3, εἰς τὰ λοιπὰ δὲ ἐξαρτήματα τῶν Μονῶν 90. Οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ Μονῇ τῶν ἡρίθμων 28 μοναχοὺς εἰς τὴν Μο-

νήν Χελανδαρίου καὶ εἰς τὰ λοιπὰ δὲ ἑξαρθήματα β. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Σέρβων ἐν τῇ Μονῇ Χελανδαρίου ἀνήρχετο εἰς 26, συνολικῶς δὲ εἰς 29. Εἰς τὴν δύναμιν αὐτὴν τῆς Μονῆς Χελανδαρίου δεόν νὰ προστεθῶσι καὶ τρεῖς ἕτεροι, οἵτινες κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ πίνακος δὲν εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὡς μοναχοί.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἀνήρχετο εἰς 1550.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἔτους 1947 βλέπομεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων μοναχῶν ἐμειώθη εἰς τὸ ἥμισυ, πρὸς τὴν τοῦ ἔτους 1902 δὲ, εἰς τὸ 1)22 αὐτῆς. Τῶν Βουλγάρων ἐμειώθη κατὰ τὰ 2)5 ἔναντι τοῦ ἔτους 1947, κατὰ τὰ 6)7 δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ ἔτους 1902 τῶν Σέρβων παραμένει σταθερὸς μετὰ τὴν μικρὰν αὔξησιν τῶν τριῶν δοκίμων μοναχῶν, ἠϋξημένος δὲ εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ ἔτους 1902.

Τῶν Ρουμάνων ὁ ἀριθμὸς, ἀνερχόμενος εἰς 85, ἐμειώθη λίαν αἰσθητῶς.

Συνοψίζοντες ἐν γενικαῖς γρημμαῖς τὰ ἀνωτέρω ἔκτεθέντα, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Σλαβικὸν στοιχεῖον φθίνει καθημερινῶς, μοιραίως δὲ μετὰ πάροδον μιᾶς ἢ δύο δεκαετηρίδων, θὰ ἐκλείψῃ ἴσως παντελῶς, ἐὰν δὲν ληφθῆ μέρημα ἐνισχύσεως αὐτοῦ. Σήμερον οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζοντες ξένοι μοναχοί, ἔξαιρέσει ὀλιγαριθμῶν, ἄγουσιν ἡλικίαν ἄνω τῶν 60 ἐτῶν, μὴ δυνάμενοι σχεδὸν οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν νὰ προσφέρωσιν.

Τὸ ζήτημα βεβαίως τοῦ μέλλοντος τοῦ Σλαβικοῦ Μοναχικοῦ στοιχείου θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐν παραγρ. 41.

40 Η ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΜΟΝΩΝ

Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἡγεμόνες τῶν Σλαβικῶν Χριστιανικῶν χωρῶν, παρεχώρουν συνεχῶς ἐδάφη τῶν αὐτοκρατοριῶν τῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, πρὸς ἀποκλειστικὴν ὑπὸ τῶν Μοναχῶν ἐκμετάλλευσιν. Ἐπίσης διὰ σειρᾶς αὐτοκρατορικῶν διατάξεων ἀπῆλλαξαν τὸ Ἅγιον Ὄρος πάσης φορολογίας καὶ παρεχώρησαν αὐτῷ ἀσυδυσίαν καὶ ἀτέλειαν, ἵνα οἱ μοναχοί ἔχοντες ἐπαρκῶς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπαραίτητα ἐπιδίδωνται ἀπερίσπαστοι εἰς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔργα. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ Ἅγιον Ὄρος κατέστη μία τῶν πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ Βυζαντίου.

Πλὴν τούτων, αἱ δωρεαὶ τῶν πιστῶν ὡς καὶ τὰ πλούσια ἀφισρώματα τῶν ὑψηλῶν ἐπισκεπτῶν, μετέβαλον τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰς τόπον συγκεντρώσεως κειμηλίων ἀξίας ἀμυθῆτου.

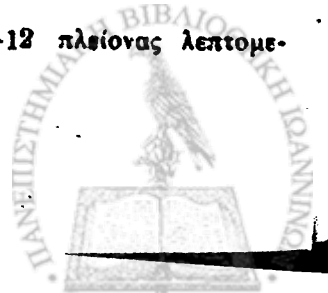
Αἱ τρεῖς Σλαβικαὶ Μοναί, ἐξ ἐπόψεως περυσίας δὲν ὑστέρουν, ἀλλὰ ὑπερεῖχον πολλάκις τῶν Ἑλληνικῶν τοιούτων. Ἡ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος δὲ, διὰ τῆς ἀφειδοῦς ἐνισχύσεώς της ὑπὸ τῶν Τσαρῶν, εὕρισκετο εἰς τὴν πλέον πλεονεκτικὴν θέσιν (1). Οὕτω εὐρέθησαν αἱ Σλαβικαὶ Μοναί μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ὅτε ἐδημιουργήθη τὸ πρόβλημα τῆς στεγασεως τῶν Ἑλλήνων προσφύγων.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προέβη τότε εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ὄρους Μοναστηριακῶν κτημάτων, μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν καταβολῆς ἀντιμισθίου, ἴσων πρὸς τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα αὐτῶν.

Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου, ἡ μόνη διαμαρτυρηθεῖσα, προὐκάλεσεν ἀπέφασιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν δικαιώσασα τὴν Ἑλληνικὴν ἐνέργειαν (2).

1. Βλ. εἰς Μεταξάκη σελ. 158 ἐπ. τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τῶν Μονῶν κατὰ τὸ ἔτος 1913.

2. Βλ. εἰς Ἡλιάκη. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος σελ. 11—12 πλείονας λεπτομερείας καὶ ἀνωτέρω παρ. 28.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἢ ἐν Ἀθήναις Ρωσικῇ Πρεσβείᾳ, ἀπέστειλεν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀπὸ 23 Μαρτίου 1925 ὁμητικὴν διακοίνωσιν, τὴν εὐχὴν τῆς ὁποίας εἶδμεν ἐν παραγράφῳ 3ῃ.

Ἡ Βουλγαρικὴ Μονὴ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη, σεβασθεῖσα ἀπολύτως τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Νῦν αἱ τρεῖς Σλαυικαὶ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατέχουσι σεβιστὴν πρὸς συντήρησιν τῶν Μονῶν τῶν, διαιροφὴν τῶν Μοναχῶν καὶ πειροχὴν φιλοξενίας εἰς τοὺς ξένους ἐπισκέπτας περιουσίαν, ὡς ἀμέσως θέλομεν εἶδῃ:

I. Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος:

- α) Μετόχιον Κασάνδρας—Χαλκιδικῆς ἐκτάσεως 19 στρεμμάτων.
- β) » Συκιάς—Χαλκιδικῆς, ἐκτάσεως 12 στρεμμάτων.
- γ) » Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης ἐκτάσεως 5 στρεμμάτων.
- δ) Ἐν οἴκημα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐν εἰς Θεσσαλονίκην.
- ε) Δασικὴν ἔκτασιν ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀποδίδουσαν 300.000 δραχμὰς ἑτησίως, καί,
- στ) ἑτήσιον μίσθωμα ἐξ 103.000.

II) Μονὴ Χελανδαρίου

- α) Μετόχιον Κακάβου—Ἱερισσοῦ ἐκτάσεως 15.000 στρεμμάτων (Δάσος).
- β) » Κασάνδρας—Χαλκιδικῆς ἐκτάσεως 600 στρεμμάτων (Δάσος)
- γ) » εἰς Καλαμαριὰν—Χαλκιδικῆς ἐκτάσεων 300 στρεμμάτων.
- δ) Δασικὴν ἔκτασιν ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀποδίδουσαν 100.000 δραχμὰς ἑτησίως.
- ε) Ἐν οἴκημα εἰς Θεσσαλονίκην καί,
- στ) ἑτήσιον μίσθωμα ἐκ 245.000 δραχμῶν.

III. Μονὴ Ζωγράφου

- α) Μετόχιον Κουνουπάδων Σιθωνίας ἐκτάσεως 19.000 στρεμμάτων καλλιεργουμένης, καὶ ἐν μέρει δασώδους, περιλαμβανούσης καὶ 2.000 ἐλαιόδενδρα.
 - β) Ἐν οἴκημα εἰς Θεσσαλονίκην (Ξενοδοχεῖον Χαλκιδικῆ) καὶ ἕτερον ἀξίας 2.900 χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας.
 - γ) Δασικὴν ἔκτασιν ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀποδίδουσαν περίπου 200.000 χιλιάδας δραχμὰς ἑτησίως, καί,
 - δ) ἑτήσιον μίσθωμα ἐξ 185.000 δραχμῶν.
- Τὸ ἑτήσιον μίσθωμα ἔχει ἀναπροσαρμοσθῆ βάσει τοῦ προπολεμικοῦ, δυνάμει τοῦ Α. Ν. 324|1947.

41. Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΣΛΑΥΙΚΟΥ ΜΟΝΑΧΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Αἱ τρεῖς Σλαυικαὶ Μοναὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει σήμερον, διανύουσι περίοδον παρκαμῆς, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, οὐδεμίαν δὲ πρόβλεψιν ὑπάρχει μελλοντικῆς ἀνασυγκροτήσεως αὐτῶν. Ἡ παρατηρουμένη καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Μονὰς ἑλλειψις προσωπικοῦ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφίση ἀνεπηρεάστους καὶ τὰς Σλαυικὰς τοιαύτας, πολλῶν δὲ μᾶλλον τῶρα, ὅτε αἱ χῶραι ἐξ ὧν προήρχοντο οἱ μοναχοὶ αὐτῶν, οὐδένα ἐπιδεικνύουσιν ἐνδιαφέρον. Μοιραίως, ἐὰν ἡ παροῦσα κατάστασις συνεχισθῆ, τὸ Σλαυικὸν στοιχεῖον καὶ ἰδίᾳ τὸ Ρωσικὸν καὶ Βουλγαρικὸν θὰ ἐκλείψῃ μελλοντικῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἐξετάζοντες ἀνὰ μίαν τὰς Μονὰς, βλέπομεν, ὅτι εἰς τὴν Ρωσικὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, οἱ ἐναπομείναντες Ρῶσσοι μοναχοὶ εἶναι τοσοῦτον ὀλι-

γάρημοι καὶ προβεβηκότες εἰς ἡλικίαν, ὥστε τὸ μέλλον τῆς Μονῆς ἐξ ἐπόψεως μοναχικοῦ πληθυσμοῦ, διαγράφεται λίαν ἀπελπιστικόν. Τὴν κατάστασιν ταύτην καλῶς γνωρίζουσιν οἱ ἰθύνοντες τῆς Μονῆς, πλὴν οὐδὲν δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν. Ἐπιθυμοῦσι βεβαίως τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Μονῆς καὶ τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων τῶν, πλὴν ὅμως δὲν δέχονται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μοναχοὺς προερχομένους ἐκ τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας.

Ἡ Βουλγαρική Μονὴ τοῦ Ζωγράφου τὴν αὐτὴν ἀντιμετωπίζει κατάστασιν, διότι οὐδεὶς προσέρχεται ἐκ τῆς κομμουνιστικῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Σερβική Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου πάντοτε ἀντιμετώπιζε περιόδους κρίσεως, πλὴν ὅμως σήμερον, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εὐρίσκηται εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν ἐξ ἐπόψεως ἐμφύχου ὕλικου.

Οὕτω λοιπὸν διαγραφομένη ἡ κατάστασις, δὲν παρουσιάζεται εὐοίωνος διὰ τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τοῦ Ζωγράφου. Θετικὴ πρόβλεψις δὲν δύναται νὰ γίνῃ, διότι μεταβολὴ τις ἐν τῷ διεθνῇ πεδίῳ, δύναται νὰ μεταβίβῃ καὶ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατάστασιν τῆς Σλαυικῆς μειονότητος.

Εὐχὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν οὐδὲ ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς διατηρήσεως τοῦ Σλαυικοῦ στοιχείου. Ὁ χρόνος ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς περαιτέρω τύχης του (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ζ'

ΦΙΛΟΣΛΑΥΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

42. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΛΑΥΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Λέγοντες ἐνταῦθα Φιλοσλαυικὸν πνεῦμα, ἐννοοῦμεν τὴν κατὰ καιροὺς ἐκδηλωθεῖσαν παρὰ τῶν μοναχῶν διάθεσιν πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν Σλαύων μοναχῶν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τῶν.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σλαύων, ἐπιδειχθεῖσα τυφλὴ καὶ βαθεῖα ὑπ' αὐτῶν ἀφοσίωσις πρὸς τὸ μοναχικὸν ἰδεῶδες, ἐδημιούργησεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλοκαγάθων Ἑλλήνων μοναχῶν ἀπεριόριστον πρὸς αὐτοὺς Χριστιανικὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν εἰλικρινῆ. Αἱ πύλαι τῶν Μονῶν δι' αὐτοὺς ἦσαν πάντοτε ἀνοικταὶ καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ὑπάρχοντα κοινὰ καὶ ἀδιαίρετα. Ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν, οἱ πρῶτοι μοναχοὶ ἰδίᾳ, προσέβλεπον εἰς τοὺς Χριστιανούς τοῦ Βορρᾶ μὲ ἀδελφικὴν στοργὴν καὶ ἀδιακρίτως φυλετικῶν διαφορῶν ἐξεύρισκον πάντοτε τρόπον εἰρηνικῆς συμβιώσεως, εὐρίσκοντες, δὲ παρὰ τούτων πάντοτε κατανόησιν καὶ ἀνταπόκρισιν ἀληθῆ, ἐχαίροντο διὰ τὸ δημιουργούμενον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ εὐρὸν Χριστιανικὸν κίνημα. Οὕτω αἱ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου μοναχικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου πρὸς τὸ Σλαυικόν, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ξένων, ὑπῆρξαν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς μοναχικῆς ὑποταγῆς, ἐπιμονῆς καὶ θελήσεως, δεκτικαὶ ὑποδοχῆς ἀπέριου ἀριθμοῦ ἑτεροφώνων καὶ μᾶλλον πρὸς τοῦτο ὀλίγον προτρεπτικά. Ἐδημιουργήθη ὁθεν μία κοινὴ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαστὴ ὄλων τῶν φυλῶν συμβίωσις, εἶναι τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς Μοναχικῆς ζωῆς μέχρι καὶ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (2).

Ἡ ἐπιδεικνυομένη ὑπὸ τῶν Σλαύων μοναχῶν ὅμως τυφλὴ μοναχικὴ ὑποταγή, ἢ μετὰ φανατισμοῦ ἀφοσίωσις πρὸς τὸ μοναχικὸν ἰδεῶδες, ἢ διάθεσις πρὸς εἰρηνικὴν διαβίωσιν καὶ ἡ ἀποφυγὴ ἐπιδιώξεως ἐπεκτάσεως εἰς τὰ λοιπὰ Σκηνώματα, ἐδημιούργησαν πνεῦμα φίλα προσκείμενον αὐτοῖς εἰς τοσοῦτον βαθμὸν

1) Ὁρσῖαν ἔρευναν περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν Σλαυικῶν Μονῶν ἐδημοσίευσεν ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδόμενη ἐφημερὶς «Μακεδονία» τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1955 ὑπὸ τὸν τίτλον «Μετὰ τὴν εἰσοδὴν τῶν δέκα—τί σκέπτονται, τί λέγουσιν οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ρῶσοι».

2. Μικραὶ τινες παρεξηγήσεις δὲν δύναται νὰ ἀλλοιώσωσιν τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῆς μακροαἰώνου φιλοχρήστου ζωῆς τῶν μοναχῶν, ἀδιακρίτως τόπου καταγωγῆς αὐτῶν.

ὥστε εἰς ἀπάσας τὰς Μονὰς νὰ μὴ γίνεταί κἀν οὐδὲ διάκρισις φυλετικῆ. Βαθεῖα πίστις πρὸς τὴν εἰλικρινῆ διάθεσιν τῶν Σλαύων κατεῖχεν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἐπηρεαζόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Σλαβικοῦ τοιοῦτου, ἦτο ἔτοιμον πάντοτε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς μοναχικοὺς σκοποὺς του. Εἰς τοῦτο βεβαίως πολὺ συνετέλεσε καὶ ἡ ἀποστολὴ πλουσίων δώρων ἐκ μέρους τῶν Σλαύων ἡγεγόνων καὶ τῶν πιστῶν τῶν χωρῶν των, ὡς καὶ ἡ παραχώρησις παραγωγικῶν μετοχῶν.

Οὕτω εἶχεν ἡ κατάστασις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὅταν ἠθέλησεν ἡ χριστιανικὴ Ρωσσία νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς θελήσεις της. Ἐκμεταλλευθεῖσα τὸ ὑπάρχον συμπαθὲς πνεῦμα, ἐνίσχυσε τὴν ἐπέκτασιν αὐτοῦ διὰ τῆς προσφορᾶς πλουσίων δωρεῶν, διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀποστολῆς ἐν Ρωσσίᾳ μοναχῶν πρὸς εἰσπραξίν ἐλεῶν καὶ κήρυξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ τῆς ἐπιδείξεως τέλους διαθέσεως πρὸς ἐξυπηρετήσιν τοῦ Ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ, δι' ὃν ἐφαίνετο, ὅτι ἔτρεφε σεβισμὸν καὶ ἐνδιαφέρετο διὰ τὴν προώθησιν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἐκκλησιαστικούς λειτουργοὺς, ἐπιστημονικάς ἀποστολάς, μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας, μὲ φανερόν μὲν σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν ἐν γένει τοῦ μοναχισμοῦ, μὲ κυρίαν ὁμῶς καὶ ἀποκλειστικὴν ἀποστολὴν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ρωσικοῦ στοιχείου καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ὑπάρχοντος συμπαθοῦς πρὸς τὴν Ρωσσίαν πνεύματος. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τῆς Ρωσσίας συνεκίνησαν τοὺς ἀφελεῖς μοναχοὺς, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἐκδηλουμένης ὑπὸ τῶν Ρώσσιων χριστιανικῆς διαγωγῆς, οὐδόλως ἀντέδρασαν καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη τεραστία φιλοσλαβικὴ κίνησις, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις εἰς τοὺς Ρώσσους ἱερῶν Σκηνωμάτων, ἡ ἔξαγορὰ πολλῶν καὶ τέλος ἡ κατάληψις τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

Περιορισμένης ἀντιλήψεως οἱ πλείστοι τῶν μοναχῶν (1) καὶ μοναδικὸν σκοπὸν πληροῦντες τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσιν, δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι τὴν πολιτικὴν σκοπιμότητα, ἣν ἐξυπηρετεῖ ἡ Ρωσικὴ ἐπέκτασις. Οἱ ὀλίγοι καὶ ἐκλεκτοὶ Ἀγιορεῖται μοναχοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταπέισωσιν αὐτοὺς, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν εἰσηκούσθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταλλήλως κατεδιώχθησαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Πρόσφορον ἔδαφος εὐροῦσα ἡ Ρωσικὴ κίνησις, ἐξηκολούθη διαρκῶς ἀπλουμένη, διατηρηθεῖσα—ὑπὸ ἄλλην μορφήν βεβαίως—μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

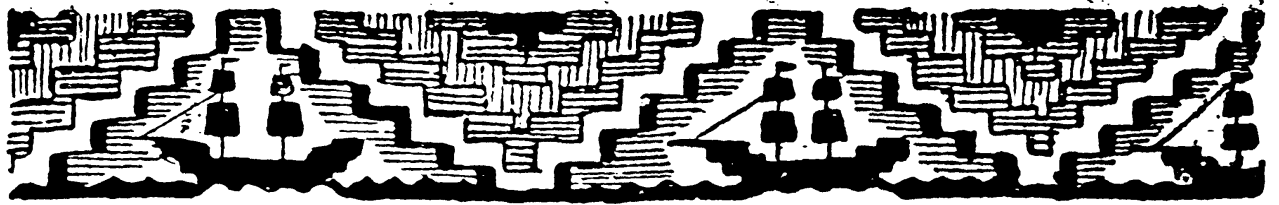
Ἡ Ρωσικὴ πρότασις ἐν τῇ Συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου δὲν ἐξηφάνισε τὴν πρὸς τοὺς Ρώσσους συμπάθειαν. Ὁ διαδραμῶν χρόνος δὲν κατώρθωσε νὰ μεταπέισῃ τοὺς Ἀγιορεῖτας μοναχοὺς περὶ τοῦ ἀσκόπου τῆς διατηρήσεως τῆς συμπαθείας των πρὸς τὰς τόσον ἀναληθεῖς Ρωσικὰς ἐκδηλώσεις (2).

(Συνεχίζεται)

1. Ἐνταῦθα δὲν προσπαθοῦμεν νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς Ἀγιορεῖτας μοναχοὺς, ὡς ὑστεροῦντας διανοητικῶς, ἀλλὰ ἀπλῶς περιγράφομεν τὴν τότε ὑπάρχουσαν κατάστασιν αὐτῶν. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι δὲν κέκτηνται οἱ πλείστοι τούτων τῆς ἀπαιτουμένης προορατικότητος καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλάκις ὑποπίπτουσιν εἰς σοβαρὰ σφάλματα.

2. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἡ φιλορωσικὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κίνησις ἐξετόπισεν κατὰ μέγα μέρος τὴν Σερβικὴν καὶ Βουλγαρικὴν τοιαύτην.

Α. Ν. ΖΟΥΜΠΟΥ
Δ)ρος Φιλοσοφίας τοῦ Παν)μίου τοῦ Μονάχου

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΑΝΘΡΑΚΙΤΟΥ⁽¹⁾

Ὡς γνωστὸν τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ ἔργα τοῦ Ἡπειρώτου Λογίου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου (ἀποθανόντος περὶ τὸ 1749) εἶναι τὰ ἑξῆς⁽²⁾:

1). «Βασκὸς λογικῶν προβάτων (= περὶ τοῦ καθήκοντος τῶ πνευματικῶ ποιμένι καὶ πῶς δεῖ ποιμαίνειν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν ποίμνιον), Βενετία 1708.

2). «Ἐπίσκεψις πνευματικῆ», Βενετία 1707 καὶ ἔκ νέον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780.

3). «Θεωρία. Χριστιανικαὶ καὶ ψυχολογικαὶ νοήσεις συντεθεισαὶ εἰς

1. Περὶ τοῦ Βίου, τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου σημειῶ, πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ μνημονευομένου ἀναφερόμενα ἔργα:

Ἄραβαντινοῦ, ἐν «Πανδώρα» 11, 86

Θ. Βορέα, ἄρθρον «Μεθόδιος Ἀνθρακίτης» ἐν Λεξικῷ «Ἐλευθερουδάκτ»

Καίσαριου Δαπόντε, ἱστορ. κατάλ. ἐπιστ. ἀνδρῶν παρὰ Σάβα (= Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη σελ. 112)

Κ. Δημαρά, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, 1, 104

Κ. Δισκουλιώτη, ἄρθρον «Μεθόδιος Ἀνθρακίτης» ἐν Λεξικῷ «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεύσῃ»

Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἱερόθεος Ἰδρωίτης καὶ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης: Ρωμανὸς Μελετιῶδης (Παρίσιος: 1933) σελ. 275

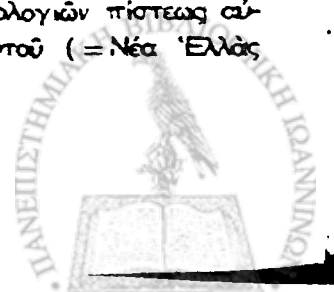
Κ. Κούμα, Σύνταγμα Φιλοσοφίας Β. ἐτη 1818, Τόμος 1 σελ. στ'

Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὰ σημεῖωματα, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης: Θεολογία 4 (1926) σελ. 10—17

Ε. Παπανούτσου, Νεοελληνικὴ Φιλοσοφία Τόμος 1 σελ. 24—25 (= Βασικὴ Βιβλιοθήκη ἐκδόσεις «Ἀετὺ») (1953).

Κ. Σάβα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 4352

2. Ἐν τινι ἀνεκδότῳ ἔργῳ τοῦ Γ. Ζαβίρα («Κατάλογος καὶ Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως»), τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ Γεωργίου Π. Κρέμου ἐν Ἀθήναις τῷ (1872 (= Γ. Π. Κρέμου Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν θέατρον, Ἀθήνησι 1872) μνημονεύοντα καὶ τινες ὑπὸ τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου γενόμενα μεταφράσεις ὡς τοῦ Malebranche, Descartes (ἐνθ. ἀνω. σελ. 419—Πρόβ. καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ph Meyer, Die theol. lit. der gteich. Kirche in sechs Jahrrel. σελ. 13) καὶ ἄλλων. (Πρόβ. ἔτι καὶ τὴν εἰσὸν τῆς μαθηματικῆς [συμπληρωθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Βαλάμου Βασιλοπούλου Ἐνετία 1749 Τόμος 4]· ἐπίσης καὶ τινὰ περὶ ὁμολογῶν πίστεως αὐτοῦ (= Μ. Ἀνθρακίτου) ἀναφερόμενα, ἰδὲ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ (= Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν θέατρον σελίς 421).

γλώσσα πεζήν διὰ κάθε Χριστιανόν, όπου επιθυμᾷ τὰ γνωρίση τὴν Χριστιανικήν πολιτείαν καὶ Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν», Βερεΐα 1699.

Ἐσχάτως ὅμως ἡ *Ενα Κορο* (= Εἰδήσεις γιὰ ἓνα πολύτιμο Ἑλληνικὸ χειρόγραφο— Ἡ «περιήγησις» τοῦ Γ. Ζαβίρα: *Παρουσιάζει 2* (1960) σελ. 381—386) ἐδημοσίευσε ἀπόπασμά τι ἐκ τῆς «περιήγησεως» τοῦ Γ. Ζαβίρα (= Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 386), τοῦ γνωστοῦ τούτου Μακεδόνα Λογίου τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐμπόρου τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐξ ἧς, πλὴν ἄλλων μνημονεύονται καὶ τὰ ἑξῆς:

«Τότε μὲ ἐπόσταξε νὰ καθήσω καὶ μὲ ἠρώτησε ἂν σώζηται ἔτι κανένα σχολεῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν εὐρίσκηται τις ὁπὺν νὰ ἔχη εἶδησιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀφοῦ τῷ ἀπεκρίθη ἱκανῶς περὶ τῶν σχολείων καὶ πεπαιδευμένων τοῦ Γένους ἡμῶν καὶ τῶν εἰς πάσας τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης διεσπαρμένων, γένων τοῦ Γένους μας, ἀφ' οὗ τοῦ ἀπαριθμήσα τὰς ρητορικὰς τοῦ Κορυδαλέως, τοῦ Δαμιῶδου, τοῦ Σκούφου, τὰς λογικὰς τοῦ Σουγδουρῆ, τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου...»(1).

Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ ἀποστάματος τούτου θὰ ἔδει νὰ προσθέσωμεν καὶ ἕτερόν τι ἔργον ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου, ἀναφερόμενον περὶ τὴν Λογικὴν(2). Ἡ *Ενα Κορο* ἐν τῇ μνημονευθείσῃ αὐτῆς μελέτῃ ἀναγράφει ὅτι πλὴν τῆς «Περιήγησεως» τοῦ Γ. Ζαβίρα (ἀριθμὸς Χειρογράφου ΧΥ)(1) ὑπάρχει καὶ ἕτερόν τι χειρόγραφο (ἀριθμὸς ΧΥΙ), ὃ μνημονεύει τὸν κατάλογον τῆς Βιβλιοθήκης Ζαβίρα. Ἐὰν, ἐν μέλλοντι χρόνῳ πραγματοποιηθῶσι, ἴσως ἢ ἐκδοσὶς τοῦ (ΧΥ) χειρογράφου, ὅσον καὶ τοῦ (ΧΥΙ) θὰ ἔλθωσιν εἰς φῶς καὶ νέα ἔργα τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου, ἅτινα θὰ ἐργῶριζεν ὁ σοφὸς οὗτος ἐμπορευόμενος, δεδομένου ὅτι ὁ Ζαβίρας δέον νὰ θεωρηθῆ «σύγχρονος» τοῦ Μεθοδίου, οὗ τὴν δρᾶσιν πλεισιτάκις ἐμνημόνευσεν (= ἰδὲ Γ. Π. Κρέμου, *Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον Ἀθῆναι 1872* σελ. 419—421) ἔπειτα ἡ συγγραφικὴ καὶ διδασκικὴ τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου δρᾶσις ὑπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποσιν πλουσία ὡς μαρτυρεῖ τὸ Βιογραφικὸν αὐτοῦ σημεῖωμα (= Γ. Π. Κρέμου, ἔνθ. ἄνωτ.)· ἐδίδασκε προσέει οὗτος πλὴν τῶν ἰοτε μαθημάτων καὶ ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Φιλοσοφίας (Προβ. καὶ τὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μολίνου (Michael de Molinos + 1697) ἐν τῇ οἰκείᾳ Βιβλιογραφίᾳ), ὡς καὶ ἀνώτερα Μαθηματικά(2).

Δὲν εἶναι δυνατὸν λοιπόν, ἀφ' οὗ καὶ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὑπῆρξε μακρόβιος (τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἀνάγουσι περὶ τὸ τέλος 1650, ἰδὲ θάνατον αὐτοῦ

1. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ διαλόγου τινὸς μεταξὺ ἐνὸς ἱερέως ἐκ Τσεχοσλοβακίας καὶ τοῦ ἐμπόρου—περιηγητοῦ Γ. Ζαβίρα.

2. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναφερόμενον ἔργον, ὡς πληροῦσαι ἐν ἄλλῳ τινὶ ἔργῳ ὁ Ζαβίρας (= Ν. Ἑλλάς ἢ Ἑλλην. Θέατρον σελ. 421) ἐπιγράφεται «Εἰσαγωγή τῆς Λογικῆς» καὶ ὡς ὁμιλοῦσιν (ἐνθ. ἄνωτ.): «ἤτις σώζεται καὶ παρ' ἡμῶν ἔτι ἀνέκδοτος ἄρχεται» τὸ μέσον δι' οὗ ἕκαστος ἐν ἀπάσῃ ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ διαλέγεσθαι δύναται = ἐστὶν ὁ συλλογισμὸς· τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἔργον θὰ ἔδει συντάμῳ νὰ ἐκδοθῆ καὶ νὰ σχολιασθῆ δεόντως.

Γεωργὸς εἶναι ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου ἐν Ἰωαννίνοις, Γεώργιος Σουγδουρῆς συνέγραψε πλὴν ἄλλων καὶ «εἰσαγωγή λογικὴ ἢ προδιοίκησις εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ Ἀριστοτέλους», Βιέννη 1792.

1. Ὡς πληροφορεῖ ἡ *Ενα Κορο*, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 386 ἡ Οὐγγρικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν θέλει συντάμῳ προβῆ εἰς πῆν ἐκδοσὶν τῆς «Περιήγησεως» τοῦ Γ. Ζαβίρα.

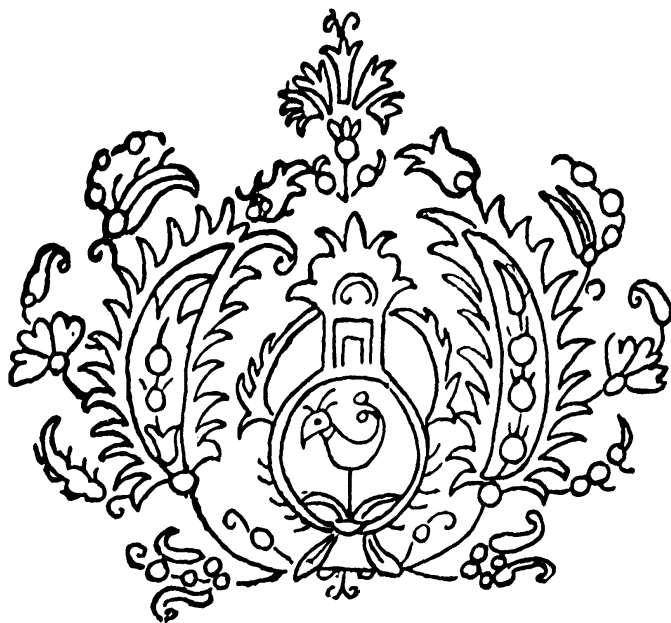
2. Κ. Κούμα, *Σύνταγμα Φιλοσοφίας*, 1, στ' —Γ. Ζαβίρα (= Γ. Κρέμου, Ν. Ἑλλάς ἢ Ἑλλην. Θέατρον, σελίς 419).

ἐπισημάνοντα ὀλίγον πρότερον τοῦ 1749) ἢ καὶ ἄλλα συγγράμματα νὰ ἔχη οὗτος συγγράφει(3).

Ἐν κατακλείδι, εἶναι γνωστὸν τι προσέφερε καὶ τι προσφέρει ἡ Οὐγγρική ἐπιστήμη, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν καὶ δὴ διὰ τῶν Graf, Horváth, Hajnóczy καὶ κυρίως τοῦ μεγάλου Moravcsik νῦν δὲ ἂν ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκ νέου μελέτην τῆς «Βιβλιοθήκης Ζαβίρα» ὑπάρχει τὸ «λίαν πιθανόν», ὅτι ὁ ἐκ Μακεδονίας ἔμπορος θὰ προσκομίσῃ νέα ἔργα καὶ νέα στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη ἔργων τῶν Ἑπερωτῶν Λογίων τῆς τότε ἐποχῆς καὶ οὗτοι θὰ δυνηθῶμεν νὰ πλουτίσωμεν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς δέλιους τῆς ἱστορίας τῆς «νεοελληνικῆς ἡμῶν φιλοσοφίας» τὸν νεοπλασθέντα τοῦτον «ὄρον» ἡμεῖς μετ' ἐπιφυλάξεως πάντοτε ἀποδεχόμεθα.

3. Εἶναι δυνατὸν ὁ Ζαβίρας ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ (=Πρόβ. Γ. Κρέμου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 420—21) καὶ δὴ ἐν τῷ κεφαλαίῳ «πρὸς συγγράμματα αὐτοῦ» (=τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου) νὰ μὴ ἠδυνήθη οὗτος νὰ καταλέξῃ πάντα τὰ ἔργα τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου, εἴτε γράφων ἐν σπουδῇ, εἴτε καὶ ἐξ ἄλλου πινός λόγου, δεδομένου ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦ Ζαβίρα περιέχει πλῆθος Ἑλλήνων Λογίων (=ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Κων)πόλεως καὶ ἔξῃς) καὶ ἐπομένως σί εἰς αὐτούς, ὡς εἰκὸς ἀναφερόμεναι πληροφορίαι νὰ μὴ εἶναι πάντοτε πλήρεις (=π.χ. τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Μ. Ἀνθρακίτου, ἐνθ. ἀνω. σελ. 420)

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

7

Χριστ. Φιλητᾶς ἐκ Τεργέστης τῆ 20 Ἀπριλίου 1819 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς Γοτίγγην (Ἐθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπίου ἀριθ. 242)

Φίλε Ἀσώπτε, χαίρεις.

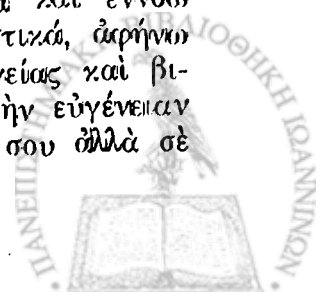
1819 Ἀπριλίου 20 Τεργέστη

Ἐνοχλήματα ὅπου κατ' αὐτὸν καὶ τὸν περασμένον μῆνα μὲ ἐσυνέβησαν ἀπροσδοκῆτως, φροντίς περὶ κατοικίας βῆσανος εἰς ταύτην τὴν πόλιν αἰώνιος διὰ ἐμέ, ἐβδομίας τῶν Παιθῶν καὶ τοῦ Πάσχα νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν εἰς ἐκκλησίαν συνάγουσιν, καιρὸν δὲν μὲ ἀφίησαν νὰ σὲ ἀποκριθῶ σχεδὸν ἕως τοῦ νῦν. Σήμερον τέλος πάντων καὶ ἀσθενῆς καθὸ πυρέσσων, μ' ὅλον τοῦτο ἐκπληρῶ τὸ χρέος αὐτὸ καὶ σὲ ἀποκρίνομαι διὰ νὰ μὴ καταπτήσω πῶλλον ὑπερήμερος, εἰς τρία γράμματά σου ἢ μῆλλον εἰσεῖν δύο λογιζόμενον τὸ ἀπὸ 1 καὶ 7 τοῦ περασμένου Μαρτίου ὡς μόνον ἐν. Μὲ ἐρωτᾷς, φίλε μου, ἂν ἔπρεπε νὰ δείξης ἢ νὰ κοίτης τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐὰν προσφερόμενα ἔπρεπε νὰ δεχθῆς τὰ ἀργύρια ἢ νὰ τὰ ἀποβάλῃς. Ἴδου πῶς ἐγὼ ἤθελα εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν σιμφορῆθῆ ἂν ἦμουν εἰς τὸν τόπον τὸν ἐδικόν σου, καὶ πρῶτον ἐπαντούμενος τὴν σημειῶσαι τῶν ἐξόδων ἤθελα μόνον σημειῶσαι τὰ τῆς ὁδοιορίας ἀμάξης δηλαδὴ καταλήματα ζωοτροφίας διαβατηρίων τελωνείων, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐμπεριβλείω λουτρὰ τοῦ Βάδιν ὡς ξένα τῆς ὑποθέσεως καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρω τελείως τὰ τοῦ διδασκάλου τῆς Γερμανικῆς διωλέκτου ὡς ὅλας ἀνήκοντα εἰς τὰ διωρισμένα ἐτήσια ἔξοδα, καὶ ὄχι ποτὲ εἰς τὰ τοῦ ταξιδίου,

καὶ ἤθελα ἐν ταύτῳ φυλαχθῶ νὰ κάμω τὴν παρατήρησιν, ὅτι δῆθεν δὲν εἶναι εἰς χρέος νὰ πληρώνη τὸ Κράτος θερομολοσίαν κ.τ.λ. διὰ νὰ μὴν ὑπολάβῃ ὁ κύριος Λόρδ ὅτι ὀλίγη χάρις ἀφείλεται εἰς αὐτὸν καὶ ἂς εἶναι καλὰ τὸ Κράτος ὅπου τρίβει καθῶς καὶ τῷ ὄντι παρόμοιόν τι φαίνεται ὅτι ἐστοχάσθη ὅταν σὲ ἀπεκρίθη οὐδὲ ἀπὸ τὰ ὠφειμένα ἠξεύρω πόσα μὲ δέχεται τὸ Κράτος καὶ πόσα ὄχι, ἐγὼ ὅμως θέλει σὲ τὰ πληρῶσω, καὶ παρακαλῶ νὰ εἶναι τὰ πρῶτα καὶ τελευταῖα. Ἦσα μὲ ἄλλας λέξεις, ἐστὶ κατὰ τὸ παρὸν πρόπει νὰ γνωρίζης ἐμένα ὅπου σὲτάδιδω χωρὶς νὰ πολυπραγμονῆς κράτος καὶ τοιαῦτα. Φυσικά, φίλε μου Ἀσώπτε, κάθε ἄνθρωπος εἶναι φιλότιμος καὶ χωριστὰ ὁ ἄνθρωπος ὁ Καληδόμος (57). Ἐξεναντίας νομίζω ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν ἤρμοζαν κάποια ἄλλα λόγια ἐπὶ μέρος σου ἐκφοριστικά καὶ ἐξηγητικά ὅτι αὐτὸν μόνον γνωρίζεις εὐεργέτην καὶ Μαικήναν χωρὶς νὰ τὸν ὑποθέτης τελείως ὡς μέσον ἀπλοῦν καὶ ὡς ὄργανον.

Πρὸς τούτοις ἐγὼ οὐδὲ βιβλίον οὔτε πολλῶν οὔτε ὀλίγων σημειῶσαι ἤθελα τὸν παραστήσω, ἐπειδὴ καὶ τὰ βιβλία εἰς τὰ ἐτήσια ἔξοδα περιέχονται ὡς ἡ κατοικία, τὰ πλινθικά καὶ τὰ ἐπίλοιπα καὶ ἐννοῶ βιβλία τὰ ἀπαραίτητα σχολαστικά, ἀρήνω ἔπειτα τὰ τῆς ἀπλῆς περιουσίας καὶ βιβλιομανίας, πάλιν αὐτὸς μὲ τὴν εὐγένειαν ὄλην δὲν ὑπέβαλε τὸ ζήτημά σου ὅλα σὲ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου σελ. 125.

εὐχαρίστησε καὶ κατὰ τοῦτο ἐγχειρίσας σοι Γυνεάς(58).

Τὸ δὲ ἂν ἐτροπέε νὰ δεχθῆς τὰ ἀργύρια προσφερόμενα, οὐδεὶς λόγος, ἐπειδὴ ἢ σημείωσις παρησιασθεῖσα δὲν ὑπέδειτεν ἄλλο παρὰ τὴν ἀπότισιν ἐπὶ μέρους τοῦ Λόρδ, καὶ τὴν περιλαβὴν ἀπὸ μέρους ἔδικου σου. Ἀλλὰ ταῦτα ἔγιναν ὅπως ἔγιναν καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ἡσύχασαν περὶ τοῦτου.

Δὲν στοχάζομαι νὰ φέρῃ κανὲν βῆρος καὶ τὸ νὰ συχνάζῃς εἰς τὴν ἑταιρείαν του καὶ ἔαν καὶ διὰ τοῦτο ἐδυσσαρεστήθῃ ὀλίγον ὁ Λόρδ, νομίζω νὰ προῆλθεν ἐπὶ μόνον τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἀνήγγελες ἔλεγες, ἐνθυμοῦ, ὅτι ἔγινε, μέλος, ὅτι ἐμελλες νὰ ἀναγνώσῃς λόγους καὶ διατριβάς, καὶ ὅτι εἰρήνη ἔργον νὰ ἐξιοθώμεν καὶ ἡμεῖς τοῦτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατὰ μὲν καὶ ἄλλα γραφόμενα παρ' Χ' πρὸς ἐμέδου εἶμαι ἀδελφός σου καὶ θυοῖός σου ἀπειρόκαλα θυῶς καὶ οἴησιν ὀλίγην ὑπεμφαίνοντα ὅταν ἀποτείνονται πρὸς ἄνθρωπον ὅς ὁ Γυλάφορδ ὅστις γνωρίζει καὶ μέλος τί ἔχει νὰ εἰπῇ, καὶ τὰς ἑταιρείας ὁποῖα εἰσὶ, εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάρχοντα καὶ τὰ ἐπιζήδεια ὅπου ἐποίησας εἰς τὴν ἀδελφὴν τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἰσαόθησαν. Ἐγὼ σὲ εἶπα καὶ ἄλλοτε ὅτι ἢ περὶ ταύτην κοίσις μου δὲν εἶναι ἀδέξιατος ὄθεν καὶ δὲν ἠμπορῶ τίποτε ἀπὸ λόγον μου νὰ σὲ εἰπῶ, ἐμένα ὡς φίλον χρέος μόνον εἶναι νὰ σὲ νουθετήσω νὰ εἶσαι προσεκτικώτερος εἰς πάντα τὰ τοιαῦτα μάλιστα δὲ εἰς ὅσα ἐμφυλογορεῖ ὀρθότης ἀισθήσεως, φαντασία καὶ ἀγγίνοια ἃς εἶσαι πολλὰ πολλὰ ὀκνηρὸς νὰ δρᾷται τὸν κάλαμον μήποτε χαρήσονται οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν. Ἐπὶ τὸ προκειμένον. Τὴν ἑταιρείαν σίγησε εἰς ὅλας ἐκείνη τὰς συναναστροφάς ὄθεν στοχάζεσαι ὅτι ἦθες προσπορισθῆ ὄφελος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀγίαν μετριοφροσύνην χωρὶς θόρυθον χωρὶς Σαλπισιόν. Δίδοι τὴν ἀνάλογον ἐπιμῆσιν εἰς κάθε πρῆγμα, πρόσθε εἰς τὰ διαθήματα σου, καὶ πολὺ περισσότερον εἰς τὰ πρὸς τὸν Λόρδ γραμμάτια τὰ ὁποῖα κατ' ἀτυχίαν συμβαίνει νὰ γίνονται γνωστὰ ὡς ἀναγνωσκόμενα ἀπὸ Γραικόν,

καὶ Γραικόν ὄχι τόσο ἀφυῆ. Πρόσθε! Καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐπειδὴ δὲν ἐγαπῶ νὰ παρατηρῆσαι μάλιστα εἰς τὴν Κέρκυραν ἐβάσταξα ὀπίσω τὸ πρὸς τὸν Λόρδ ὑστερινὸν γράμμα σου καθότι γραμμένον ἀνοικεῖως καὶ ἔπειτα μετὰ ἄλλοστον Ἀγγλικὴν ἐπιγραφὴν. Ἀκρήνω ὅτι διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶναι ἀγγλιστὶ γραμμένη ὑπὸ σοῦ ὅστις ἀγνοεῖς στοχάζομαι τὴν γλῶσσαν ὑπεμφαίνει ὀλίγην ἀτοσίαν. Ἀλλὰ καὶ τοῖνοντιον ἂν ἦτον, πάλιν δὲν με φαίνεται νὰ ἠμοῖε ἐπὶ μέρους σου.

Πρὸς τὸν Γυλάφορδ τοιοῦτον ἐπιγραφῆς ὕψος, τὸ ὁποῖον μόνον ἴσως οἱ ἠγεμόνες ἠθελαν μεταχειρισθῆ πρὸς τοὺς μικροτέρους. Ἐγὼ ἠξιοῦμαι ὅτι γράφουν συνήθως εἰς τοιαῦτα πόσωπα A Sua Eccellenza il Signor... ἢ Γαλλιστὶ A. S. E. etc.

Τὰ δὲ τῆς γραφῆς ἰδοὺ πῶς ἠθελαν ἐφράσει καὶ ἂν τὸ εὖρης εἴλογον, δὲν λέγω νὰ μεταχειρισθῆς τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ φράσιν καὶ τάξιν, τοῦλάχιστον τὴν ἰδέαν.

Ἐλλαμπρότατε Κύριε!

Ἐλαβα τὸ ἀπὸ Βενετίας 25 Ἰανουαρίου σημειωμένον γράμμα σας πολλὰ ἐπιθυμητὸν εἰς ἐμέ, καὶ σὰς ὑπερευχαριστῶ διὰ τὴν φροντίδα τὴν ὁποῖαν ἐπὶ ἄκρον σας εἰς ἐμέ καλωσύνην λαμβάνετε διὰ τὸν ταπεινὸν σας καθοδηγοῦντες με καὶ νουθετοῦντες περὶ τῶν πρακτικῶν, καὶ ἀφαιροῦντες ἀπὸ τὴν ὁδὸν μου ἐκεῖνα τὰ ἐμπόδια εἰς τὰ ὁποῖα ἠθελεν ἐξ ὀνάγκης προσκορῖσει ἢ ἀπειρία μου. Εἶμαι, Ἐλλαμπρότατε, εὐεργετικῶν διὰ βίου ἐνεκεν τῆς πρὸς ἐμέ εὐεργετικῆς διαθέσεως τὴν ὁποῖαν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐδείξετε εἰς ἐμέ, καὶ τῶρα ἐκείνη ἐσχάτως μετὰ τὸ νὰ ἀξιώσαντες νὰ ἐπεκτανθῆ ἢ περὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν σπουδὴ μου μετὰ τοῦ γνωστοῦ διδασκάλου. Ὅθεν ἐγὼ ἀπολαίω ἤδη ταύτης τῆς εὐεργεσίας, νομίζω ἕως τὸ Πάσχα ἐξακολουθῶν μετ' αὐτοῦ τὴν σπουδὴν νὰ εἶμαι ἱκανὸς πλέον διὰ νὰ εἰθῶ εἰς τὴν ὁδὸν τῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς. Δὲν σὰς ἐνοχλῶ μετὰ περισσότερα. Τοῦ μόνον νὰ παρακαλέσω τὴν Ἐλλαμπρότητά σας νὰ με ἀξιῶντε πάντοτε τῆς αἰτῆς εὐνοίας συγχωροῦντες ἐν ταῦτῳ καὶ εἰπ-

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡΑΛΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΡΙΣΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ἡ ἐργασία αὐτή, εἶναι γραμμένη πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια χωρὶς νὰ δῆ τῆ δημοσιότητα. Σὰν λαογραφικὸ ὑλικό, νομίζουμε, πὼς εἶναι πολὺ χρήσιμο γιὰ τὸ μελλοντικὸ μελετητὴ πού θὰ καταπιανόταν μὲ μιὰ ολοκληρωμένη ἐργασία γύρω ἀπὸ τὴ λαογραφία τοῦ Ζαγορίου. Σὰν τέτοιο, ἀρχίζω νὰ τὸ δημοσιεύω, μὲ τὴ βεβαιότητα, πὼς θὰ βοηθήσῃ στὴ μελέτη γενικώτερα τῆς ζωῆς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, ἢ ὅποια μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἀλλάξει ἔφη μὲ τὸ γρήγορο ρυθμὸ τῆς ἐποχῆς μας.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Τὸ Ζαγορίσιο σπίτι εἶναι περιτριγυρισμένο τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ μεγάλο κῆπο ἢ ἀλλή πού τὸ κλείνουν ψηλὲς μάντρες, πὺν λέγονται «χιόμα ἢ χιόμαμα, ἢ ὄβορός». Ἡ μάντρα αὐτὴ εἶναι χτισμένη ἀπὸ πέτρα χωρὶς ἀσβέστη. Ἐξαίρεση γίνεται σιὰ πλουσιόσπιτα πὺν τὸ «χιόμα» εἶναι ἕνας καλοχτισμένος τοῖχος μὲ ἀσβέστη καὶ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸ ἀρ-

ἔλειμμα ἐξ ἀπειρίας μου ἀκολουθεῖ. Καὶ μένω κ.τ.λ.

Ταῦτα, φίλε μου Ἀσώππε, κατὰ τὴν ὥραν. Δὲν ἐκτείνομαι περισσότερο, ἐπειδὴ εἶμαι πολλὰ ὑδύνατος ἀπὸ μίαν κατηραμένην διάρροϊαν, ἔχω ὁμῶς σκοπὸν νὰ σὲ γράψω μετ' ὀλίγας ἄλλα. Ὑγιαίνει καὶ γάρτε ἀμέσως.

Ὁ σὸς Φιλητᾶς

(Ἐπὶ τοῦ σινημιμένου εἰς τὸ ἔγγραφον φακέλλου)

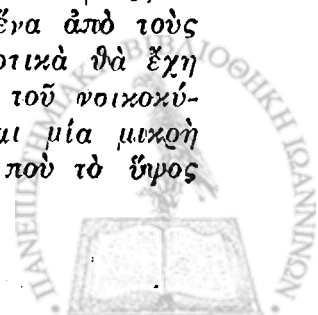
A. Monsieur M. Constantin Asopius.
Grec. Göttingen

(57). Καληδόνιος = Ἀγγλός. Καληδονία (ἠ), ρωμαϊκὴ ὀνομασία τοῦ Β. Τιμήμας τῆς Μ. Βρετανίας, ἐν χρήσει καὶ σήμερον ὡς ποιητικὸν ὄνομα τῆς Σκωτίας.

(58) Γκινέα (Quinea). Ἀγγλικὸν νόμισμα παλαιότερας ἐποχῆς κοπὲν κατὰ πρῶτον τῷ 1662 ἐκ χρυσοῦ λαφυραγωγηθέντος ἔκ τινος παρολίνας τῆς Γουίνεας (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα). Σήμερον ἰσοῦται πρὸς 21 σελίνια.

χορικὸ πὺν κλείνει μέσα του. Τὸ ἕνος τῆς ὄβορος φτάνει τὰ δύο καὶ τρία μέτρα, ἀνάλογα φρονικὰ μὲ τὴ θέση τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸ ἔδαφος. Ὁ λόγος πὺν οἱ μάντρες αὐτὲς παίρνουν ἴσσο μεγάλο ἕνος εἶναι φανερός, γιὰ τὸ οἱ Ζαγορίσιοι φοβόταν τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς τοὺς Τούρκους καὶ περισσότερο ἴσως τοὺς λησιῆς, πὺν δὲν ἔλειπαν ἀπ' τὸ ξακουστὸ Ζαγόρι μὲ τοὺς πολλοὺς ταξιδευμένους ἀρχοντιάδες. Ἔτσι τὸ σπίτι μὲ τοὺς ψηλοὺς ὄβορους, ἔπαινε ἔφη φρουρίου. Σὲ πολλὰ πλουσιόσπιτα οἱ ὄβοροι φκιάχνονταν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια ὄχι μονάχα μὲ καλὸ καὶ γερὸ χιόμο, ἀλλὰ γενικὰ μὲ τὴν ὄλη ἐμφάνιση τοῦ τοῖχου πὺν ἔδειχνε ἀρχοντιά καὶ σπατάλη σὲ χοῖμα. Οἱ ὄβοροι αὐτῶν τῶν ἀρχοντικῶν κατέληγαν σὲ πελεκημένους κανονικὲς τοιγωνικὲς πέτρες πὺν ἔμπαινε ἢ μία κονιὰ στὴν ἄλλη σφισμακίνας, σὲ τρόπο, πὺν ἢ μάντρα τελείωνε στὴν κορυφὴ τῶν γωνιῶν σὲ ἀπόλυτη εὐθεΐα χωρὶς προεξωχῆς. Οἱ πέτρες αὐτὲς λέγονται «σαμάρια».

Ἡ μάντρα πὺν χωρίζει δύο γειτονικὲς αὐλές, δταν εἶναι κοινὴ, ἀνήκει δηλ. καὶ σιὰ δύο γειτονικὰ σπίτια, ἔχει καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τῆς ἀπὸ μιὰ «μπουλίτσα», ἢ καθόλου. Ὅπως ὅποτε ὁμῶς, δταν ἢ μάντρα ἀνήκει σιὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο γειτόνους, τότε ὑποχρεωτικὰ θὰ ἔχη τὴ μπουλίτσα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ νοικοκύρη. Ἡ μπουλίτσα αὐτὴ εἶναι μιὰ μικρὴ ἀνοιχτὴ ὀρθογώνια κόγχη πὺν τὸ ἕνος

της δὲν ξεπερνάει τοὺς 40 πόντους. Πολὺ σπάνια ἢ μπουλίποια γίνεται μὲ καμάρα σιὸ ἐπάνω μέρος. Τίς περισσότερες φορὲς εἶναι ἓνα ὀρθογώνιο κοίλωμα πλατωμένο ἀπὸ ὀλόκληρες καλοπελεκημένες πέτρες.

Ἡ ὀξώπορια, ἢ ὀξώθυρα ἢ πόρια ἀπλῶς, παίρνει τὸ ὕψος τοῦ ὀθοροῦ ἢ καὶ πιὸ πάνω καὶ σκεπάζεται μὲ σιέγη διπλόριχτη πὺν βγαίνει πολὺ πιὸ ἔξω ἀπὸ τὸ πάχος τῆς μάντρας, σὲ τρόπο πὺν νὰ μπορεῖ νὰ σκεπάζη τὰ δυὸ ὑπόστεγα πὺν σχηματίζονται κάτω ἀπ' αὐτή, τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς αὐλῆς καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ ἔξω μέρος, τοῦ δρόμου. Ὁ σκοπὸς τοῦ χιτισίματος τῆς αὐλόπορίας μὲ τὸ διπλὸ αὐτὸ ὑπόστεγο εἶναι πρακτικὸς. Ἐδῶ, πολλὲς φορὲς, εἶναι ὑποχρεωμένες οἱ νοικοκυρὲς νὰ στέκουν μὲ τὴ θρογῆ γιὰ νὰ καρτερέσουν τὰ ζωντανά, ἐδῶ θὰ βάλουν πρόχειρα σὲ ὄρα ἀνάγκης τὰ διάφορα σῦνεργα τοῦ ἄλωνίσματος, πυκνάδες, δικράνια, τέντες, σακκιά, ἢ ἄλλα γεωργικὰ εργαλεῖα, ἀκόμη ν' ἀκομπήσουν δεμάτια δημητριακῶν, ὅταν τὸ καλεῖ ἢ περιόσια γιὰ νὰ προφυλαχτοῦν.

Ἡ ὀξώπορια εἶναι φρειαγμένη ἀπὸ χοιτῶδες καὶ πλατιὲς δοῦντες σανίδες ἢ πλατανίστιες, πὺν καρφώνονται σὲ τέσσερα χοιτῶδὰ δοκάρια, τὰ δέματα, ἢ καὶ τρία, ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς πόριας, μὲ χοιτῶδὰ καρφιά, τὰ «περόνια» καθὼς τὰ λένε, πὺν εἶναι ντόπια γύφτικα καρφιά, μὲ μεγάλα κεφάλια πὺν ξεπερνοῦν σιὸ μέγεθος τὸ τάληρο. Αὐτὰ καρφώνονται πολὺ πυκνά καὶ κάνουν τὴν πόρια σιέρεση καὶ ἀπρόσβλητη ἀπὸ κάθε βίαιη ἐπιδρομή. Τὰ «περόνια», αὐτὰ, εἶναι τόσο μεγάλα σὲ μῆκος, ὥστε ὄχι μονάχα περνοῦν πέρα γιὰ πέρα τὰ δοκάρια, ἀλλὰ βγαίνουν πολὺ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ καὶ ξανακαρφώνονται ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τῆς πόριας καθὼς γυρίζουν, πάνω σιὸ δοκάρη. Οἱ πόριες διφυλλες καθὼς εἶναι, καὶ πολὺ βαριές, σιηρίζονται σὲ τρεῖς ἢ τέσσερες κλάπες ἢ κάθε μία. Ἀπὸ τὰ δυὸ φύλλα, τὸ ἓνα μένει κλειστὸ τὸν περισσότερον καιρὸ κι' ἀνοίγει σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, ὅταν ὅταν πρόκειται νὰ μπῆ ζῶο φορτωμένο ἢ σὲ καμμιὰ γιορτῆ ἢ γάμο πὺν τό-

τε ἀνοίγονται ὅλα δίπλατα καὶ ἡ πόρια μένει πάντα «καρδιασμένη». Καὶ τὰ δυὸ φύλλα τῆς πόριας ἔχουν ἀπὸ πίσω δυὸ μοχλοὺς, τὰ σίδερα, καθὼς τὰ λένε, πὺν σφινδώνονται κόντρα μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τοῦ μεσηανοῦ δέματος. Ἀπὸ τὴν ἐξώθυρα δὲ λείπει φυσικὰ καὶ ἡ κλειδωνιά πὺν εἶναι μιὰ ἐγγῶριας κατασκευῆς πελώρια κλειδαριά, σιέρεα, πὺν τὸ κλειδί τῆς φτάνει τοὺς τριάντα πόντους καὶ εἶναι ἀρκετὰ χοιτῶδ. Γιὰ τὸ καθημερινὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλόπορίας πὺν χρησιμοποιεῖται τὸ ἓνα μονάχα φύλλο, γιὰ τὸ ἔυπα καὶ ἔθγα, εἶναι ἀπαραίτητο τὸ «κόπι», ἓνα μπασιούνη κορμασμένο σιὸ ἀκίνητο φύλλο τῆς πόριας μὲ ἀλυσίδα, μὲ τὸ ὁποῖο σηκώνουν τὸ μάνταλο. Ὁ μάνταλος εἶναι ἓνα σανιδάκι καρφωμένο σιτὴν ὀροφῆ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μονάχα, κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ κινεῖται εὐκόλα καὶ νὰ ἀνεθοκαθεβαίνει ὅταν πιέζεται ἀπὸ τὸ «κόπι» πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος τῆς ὀροφῆς γιὰ ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερα τὴν πόρια ν' ἀνοίξῃ. Τὸ σκόπι αὐτό, πολλὲς φορὲς εἶναι μιὰ σιδερένια βέρογα, ὅταν τὸ ὕψος τῆς αὐλόπορίας δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο.

Ὅταν τὸ ἔδαφος καὶ τὸ φάρδος τοῦ δρόμου ἐπιπέσει, καὶ ἀπὸ τίς δυὸ μεριὲς τῆς ὀξώπορίας εἶναι χιτισμένα τὰ πεζούλια πέτρινα καθίσματα δηλ. ὕψους 50 πόντων καὶ περισσότερο. Αὐτὰ ἄλλοιτε εἶναι ἐσωτερικὰ καὶ σκεπάζονται ἀπὸ τὸ ὑπόστεγο πὺν σχηματίζει ἢ ὀξώπορια καὶ ἀποτελοῦν τιμῆμα ἀναπόσπαστο τοῦ ὅλου συγκροτήματος τῆς αὐλόπορίας, ἢ ἐνεξάρτητα σὰν μιὰ προσθήκη πὺν ἀκομπάει σιτὸν μαριτόττοχο. Τὰ πεζούλια συνήθως εἶναι καλοχτισμένα μὲ πελοκητὲς πέτρες μὲ μιὰ μονοκόμματη χοιτῶδὴ πλάκα γιὰ ἐπισιέγασμα πὺν πιάνει ὅλο τὸ φάρδος τοῦ πεζουλιῦ. Στὰ πεζούλια αὐτὰ θὰ καθίσουν οἱ γυναῖκες σὰν τελειώσουν πὺν δουλιές τους καὶ θ' ἀρχίσουν τὴν κουβέντα τους γειτονικὰ ἢ καὶ μὲ κανένα ἐργόχειρο ἀκόμη, κάνοντας γὰζι κι ἀλλάζοντας καμμιὰ κουβέντα μὲ τοὺς περσοτικούς, μιὰ καὶ τὸ σπῆτι μὲ τίς παρήφιλες μάντρες, δὲν προσφέρεται γιὰ τέτοιου εἶδους σερίανη. Στὸ πεζούλι ἀκόμη θὰ τρα-

βήξουν το ζῆο για να καθαλήσουν ξεκι-
 ρόντας για τη δουλειά.

Πολλές φορές οι εξώπορτες απ' το ε-
 σωπερικό μέρος κάνουν ένα μεγάλο υπό-
 στερο, το χαγιάτι, στο όποιο καταλήγουν
 οι πόρτες από τα κελλάρια και τις καλύ-
 βες που μένουν τα ζῆα κι' αποθηκιάζεται
 ο ζαίφης για το χειμῶνα. Σὲ μερικά χω-
 ριά του Ζαγοριουῦ, ὅπως στα Σουδενά να
 ποῦμε, ἡ πόρτα τῆς ἀχυροκαλύβας βγαί-
 νει κάποιε, στο πέτσινο ἄλωνι απ' εὐθεί-
 ας. Συνήθως ὅμως, οἱ καλύβες εἶναι χτι-
 σμένες πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀνά-
 λογα με τὸ χῶρο, πὸν διαθέτει ὁ καθέ-
 νας. Οἱ καλύβες πὸν χρησιμοποιεῖν γι' ἀ-
 ποθήκες χόρτου εἶναι χτισμένες με ξερο-
 λιθιά, με δέματα συνήθως δροῦνα, για να
 σιγχοραιοῦν τὸν τοῖχο. Τὸ ἄχυρο ἀποθη-
 κιάζεται μέσα στις καλύβες ἢ καὶ τὸ χόρ-
 το τὸ δὲ κλαδί (δεμάτια βαλανιδιάς κομ-
 μένα τὸν Σεπτέμβριο) ἀραδιάζονται στὰ
 δοκάρια πὸν συνδέουν τοὺς τέσσερες τοί-
 χους τῆς καλύβας για ν' ἀερίζονται, ὅ-
 πως καὶ πολλὲς φορές, διὰν ὁ χῶρος τὸ
 ἐπιτρέπει, καὶ οἱ βάλες τοῦ χορταριοῦ.
 Ἡ τοποθέτηση αὐτῆ τοῦ κλαδιοῦ ἢ τοῦ
 χόρτου λέγεται «σιαβιάτισμα». «Οταν ὁ
 χῶρος πὸν διαθέτει κάθε σπίτι εἶναι στε-
 νός, οἱ καλύβες βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸν
 περίβολο τοῦ σπιτιοῦ κοντὰ στο σπίτι ἢ
 καὶ πολὺ μακρότερα καὶ ὡς τέτοιες ἀπο-
 θῆκες χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη παλιὰ σπι-
 τια ἀκατάλληλα πιὰ για κατοικία. Τὰ
 ζῆα μένουν μέσα στὰ κελλάρια ἢ τὰ κα-
 τῶγια ἢ τ' ἀχούρια πὸν εἶναι μέσα στὸν
 περίβολο. Τ' ἀχούρια εἶναι πλακοστρω-
 μένα καὶ εἶναι διαρρονησιμῆ ἀνάλογα με
 τὴ χρησιμοποιήσῃ τους τὸ καθένα. Ἐκεῖ
 πὸν μένουν χορτοὰ ζῆα ὑπάρχει τὸ παθνί
 ἢ παχνί, ἄλλο πὸν μένουν τὰ γίδια καὶ
 τὰ πρόβατα θὰ βρίζεται ὁ «ισάροκος», ἔ-
 να μικρὸ χωρισμένο μέρος πὸν κλεινον-
 ται τ' ἀρνιά καὶ τὰ κατοικία για να μὴ
 βυζάνουν διαρκῶς καὶ ἐνοχλοῦν τὲς μαν-
 νάδες τους. Ὁ ισάροκος σιρῶνεται με ἄ-
 χυρο για να μὴ χουῶνουν τ' ἀροκαίσιμα.
 Στὰ κελλάρια ὑπάρχουν οἱ φωλιές, διά-
 φορες μικρὲς μπουλίτσες γύρω στους τοί-
 χους για να γεννοῦν οἱ κόπιες, πὸν σιρῶ-
 νονται κι' αὐτὲς με ἄχυρο ἢ καὶ χόρτο.

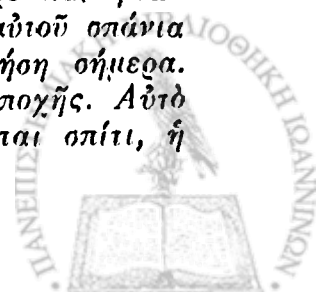
Ἐδῶ ο' αὐτὲς τὲς φωλιές θὰ κλωσοίσουν
 οἱ κόπιες καὶ τ' αὐγά τους καὶ ὄχι στο κο-
 τέτσι. Ἐδῶ ὑπάρχει περισσότερη ζέση
 πὸν δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ ζῆα.

ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΣΠΙΤΙ

Στὴν Ἀρίστη, ὅπως καὶ στὰ περισσό-
 τερα Ζαγοροχώρια, τὰ σπίτια εἶναι συνή-
 θως διώροφα. Εἶναι καλοχτισμένα με
 ἄσπρη πέτρα με τὴν πρόσση πελεκημένη
 καὶ ἀρμολογημένη με κανονικὲς σειρὲς
 κατὰ τὸ ἰσοδομικὸ οὐσίημα, να ποῦμε,
 καὶ σκεπάζονται με ἄσπρες πλάκες, πὸν
 ἀφθονοῦν ἴσοο στὸν ἴσοο μας.

Στὸ κυρίως σπίτι θὰ μὴ κανεῖς ἀ-
 φοῦ περάσει τὴν πλακοστρωτὴ αὐλή. Ἡ
 εἴσοδος τοῦ σπιτιοῦ με τὴν δλη κατσκευῆ
 τῆς θὰ μᾶς χρονολογήσῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπο
 σπίτι. Ἄν ἡ πόρτα εἶναι μικρὴ καὶ ἀρι-
 δωπὴ, τὸ σπίτι εἶναι χτισμένο πολὺ προ-
 τοῦ 1900. Ἡ κατσκευῆ τῆς κυρίας εἰσό-
 δου δὲ διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἐξῶ-
 πορτα, πὸν περιγράψαμε. Εἶναι πολὺ μι-
 κρότερη, συνήθως χωρὶς τὰ κορπιά με
 τὰ μεγάλα κεφάλια καὶ οἱ σανίδες τῆς
 εἶναι πλατισμένες. Ἀσφαλίζεται καὶ αὐ-
 τὴ με τὰ «σίδερα», καὶ στὰ πολὺ παλιὰ
 σπίτια με τὸν «περάτη», ἔνα δοκάρι χον-
 τοδ δροῦνο δηλαδή, πὸν σέρνεται ἀπὸ τὸν
 ἔνα λαμπὰ τῆς πόρτας ὡς τὸν ἄλλο καὶ
 ἐμποδίζει τὸ ἀνοιγμά τῆς, τὴν ἀμπάρα
 καθὼς τὴν ὀνομάζουν ἄλλοῦ. Τὸ οὐσίημα
 αὐτὸ τῆς ἀσφάλειας, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ
 τὴν κλειδαριά, θὰ τὸ συναντήσουμε κα-
 θὼς εἴπαμε σὲ παμπάλαια σπίτια μονώ-
 ροφα καὶ ἰσόγεια. Ὁ «περάτης» ἀσφαλι-
 ζεῖ τὸ σπίτι ἀπὸ μέσα μονάχα καὶ χρησι-
 μοποιεῖται τὴ νύχτα, ἢ διὰν οἱ ἄνθρωποι
 τοῦ σπιτιοῦ βρίσκονται μέσα καὶ θέλουν
 να ἀποκλείσουν τὴν εἴσοδο κάποιου ἀνε-
 πιθήκτου σὲ ὄρες φόβου καὶ κινδύνου.

Ἡ πόρτα αὐτὴ με τὴν ἀμπάρα θὰ μᾶς
 ὀδηγήσῃ σὲ ἔνα εὐρύχωρο δωμάτιο, πολ-
 λὲς φορές χωρὶς σταβάνι καὶ με δάπεδο
 χονιάτινο, ἄλμημένο με ὀθοννιά καὶ χῶ-
 μα πὸν δελγεί πὸς τὸ σπίτι αὐτὸ εἶναι
 ἕκαστὸ χονῶν καὶ περισσότερο καὶ φτω-
 χικό. Τὰ σπίτια τοῦ εἴδους αὐτοῦ σπάνια
 ὑπορεῖ κανεῖς να τὰ συναντήσῃ σήμερα.
 Εἶναι λειψωτὰ περασμένης ἐποχῆς. Αὐτὸ
 τὸ εὐρύχωρο δωμάτιο λέγεται σπίτι, ἢ

εοτία, τὰ πούμε τῶν ἀρχαίων, σιὸ ὁποῖο ὑπάρχει γωνιά, τζάκι δηλ. εὐρύχωρο μὲ μπάσια ἀπὸ γύρω του ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας σιρῶματα καὶ μένει ἡ οἰκογένεια τὶς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας καὶ τὸ βράδυ πὺν συμμαζεύεται. Ἐδῶ μέσα ὑπάρχουν τ' ἀμπάρια ἕνα μεγάλο δηλ. κιθῶτιο σανιδένιο δύο μέτρων καὶ περισσότερο καὶ μὲ ἀνάλογο ὕψος, μὲ χοντρές καὶ πλατιές σανίδες ἀπὸ πλατάνι, πρεσαριστές, πὺν ἀνοίγει ἀπὸ τὸ πάνω μέρος μὲ σκέπασμα μονοκόμματο καὶ ἔχει σιὴ φάτσα του δυνὸ μικρὸς δορυγόνιες ποριτούλες, τὰ μάτια, σιὸ κάτω μέρος γιὰ τὰ πέφτουν τὰ γεννήματα ἢ τὸ ἀλεύρι καθὼς τραβιέται, διὰ τὸ θελήσουμε, ἢ μικρὴ πόρτα πὺν κινεῖται σὲ δυνὸ ὑποδοχῆς. Ἐδῶ σι' ἀμπάρια θ' ἀποδηκισοῦν τὰ σιτηρά, καὶ εἶναι χωρισμένα σὲ δυνὸ ἢ τρία μέρη. Σιὸ σπῖτι ἀκόμη ὑπάρχει ὁ φουῖρος, ἡ «ἄρκλα» ἕνα εἶδος ἀμπαριού, μὲ τὴ διαφορά, πὺς τούτη ἀνοίγει ἀπὸ τὸ μπρὸς μέρος σὰ ντουλάπι καὶ εἶναι πολλὲς φορὲς ἐξάρτημα τῶν ἀμπαριῶν, πὺν τὸ ἕνα μέρος δηλ. τοῦ ἀμπαριού χωρίζεται γιὰ τὰ γίνῃ ἡ ἄρκλα. Ἐδῶ θὰ μπῆ τὸ ψωμί, καὶ τὰ διάφορα φαγῶσιμα πὺν εἶναι γιὰ τὴν καθημερινὴ χρῆση. Ἐδῶ ἀκόμη βρίσκονται τὰ περισσότερα σεντούκια καὶ οἱ καρσέλες, ὁ γιοῦκος μὲ τὰ ρούχα τὰ χοντρά καὶ ὅ,τι ἄλλο, ἀπὸ τὸ κανιάρι ὡς τὶς ντριβινίτσες, τὶς πικνάδες, τὶς σίτες καὶ τὰ κόκκινα. Σιὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ σπιτιοῦ δὲν ὑπάρχει κοιλίνα ξεχωριστὴ κι οὔτε κελλάρια κι ἀποθήκες. Τὸ πολὺ, τὰ φτωχόπιτα αὐτὰ τὰ ἔχουν ἀκόμα ἕνα ἢ δυνὸ δωμάτια ἀκόμη, τὸ μαριτζάιο καὶ τὸν ὀνιά. Τὸ μαριτζάιο εἶναι τὸ καθιστικὸ δωμάτιο, ἡ τραπεζαρία, τὰ πούμε, πὺν ἔχει κι αὐτὴ τὰ μπάσια μὲ τὰ χοντρά σιρῶματα πὺν σκεπάζονται μὲ τὰ κιλίμια καὶ ἔχουν ὀλόγυρα μαξιλάρες καὶ ἔχει σανιδένιο πάτωμα. Τὸ ἴδιο πράγμα

εἶναι καὶ ὁ ὀνιάς, μὲ τὴ διαφορά, τὸ δωμάτιο τοῦτο, εἶναι τὸ καλύτερο καὶ περισσότερο περιποιημένο. Εἶναι τὸ δωμάτιο τῆς ὑποδοχῆς. Ἐδῶ θὰ δεχτοῦν τὶς ἐπίσημες ἡμέρες καὶ θὰ φιλοξενίσουν τὸν ξένο. Σιὸ «σπίτι» πὺν ἀναφέραμε πὺν πάνω μπορεῖ κανεὶς τὰ συναντήση ὀκνητὴν «καρδαρόσι» πὺν εἶναι μιὰ κόγχη σιὸν τοῖχο, μὲ ἐπίπεδη βάση καὶ ἀραιὰ μεγάλη, ὡστε τὰ χωράῃ, τὴ βαρέλα μὲ τὸ νερό, τὴ «φισέλα» καθὼς τὴ λέμε σιὴν Ἀρίστη.

Ἀπαραίτητα θὰ βοῆ κανεὶς σιὸν παμπάλαιο αὐτὸ τύπο τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο τοῦ τζακιοῦ τὶς μπουλίτσες, σιὶς ὁποῖες ἔμπαινε ἡ λάμπα τοῦ πειρελαίου καὶ ἡ χειρολάμπα, τὰ σπῖριτα καὶ δι' ἄλλο χρῆσιμο πὺν πρέπει τὰ εἶναι σὲ κάθε περίστασι πὺν χεῖρο. Σιὸ σπῖριτα τοῦ εἶδους αὐτοῦ συναντᾶ κανεὶς καὶ τὸ φεγγίτη, ἕνα εἶδος μαναλιού, καμωμένο ἀπὸ σιροφιτὸ σίδερο, σιὸ ὁποῖο ἐπάνω ἀκοιμποῦσαν τὰ δαδιά γιὰ τὰ φωτίζεται ἡ οἰκογένεια τὶς χειμωνιάτικες νύχτες. Τὰ δαδιά, πῆγαιναν καὶ τὰ μάζευαν σιὸ ποτάμι μας, τὸ Βοῖδομάτη, τὸ χειμῶνα πὺν πλημμυρίζει καὶ κατεβάσει ὀλόκληρους κορμούς πεύκων ἀπὸ τὸ Παρωζάροσο, γιὰ τὸ χωριὸ μας δὲν ἔχει πεύκα ἢ ἄλλα κωροφόρα δέντρα. Τὴν ὄρα δυνὸς, αὐτὰ ἔλειψαν καὶ οἱ νεώτεροι διὰ συναντοῦν κανένα φεγγίτη πειταμένο κάπου, ἀναρωτιῶνται τί σίδερο εἶναι τοῦτο, ὅπως καὶ γιὰ τὸν κρομασιάλσο, τὴ χοντρή δηλ. ἀλυσίδα πὺν τὴν κρομοῦσαν ἀπὸ κάποιο μέρος τῆς κωροδόχου, «τοῦ μπουχαριού», μ' ἕνα χοντρὸ καρφι γιὰ τὰ κρομάσουν σιὸ γάντζιο πὺν κατέληγε, κάποιο μεγαλύτερο δοχεῖο, ἀπὸ τὶς κοινὲς τετιζερῆδες καὶ ἔπρεπε τὰ μπῆ σιὴ φωτιά καὶ τὰ βράζῃ ὥρες πολλὲς.

(Σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α)

"ΜΙΑ ΣΚΥΛΑ ΠΕΘΕΡΑ...."

Στο χωριό μου, το Κουκοῦλι τοῦ Ζαγοριοῦ, οἱ γρηῆς γυναῖκες, ὅταν λένε κάποτε καμμιὰ παροιμία ἢ κανένα γρωμικὸ ἢ καὶ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὶς ρωτοῦν τὰ παιδιὰ μὲ περιέργεια ἂν εἶναι ἀλήθεια αὐτὰ πὸν λένε, αὐτὲς ἀπαντοῦν μὲ τὸ στερεότυπο: «Ὅσοι μῦθοι λέγονται, γίνονται καὶ μολογοῦνται» (ὄσ' μῦθ' λέοντι, γέροντι καὶ μολογουῦντι).

Καὶ πραγματικά, ἡ θνητοσοφία τοῦ λαοῦ μας, πάντοτε, ἀπὸ τὰ παλῆα ἀκόμα χορόνια, ὄχι μόνο ἐπεισόδια τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἐξαιρετικὰ γεγονότα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τᾶχει θάλει σὴν τυποποίηση τῆς παροιμίας, τοῦ γρωμικοῦ, τοῦ τραγουδιοῦ. Ἰδιαίτερα δὲ ἡ πνευματικὴ καὶ ποιητικὴ διάθεση τοῦ λαοῦ ἐδῶ καὶ χιλιάδες χορόνια διάφορα γεγονότα τᾶχει ἐξιστορήσει μὲ τὸ στίχο, δημιουργῶντας ἔτσι τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ λαϊκὰ μας τραγούδια. Κάθε πράξη πὸν παρουσιάζεται κάπως διαφοροετικῆ ἀπ' τὴ συνηθισμένη τροχιά τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐξιστορεῖται καὶ μεταφέρεται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ κάτω ἀπὸ τὴ μορφή τοῦ τραγουδιοῦ. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς δὲν ξέρει τὸ πῶς τὰ δημοτικὰ τραγούδια μᾶς κάνουν γνωστὰ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα καὶ τὶς ἀντοραγαθίες τῶν προγόνων μας; Δὲν μᾶς εἶναι ἄγνωστο τὸ Δημοτικὸ τραγούδι πὸν διατηρεῖ ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ τὸν πνιγμὸ σὴν λίμνη τῶν Γιαννίνων τῆς κυρα-Φροσύνης: «Χίλια κανιάρια ζάχαρη θὰ ρίξω μὲσ' τὴ λίμνη...». Δὲν εἶναι πολλὰ χορόνια πὸν ἡ πράξη τῆς κακῆς πεθερᾶς πὸν προσπάθησε νὰ φραγμακώσῃ τὴν προσφυγοπούλα νύφη τῆς τηγαρίζοντάς τῆς τὰ φρίδια, ἐξιστορήθη μὲ τὸ γνωστὸ τραγούδι: «...» Ἐλα νύφη μ' νὰ φᾶς φαί χέλια τη-

γαρισμένα...». Οὔτε μᾶς εἶναι ἄγνωστο καὶ τὸ τραγούδι πὸν τὴν ἀποτροπαια πράξη τῆς Φούλας καὶ τῆς Κάστρου (γυναίκας καὶ πεθερᾶς) πὸν σκότωσαν τὸν Ἀθανασόπουλο (ἄντρα τῆς πρώτης) τὴν ἐξιστορήσε μὲ τοὺς στίχους τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ: «Καῖμέν' Ἀθανασόπουλε τί σοῦ μελλε νὰ πάθῃς, ἀπὸ κακούργα πεθερὰ τὰ ριῶτα σου νὰ χάσῃς...».

Μὲ λίγα λοιπὸν λόγια μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἀνέκαθεν, ἀπὸ τὰ παλῆα ἀκόμα χορόνια, κάθε παράξενη πράξη σὴν κοινωνικὴ ζωὴ, εἴτε κατορθώμα, ἡρωϊσμοὺς καὶ ἀντοραγαθία εἶναι αὐτὴ, εἴτε καὶ πανουργία καὶ ἔγκλημα, ἔξω ἀπ' τὰ συνηθισμένα τοῦ ἔρωτα τὰ καμώματα καὶ τὰ συνηθισμένα γεγονότα τῆς ἀγάπης, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὰ ἔχει ἐξιστορήσει μὲ στίχους σὴν δημοτικὰ μας τραγούδια καὶ τὰ ἐξιστορεῖ καὶ σήμερον ἀκόμα μὲ τοὺς στίχους τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ.

Γιατὶ ἀρέσει σὸν λαὸ νὰ καταφεύγῃ σὸν στίχο δὲν ἔχει τὴ θέση του νὰ τὸ ποῦμε ἐδῶ, οὔτε καὶ ἀνήκει τὸ πρᾶγμα αὐτὸ σὴν ἀρμοδιότητά μου.

* * *

Παρακάτω δίνω σὴν δημοσιότητα ἕνα λαϊκὸ τραγούδι —ἀδημοσίετο κατὰ τὴ γνώμη μου— πὸν μέσα σὸν στίχους του ἐξιστορεῖται ἕνα πολὺ σοβαρὸ καὶ ἀποτροπαιο γεγονὸς πὸν ἔχει συμβῆ ἐδῶ καὶ 150 ἴσως χορόνια σὸν Καπέσοβο τοῦ Ζαγοριοῦ. Τὸ ἀσυνήθιστο αὐτὸ πρᾶγμα πὸν ἐξιστορεῖται εἶναι ἡ καταχρόνια ἰδέα νὰ πουλήσῃ ἡ πεθερὰ καὶ ἡ συνεφάδα τὴν τιμὴ τῆς νεώτερης νύφης τῶν μὲ χρηματικὸν ἀντάλλαγμα σὸν Τοῦρκο σούμπαση τοῦ χωριοῦ. Τὴν ἀποτροπαια αὐτὴ προσπάθεια πὸν δικαιολογημένα θεωρήθηκε

πράξη αντικοινωνική, αντισοικογενειακή και αντιδημοκρατική, ενώ δεν τη διατήρησε καθώς πρέπει, ούτε η προφορική παράδοση, ούτε κανένα κείμενο γραπτό, τη διατήρησε με κάθε λεπτομέρεια. Ο σίγος στο σίγμα του λαού και μάλιστα ανθρώπων που βρίσκονται μακριά απ' το Καπέσοβο, όπως θα δούμε πιο κάτω.

* * *

Για τη σημασία της λέξεως «σούμπασης» και το ρόλο που έπαιξαν τα ποσόσια αυτά (σομπασάδες) στα χρόνια της Τουρκοκρατίας έγκως απ' εσα έχουν αναγραφῆ σ' ένα άρθρο μου με τίτλο: «Γύρω από ένα έγγραφο των σομπασάδων Ζαγορίου» (Ἡ Ἑστία τεύχος 76) 1958), κι εσα έχουν διαλάβει για το θέμα αυτό οι διάσημοι έρευνητές των Ἑπειρωτικῶν θεμάτων και λόγιοι κ.κ. Γεώργιος Οἰκονόμου («Ἑπειρωτ. Ἑστία» τεύχος 77) 1958 σελίδα 725) και Δημ. Σαλαυάγκας («Ἑπειρ. Ἑστία» τεύχος 78) 1958 σελίδα 814—815), θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ παραθέσω ἐδῶ και τὰ εσα διαλαυβῶνται απ' τὸ Ἰ. Λαμπρίδη στο βιβλίο του «Ἑπειρωτικὰ Μελετήματα» (Ὁ Τεπελενλῆς Ἀλῆ—Πασῆς) σελίδα 45: «Τὸ ἔθνος (δηλ. σούμπασης) εἶναι Τουρκοικὸν και σύνθετον ἐκ τῆς λέξεως «σοῦ» ἔθνος δηλούσης και «Μπάς» κεφαλήν σημαίνουσης. Σημαίνει δὲ τὸν κύριον ὕδατος τόπου τινὸς και μεταφορικῶς τὸν ἐπιστάτην γεωργῶν. Τοιοῦτους δ' Ἀλῆς συνίστα και εἰς διαφόρους μητροκομίας πρὸς ἐπιτήρησιν πῶν Χριστιανῶν και εἰσπραξιν τῶν φόρων αὐτῶν. Ὁ σούμπασης μεγάλων κομμῶν, πολυγῶν και τινῶν μικρῶν πόλεων, ἔνθα, πλὴν τούτου, οὐδεμία ἄλλη πολιτικὴ ἀρχὴ ὑπῆρχεν, ἐθεωρεῖτο και ὡς ἀρχηγὸς Χωροφυλακῆς, ἔχων συνήθως ἐν ἡ δύο παλληκάκια: εἰσέπρατε δὲ τὸ δημόσιον χρέος διὰ καταλόγου διδομένου αὐτῷ ὑπὸ τῶν προεσιδῶν και παρέδρων ἀπολαυβῶντων δύο ἐπὶ τοῖς εκατῶν (2%). Ἐδίχαζε διαφορὰς περὶ μικροῦ χρέους και εἰσέπρατιεν ὑπὲρ ἐαυτοῦ 10% και ἐπιμύριζε τριγῶς φυλακίζων, ἀποστέλλων τὰ παλληκάκια του, ἵνα καταλύσῃ, τρώγῃ και πίνῃσι παρὰ τῶν παισῶν και ἀποβάλλον τὴν οἰκογένειαν ἐκ

τῆς οἰκίας αὐτῆς και σφραγίζων αὐτήν. Καὶ τὰ τρία δὲ ταῦτα εἶδη τῆς ποινῆς διὰ χρημάτων ἠγοράζοντο! Πρὸς διατήρησιν δι' αὐτῶν ἑκάστη μητροκομία ἐχορήγει 1000 γρόσια, ἑκάστη δὲ τῶν οἰκῶν δύο σάκκους ἀχύρου, ἐν φορτίον ξύλων και ζευγὸς ὄρνιθων».

* * *

Ἄν ρωτήσῃ κανένας σήμερα τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ γιὰ τὴν ἀπογοητεία αὐτὴ διαγογῆ τῆς πεθερᾶς θὰ τοῦ πῶν πὸς ἔχουν και ἀπὸ τοὺς παληούς, διὰ τὸ ἴαδε παλαιὸ σπῆτι μιὰ πεθερὰ ἔδωκε τὴ νύφη τῆς σὲ Τοῦρο κ.λ.π. ἀλλὰ ὄχι και τὸ συγκεκριμένο. Τὸν καιρὸν ὅμως πὸν ἔγινε τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ φαίνεται πὸς ἀποτυπώθηκε σὲ σίγους, οἱ ὅποιοι λημονήθηκαν σὸ χωριό. «Ὅπως τοὺς παραδέτω παρακάτω τοὺς διατήρησε σὴ μνήμη του ἕνας ὑπέροχος Τσαυτανιώτης ὁ κ. Γεώργιος Προμηκῆς, ὁ ὁποῖος τοὺς κράτησε ἀπὸ τὸν πατέρα του και τὸν παπποῦ του πὸν ἔκαναν γιὰ πολλὰ χρόνια τὸ καλαντζῆ (κασσιεροπιτῆ) σὲ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου. Σὲ μένα τοὺς μετέφερε τοὺς σίγους αὐτοὺς, ὅπως τοὺς πῆρε γραπὰ σὲ 1958 ἀπὸ τὸν παρυσάνω γέροντα, ὁ ἐξᾶδελφός μου κ. Ἡλίας Παπαγεωργίου ἀπὸ τὸ Καπέσοβο πὸν κάνει τὸν ἀγροτικὸ διανομέα σὲ χωριὰ τῆς Μουρτζάνας. Τοὺς εὐχαριστῶ και τοὺς δύο θεοῦ, γιὰ τὴ μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ διατηρήσουμε τὸ τραγούδι αὐτὸ, ἀλλὰ και νὰ διαπιστώσουμε, ὅτι μέσα στο σίγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μποροῦν νὰ διατηρηθοῦν πολλὰ ἀξιοπορόεμα και πὸ σημαντικὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὸν ἱστοροῦμε πράγματα. Μέσα σὲ τοὺς σίγους τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ ἐξιστορεῖται τὸ γεγονὸς αὐτὸ με κάθε λεπτομέρεια. Αὐλαυβᾶνε αὐτὸ τὰ ἑξῆς:

«Μὰ τὴν τσομάρα πὸν εἶδα γὰ
 μωρὸ Καπεσοβίτισσα
 σιοῦ σούμπαση τὰ χέρια
 Γιαννάκινα καὶ μένη.
 Τῶκαμε ἡ σκύλα ἡ πεθερὰ
 μωρὸ Καπεσοβίτισσα
 κι ἡ Εῦα ἡ σινεφάδα
 Γιαννάκινα καὶ μένη.
 Νίλια γλωσάκια χρώσατα»

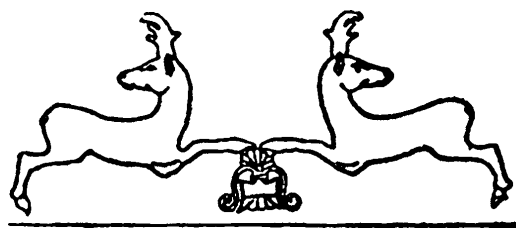
μωρ' Καπεσοβίτισσα
 σὶ τὸ σούμπαση τῆς Χώρας
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Δῶσ' μου τὴ νύφη μιὰ βραδὺνὰ
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 κι ἄς εἶναι χαρισμένα
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Γιὰ λούσου νύφη μ' κι ἄλλαξε
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 καὶ βάλε τὰ καλὰ σου
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Βράδνυ θὰ λ' ἄρθ' ὁ Γιάννος μας
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 θὰ λ' ἄρθῃ τὸ παιδί μας
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Στὰ Γιάννενα γιοκάντισε
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 στὴν Ζέλοβα δειπνάει
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Κι αἰτιοῦ πρὸς τὰ μεσάνυχτα
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 διὸ ὄρες πρὶν νὰ φέξῃ
 Γιαννάκαινα καῦμένη,
 ἀκούει τ' ἀλύσια νὰ βρογιοῦν
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 καὶ τ' ἄρματα νὰ σιγίζου
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Γιάννο μ' ποῦ τᾶβρες τ' ἄρματα
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 κι αὐτὰ τ' ἀσημοκούμπια;
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Ἐγὼ δὲν εἶμ' ὁ Γιάννος σου
 μωρ' Καπεσοβίτισσα

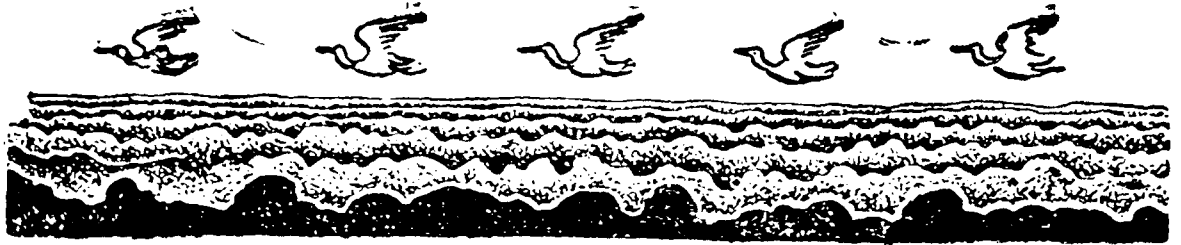
κι ὁ ἄντρας ὁ δικός σου
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Ἐγὼ εἶμαι ὁ σούμπασης
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 τῆς Χώρας ὁ τραγάτης
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Σὰν ἀλαφίνα ρίχτηκε
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 μακρὰ ἀπ' τὸ κρεββάτι
 Γιαννάκαινα καῦμένη.
 Ποιὸς τῶλεγ' ἀπὸ πεθερὰ
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 κι ἀπὸ τὴ συνεφάδα
 Γιαννάκαινα καῦμένη
 νὰ δούσουνε τὴ νύφη τους
 μωρ' Καπεσοβίτισσα
 σοῦ σούμπαση τὰ χέρια;
 Γιαννάκαινα καῦμένη;»

** * *

Ἀπὸ τοὺς παραπάνω στίχους, ὅπως
 κι ἂν εἶχε στὴν πραγματικότητα τὸ γεγο-
 νός, καταφαίνεται ὁ αἰσχυρὸς ῥόλος ποὺ
 ἔπαιζαν στὰ χωριὰ οἱ σουμπασάδες, ἀλλὰ
 καὶ ἡ παντοδυναμία τοῦ χρήματος σὰν μέ-
 σο διαφθορᾶς. Στὴν περίπτωσι αὕτη καὶ
 γιὰ τὴν καῦμένη τὴ νύφη τὴ Γιαννάκαι-
 να μπορεῖ νὰ λεχθῆ:

«Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τ' ἄ-
 σπρα πουλοῦν καὶ σένα». Δὲν εἶναι δυνα-
 τὸ νὰ ξέσῃ κανένας ἂν οἱ παραπάνω στί-
 χοι ἀποτελοῦσαν καὶ τραγούδι ποὺ τρα-
 γουδιόταν καὶ χορεύονταν.

ΣΠΥΡ, ΜΟΥΣΣΕΛΙΜΗ

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ

Ψάχνοντας στις 18 'Οκτώβρη 1959 στη Σινίτσα της Θεσπρωτίας ένα σετιούκι του Παπα—Χρήστου Γκίνη, πού περιείχε παλιά βιβλία, τὰ ὁποῖα περιήλθαν σ' αὐτὸν ἀπὸ πατέρα καὶ πάπου, πού ἦταν πιπάρδες ἡῦρα τὶς πιρακάτω δυὸ ἐνθυμήσεις, σημειωμένες στὰ ἐξώφυλλα τῶν βιβλίων καὶ ἔναν ἐξορκισμό σὲ ξεχωριστὸ φύλλο χάρτου.

Πρώτη ἐνθύμηση

Ἡ πρώτη ἐνθύμηση τοῦ 1822 λέει γιὰ κάποιον Δῆμο πού σκότωσαν κακοὶ ἄνθρωποι, Τούρκοι, κιθὼς κοιμούνταν μὲ τοὺς συντρόφους του στὰ πρόβατά του.

Ἐφερε κι' αὐτὸς ἄρματα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν Πλάσκα πού εἶχε περασμένη στὸ λουρί στὴ μέση, καὶ χρησιμοποιούνταν γιὰ νὰ το τοθετοῦνται τὰ φουσέκια, μπαρούτες καὶ μολύβια, ἀλλὰ δὲν πρόλαβε νὰ κάμει χρῆση. Ἡ σφαῖρα τὸν ἐπῆρε στὸ πλευρό, πέρασε τὴν παλάσκα καὶ βῆκε πέρα πέρα κι' ἔμεινε στὸν τόπο νεκρός.

Ποῖος καὶ τί ἦταν αὐτὸς ὁ Δῆμος δὲν ξέρομε. Μόνο ὅτι ἦταν ἀπὸ τὸ σόϊ τοῦ ἐνθυμησογράφου, συγγενῆς του, ἀπὸ τὴν ὀνομασίη καὶ μεγάλη οἰκογένεια τοῦ Γκίνη, στὴν ὁποῖα ἀνῆκε τὸ βιβλίον πού περιέχει τὴν ἐνθύμηση, γιὰτὶ λέει: «σκοτώθηκε ὁ Δῆμος μας» δηλ. ὁ δικὸς τους Δῆμος, ὁ Δῆμος Γκίνης.

Καρφί ἦταν στὰ μάτια τῶν Τούρκων τοῦ Μαργαριτιοῦ ὁ Δῆμος Γκίνης καὶ ὑπεριεχε ἀπὸ τοὺς ἄλλους χωριανούς. Ὅλο εἶχε τὸ νοῦ του καὶ ὑποψιάζονταν τοὺς ἐχθρούς. Πάντα γύριζε ἄρματωμένος καὶ μὲ συντροφιά.

Τούρκο δὲν ἄφηγε νὰ ξεμυτῆσει στὴ Σινίτσα.

Τὸν ἔφαγαν ὅμως οἱ ἐχθροὶ μ' ἀπιστιὰ ἀφοῦ ξεγέλασαν μὲ κρέας τὰ σκυλιὰ καὶ τῆβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὸ γκρέκι, ὅπως κάνουν σήμερα οἱ κατσικοκλέφτες ὅταν πηγαίνουν γιὰ κλεψιὰ στὰ μαντριὰ.

Μετὰ τὸ φόνο οἱ συγγενεῖς του οἱ Γκίνηδες μὲ μ' ἄλλους χωριανούς διαμειωρήθηκαν γιὰ τὸ φόνο στὸν Ἀργέρο—μπεη στὸ Μαργαρίτι. «ἐπήγαμαν στὸν Ἀργέρο—μπεη» λέει ἡ ἐνθύμηση. Ὁ Μπέης τοῦτος κρατοῦσε ἀκόμα τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ ὄνομα του, Ἀργύρης=Ἀργέρης, πού εἶχε πρὶν ἐξισλαμισθεῖ.

Ἦταν τὸ δεύτερο ἔτος τῆς Ἑλλ. ἐπανάστασης τοῦ 1821,

Ὁ πόλεμος στὸ Σούλι παλιορρημένο ἀπὸ 14 χιλ. τοῦ Χουρσίτ πασᾶ ἐμαίνονταν. Ἡ Πάργα ἦταν κι' αὐτὴ σὰ χέρια τῶν Τούρκων. Οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶχαν τώρα πού νὰ κατὰφύγουν καὶ προσπαθοῦσαν μὲ μεσολαβήσεις καὶ συμβιβασμούς τὰ τᾶχουν καλὰ μὲ τοὺς ἀγάδες.

Τὶ ἀποτέλεσμα ἔφερε ἡ ἐπίσκεψι τῶν Σινιτσιωτῶν στὸν Ἀργέρο—μπεη καὶ τί ἐπακολούθησε ἄγνωστο.

Ἡ Σινίτσα στὰ πρόθυρα τοῦ Μαργαριτιοῦ ἦταν τὸ μόνο χωριὸ πού εἶχε ἰδιοκτησίς καὶ δὲν ἦ ἀνραγιαδοχώρι καὶ γιὰ νὰ τὶς κρατήσῃ πάλευε καὶ ἀγωνίζονταν σκληρὰ μὲ τοὺς ἀγάδες, πού εἶχαν βάλει τὰ δυνατὰ τους, μὲ ἀπειλές μὲ διώξεις, μὲ φόνους, νὰ τὶς ἀρπάζουν.

«1822 μᾶης μῆ. ...9

νοτασεσκοτοθηκε ὁ Δῆμος μὲς ἐπηγαμὰ στου ἀργερπευηκεερδομαν το βραδικαρὶ πρὸς ξη μερονετοχριστοφορου τηνημερατοι χριστοφορου κονεθαψαμαν το Δῆμο οπ ε

σκοτοήθη στα προβατα του ηαλησητροφη του επιτατηκαν κεκατος εκημον τανκετον ετηραν...ρα στολιεβρο στηπαλασκι κετουιβηκεπερα (αυναρτητες πενλέξη λέξεις)»

1822 Μάης μήνας 9

Νότας (δταν) έσκοτώθηκε ό Δήμος μας έπήγαμαν στου Άργέρ—μπεη και έρθαμαν ό βράδι καρό (καιρό) πρό ξεη μερών του Χριστοφόρου. Τήν ήμέρα του Χριστοφόρου τόν έθάψαμαν τó Δήμο, όπ' έσκοτώθηκε στα προβατά του. Οί άλλοι οί σύντροφοί του έπετάτηκαν (έπετάχθηκαν) και κάτως έκοιμόνταν και τόν έπήραν (τά μολύβια) στο πιλεβρό (πλευρό) στη παλάσκα και του έβήκε πέρα (υπάρχουν μερικές λέξεις ακόμα δυσκολονότητες).»

(Άντιγραφή από τó πρώτο έξώφυλλο Πεντηκοσταρίου έκδοσης Βενετίας 1778, Δέν διατηριέται ή άνορθογραφία του κειμένου).

Ή ευνθύμηση καταχωρήθηκε τήν ίδια μέρα, στις 9 του Μάη 1822, του άγιου Χριστοφόρου που έγινε και τó θάψιμο του Δήμου.

Δεύτερη ένθύμηση

Ή δεύτερη ένθύμηση μιλάει για τήν παπαδογεννιά του Γκίνη από τó 1838 και δώθε. Παπός παπός, πατέρας παπός και γυιός παπός.

Γράφει του καθειού τó χρόνο και τήν ήμερομηνία τής γέννησης, τήν παντρεία, τη χειροτονία, τó όνομα του δεσπότη, που τόν εκαμε παπά, και τó θάνατο.

«10 Τρυγητή 1838 γεννήθηκε ό Παπα— Σταυρος (Γκίνης) στις 15 Νοέμβρη, επαντρεύτηκε τή Χρυσανγή Γεωργίου Τσάνη από τó Μούρι τó έτος 1861.

Στις 22 Αυγούστου 1865 έχειροτονήθηκε πρεσβύτερος παρά μητροπολίτου Διονυσίου (Παραμυθίας) εις Άγίους Άποστόλους Πάργας. 18 Νοέμβρη 1916 απέθανε

1868 γεννήθηκε ό Νικόλας υιός Παπασταύρου, γεννάρη 2 ήμέρα τρίτη. 1889 παντρεύτηκε 2 Φεβρουάρη. 1903 έχειροτονήθη πρεσβύτερος 23 ή 24 Ίουλίου εις άγιον Ίωάννην Ράπεζας παρά Καλλινίκου (Παραμυθίας). 1918, 10 Φεβρουαρίου απέθανε.

1896 γεννήθηκε ό Χρήστος 23 Δεκέμβρη ήμέρα Κυριακή. 1912 παντρεύθηκε τή Βασιλική Κωνσταντίνου Σταμάτη. Οκτωβρίου 22 και τήν 12 Νοεμβρίου 1922 έχειροτονήθη ιερεός παρά Νεοφύτου μητροπολίτου Παραμυθίας (εις ναόν Θεοτόκου Παραμυθίας).

(Άντιγραφή από τó τελευταίο έξώφυλλο Ευχολογίου έκδοσης Βενετίας του όποιου λείπουν οί δυό πρώτες σελίδες)

**

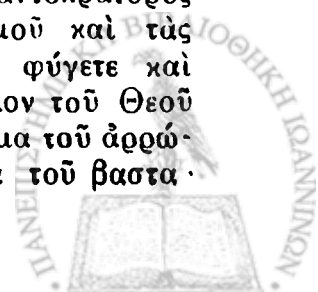
Έξορκισμός

Με τους έξορκισμούς άμαθοι άνθρωποι που πίστευαν στόν κόσμο των πνευμάτων στα χρόνια τής ραγιαδοσύης, του σκοταδιού και τής άμορφωσιάς του λαού μας, έδιωχναν, όπως νόμιζαν αυτοί και πίστευαν κι' οί άλλοι, τά κακά πνεύματα από δαιμονισμένους, έλυαν τά μάγια από κρατημένους, που μάγοι και μάγισσες είχαν κομβοδέσει και έθεράθευαν άρρώστους που έπασχαν από διάφορες άρώστιες.

Οί έξορκισμοί συντάζονταν κατά διάφορους τρόπους από ανθρώπους που είχαν διαβάσει απόκρυφες φυλλάδες του καιρού τους και ή ξερανκάτι κι' από τήν Παλιά Διαθήκη.

Ο έξορκισμός τούτος έδω περιέχει όνόματα άοχηγών των Άγγέλων, του τάγματος των Δαιμόνων, σολοικισμούς, ασυνταξίες και λέξεις δυσκατάληπτες. Έγράφονταν τήν ώρα που θά ήταν εκλειψη τής Σελήνης και δίδονταν στόν άρρωστο για φυλαχτικό. Έλεπεν όμως πάντοτε ό άρρωστος να τόν έχει άπάνω του. Καλλίτερα έπιανε αν γραφονταν από Παπα.

(Λείπει ένας στίχος φθαρμένος)... «έθα σμός και πάσαν κακολογίαν και πάσαν νόσον νυκτός άλέκτωρ φώνησε διά Μιχαήλ, Γαβριήλ, Γαουήλ, Άβεσεβή. Άραροήλ, Ραφαήλ, Μαροήλ, Χυτάδες, Ίωήθ, Ίσοκή, Ζοκελεζούλ και Ζολογός, Παγγαλή, έξωτικά, έξορκει, ζώσας, πάντα τά πονηρά και άκάθαρτα πνεύματα εις τούς άνωθεν τύπους και όνόματα του Παντοκράτορος Θεού και του πυρίνου ποταμού και τας έπίτα ροϊκάς τής καλέσεως να φύγετε και να αναχωρήσετε από τόν δουλον του Θεού Νικολάου (έγράφονταν τ' όνομα του άρρώστου) πνεύματα και άκάθαρτα του βαστα

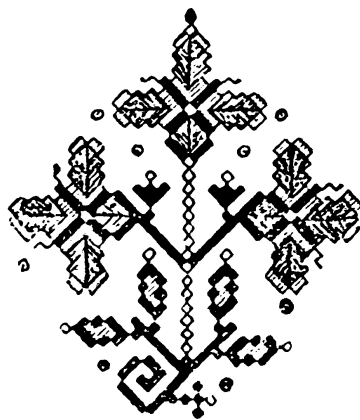

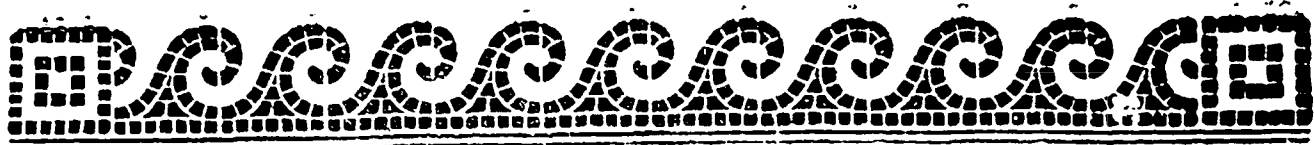
γοῦ δὲν φιλῶ λειτάριον. Τούτη ἡ διαθήκη τοῦ Σολομώντος τοῦ υἱοῦ Δαβὶδ τοῦ Βασιλέως ἐβασίλευσεν ἐπιφέρουσα χύμα περιτὸν δεόμενος τόπος ἐπαρεδόθη στὰς χεῖρας τοῦ Παντοκράτορος λέγων οὗτος πάντας τὰς ὀνομασίας τοῦ δαχτυλιδίου τοῦ Σολομώντος, κύριε ὁ Θεὸς Μανασῆ Σαβαώθ νὰ ὀκᾶς λέγων καὶ λέγων σογγανανίου (σὺν Ἄνανιου) καὶ ἡμερῶν κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Νεονός Πελοάνης Θεὸν συγγλὰς Ἰωάννης ἐνεπαιγμὸν νεκρῶν εἰς βοήθειαν τῆς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Νικολάου ἀμὴν τοῦ βαστάσαν τοῦτο τὸ φυλακτήριον διὰ τὰ πνεύματα ταῦτα τὰ πονηρὰ καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν (φθααρμένο..) ζῆλος καὶ πᾶν φθόνος καὶ πᾶσαν γλωσσοφυγίαν καὶ πᾶσαν νόσον σὲ ὀρκίζω σας εἰς τοὺς ἄνωθεν τύπους καὶ ὀνόματα τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Νικολάου ἐξορκίζω σας ἐπὶ τὰ πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα εἰς τὸ φοβερὸν καὶ

φικτὸν (φρικτὸν) λόγον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος δεμένον ἀπὸ πάντα τὰ κακὰ ἔργα τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν δαιμόνων ἐπὶ τῆς δυνάμεως ξ: :λ (μετὰ τὸ λ ἀκολουθοῦν τρία ἐπανουτὰ μισὰ ζ) τοῦ ἀρχαγγέλου τοῦ παρισταμένου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ ἀμὴν ἀμὴν ἀμὴν. Τοῦτο τὸ φυλακτήριον ἐδόθη τοῦ Μωϋσέως ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ Μιχαήλ, ὕστερον ἐδόθη τοῦ βασιλέως Σολομώντος: τοῦ ὑποτάξει πάντα τὰ πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα εἰς μετενίαν (;) βασκανίαν ἀφορεσμὸν ἀπὸ τιμῆς ἀμὴν ἀμὴν ἀμὴν».

(Στὸ περιθώριο τοῦ χάρτου μὲ ἄλλο χέρι εἶναι γραμμένα: «Εἰς κάθε δαιμόνιον εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ γραφθῆ εἰς ἔκθλιψιν (ἐκλειψιν) σελήνης»).

(Ἀντιγραφή ἀπὸ φύλλο χάρτου ποὺ βρέθηκε μέσσο σὲ ἐκκλησιαστικὸ βιβλίον τοῦ Παπα Χρήστου Γκίνη στὴ Σινίτσα).

ΗΛΙΑ ΒΑΣΙΛΑ, Καθηγητοῦ Φιλολογίας

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟ ΠΟΙΜΕΝΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΟΥ Κ. Σ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

Στὸ 1920ν τεῦχος τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἔστιας» δημοσιεῖται ὁ κ. Μουσελίμης μία σύντομη ποιμενικῶν λέξεων τῆς περιοχῆς Σουλίου — Θεσπρωτίας. Κάτι τέτοιο εἶχαν κάμει ἀρχετοὶ συμφοιτηταὶ μου (1926—1930) τῆς Φιλολογίας με προτροπὴν καὶ σχεδιάγραμμα τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κων)νου Ἀμάντου. Ἀπέβλεπεν ἡ ἔρευνα ἐκείνη στὸ νὰ διαπιστωθῇ ἂν ὑπῆρξαν σλαβικαὶ ἐπιδράσεις στοὺς κτηνοτρόφους καὶ γεωργοὺς τῆς χώρας μας. Ἐνας μάλιστα ἐκ τῶν τότε συμφοιτητῶν μας, ἀφοῦ ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του τῆς Φιλολογίας, ὑπέβαλε πλήρη καὶ ἐκτεταμένη ἐπιστημονικὴ διατριβὴ στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1938, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη καὶ ἔλαβεν ὁ συγγραφέας τῆς τὸν τίτλον τοῦ Διδάκτορος. Μέλῃ τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ μακαοῖτες Καθηγηταὶ Κων)νος Ἀμαντος, Νίκος Βέης καὶ ὁ κ. Σ. Κουρέας. Μετὰ ὁ συνάδελφος ἐκείνος ἐσπούδασε τὴν Νομικὴν καὶ ἤδη δικηγорεῖ στὴν Ἀθήνα εὐφῆμως.

Τὴν διατριβὴν του ἐκείνη δὲν τὴν ἐδημοσίευσεν ἀκόμη. Οἱ συνάδελφοί μου κ.κ. Σιωμόπουλος καὶ Παπαγεωργίου ξέρον τὸν ἐπιστήμονα τοῦτον. Ἐποθέτω πᾶς ἂν τὸν παρακινούσαν καὶ τὸν παρακαλοῦσαν θὰ παρῆγε τὴν ἐργασίαν του γιὰ δημοσίευσιν ἀπὸ τὶς στῆλες τῆς ἀγαπητῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἔστιας». Περιέχει, ὅσο ξέρω, πλήρες λεξικόγειο ποιμενικῶν καὶ ἀγροτικῶν λέξεων τῆς Ἠπείρου.

Με τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ ἄς συμπληρώσω τὴν ἐπιστολήν μου με μερικὰ ἐτυμολογικὰ πάνω στὸ γλωσσικὸ ὕλικό του κ. Σπ. Μουσελίμη καὶ με τὴν ἀδεία του, πιστεύω, γιὰτὶ μπαίνω στὸν ἀγρό του.

Φούρκα. Λέξις λατινικὴ ἢ διχάλα. Ὅταν φορτῶνεται τὸ μουλάρη ἢ τὸ γομά-

ρι ἀπὸ τὶς δύο μεριές με σώκους ἀλεύρι ἢ βαρέλες δύο, με τὴν φούρκα στηρίζουν τὸ βάρος, ποὺ τὸ ἔχουν περιδέσει με τὰ σκοινιά τοῦ σαμαριοῦ ὅπὸ τὴν μιὰ πλευρὰ τοῦ ζώου γιὰ νὰ μὴ κυλήσῃ καὶ ἔπειτα φορτῶνουν τὴν ἄλλη.

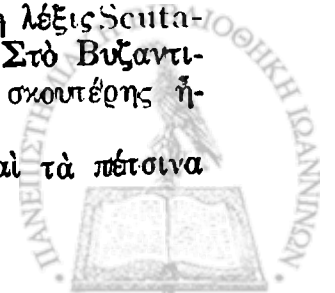
Οἱ Ρωμαῖοι τὴν χρησιμοποιούσαν γιὰ βασανιστικὸ ὄργανο ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, τῶν κακούργων, τῶν ἀπειθαρχῶν δοῦλων ἢ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ λαμῶς τοῦ καταδίκου ἐδενόταν στὴν ἄκρη τοῦ ξύλου ἐκεῖ ποὺ σχηματίζει τὸ γράμμα Γ καὶ τὰ χέρια του πίσω του. Ἡ μέση του καὶ τὰ πόδια προσδενόταν στὸ κάτω μέρος τῆς διχάλας ξύλου. Ὅλο τὸ ξύλο, ἢ φάσμα κατὰ συνειδοχίην μήκους 2 καὶ 3 μέτρα ὁ δῆμιος τὸ ἐμπηχνε στὸ ἔδαφος. Μεταίωρος ἔτσι ὁ τιμωρημένος βασανιζόταν φοβερὰ καὶ μπορούσε νὰ ἀποπνιγῇ. Καὶ ὁ σταυρικὸς θάνατος κάτι παρόμοιο ἦταν μονάχα ποὺ ἐστήριζαν καὶ ἓνα ἐγκάρσιο ξύλο στὸ μπηγμένο στὴ γῆ, ψηλὰ στὸ κεφάλι τοῦ καταδίκου, ἐπάνω στὸ ὁποῖο ἔδεναν τὰ χέρια του. Ἐτσι σχηματιζόταν τὸ γράμμα Γ κεφαλαῖο ἢ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. (Crux crucis = σταυρος Cruciatuus = ἡ ἐπάνω στὸ σταυρὸ καταδίκη). Τὸ φούρκισμα, ὡς εἶδος τιμωρίας τὸ εἶχαν καὶ οἱ Βυζαντινοί, ἀπ' ὅπου ἐμεῖς οἱ νεοἼλληες ἐσῆραμε τὴν λέξη καὶ τὸ ρῆμα φουρκίζομαι.

Οἱ Τούρκοι στὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21 ἐφούρκισαν πολλοὺς Χριστιανοὺς αἰχμαλώτους μαζῶν ἢ καὶ ὅπὸ τὸν ἄμαχο πληθυσμό.

Ἡ λέξις διχάλα εἶναι ἑλληνικὴ: ἐπίρρημα δίχα, ρ. διχάζομαι.

Σκουτέρης, λατινικὴ λέξις Scutarius, scutum, i = ἀσπίδα. Στὸ Βυζαντινὸ στρατό, ὁ σκουτάριος ἢ σκουτέρης ἦταν βαθμῶς ἑξιοματικῶς.

Σκουτιά λεγόντουσαν καὶ τὰ πέτσινα

ἐνδύματα τοῦ βυζαντινοῦ στρατιώτη καὶ μάλλινα τῶν φράγκων ἵπποτῶν, πού γιὰ νὰ εἶναι μαλακὰ τὰ ἄλεια μὲ ξύγκι προσελκύοντα ἔτσι πλῆθος γνωστῶν ζαῦφίων.

Ἔτσι ἔφθασε σὲ μᾶς ἡ λέξις σκουτιά= ἐνδύματα. Οἱ ἁξιοματικοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ οἱ σκουτέρηδες, ἅπαστρατευόμενοι γινόντουσαν ποιμνιοτρόφοι ἢ καὶ προΐτηρχαν.

Κλειίτσα ὀρθότερα γκλίτσα, ἀγκλίτσα, ἀγκουλίτσα. Ἀπὸ τὴν λέξη ἀγκῶν, ἀγκῶνος, κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ ἁειμνήστου καθηγητοῦ μας Νίκου Βέη.

Στὸ Μουσεῖο Μπενάκη Ἀθηνῶν ὑπάρχει ποίσις ἀνθολογὴ πὸ ξύλινες ἀγκλίτσες τῶν ὀσίων ἢ κεφαλὴ ξιμένη μὲ τὸν σούγια ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη βοσκό, παρουσιάζει καλλιτεχνηκῶτα καὶ πρωτότυπα σχέδια μὲ μορφές ζῶων, φιδιῶν, ὀφθαλμῶν καὶ κάποτε προσωπογραφιῶν.

Κορούτσος. Κορῶδες δένδρον, ἴσιος, σκαμιμένος ἔτσι πού νὰ σχηματίζεται σκαφιδάκι. Μέσα σ' αὐτὸ ποτίζονται τὰ ζῶα. Εἶναι τοποθετημένοι κοντὰ στὸ δημόσιο, τὸ κοινόχρηστο πηγάδι ἢ τὶς βρύσες.

Κορίτσος στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου λέγεται καὶ τὸ βαρκάκι, τὸ μονόξυλο, πού χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιὰ στὸ κολίτσι. Ἄγνωστη γιὰ μένα ἡ ἔτυμολογία.

Μπακράτσι. Στὴν Πρόβεζα μπαράτσι. Μπουγάλλος ἢ κοιθῶς χαλκομαπένιος καλαλιωμένος συνήθως ἀπὸ μέσα, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντλοῦμε νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Μπακίρ. Τούρκικα ὁ χαλκός.

Κουλιάστρα ἢ κ(ου)λιάστρα, κοιλιάστρα. Τὸ πρῶτο γάλα πού ἀρμέγεται ἀφοῦ γεννήσῃ ἡ γελάδα. Αὐτὸ ὁ ἰδιοκτήτης τὸ μοιράζει συνήθως δωρεάν στοὺς γείτονές του γιὰ νὰ τοῦ εὐχηθῶν νὰ τοῦ ζήσουν τὰ νογέννητα μοσχαρακία. Ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα διετήρησε σὲ

πολλές λέξεις τὴν ὀρθὴν προφορὰ τῆς διφθόγου οἰ=ου. Στὴν ὀρεινὴ πατρίδα ἡ λέξις κοιλιὰ προσφέρεται τσιουλιὰ.

Πρατίνα (ἡ). Ἀπὸ τὴν λέξη πρόβατα, πρόατα, προάατα, προᾶατα. Ἀπὸ τοῦτο τὸ αὐδέτερο βγῆκε τὸ θηλυκὸ πρατίνα. Ἡ γλωσσολογία διδάσκει ὅτι ἀπὸ τὸν πληθυντικὸν πρόβατα βγῆκε ὁ ἐνικός. Ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν λέξη πράγματα (ἑσχ. πράγματα) προῆλθε τὸ ἀφηρημένον οὐσιαστικὸν ἢ πραγματῖα καὶ ἔπειτα ὁ παρματευτής. Ὁ Ψυχάρης κάπου ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λέξη πραγματεία (φιλοσοφικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ διατριβὴ) εἶναι λέξις λογία.

Στάλιος (ὁ ὁ ἦσκιος πού σταλίζουν τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι (ὄρθια) γράφει ὁ κ. Μουσελίμης. Καὶ ὄμμα ξεροσταλιάζω, σταλικοπόδιασα, δηλ. ἀπόστασα στεκόμενος ὄρθιος.

Ἡ λέξις τζουμπάνος εἶναι σλαβικὴ. Ζούπανος —φειδιάρχης σλάβας, ἰδιοκτήτης κοπαδιῶν καὶ δασῶν. Σλαβικῆς καταγωγῆς εἶναι οἱ λέξεις τσέλιγγας, τσάροκος, στροίγκα, μπάλισσα καὶ ἄλλες τῆς ποιμενικῆς ζωῆς.

Ἡ λέξις φραντζᾶκο σὲ βυζαντινὸ χρονικὸ ἀναφέρεται ὡς φρουτζᾶτο. Οἱ περιβολαροὶ τῆς Πρόβεζας φκιάχνουν στὰ περιβόλια τοῦ φραντζᾶτα. Ἄγνωστη ἡ ἔτυμολογία.

Ἡ μπαζίνα φτιάχνεται συνήθως μὲ ροζίσιο ἄλειοι. Ἀφοῦ κατεβάσουμε τὸν τέντζερη ρίχνουμε μέσα ζεματιστὸ λάδι ὅπου ποιγαρίσαμε κορυμνίδι ἢ πράσο. Εἶναι τὸ πρῶτον φαγητὸ τῶν ποιμένων καὶ τῶν φτωχῶν ἀστῶν. Στὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ 1917 καὶ στὴν Κατοχὴ (1941—1944) ἔσσεσεν πολὺ κοσμᾶκι.

Ἡ λέξις μοιάζει σλαβικὴ.

Ναμίζω πὺς φτάνουν αὐτὰ γιὰ τὸ παρόν.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
Κεντρικής & Τπικής
του Προγράμματος 'Ανατύξεως 'Ηπείρου

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1960-1964)

Εἰς τὴν πρᾶξιν μόνον διὰ τὸ γάλα καὶ τὰς σταφυλὰς —προϊόντα μὴ ἀνθεκτικὰ εἰς μεταφορὰς, ἔστω καὶ συντόμως— θὰ καταστῇ ἀναγκαῖα ἡ κατάρτισις τῶν ἐγκαταστάσεων εἰς περισσότερας μικροτέρων διαστάσεων τοιαύτας, λόγῳ τῆς μορφολογικῆς διαρθρώσεως τῆς 'Ηπείρου.

Τὸ παρὸν πρόγραμμα ἀποδίδει ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἐνάπτυξιν τῶν γεωργικῶν βιομηχανιῶν. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἓν μέσον διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ μεγαλυτέρα ἀπασχόλησις καὶ ὑψηλότερον εἰσόδημα. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ καταστῇ οἰκονομικῶς συμφερούσα ἡ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ προγράμματος ἐναδιάρθρωσις τῆς γεωργίας. Εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια διεπιστώθη ὅτι τὰ μεγαλυτέρου εἰσοδήματος προϊόντα δὲν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ διατηρηθῶν εὐκόλως (ὡς ὁ σίτος), ἀλλὰ τὰ τυπικὰ ἐκεῖνα προϊόντα τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος, —καποὶ καρποὶ καὶ κηπευτικά, κρέας καὶ γάλα— ὡς καὶ μερικὰ βιομηχανικὰ φυτὰ οἷον βάμβαξ καὶ τσῦτλα διὰ τὴν παραγωγὴν σακχαρώσεως. Πάντα τὰ προϊόντα ταῦτα πρέπει ἢ νὰ διατηρηθῶν καὶ μεταποιηθῶν βιομηχανικῶς ἢ νὰ ἐναποθηκευθῶν καὶ μεταφερθῶν δι' ἐιδικῶν μέσων.

Βάσει τῶν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια προβλεπομένων ἐξελίξεων τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς αἱ δυνατότητες ἰδρύσεως ἢ ἐπιτελέσεως γεωργικῶν βιομηχανιῶν ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

α) Βιομηχανία φυτικῶν ἐλαίων

56.— Ἡ παραγωγή ἐλαίου θὰ αὐξηθῇ ὑποθαλῶς εἰς σημαντικὸν βαθμὸν ὅταν οἱ ἐλαιῶνες οἱ προβλεπόμενοι ὑπὸ τοῦ Προγράμματος καταστοῦν διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἀρκούντως παραγωγικοί. Ἐὰν φαντασθῶμεν ὅτι ἑκαστον ἔτος θὰ φυτευθῇ τὸ ἓν δέκατον τῶν προβλεπομένων ἐλαιοδένδρων, τὰ πρῶτα ἔξ ἀπῶν θὰ ἔχουν μόλις ἀρχίσει νὰ παράγουν εἰς τὸ τέλος τῆς δεκαετίας ἐνῶ τὰ ἄλλα δὲν θὰ εἶναι ἐκόμα εἰς θέσιν νὰ πράξουν τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ παραγωγή ἐλαίων θὰ αὐξηθῇ σημαντικῶς μόνον κατὰ τὴν ἐπομένην τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Προγράμματος δεκαετιαν. Κατὰ τὴν δευτέραν ταυτην περιόδον νὰ καταστῇ ὑποθαλῶς ἀναγκαῖα ἡ δημιουργία πολυαριθμῶν ἐλαιοτριβείων, ἴσως δὲ καὶ ἐνὸς ἐργοστασίου διύλισεως. Διὰ τὴν προσεχῇ πενταετιαν δύναται νὰ προβλεφθῶν ὠριμῆναι παρεμβάσεις διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὸν ἐπαναξοπλισμὸν τῶν ὑπαρχόντων ἐλαιοτριβείων καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν μερικῶν κέντρων συλλογῆς καὶ διατηρήσεως τῶν ἐλαίων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προστασίας τοῦ προϊόντος ἐκ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, ἡ ὁποία δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἐπ' εὐκαιρίᾳ μεγάλων ἐσοδειῶν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγ. ὑμένου σελ. 161.

Ἡ σημερινή κατάσταση τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

α) Μηχανοκίνητα συνεταιριστικά ἐλαιουργεῖα	1
β) Μηχανοκίνητα ἰδιωτικά	58
γ) Ὑδραυλικά πιεστήρια	68
δ) Ἐλαιοδιαχωριστήρες	23
ε) Ἵπποκίνητα ἐλαιουργεῖα	203
στ) Πιεστήρια Ἵπποκινήτων ἐλαιουργείων	203
ζ) Χειροκίνητα ἐλαιουργεῖα	14
η) Πιεστήρια χειροκινήτων ἐλαιουργείων	14

Ἡ ποιότης τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ ὀφειλομένη εἰς τὸν κεραματισμὸν τοῦ ἑδαφικοῦ χώρου καὶ εἰς τὴν ἀδυναμίαν μαζικῆς παραγωγῆς δὲν βοηθεῖ τὴν παραγωγὴν ἐλαίων καλῆς ποιότητος.

Εἰς τὸ παρὸν πρόγραμμα προβλέπεται ἡ ἴδρισις 10 νέων μηχανοκινήτων ἐλαιουργείων τῶν 2 πιεστηρίων καὶ 20 τοῦ ἐνὸς πιεστηρίου, τὰ ὁποῖα θὰ ἀντικαταστήσουν Ἵπποκίνητα καὶ χειροκίνητα ἐλαιουργεῖα. Ἐξ ἄλλου προβλέπεται ἡ συμπλήρωσις τῶν νῦν ὑπαρχόντων μὲ πλυντήρια, ἀναβατόρια καὶ ἐλαιοδιαχωριστήρας.

Αἱ ἐπενδύσεις αὗται δημιουργοῦν ἓνα πρόσθετον στοιχεῖον κόστους τὸ ὁποῖον προβλέπεται νὰ καλυφθῇ ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἀπώλειαν ἐλαίου κατὰ τὴν ἐπιψιν εἰς τὰ Ἵπποκίνητα καὶ χειροκίνητα ἐλαιουργεῖα. Τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν πετανητίαν ὑπολογίζεται ὅτι θ' ἀνέλθῃ εἰς 18 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

57.— Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βαμβακοκαλλιέργειας δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα ἰδρύσεως μιᾶς βιομηχανίας διὰ τὴν παραγωγὴν σπορελαίων διὰ τῆς κατεργασίας τοῦ βαμβακοσπόρου. Ἡ διαθέσιμος ποσότης τῆς τοιαύτης πρώτης ἕλης δὲν θὰ εἶναι κατωτέρα τῶν 10.000 τόννων καὶ θὰ ἠδύνατο ν' αἰξηθῇ περαιτέρω εἰς 15.000 τόννους, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς βαμβακοσπόρου ἐξ ἄλλων περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἐργοστάσιον σπορελαίων θὰ διαθέτῃ τὸν κατάλληλον ἐξοπλισμὸν διὰ τὴν κατεργασίαν καὶ ἄλλον σπόρων ὡς σηράμους, διὰ τὴν διύλισιν τῶν ἐξαγομένων ἐλαίων καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν ζωοτροφῶν εἰς πλακοῦντας ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ἄρταν ἢ εἰς Πρόβεζαν ἢ εἰς μίαν ἐνδιάμεσον τοποθεσίαν εἰς τὰ δύνανται νὰ συγκεντρωθοῦν εὐκόλως οἱ σπόροι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης, ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀχέροντος καὶ ἀπὸ ἄλλας γειτονικὰς πρὸς τὴν Ἠπειρὸν περιφερείας.

Ἡ τοποθεσία θὰ ἔδει νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐγκατασταθῇ τὸ ἐκκομιστήριον βάμβακος, περὶ οὗ κατωτέρω.

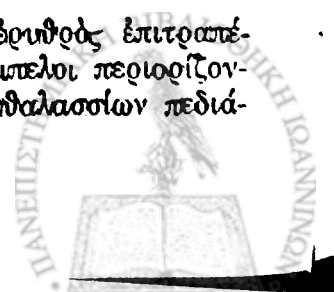
Ἡ δαπάνη κατασκευῆς τοῦ ἐργοστασίου ὑπολογίζεται εἰς 10 ἑκατομ. δραχμῶν, θὰ ἠδύνατο δὲ τοῦτο νὰ ἀπασχάληται μόνιμος 50 ἑργάτας.

β) Βιομηχανία οἴνου

58.— Σήμερον παράγεται εἰς τὴν Ἠπειρὸν μία μόνη ποιότης καλοῦ οἴνου. Ὁ ἐρυθρωτὸς ἡμίγλυκος καὶ ἐλαφρῶς ἀφριζὼν οἶνος τῆς Ζίτσης. Ὁ οἶνος οὗτος, ἡ περιεκτικότης τοῦ ὁποῖου, εἰς βαθμοῦς οἶνοπνεύματος εἶναι ἀρκούντως ὑψηλὴ, θεωρεῖται ὡς πάρα πολὺ ἐλαφρῶς καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρουσιάζει δυνατότητας τοπικῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ εἶναι ἀρωματικὸς καὶ εὐχαρίστου γεύσεως θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐνισχυθῇ μεταβαλλόμενος εἰς οἶνον ἀνάλογον πρὸς τὸν ἰταλικὸν « Bracketto » ἢ, νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς οἶνος ἐπιδοστίων ἢ ἀκόμη καλῆτερον εἰς οἶνον ἀνάλογον πρὸς τὸν « Lambrusco » εὐρυτέρας καταναλώσεως.

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Ἠπειρὸν θὰ ἠδύνατο νὰ παραχθῇ εὐρυπρόθετος ἐπιτραπέζιος οἶνος ὡς καὶ οἶνοι ξηροὶ καὶ ἀφρώδεις. Διότι αἱ ἀμπελοὶ περιορίζονται τόσον εἰς τοὺς λόφους ὅσον καὶ εἰς τὰς παραθαλασσίων πεδιά-

δων, δύναται να προβλεφθῆ ἡ ἴδρισις εἰς τὴν περιουσίαν τριῶν τοῦλάχιστον κέντρων παραγωγῆς, εἰδικῶν τύπων οἴνου.

Εἰς ἕκαστον τῶν τοιοῦτων παραγωγικῶν κέντρων δύναται νὰ δημιουργηθῆ ἓνα συνεταιριστικὸν ἐργοστάσιον οἰνοποιίας δυναμικότητος 30—50.000 ἑκατολίτρων. Διὰ τῶν τριῶν ἐργοστασίων συνολικῆς δυναμικότητος 100.000 ἑκατολίτρων θὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ οἰνοποίησις τῆς ἡμισείας σχεδὸν πασότητος σταφυλῶν ἢ ὁποῖα δύναται νὰ παραχθῆ εἰς Ἡπειρον. Διὰ τὴν οἰνοποίησιν τῆς ὑπολοίπου ποσότητος προβλέπεται ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὰ πλέον ἀπομεικωσιμὰ καὶ δυσχερεστέρας ἐπιχειρησιμῆς χωρία καὶ αὐτῶν τοῦτων τῶν παραγωγῶν διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀνάγκας.

Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ δαπάνη διὰ τὰ τρία ἐργοστάσια οἰνοποιίας θὰ ἀνέλθῃ εἰς 20 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐξ ἄλλου ποσὸν 10 ἑκατομμ. δραχμῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπενδυθῆ εἰς τὰ μικρὰ τοπικὰ οἰνοποιεῖα ἢ εἰς ἐγκαταστάσεις παρασκευῆς οἰνοπνεύματος, οὔζου, κονιάκ, λικέρ κ.λ.π.

Ἡ ἀπασχόλησις μονίμου προσωπικοῦ θὰ εἶναι μικρὰ δοθέντος ὅτι πρόκειται περὶ βιομηχανίας τυπικῶς ἐποχιακῆς (συνολικῶς 100 περίπου ἄτομα).

Πλὴν τῆς χρησιμοποίησεως, ἐν τούτοις ὀδικῶν (οἰνολόγων κλπ.) διὰ τὴν συντήρησιν, ἀποθήκευσιν καὶ πώλησιν, θὰ δημιουργηθῆ ἐπὶ πλέον ἐποχιακὴ ἐργασία διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν σταφυλῶν, διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς παραγωγούς.

γ) Βιομηχανία σακχάρου

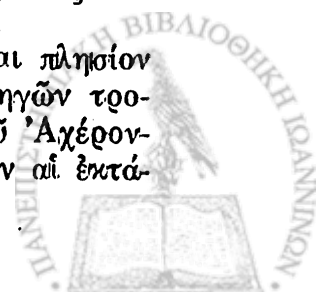
59.— Τὰ τεύτλα, λόγῳ τῆς ἰκανότητός των νὰ ἐμπλουτίζουσι τὸ ἔδαφος διὰ θερμίδων, εἶναι μία καλλιέργεια τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἀγοήσῃ ἐν πρόγραμμα ἀναπτύξεως. Εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ εἰδικώτερον εἰς τὰ παχέα καὶ πλούσια εἰς ἄσθεστον ἔδαφην, τὰ τεύτλα θὰ ἔδει νὰ εὐδοκιμοῦν καὶ νὰ ἔχουν ἀποδοσὴν μεγαλυτέραν ἐκείνης ἣτις ἐπετεύχθη εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας. Διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν σακχαροτεύτλων δὲν θὰ τεθῆ ὡς κεντρικὸς οικονομικὸς στόχος αὐτῆς αὐτῆς ἢ παραγωγὴ σακχάρου. Ἄλλὰ ἡ συνολικὴ ἀξιοποίησις τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς περιοχῆς. Ἰδιαιτέρως, ἡ ἐν λόγῳ καλλιέργεια θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν μετατροπὴν τῆς νομαδικῆς καὶ ποιμενικῆς κτηνοτροφίας εἰς ἐσταυλισμένην μὲ βελτιωμένα ζῶα καὶ ἐπομένως εἰς τὴν αὔξησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ κτηνοτροφικοῦ εἰσοδήματος.

Εἰς τὸ παρὸν πρόγραμμα προβλέπεται ἡ εἰσαγωγή τῆς καλλιέργειας τῶν τεύτλων εἰς ἑκτασὶν περίπου 45.000 στρεμμάτων μὲ μέσην ἀπόδοσιν κατὰ στρέμμα 3.000 χιλιογρ. καὶ συνολικὴν παραγωγὴν ἐτησίως 135.000 τόννων. Μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διαδοχικῆς σπορᾶς εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξασφάλισις 90 ἡμερῶν ἐργασίας εἰς ἐργοστάσιον σακχάρου μὲ μέσην ἡμερησίαν ἐπεξεργασίαν 1.500 τόννων. Ἐφ' ὅσον ἡ μέση περιεκτικότης τῶν τεύτλων εἰς ἄμφορέσιμον σάκχαρον ἀνέρχεται εἰς 14%, ἡ ἐτησία παραγωγὴ σακχάρου ἐκ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐργοστασίου δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 19.000 χιλιάδας τόννους.

Βάσει τῆς προβλεπομένης πορείας τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων, ἡ πρώτη ἐγκατάστασις τῆς βιομηχανίας ταύτης δὲν θὰ ὑπερβαίῃ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν (μέχρι τοῦ ἔτους 1964) τὸ 75% περίπου τῆς ἀναφερθείσης δυναμικότητος, δηλαδή 14.500 περίπου τόννους σακχάρου ἐτησίως.

Πράγματι φαίνεται ὅτι ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν ἔργων τοῦ Ἀχέροντος δὲν θὰ ἔχῃ πραγματοποιηθῆ πρὸ τῆς παρόδου τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους 1964.

Ὁ πλέον οικονομικὸς τόπος ἐγκαταστάσεως τοῦ ἐργοστασίου εἶναι πλησίον τοῦ ποταμοῦ Λούρου καὶ τοῦτο διότι θὰ εὐρίσκειται πλησίον τῶν δύο πηγῶν τροφοδοσίας του διὰ πρώτης ὕλης, ἦτοι τῶν πεδιδῶν τῆς Ἀρτης καὶ τοῦ Ἀχέροντος μέρος τῶν ὁποίων θὰ καλλιεργηθῆ μὲ τεύτλα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ ἐκτά-

σεις αυτάι θά δίδουν εισόδημα μεγαλύτερον του σημερινού, λαμβανομένου υπ' ὄψιν ὅτι σήμερον παράγουν κυρίως σίτον, ἀραβόσιτον καί ὄρυσαν, κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστόν.

Ἡ στροφή πρὸς τὴν τεχνολογικὴν ἐργασίαν καὶ ἡ δημιουργία τοῦ ἐργοστασίου σαιχάρεως θά συμβάλῃ ἐν μέρει εἰς τὴν μείωσιν τῆς ὑποαπασχολήσεως τῆς περιοχῆς. Πράγματι εἰς τὸν τομέα τῆς γεωργίας ἰσχυρίζεται ὅτι θά δημιουργηθοῦν δυνατότητες αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως κατὰ 310.000 ἡμερομίσθια πλέον τῶν ἀτόκων πού θά ἀπασχολοῦνται εἰς τὸ ἐργοστάσιον καὶ τὰς μεταφορὰς.

Τὸ κόστος τοῦ ἐργοστασίου ὑπολογίζεται ὅτι θά νέλθῃ εἰς 116 ἑκατ. δραγμ.

δ) Βιομηχανία ἐπεξεργασίας ὀπωρολαχανικῶν

60.— Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις ἡ ὁποία δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὀπωρολαχανικῶν συνεπάγεται ἀνάλογον ἀνάπτυξιν τῶν ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν διατήρησιν καὶ μεταποίησιν τῶν προϊόντων τούτων ὑποκειμένων κατὰ διάφορον βαθμὴν ἐκαστον εἰς φθοράν.

Διὰ τὰς προώτους ποικιλίας θά ἀπαιτηθῇ προπαντὸς ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς συστήματος ταχείας σύλλογῆς καὶ μεταφορᾶς. Ἐξ ἄλλου, εἶναι ἰναγκαῖον ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ διατήρησις καὶ μεταποίησις μέρους τῆς παραγωγῆς τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ἀργότερον εἰς τὴν ἐγοράν.

Κατὰ πρῶτον λόγον θ' ἀπαιτηθῇ ἡ δημιουργία εἰς τὰ κέντρα σύλλογῆς καὶ τοὺς λιμένας φορτώσεως δημοτικῶν ποδηγετικῶν χώρων, ἐφοδιασμένων τόσον μὲ ψυκτικούς θάλαμους ὅσον καὶ μὲ ἐγκαταστάσεις καταψύξεως.

Οὕτω θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ ἐγκατάστασις τεσσάρων ἀποθηκευτικῶν χώρων (εἰς Ἡγουμενίτσαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ πορθμείου Ἑλλάδος—Ἰταλίας, Ἰωάννινα Ἄρταν καὶ Πρέβεζαν).

Ἡ δαπάνη κατασκευῆς αὐτῶν ἐφ' ὅσον διαδέτουν ψυκτικούς χώρους, θά ἀνέλθῃ εἰς 10 ἑκατομμύρια δραγμῶν. Ὁ ὄριθὸς τῶν μονίμως ἀπασχολημένων ὑπολογίζεται εἰς 60, μὲ ἐποχιακὰς αἰχμὰς κατὰ πολὺ μεγαλύτερας.

61.— Αἱ προβλέψεις ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τῶν ἐσπεριδοειδῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν πενταετίαν, ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

	1959	1964
— Παραγωγή εἰς τόννους (μετ' ἀφαιρέσιν ἀπωλειῶν)	88.000	130.000
— Ἐσωτερικὴ κατανάλωσις καὶ ἐξαγωγὰι καπῶν	70.000	88.000
— Δι' ἐξήμισιν	18.000	40.000

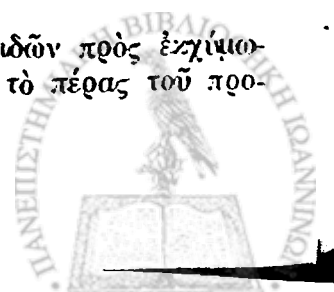
Βάσει τῶν ὡς ἄνω ἐκτιμήσεων, τὸ ποσοστόν τὸ ὁποῖον θά ἀξιοποιηθῇ διὰ τῆς μεταποίησεως εἰς χυρὸν ἀνξάνει ἀπὸ 20% περίπου τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς τὸ ἔτος 1959, εἰς 29%, τὸ ἔτος 1964.

Διὰ τῆς ἐκχιμώσεως θά ἐξοικονομηθῇ ἐν πολλοῖς ὁ παράγων τῆς ἐποστάσεως καὶ —μάλιστα διὰ τὸν χυρὸν ὑποβληθῇ εἰς μεγάλην συμπύκνωσιν— ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ μεγάλα μεταφορικὰ ἔξοδα.

Ἐπιβάλλεται ἐπομένως ἡ ἰδρυσις καταλλήλων βιομηχανικῶν παρασκευῆς χυμῶν διὰ τὴν ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν διοχέτευσιν τῶν ἐσπεριδοειδῶν εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὸ ὑφιστάμενον σήμερον εἰς τὴν Ἡπείρου βιομηχανικῶν δυναμικῶν διὰ τὴν ἐκχιμῶσιν εἶναι ἐν ἐργοστάσιον (ΦΙΞ) δυναμικότητος ἐπεξεργασίας 12.000 τόννων ἑτησίως.

Ἐπὶ τῇ βίσει τῶν προβλεπομένων ποσοτήτων ἐσπεριδοειδῶν πρὸς ἐκχιμῶσιν θά πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν μέχρι τὸ 1964 διπλασιὰ κατὰ τὸ πέρασ τοῦ προ-

γραμμικότητας, έτεροι δύο μονάδες δυναμικότητας έπεξεργασίας 12.000 τόννων έκάστη.

Το κόστος εγκαταστάσεως των εν λόγω μονάδων προβλέπεται ότι θα ανέλθη συνολικώς εις 200 εκατομμύρια δραχμών.

62.— Αί προβλέψεις ως πρός την έξθλιξιν τής παραγωγής και διαθέσεως λαχανικών εις την περιοχόν τής 'Ηπείρου κατά την πενταετίαν έχουν ως ακολούθως:

	1959	1964
— Παραγωγή εις τόννους (μετ' αφαιρέσιν των άπωλειών)	108.000	176.000
— Έσωτερική κατανάλωσις και έξαγωγαί νωπών	108.000	136.000
— Διά κονσερβοποίησιν	—	40.000

Αί κλιματολογικαί συνθήκαι τής 'Ηπείρου είναι πρόσφοροι διά την ανάπτυξιν των λαχανικών εις μεγάλην έκτασιν και κυρίως εις τας παραλιακάς περιοχάς των Ναυών Προβέξης και Θεσπρωτίας. Το παρόν πρόγραμμα προβλέπει ουσιώδη επέκτασιν τής καλλιμεργείας των λαχανικών (επὶ 66 χιλ. στρ. τὸ έτος 1959 εις 93 χιλ. τὸ 1964) με έντικειμενικόν σκοπόν την πλήρη κάλυψιν των έσωτερικῶν αναγκῶν τής 'Ηπείρου, εις νωπά λαχανικά και την πραγματοποιήσιν έξαγωγῶν βιομηχανοποιημένων (κονσερβῶν) διά τής ιδρύσεως εργοστασίου κονσερβοποιίας λαχανικῶν εις την περιοχόν τής Προβέξης.

Ἡ απαιτούμενη επένδυσις διά τὸ εργοστάσιον υπολογίζεται τής τάξεως των 15 εκατομ. δραχμ. με άριστον τεχνικόν έξοπλισμὸν διά την παραγωγήν προϊόντων ἐπὶ τῆ βάσει των διεθνῶν προτύπων ἐπὶ απόψεως συσκευασίας και περιεκτικότητας.

Διά την κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ εργοστασίου είναι αναγκαῖον ὅπως ἡ περιοχή κυρίως τής Προβέξης ξεειδικευθῆ εις την παραγωγήν ώσιμῶν ειδῶν λαχανικῶν, τὰ ὁποία μεταποιούμενα ἐπὶ τοῦ εργοστασίου είναι δυνατόν νὰ διατεθοῦν εις τας αγοράς τής Εὐρώπης.

Τοιαῦτα εἶδη λαχανικῶν είναι, τὰ φασολάκια, ἡ μπαύμα, τὸ ὕγγουράκι, ἡ πιπεριά, τὸ καρῶτον, ὁ άρακάς.

Ἡ ξεειδίκευσις αὐτή θα συντελέσῃ εις την μαζικὴν παραγωγήν ἐπιτοσίως ὀρισμένων ειδῶν λαχανικῶν, τὰ ὁποία θα ἰποτελοῦν την πρώτην ὕλην τοῦ εργοστασίου εις τρόπον ὥστε νὰ ξεασφαλισθῆ ἡ ἀπρόσκοπος λειτουργία αὐτοῦ.

Ἡ δυναμικότης τοῦ εργοστασίου θα είναι επεξεργασίας 40.000 τόννων πρώτης ὕλης ἢ 10.000 τόννων κονσερβῶν.

Τὸ ὕψος τής απαιτηθησομένης επενδύσεως υπολογίσθη εις 15 εκατ. δραχμ.

ε) Βιομηχανία επεξεργασίας ἀγελαδινοῦ γάλακτος.

63.— Το πρόγραμμα προβλέπει έντατικὴν προσπάθειαν δημιουργίας ὀγκώδους κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου ἀγελάδων ὑψηλῶν ἢ σχετικῶς ὑψηλῶν ἰποδόσεων, ἐν συνδυασμῶ πρός την εγκατάστασιν σακχαροβιομηχανίας, την επέκτασιν τής καλλιμεργείας τής μηδικῆς και των άλλων κτηνοτροφικῶν φυτῶν.

Εἰς ὅλην την 'Ηπειρον τὸ σύνολον τοῦ ζῶντος βάρους των παραγωγικῶν βοοειδῶν είναι σήμεραν 9.160 τόννοι, προβλέπεται δὲ νὰ ανέλθῃ μέσω εισαγωγῶν εις 15.500 κατά τὸ 1964. Ἡ μάση παραγωγή γάλακτος κατά τόννον ζῶντος βάρους ἀνέρχεται σήμεραν εις 2.500 χιλγ. διά τής προβλεπομένης δὲ εισαγωγῆς ζῶων ὑψηλῆς ἰποδόσεως και τής βελτιώσεως των νῦν ὑπαρχόντων ἀναμένεται νὰ ανέλθῃ εις 3.615 χιλ. τὸ έτος 1964. Βάσει τής ἀποδόσεως αὐτῆς και τής αὐξήσεως τοῦ ζῶντος βάρους ἡ παραγωγή ἀγελαδινοῦ γάλακτος θα ανέλθῃ ἀπὸ

23 χιλ. τόννους τὸ 1959 εἰς 56 χιλ. τόννους κατὰ τὸ 1964. Ἡ ἀνοτιέρω παραγομένη ποσότης γάλακτος θὰ ἰκανοποιηθῇ, ἀπ' ἐνὸς μὲν τὰς ἐνάγκας τῆς καταναλώσεως εἰς νοπὸν γάλα, ἀπ' ἐτέρου δὲ μίᾳ μεγάλῃ ποσότης διὰ τῆς βιομηχανικῆς ἐπεξεργασίας θὰ μετατρέπεται εἰς τυρόν, βούτυρον κ.λπ. ὡς κάτωθι (τὸ ἔτος 1964):

Ὀλική παραγωγή γελαδινῶ γάλακτος εἰς τόννους	56.000 τόνν.
Ἐπολογιζομένη καταναλώσις ἀγελαδινῶ γάλακτος εἰς νοπὴν κατάστασιν ὑπὸ χωρικῶν καὶ τοῦ ἀστικῶν πληθυσμοῦ	29.000 »
Ἐπόλοιπον πρὸς βιομηχανικὴν ἐπεξεργασίαν	27.000 »

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἄνω ποσοτήτων ἀγελαδινῶ γάλακτος προβλέπεται ἡ ἴδρσις κατὰ τὴν πενταετίαν 7 μονάδων ἐτησίως δυναμικότητος 6.000 τόννων πρῶτης ἕλης. Ἡ ἐπαιουμένη ἐπένδυσις δι' ἐκάστην μονάδα ὑπολογίσθη εἰς 12 ἑκατ. δραχμ. Αἱ μονάδες αὐταὶ θὰ ἐξαντλοῦν κατὰ τὸ τέλος τῆς πρῶτης πενταετίας τὰ 65% τῆς δυναμικότητός των.

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁσονδῆρτοπε ταχὺς καὶ ἐὰν προβλέπεται ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου, θὰ παρεμβάλλεται ἕνα χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ βιομηχανικὴ μονάς θὰ ἐργάζεται μὲ μέρος τῆς δυναμικότητός της, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν ὀκτῶ ἔτη μετὰ τὴν ἑκάρξιν τοῦ Προγράμματος. Ἐξ ἄλλου παρίσταται ἐνάγκη ὅπως αἱ βιομηχανικαὶ τυροῦ προσηγηθοῦν χονικῶς τῆς ἐκάστοτε ἐφαρμογῆς τοῦ λοιποῦ Προγράμματος διότι θὰ πρέπει ὁ πρῶτος πυρὴν τῶν νέων ἀγελάδων νὰ εὔρη ἀμέσως ἐτοίμην τὴν βιομηχανικὴν μονάδα ἢ ὁποία θὰ ἀπορροφήσῃ τὴν παραγωγήν.

Δεδομένου ὅτι τοῦτο θεωρεῖται ζωτικῆς σημασίας διὰ τὴν ὄλην ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος, προβλέπεται ὅτι τὸ ὑψηλότερον βιομηχανικὸν κόστος τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτευχθῇ εἰς ὅλας τὰς μονάδας ἐπεξεργασίας τοῦ ἀγελαδινῶ γάλακτος, θὰ καλυφθῇ δι' ἐπιδοτήσεως, ὥστε νὰ δίδεται ἀπὸ τῆς πρῶτης στιγμῆς ἢ τιμῆ γάλακτος ἢ ὁποία θὰ ἐντιστοιχῇ εἰς τὴν περίοδον τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἐκάστη μονάς ἐπεξεργαζομένη 4.000 τόννους γάλακτος, θὰ ἀποδίδῃ 342,5 τόννους τυροῦ καὶ 42,5 τόννους βουτύρου τὸ ἔτος 1964.

στ) Βιομηχανία διατετηρημένων τροφῶν ζωικῆς προελεύσεως.

.64.— Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας θὰ ἔχη ὡς ἰποτελέσμα τὴν οὐσιώδη αὔξησιν τῆς παραγωγῆς κρέατος. Προβλέπεται οὕτω ὅτι ἀπὸ 4,1 χιλ. τόννους τὸ ἔτος 1959 ἡ παραγωγή κρέατος θὰ ἀνέλθῃ εἰς 5,6 χιλ. τόννους τὸ ἔτος 1964.

Ἡ καταναλώσις κρέατος εἰς τὴν Ἠπειρον εἶναι ἤδη πολὺ χαμηλὴ, παρ' ὅλον ὅτι ἡ περιοχὴ ἐξάγει κρέας πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶναι σήμερον ἀρκοῦντως ὑψηλόν. Ἀναμένεται ἐν τούτοις ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου θὰ ἔχη ὡς πρῶτον ἰποτελέσμα τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως κρέατος. Εἰς τὴν περίπτωση αὐτὴν σημαντικὸν μέρος τῆς αὔξεσεως τῆς παραγωγῆς κρέατος θὰ διατεθῇ εἰς τὴν τοπικὴν καταναλώσιν εἰς κατὴν κατάστασιν. Ἐπολογίζεται οὕτω ὅτι ἐναντι τῆς ὡς ἄνω παραγωγῆς ἡ καταναλώσις κρέατος εἰς τὴν Ἠπειρον θὰ ἀνέλθῃ εἰς 5,2 χιλ. τόννους τὸ ἔτος 1964, ἡ δὲ ἐξαγωγή πρὸς τὰς λοιπὰς περιοχὰς τῆς Χώρας εἰς 0,4 τόννους.

Τόσον διὰ τὰς ἐνάγκας τῆς τοπικῆς καταναλώσεως, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐξαγωγὰς, θεωρεῖται ἀπαραίτητος, ἡ κατασκευὴ συγχρόνων σφαγείων καὶ ψευκτικῶν χώρων εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχωνται ὅλαι αἱ ἐγγυήσεις τοῦ ὑγιεινοῦ ἐλέγχου. Ἡ ἴδρσις τῶν ἐν λόγῳ ἐγκαταστάσεων δέον νὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν ταυτόχρονον διημοσιεύσιν, πλησίον αὐτῶν, κέντριον περὶ τῆς τῶν ζώων τῶσαν ἐπὶ

πλευράς οργανώσεως τῆς ἀγορᾶς ὅσον καὶ εὐνοϊκῶν αποτελεσμάτων, ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς. Τὸ κόστος τῶν ἐν λόγῳ ἐγκαταστάσεων ὑπολογίζεται εἰς 20 ἑκατομ. δραχμῶν.

65.— Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀνάπτυξις τῆς χοιροτροφίας δημιουργεῖ προϋποθέσεις ἰδρύσεως βιομηχανίας ἀλαντικῶν. Τοῦτο δύναται νὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας γάλακτος. Προβλέπεται ὅτι θὰ ἀπαιτηθῶν δύο ἀλαντοπαῖται εἰς τὰ κέντρα παχύνσεως τῶν χεῖρων, τὰ ὁποῖα θὰ δημιουργηθῶν εἰς τὰς τοποθεσίας ὅπου καὶ τὰ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γάλακτος τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἄρτης. Τὰ κέντρα παχύνσεως θὰ εὐρίσκονται ὀρκοῦντως μακρὰν τῶν ἐργοστασίων γάλακτος καὶ θὰ εἶναι καλῶς ἀπομεινωμένα ὑπὸ αὐτά. Αἱ ἀλαντοπαῖται δύναται ἀντιθέτως νὰ κατασκευασθῶν ὡς τμήματα τῶν ἐργοστασίων γάλακτος καὶ νὰ χρησιμοποιήσων ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν πολλὰ ὑπὸ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν εἰς τρόπον ὥστε τὸ προστιθέμενον κόστος νὰ εἶναι ἀρκούντως χαμηλόν. Προβλέπεται ὅτι δι' ἐπιμέλειαν τὰς ἐγκαταστάσεις θὰ ἀπαιτηθῇ δαπάνη 5 ἑκατομμ. δραχμῶν. Ἡ ἀπασχόλησις προβλέπεται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 50 περίπου ἄτομα κατὰ μέσον ὄρον ὑποκειμένη εἰς ἐποχικὰς διακυμάνσεις.

3. ΛΟΠΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ

α. Βιομηχανία βάμβακος

66.— Ἡ ἀνάπτυξις τῆς καλλιέργειας τοῦ βάμβακος εἰς τὴν Ἠπειρον ὠθεῖ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν δυνατοτήτων ἰδρύσεως εἰς τὴν περιοχὴν ἀντιστοίχου βιομηχανίας. Ἐκ πρώτης ὄψεως, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ σημερινὴ κατάστασις καὶ αἱ προβλεπόμεναι ἐξελίξεις τῆς βαμβακοποιίας εἰς τὰς λοιπὰς περιοχὰς τῆς Χώρας δὲν ἐπιτρέπουσιν τὴν προστικὴν ἰδρύσεω παρομοίαν βιομηχανίας εἰς τὴν Ἠπειρον διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐγχωρίου καταναλώσεως.

Ἐν τούτοις, αἱ διαγραφόμεναι νέαι συνιθῆσαι, ἰδίᾳ εἰς τὰ πλαίσια εὐνοϊκῆς εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ὑπαρξίν ἐπιτοπίως πρώτης ἕλης καὶ εὐθιγῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, ἀποτελοῦν ὑψηλὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἴδρυσιν ἐν Ἠπειρῷ σχετικῆς βιομηχανίας μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὰς ἐξαγωγὰς.

Λαμβάνοντες ὡς βάσιν τὰς διαθέσιμους ποσότητας τῶν τοπικῶν πρώτων ὑλῶν, διαφαίνεται ὀρεκτὸν περὶ ὄριον διὰ τὴν ἴδρυσιν βαμβακοβιομηχανίας ἀξιολόγων διαστάσεων, ἐφωδιασμένης ἐπὶ παραδείγματι μὲ ἐκκοκιστικὰ μηχανήματα δυναμικότητος 5.000 τόννων ἰνῶν καὶ τὰ συναφῆ τμήματα βαφῆς καὶ φινιρίσματος. Τὸ ἴδιον ἐργοστάσιον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπεξεργάζεται μέρος τῆς βαμβακοπαραγωγῆς τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος.

Ἐν ἐργοστάσιον τοιοῦτον διαστάσεων θὰ ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ εἰς τὴν ἰδίαν ζώνην, τὴν ἤδη ὑποδειχθεῖσαν διὰ τὴν βιομηχανίαν παρασκευῆς διατετηρημένων τροφῶν, ἧτοι κατὰ μῆκος τοῦ Κάτω Ροῦ τοῦ Λούρου, ὅπου συναντῶνται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀγέροντος καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Ἄρτης. Ἐξασφαλίζεται ἀφθονον ἕδωρον καὶ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ διευκολύνονται αἱ μεταφοραὶ (ἔθνικαὶ ὁδοὶ καὶ ὁ λιμὴν τῆς Πρεβέζης). Ἡ δαπάνη κατασκευῆς ἐνὸς τοιοῦτου ἐργοστασίου θὰ ἀνέλθῃ εἰς 120 ἑκατομμ. δραχμῶν περίπου, λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἐργοστάσιον θὰ εἶναι ἐφωδιασμένον μὲ ὅλας τὰς συγχρόνους ἐγκαταστάσεις. Εἰς ἕν τοιοῦτο ἐργοστάσιον θὰ ἀπασχολῶνται 350 περίπου ἄτομα.

β. Βιομηχανία ἐτοίμων ἐνδυμάτων

67.— Εἰς τὰ Ἰωάννινα εὐρίστανται ἰκαναὶ προοπτικαὶ ἀναπτύξεως βιομηχανίας ἐτοίμων, ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων ἐνδυμάτων, ἰδίᾳ λόγῳ μακρᾶς παρα-

δόσεως παρεμφερῶν δραστηριοτήτων ἐπὶ βιοτεχνικοῦ ἐπιπέδου. Δέον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι λόγω τοῦ ὑφισταμένου ἑτεροχρονισμοῦ μεταξύ τῶν ἄλλων ἀπασχολήσεων τοῦ πληθυσμοῦ (γεωργικαὶ ἀσχολίαι, τυροκομία κ.λ.π.) ἡ ἀνάπτυξις βιομηχανίας ἐνδιαιμάτων δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πληρεστέραν καὶ ὑποδοτικωτέραν ἀπασχόλησιν ἐργατικῶν χειρῶν.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τοιαῦται βιομηχανίαὶ ἀνεπτύχθησαν καὶ ἀλλαγῶν ὑπὸ παρομοίας συνθήκας βιομηχανικῆς ἰνασπύξεως (Μιλᾶνο, Σικάγο, Ν. Ἰόρκη), ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν δὲ δὲν ἐσημείωσαν σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὸν συντελεστὴν ἀπασχολήσεως, ἐνῶ βεβαίως ἡ παραγωγικότης τῶν ἰρξήθη σημαντικώτατα.

Ἐπιλογίζεται ὅτι δι' ἓνα πρῶτον πυρῆνα μιᾶς τοιαύτης βιομηχανίας ἀπαιτεῖται ἐπένδυσις οὐχὶ ὑψηλότερα τῶν 4 ἑκατομμ. δραχμῶν.

γ. Βιομηχανίαὶ μηχανολογικαὶ καὶ ἐπεξεργασίας μετ' ἄλλων.

68.— Εἰς Ἰωάννινα θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῆ βιομηχανία ἐπεξεργασίας τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος, διὰ τὴν παραγωγὴν μικρῶν μεταλλίνων εἰδῶν καὶ ἀντικειμένων ἅτινα χρῆζουσι ἐπιπέδου καὶ εἰδικῆς ἐργασίας, ὡς μαχαιροσφρόνων, μικρῶν ἐργαλείων, εἰδῶν ἐξ ὀνοξειδωτοῦ χάλυβος (ἀναπτῆρες, μικρὰ ἐξαοτήματα μηχανημάτων, πόρπαι, κομβία κ.λ.π.). Ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη τὴν μορφήν ἐταιρείας ἢ συνεταιρισμοῦ μεταξύ τῶν μικρῶν ἐργαστηρίων βιοτεχνικῆς μορφῆς ὅπως ὑπάρχουσι εἰς τὴν Ἰταλίαν (π.χ. εἰς τὸ Λουμετσάνο), εἰς Αὐστρίαν, Γερμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἔχουσι κοινὴν τὴν ἐμπορικὴν ὁργάνωσιν (τόσον διὰ τὴν ἀγορὰν πρῶτων ὑλῶν καὶ μηχανῶν ὅσον καὶ διὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων) καὶ τὴν κυριότητα τῶν μεγαλύτερας ἰξίας μηχανημάτων. Αἱ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται κατ' οἶκον ἢ εἰς ἐργαστήρια συνεχόμενα τῶν κατοικιῶν, ἐκτὸς τῶν κυρίων ἐργασίων αἱ ὁποῖα ἐκτελοῦνται εἰς μίαν κεντρικὴν ἐγκατάστασιν. Αἱ ἀναγκαζοῦσαι ἐπενδύσεις εἶναι ἐλάχιστοι, ὀλίγον μόνον μεγαλύτεραι ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ καθαρῶς βιοτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ συνολικὴ ἐπέκτασις ἐν πρακτικῶν προβλέπεται ὅτι δὲν θὰ ὑπερβῆ τὰ 5 ἑκατομμ. δραχμῶν, θὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ ἐργασίαν εἰς 100 ἄτομα.

69.— Μία ὁργάνωσις συνεργατικῆς μορφῆς ἐνδείκνυται καὶ διὰ τοὺς πολυαρίθμους σιδηρουρογούς, οἱ ὁποῖοι σήμερον ἐπεξεργάζονται τὸν σίδηρον διὰ πεπαλαιωμένον ἐργαλείων, ὡς ἡ σφύρα καὶ ὁ ἄγκυον καὶ αἱ ὁποῖοι παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας κατορθώνουσι νὰ παράγουσι καὶ νὰ πωλοῦσι ἰκανὸν μέρος τῶν μικρῶν ἄγροτικῶν, ἐπαγγελματικῶν καὶ οἰκιστικῆς χρήσεως ἐργαλείων εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν πέριξ αὐτῆς περιοχὴν. Τοιαύτη ὁργάνωσις θὰ εἴχε τὴν δυνατότητα χρησιμοποιοῦσας ἀπὸ κοινοῦ μηχανῶν καὶ γενικῶν ἐργαλείων καὶ παραγωγῆς εἰς μεγάλης ποσότητας εἰδῶν ἐκ χάλυβος, ὅπως μικρὰ καὶ μεγάλα δρέπανα, ἀπλᾶς ἄγροτικῆς μηχανᾶς (προμηθευομένη ἐκ τῶν βιομηχανιῶν τὰ εἰδικὰ μέρη αὐτῶν), ἀντικείμενα ἐκ φύλλων ἐλαστικῆς λαμαρίνας ἢ μεταλλικὰ ἐπιπλά. Ἐν μικρῶν ἐργοστάσιον ὀρθολογικῶς ὁργανωμένον θὰ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἐπεξεργασθῆ σίδηρον διὰ τὴν παραγωγὴν ἡλκων, μεταλλικῶν μικροαντικειμένων χειρῶν, ἀλίσεων, βιδῶν, ἐλατηρίων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ αὐτοῦ εἴδους τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν πολλὴν ἐργασίαν ἐν συγκρίσει μὲ τὰ ἐπιπεδωμένα κεφάλαια καὶ τὴν ἰξίαν τοῦ τελικοῦ προϊόντος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐνδιαφέρουσι τὰς μεγάλας βιομηχανίας αἱ ὁποῖαι ἐγκαταλείπουσι τὰς ἐργασίας ταύτας εἰς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις.

Διὰ τὸ ἐργοστάσιον καὶ τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια θὰ ἐξασφαλισθῆ ἀπασχόλησις εἰς 100 περίπου ἄτομα.

70.— Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν μεταφορῶν θὰ ἔχη ὡς συνέπειαν τὴν ἐπιβλητικὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως μέσων καὶ βαρέων μεταλλίνων εἰδῶν. Γέφυραι, μετὰλλιναι οἰκίαι, στέγαι ἰποθηκῶν, στηρίγματα ἠλεκτροαγωγῶν, μετὰλλινα στοιχεῖα διὰ τὰς κατασκευὰς οἰκιῶν, βιομηχανικὰς τοιαύτας κ.λ.π. θὰ πρέπει νὰ παραχθῶν εἰς μεγάλας ποσότητας. Θὰ ἀπαιτηθῇ ὡσαύτως ἡ κατασκευὴ δεξαμενῶν ὕδατος καὶ ἄλλων ὑγρῶν, δεξαμενῶν διανομῆς ὑγρῶν καυσίμων κ.λ.π.

Ὁ ὄγκος τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν δὲν συνιστᾷ τὴν μεταφορὰν εἰς Ἡπειρον προκατεσκευασμένων εἰδῶν ἐκ τῶν ἀπομακρυσμένων βιομηχανικῶν ζωνῶν τῆς Ἑλλάδος (Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης). Συμφέροι πράγματι περισσότερον ἢ ἄμεσος εἰσαγωγὴ πρώτων ὑλῶν (ἐλάσματα σιδήρου καὶ προφιλέ) διὰ τὴν ἐπὶ τόπου ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν. Ἐν ἐργοστάσιον τοῦ εἴδους αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῇ τόσον εἰς μίαν παραλιμένον ζώνην (Πρόβεζα ἢ Ἡγουμενίτσα) ὅσον καὶ εἰς μίαν κεντρικὴν ζώνην (Ἰωάννινα). Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἐργοστασίου εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ζώνην δύναται νὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς συμφέρουσα διότι εἰς τὸν τομέα τῶν μεταλλίνων κατασκευῶν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν βαρέων ἐλασμάτων σιδήρου τὰ τελικὰ προϊόντα εἶναι περισσότερον δύσκολα εἰς τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τὴν πρώτην ἕλην καὶ ὡς ἐκ τούτου συμφέροι ἢ μεταφορὰ τῆς τελευταίας ταύτης.

Ἡ δαπάνη κατασκευῆς τοῦ ἐργοστασίου τούτου ὑπολογίζεται εἰς 10 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπασχολήσῃ περὶ τὰ 100 ἄτομα.

71.— Ἡ αὔξουσα χρησιμοποίησις μηχανῶν παντὸς εἴδους ἐπιβάλλει ἐπίσης τὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν τοῦ ὑφισταμένου ἐξοπλισμοῦ τῶν μηχανουργείων ἐπισκευῆς, τὰ ὁποῖα σήμερον ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὴν συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν αὐτοκινήτων.

Εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὕτη θὰ ἐπέλθῃ κατὰ φυσικὸν τρόπον ὅπως ἄλλωστε θὰ συμβῇ διὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μικρῆς βιομηχανίας. Ἐν τούτοις πρέπει ἐπίσης νὰ προβλεφθῇ ἡ ἀνάπτυξις 1—2 μηχανουργείων ἐφωδιασμένων ὡσαύτως διὰ τὰς ἐπισκευὰς πολυπλόκων μηχανημάτων, διαθετόντων δὲ τμήμα χυτηρίου. Ἡ συνολικὴ δαπάνη ὑπολογίζεται εἰς 10 ἑκατομμύρια δραχμῶν ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχοληθησομένων ἀτόμων εἰς 50.

δ. Βιομηχανία ξύλου

72.— Ἡ κατάστασις τῶν δασῶν τῆς Ἡπείρου δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ προγράμματος οἰκονομικῆς προνοίας βιομηχανικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὸν τομέα τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ξύλου, ὁ ὁποῖος δι' ἀρχαίαν εἰσέτι χρόνον ὀφείλει νὰ ἀναπτύσσεται ὑπὸ μορφὴν βιοτεχνίας. Ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν εἶναι περιορισμένη ἐνῶ, τὸ ὑπάρχον δασικὸν κεφάλαιον ὑπάκειται εἰς συχνὰς ὑλοτομήσεις. Οὕτω παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ φυσικαὶ συνθήκαι τῆς Ἡπείρου ἐπιτρέπουν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν τόσον τῶν κομποφόρων ὅσον καὶ τῶν πλατυκρίλων δασῶν, τὸ μόνον εἶδος δένδρου τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ ἀποδίδον ξυλείαν εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου τοῦ Προγράμματος εἶναι ἡ λεύκη, ἡ καλλιέργεια τῆς ὁποίας προβλέπεται διὰ τὰς ἀρδευομένας περιοχὰς καὶ τὰς φυσικῶς ὑγρὰς τοιαύτας. Ἡ ξυλεία τῆς λεύκης θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν κατασκευὴν κλωτίων συσκευασίας τὰ ὁποῖα θὰ ἀπαιτηθῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν κλωτῶν ἢ συντηρημένων ὀπωρο-κιμητικῶν προϊόντων εἰς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως. Θὰ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἰδρυθῇ βιομηχανία κυτταρίνης ἐὰν ἀποδειχθῇ ἐκ τῆς διεξαγομένης ἐρεῦνης ὅτι αἱ διαθέσιμοι ποσότητες ξύλου εἶναι ἀρκούντως σημαντικά. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος προβλέπεται ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν ὑφισταμένων ἡμιβιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων.

Αί συνολικαί ἐπενδύσεις εἰς τὸν ἐν λόγῳ κλάδον δὲν προβλέπεται νὰ ὑπερβοῦν τὰ 5 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Αἱ προαναφερθεῖσαι μετριώταται προβλέψεις δὲν σημαίνουν ὅτι δὲν ἀποδίδεται ἡ πρέπουσα σημασία εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Ἀντιθέτως καθιστοῦν ἐμφανῆ τὴν ἀνάγκην ἐπιταχύνσεως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος ἀναδασώσεως.

Ἐκτὸς τῶν κωνοφόρων καὶ τῆς λεύκης εὐρεῖαν ἐξάπλωσιν μεταξὺ τῶν δενδροφυτεύσεων προβλέπεται νὰ λάβῃ ἡ καρυδέα, διὰ παραγωγὴν καρπῶν καὶ ξύλου.

ε. Β υ ρ ο σ ο δ ε ψ ί α

73. Ἡ προβλεπομένη ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου, δημιουργεῖ δυνατότητα ἰδρύσεως ἐργοστασίου ἐπεξεργασίας δερμάτων, τόσον βαρέων (σολοδέματα, δέρματα βαλιτσῶν) ὅσον καὶ ἐλαφροῶν (δέρματα τσαντῶν, χειροκτίων κ.λ.π.). Βάσει ἐκτιμήσεων ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαθεσίμους ποσότητας πρώτης ὕλης τὸ κόστος τοῦ ἐν λόγῳ ἐργοστασίου θὰ ἀνέλθῃ εἰς 3 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ θὰ ἀπασχολήσῃ περίπου 20 ἄτομα.

στ. Ἐ κ τ ἔ λ ε σ ι ς ἔ ρ γ ω ν κ α ι β ι ο μ η χ α ν ί α ι ο ἰ κ ο δ ο μ ι κ ῶ ν ὑ λ ῶ ν

74. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ προγράμματος ὑπαιτεῖ μίαν σημαντικὴν προσπάθειαν εἰς τὸν τομέα τῶν κατασκευῶν. Οὕτω, ἡ ἐξασφάλισις εἰς ταχὺ χρονικὸν διάστημα καὶ χαμηλὸν κόστος τῶν ἀπαραιτήτων πρώτων ὑλῶν καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων κατασκευῶν διὰ τῶν καταλλήλων τεχνικῶν μέσων θεωρεῖται ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν προγραμματισθέντων ἔργων. Οὕτω μόνον τὸ πρόγραμμα δημοσίων ἐπενδύσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν γεωργικῶν πόρων (ἐγγειοβελτιωτικά κλπ.) προβλέπει συνολικὴν δαπάνην 875 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐνῶ τὸ πρόγραμμα ὁδοποιίας προβλέπει ἐπενδύσεις τῆς τάξεως τῶν 750 ἑκατομ. δραχμῶν. Εἰς τὰ ποσὰ αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν τὰ λοιπὰ ἔργα τοῦ προγράμματος, ἡ προβλεπομένη σημαντικὴ αὔξησις τῆς οἰκιστικῆς δραστηριότητος καὶ αἱ λοιπαὶ κατασκευαί. Τουλάχιστον διὰ μίαν δεκαετίαν ἡ δαπάνη ἐκτελέσεως ἔργων θὰ βαίνει συνεχῶς αὔξουσα, δικαιολογοῦσα οὕτω τὴν συγκέντρωσιν εἰς Ἡπειρον μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ δυναμένου νὰ ἀποσβεσθῇ ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεώς του ἐπιτοπίως. Ἐξ ἄλλου, ὑπολογίζεται ὅτι αἱ ἐν λόγῳ δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένου τοῦ οἰκισμοῦ) θὰ δημιουργήσουν 3.000 προσθέτους εὐκαιρίας ἐργασίας συμβάλλουσαι οὕτω ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀπασχολήσεως.

75. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς προϋποθέτει συγχρόνως δὲ προσφέρεται διὰ τὴν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν ἀνάπτυξιν τῶν βιομηχανικῶν οἰκοδομικῶν ὑλῶν αἵτινες δεόν νὰ τύχουν ἀπολύτου προτεραιότητος ἵνα ἱκανοποιήσουν ἐν μέρει τουλάχιστον τὰς ἀνάγκας τῆς δραστηριότητος εἰς τὸν τομέα τῶν κατασκευῶν ἃς θὰ προκαλέσῃ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ παρόντος προγράμματος.

Ἡ δημιουργία τοπικῶν βιομηχανικῶν οἰκοδομικῶν ὑλῶν προσφέρεται ἐπιπροσθέτως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν κατασκευῶν χαμηλοῦ κόστους δεδομένου ὅτι αἱ δαπάναι μεταφορᾶς ὑπερσεύχονται δι' ὑψηλοῦ ποσοστοῦ εἰς τὸ τελικὸν κόστος τῶν προϊόντων τοῦ ἐν λόγῳ βιομηχανικοῦ κλάδου.

Εἰδικώτερον κρίνεται ἐπιβεβλημένη ἡ ἴδρυσις ἢ ἐπέκτασις λατομείων, πλινθοκεράμοποιείων, βιομηχανίας μαρμάρων καὶ βιομηχανίας τσιμέντου.

Ἡ ἐπέκτασις ἢ ἴδρυσις 3—5 λατομείων, διεσπαρμένων ἀνὰ τὴν περιοχὴν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως, δεδομένης τῆς ὑπάρξεως ἀφθόνου πρώτης ὕλης, θὰ ἀπαιτήσῃ ἀνωτάτην ἐπένδυσιν τῆς τάξεως τῶν 10 ἑκατ. δραχμῶν καὶ θὰ προκαλέσῃ ἀπασχολήσιν 30 περίπου ἀτόμων κατὰ μονάδα.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν προβλεπομένων 2 πλινθοκεραμοποιείων δέον ἀπὸ ἀλευρᾶς τοποθετήσεως νὰ συνδυασθῇ περισσότερον πρὸς τὴν ἐγγύτητα τῆς πρώτης ὕλης παρὰ πρὸς τὴν γειτνίασιν τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως. Ἡ συνολικὴ δαπάνη ὑπολογίζεται εἰς 6 ἑκατομμ. δραχμᾶς ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκίνησιν ἀπασχόλησις διὰ 120 περίπου ἄτομα.

Κατὰ ὁρισμένας ἐνδείξεις ἡ περιοχὴ Ἰωαννίνων διαθέτει ἀρίστης καὶ σπανίας ποιότητος μάρμαρα τύπου ἀλαβάστρου. Σχετικῶς προβλέπεται ἡ διερευνησις τοῦ ὅλου θέματος καὶ ἐφ' ὅσον πράγματι ἀποδειχθῇ ὅτι ὑφίσταται πεδίων ἀξιοποιήσεως, ἡ δημιουργηθησομένη βιομηχανία δὲν θὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἡπείρου ἀλλὰ θὰ ἀποβλέψῃ τόσον πρὸς τὰς ἀγορὰς τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος ὅσον καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Ἡ ἐξόρυξις καὶ ἐπεξεργασία τῶν μαρμάρων δύναται νὰ προσφέρῃ ἀπασχόλησιν εἰς 100 περίπου ἄτομα.

Ἡ ἀνάγκη δημιουργίας μιᾶς νέας μονάδος παραγωγῆς τσιμέντου διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς Δ. Ἑλλάδος ἔχει ἤδη ἐπισημανθῆ. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος Ἡπείρου ὡς καὶ ἡ ἐπιτόπιος ὑπαρξίς καταλλήλων πρώτων ὕλων συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τῆς βιομηχανίας παραγωγῆς τσιμέντου ἐντὸς τῆς περιοχῆς καὶ δὴ εἰς τὸ Νότιον τμήμα αὐτῆς, ἵνα καλύπτῃ εὐχερῶς καὶ τμήμα τῶν ἀναγκῶν τῆς Δ. Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν λόγῳ μονὰς παραγωγικῆς ἰκονότητος ἐνὸς κλιβάνου καὶ ἐτησίως δυναμικότητος 150.000 τόννων θὰ ἀπαιτήσῃ ἐπένδυσιν 80 ἑκατομμ. δραχμῶν, θὰ ἐξασφάλισῃ δὲ ἀπασχόλησιν εἰς 200 περίπου ἄτομα.

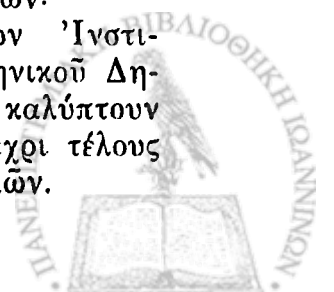
4. Μ ε τ α λ λ ε ἰ α

76. Ἡ Ἡπειρος ἔχει μέχρι σήμερον ἐρευνηθῆ ἀτελῶς, ἀπὸ μεταλλευτικῆς πλευρᾶς. Ἡ τοιαύτη ἔλλειψις ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν διαδεδομένην ἐντύπωσιν ὅτι, ὡς ἐκ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς περιοχῆς, δὲν συνέτρεξαν εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι μεταλλογενέσεως. Ἐξ ἄλλου ἡ δυσκολία συνδυασμοῦ γεωλογικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἐρευνῶν, λόγῳ τῆς φυσικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, ἠμπόδισε τὰς ἀναζητήσεις εἰς μεγάλην κλίμακα.

Παρὰ ταῦτα, τόσον ἐκ τῶν ἐπιτοπίων ἐρευνῶν πρὸς ἀνακάλυψιν μεταλλείων ὅσον καὶ ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἀναλύσεως, δύναται νὰ στηριχθῇ σοβαρὰ ἐλπὶς ὅτι τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἡπείρου περιέχει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀξιόλογα κοιτάσματα εὐρείας κλίμακος μετάλλων. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ κοιτάσματα εἶναι πτωχὰ καὶ μὴ ἐκμεταλλεύσιμα ὅπως π.χ. τὰ κοιτάσματα χαλκοῦ, μαγγανίου ἢ θείου. Ἄλλα ὅμως κοιτάσματα πιθανῶς νὰ δύνανται νὰ τύχουν ἀξιολόγου ἐκμεταλλεύσεως.

77. Τὸ πετρελαίον παρουσιάζει τὰς μεγαλυτέρας πιθανότητας νὰ κρύπτεται εἰς τὸ ὑπέδαφος τῆς περιοχῆς. Αἱ διάφοροι ἐνδείξεις καὶ ἐμφανίσεις ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα, πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, καὶ κατέρχονται μέχρι Ἄρτης. Οὕτω ἐνδείξεις καὶ ἐμφανίσεις σημειοῦνται εἰς Κτίσματα, Λαμπανίτες, Δράγοβα, Παξοὺς, Καλλιρόη, Φτέρη καὶ Λίπα. Ἡ ἀνεύρεσις ὑδρογονανθράκων εἰς Νότιον Ἀλβανίαν, ἡ πετρελαιοπηγὴ εἰς Κερὶ τῆς Ζακύνθου καὶ αἱ ἐνδείξεις εἰς Δυτικὴν Πελοπόννησον, ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ διαδοχικαὶ μεταθέσεις τῆς παραλίας ἐδημιούργησαν εὐνοϊκὰς συνθῆκας ἐναποθέσεως πλαγκτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι εἰς τὴν βάσιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πετρελαίων.

Ἡδὴ ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ τρέχοντος ἔτους τὸ Γαλλικὸν Ἴνστιτούτον Πετρελαίου ἐρευνᾷ τὴν περιοχὴν διὰ λογαριασμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου. Ὑπολογίζεται ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἐρευναι διὰ γεωτρήσεων αἵτινες καλύπτουν τὰς περιοχὰς Ἡπείρου καὶ Βορείων Γρεβενῶν θὰ ἔχουν περατωθῆ μέχρι τέλους 1961 τῆς συνολικῆς δαπάνης ἀνερχομένης εἰς 55 περίπου ἑκατ. δραχμῶν.

Πλήν τοῦ πετρελαίου εἶναι δυνατόν νὰ ἀναζητηθοῦν ἐπιτυχῶς καὶ χαλκοὶ ἀνατολικῶς τῆς Κονίτσης. Εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν συναντῶνται τοιαῦτα στρώματα ἅτινα συνεχίζονται ἐντὸς τῆς Ἡπείρου.

Ἐπίσης παρουσιάζονται μεταλλεύματα χρωμίου παρὰ τὰς δυτικὰς προσβάσεις τῆς Πίνδου καὶ εἰς τὴν Κοιλιάδα τοῦ Σαρανταπόρου αἱ ὁποῖαι ὁμῶς ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν παρουσιάζουν ἀξιόλογον ἐνδιαφέρον.

Τέλος, βορείως τῆς Πρεβέζης συναντᾶται λιγνίτης τὰ στρώματα τοῦ ὁποίου ἐκτείνονται εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν ἐντὸς τῆς ἐνδοχώρας εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ θεμελιωθῆ ἑνδεχόμενον ἀξιολόγου ἐκμεταλλεύσεως.

78. Ἀποδίδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν μεταλλευτικὸν τομέα, τὸ παρὸν πρόγραμμα προβλέπει τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πενταετίας ἐκτέλεσιν ἐρευνῶν προκειμένου νὰ προσδιορισθῆ ἀσφαλῶς τόσον ἡ σύνθεσις τοῦ ὑπογείου πλούτου τῆς Ἡπείρου ὅσον καὶ αἱ δυνατότητες ἀξιοποιήσεως τοῦ ὑπεδάφους.

5. Ἐπενδύσεις καὶ χρηματοδότησις

79. Βάσει τῶν εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ἐκτεθεισῶν προβλέψεων καὶ ἐπιδιώξεων αἱ ἐπενδύσεις κατὰ βιομηχανικοὺς κλάδους προβλέπεται ὅτι θὰ ἔχουν ὡς εἰς τὸν ἀκόλουθον πίνακα :

Πίναξ 10. Ἐπενδύσεις εἰς τὴν βιομηχανίαν 1960—1964

Κλάδοι	Ἐκατ. δραχμῶν
1. Βιομηχανίαι τροφίμων	
α.—Βιομηχανία ἐλαίων φυτικῆς προελεύσεως	28
β.—Βιομηχανία οἴνου	30
γ.—Βιομηχανία σακχάρως	116
δ.—Βιομηχανία ἐπεξεργασίας ὀπωρολαχανικῶν	45
ε.—Βιομηχανία ἐπεξεργασίας γάλακτος	84
στ.—Βιομηχανία ἐπεξεργασίας κρέατος	25
2. Βαμβακουργία	120
3. Βιομηχανία ἱματισμοῦ	4
4. Βιομηχανίαι μηχανολογικαὶ καὶ ἐπεξεργασίας μετάλλων	40
5. Βιομηχανία ξύλου	5
6. Εὐρσοδεψία	3
7. Ἐκτέλεσις ἔργων καὶ βιομηχανία οἰκοδομικῶν ὑλῶν	100
	<hr/> 600

Τὸ ὡς ἄνω ποσὸν δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸ σύνολον τῶν προβλεπομένων νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπενδύσεων εἰς τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως κατὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν. Αἱ προβλέψεις περιορίζονται ἀναγκαστικῶς εἰς ὠρισμένας συγκεκριμένας μονάδας αἱ ὁποῖαι ἀπὸ πλευρᾶς ὁργανώσεως, ἐπενδύσεως καὶ ἀπασχολήσεως παρουσιάζουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μέσης ἢ μεγαλυτέρας ἐπιχειρήσεως βάσει τῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς.

Εἶναι ἔμφανές ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς περιοχῆς, ἡ διέξυσις τῆς ἀγορᾶς, ἡ διαφοροποίησις τῆς καταναλώσεως, τὰ ἔργα ὑποδομῆς δι' ὧν θὰ προικισθῆ ἡ περιοχὴ, θὰ δημιουργήσουν εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν μικρῶν βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων, συνισταμένας εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν δυνατοτήτων πωλήσεως, εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῶν ὑπηρεσιῶν, εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν ἐξευρέσεως ἐξειδικευμένων ἐργατικῶν χειρῶν καὶ πιστώσεων μὲ χαμηλὸν ἐπιτόκιον.

Βάσει τῶν προβλεπομένων ἐξελίξεων τοῦ εἰσοδήματος, τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῆς παραγωγικότητος, ὑπολογίζεται ὅτι αἱ εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα ἐμ-

φαινόμενα επενδύσεις θά αντιπροσωπεύουν κατά την πενταετίαν τὸ 85% περίπου τῶν τυπολικῶν ἐπενδύσεων εἰς τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως.

80. Ἡ ἀνάγκη ἐξασφαλίσεως ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀνταγωνιστικοῦ κόστους παραγωγῆς, ἐπιβάλλει τὴν δημιουργίαν ἐνὸς βασικοῦ βιομηχανικοῦ κέντρου καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν συγκέντρωσιν τῶν βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων εἰς ὠρισμένην κατάλληλον πρὸς τοῦτο ζώνην. Ἡ ἐν λόγῳ συγκέντρωσις, συνδυαζομένη μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ἐνὸς μεγάλου κέντρου καταναλώσεως ἐπιτρέπει κατ' ἀρχὴν τὸν σχηματισμὸν παγίου κοινωνικοῦ κεφαλαίου διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδρυθησομένων βιομηχανιῶν, εἰς ταχὺν ρυθμὸν καὶ χαμηλότερον κόστος. Ἐν συνεχείᾳ, ἐξασφαλίζει εἰς τὰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις εὐρύτεραν τεχνικὴν ὑποδομήν, εἴτε διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὴν ζώνην πολυαριθμοτέρου εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, εἴτε διὰ τῆς διαθέσεως περισσοτέρων τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Τέλος, ἐπιτρέπει τὴν δημιουργίαν οἰκονομιῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προμήθειαν πρώτων ὑλῶν καὶ τὴν διάθεσιν μεγάλου μέρους τῆς παραγωγῆς των.

Ὡς τοιαύτη ζώνη διαγράφεται ἡ ἔκτασις κατὰ μῆκος τοῦ κάτω Ροῦ τοῦ Λούρου, ὅπου συναντῶνται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχέροντος καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Ἄρτης, ἐξασφαλίζεται ἄφθονον ὕδωρ καὶ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ διευκολύνονται αἱ μεταφοραὶ (ὄδικαὶ ἄρτηρια καὶ ὁ λιμὴν τῆς Πρεβέζης). Λεπτομερεστέρᾳ μελέτῃ τοῦ θέματος θά καθορίσῃ τελικῶς τὴν τελικὴν ἐπιλογὴν, τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς παρασχεθησομένας διευκολύνσεις διὰ τὴν ἐπέκτασιν ἢ ἐγκατάστασιν εἰς τὴν ζώνην βιομηχανικῶν μονάδων.

81. Φορεῖς τῶν βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου θά εἶναι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἢ οἱ συνεταιρισμοί. Βασικῆς σημασίας ἐν προκειμένῳ θά εἶναι ὁ ρόλος τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπιτάχυσιν τῆς ἰδρύσεως καὶ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν ὑφισταμένων ἢ ἰδρυθησομένων συνεταιριστικῶν γεωργικῶν βιομηχανιῶν διὰ τῆς ἀμέσου συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεις. Ἐξ ἄλλου, θά ἐνισχυθῇ ἀποφασιστικῶς πᾶσα πρωτοβουλία ὀργανώσεως τῶν πολυαριθμῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων τόσον διὰ τὴν μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς αὐτῶν (προμήθειαι ὑπὸ εὐνοϊκωτέρους ὄρους πρώτων ὑλῶν, μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ κ.λ.π.) ὅσον καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν δυνατοτήτων διαθέσεως μεγαλυτέρων ποσοτήτων (ἐξασφάλισις μεγάλων παραγγελιῶν).

82. Ὡς ἤδη ἐλέχθη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παρόντος κεφαλαίου, τὸ παρὸν πρόγραμμα δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν «πάσῃ θυσίᾳ» προώθησιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδρυσιν βιωσίμων βιομηχανιῶν ἢ ἐγκαταστάσις καὶ λειτουργία τῶν ὁποίων δὲν θά ἀποβῇ τελικῶς εἰς βᾶρος τῶν φορολογουμένων. Θά πρέπει ἐν τούτοις νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης ἐν Ἠπείρῳ, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος θά ἀντιμετώπισῃ ὠρισμένας δυσχερεῖας ὀφειλομένας εἰς ἐξωτερικὰς συνθήκας παραγωγῆς, δυσμενεστέρᾳ ἀπὸ ἄλλας περιοχὰς εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἤδη ἐξασφαλισθῆ ἔπαρκές πάγιον κοινωνικὸν κεφάλαιον καὶ λοιπαὶ ἐξωτερικαὶ οἰκονομίαι.

Ὡς ἐκ τούτου, κατὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων, αἱ ὁποῖαι κρίνονται ἀποδοτικαὶ μακροχρονίως, θά ληφθῇ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον, ἡ ἀνάγκη ἐξισώσεως τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς διὰ τῆς παροχῆς δανείων ὑπὸ τοὺς πλέον εὐνοϊκοὺς ὄρους.

Ἐξ ἄλλου, εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἤδη ληφθέντων μέτρων προβλέπεται ἡ παροχὴ δημοσιονομικῶν διευκολύνσεων διὰ τὴν μείωσιν τοῦ κόστους ἐγκαταστάσε-

ως και λειτουργίας (ἀπαλλαγή ἐκ δασμῶν τῶν εἰσαγωγῶν μηχανημάτων, φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ κ.λ.π.).

5. Χειροτεχνία

83. Ὡς εἶναι γνωστόν, σημαντικὸν μέρος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς Ἠπείρου ἀσχολεῖται ἐκ παραδόσεως μετὰ τὴν χειροτεχνίαν εἴτε διὰ τὴν κάλυψιν ἰδίων ἀναγκῶν ἢ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν παραγομένων ἀγαθῶν εἰς τὸ ἐμπόριον.

Βάσει γενομένης ἐρεῦνης, ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὰ κυριώτερα εἶδη ἔχει ὡς ἀκολούθως:

— Ὑφαντικὴ	6.200
— Ἀσημουργία	170
— Κεντιτικὴ	1.240
— Ταπητουργία	110

Σύνολον 7.720

Πλὴν τοῦ ὡς ἄνω ἀριθμοῦ ὑπολογίζεται ὅτι 2.400 ἄτομα ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν ξυλοτεχνίαν, μεταλλουργίαν, θυροσοδειάν, καλαθοπλεκτικὴν καὶ ραπτικὴν. Ἐν τούτοις, ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἐμπίπτει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς χειροτεχνίας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὰ παραγόμενα εἶδη δύνανται νὰ ζητηθοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὴν τέχνην τῶν παραγωγῶν.

Εἰς τοὺς τομεῖς τῆς ὑφαντικῆς καὶ κεντιστικῆς μόνον τὸ 15% περίπου τῶν ἀπασχολουμένων διαθέτει τὸ προϊόν εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι παράγουν διὰ τὴν κάλυψιν ἰδίων ἀνγκῶν.

Αὐτάρχεια πρῶτων ὑλῶν ὑπάρχει διὰ τοὺς κλάδους τῆς ὑφαντικῆς, ταπητουργίας, θυροσοδειάς, καλαθοπλεκτικῆς καὶ ξυλοτεχνίας.

Ἀντιθέτως διὰ τοὺς κλάδους τῆς κεντιστικῆς, μεταλλουργίας, ἀσημουργίας καὶ ραπτικῆς αἱ πρῶται ὑλαὶ εἰσάγονται εἰς τὴν περιοχὴν κατὰ κανόνα ἐξ Ἀθηνῶν ἢ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Τὸ παρὸν πρόγραμμα ἀποδίδει βασικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χειροτεχνίας εἰς τὴν Ἠπείρου, ἐν ᾧ τῆς διαρθρώσεως τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν περιοχὴν καὶ τῆς ἀνάγκης δημιουργίας συμπληρωματικοῦ εἰσοδήματος, ἰδίᾳ διὰ τὰς ἀγροτικὰς οἰκογενείας. Τοῦτο βεβαίως συνδυάζεται μετὰ τὴν διαρκῶς αὐξανομένην ζήτησιν παρομοίων ἀγαθῶν εἰς τὴν ἐγγύριον ἀγορὰν, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ καὶ τὰς δυνατότητας ἐξαγωγῶν.

Ἡ ἴδρσις τοῦ Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας θὰ συμβάλῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν καλλιτέραν ὁργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορίας εἰδῶν χειροτεχνίας καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου.

84. Ὑπὸ τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ε.Ο.Ε.Χ. ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ πενταετοῦς προγράμματος Δημοσίων Ἐπενδύσεων τῆς Κυβερνήσεως προβλέπεται ἡ λήψις τῶν κάτωθι μέτρων:

α) Ἐπιδόσεις πρὸς ἀνανέωσιν τῶν μέσων παραγωγῆς ἐν συνδυασμῶ πρὸς μακροπροθέσους δανειοδοτήσεις.

β) Ἐπιδόσεις τῶν ἐνδιαφερομένων κατὰ 20% διὰ τὴν ἀντικατάστασιν 300 ἀπλῶν ἰστῶν ὑφαντῶν.

400 διπλῶν ἰστῶν ὑφαντῶν

2 τριπλῶν συγκροτημάτων λαναστηρίων — κλωστηρίων — βαφείων, 15 διπλῶν συγκροτημάτων λαναστηρίων κλωστηρίων, ὡς καὶ ἀριθμοῦ ἀπλῶν βαφείων καὶ λαναρῶν, μετὰ παράλληλον μακροπρόθεσμον δανειοδότησιν ἀνερχομένην εἰς τὸ 50% περίπου τοῦ ὑπολοίπου.

γ) 'Επιδότησις κατά 25% διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων δύο ἐργαστηρίων κεραμεικῆς μετὰ παράλληλον μακροπρόθεσμον δανειοδότησιν.

δ) 'Επιδότησις κατά 35% τοῦ ἐργοστασίου βαρελοποιίας Μετσόβου μετὰ παράλληλον μακροπρόθεσμον δανειοδότησιν ἀνερχομένην εἰς τὸ 75% τοῦ ὑπολοίπου.

ε) Δημιουργία 15 Χειροτεχνικῶν Συνεταιρισμῶν.

στ) Δημιουργία εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἠπείρου καὶ ἰδίως παρὰ τὰς πύλας ἐξόδου, ἐκθετηρίων — σταθμῶν πωλήσεως, συμβολὴν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Νομαρχίας δημιουργουμένην μόνιμον ἐκθεσὶν χειροτεχνίας καὶ ἐκθεσὶν Ἠπειρωτικῶν Χειροτεχνημάτων εἰς τὰς ἐκθέσεις λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

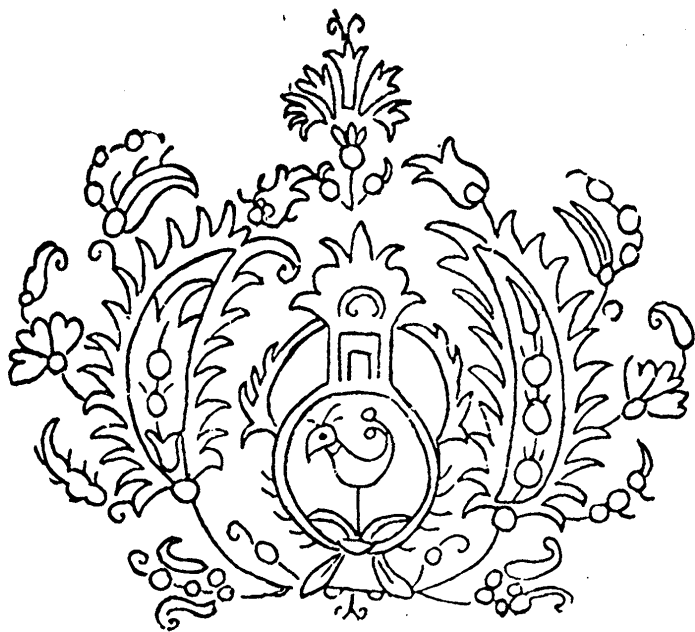
ζ) Παροχὴ τεχνικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς βοηθείας.

η) Παροχὴ βοηθείας πρὸς προώθησιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν Ἠπειρωτικῶν Χειροτεχνημάτων.

θ) Παροχὴ προσθέτου ἀπασχολήσεως εἰς χειροτέχνους διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματός των. Ἡ τοιαύτη πρωτοβουλία θὰ ἐνισχυθῇ παρὰ τοῦ μέλλοντος νὰ λειτουργήσῃ προσεχῶς προτύπου χειροτεχνικοῦ κέντρου Ἠπείρου. Ἦδη ἔχει πρὸς τοῦτο διατεθῆ ἔκ ξένων κεφαλαίων ποσὸν 2.090.000 δραχ. διὰ τὸ 1960, προβλεπομένης τῆς αὔξησέως του διὰ τὰ προσεχῆ ἔτη.

Τέλος, προβλέπεται ἡ ἐκπαίδευσις τῶν χειροτεχνῶν εἰς τὰς συγχρόνους μεθόδους παραγωγῆς καὶ διαθέσεως ὡς ἐκτίθεται εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ἐκπαιδεύσεως.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΖΟ ΠΟΙΗΜΑ

Ο ΑΗΔΟΝΑΣ

Κνιτάζω γύρω μου τούς μασκαρευμένους τραγουδησιές, καὶ τούς μεθυσμένους πανηγυριώτες.

Τραγουδοῦνε δλοι τους μὲ παρὰταίριες φωνές καὶ πληγώνουν τὸ αὐτὶ πὸν βροσκεται πέρα ἀπ' τὴ Γῆ, δίσπλα σιὴν τροχιά τῶν ἄστρων.

Λένε τούς στοχασμούς τοῦ σαλεμένου μυαλοῦ τους σὰν τούς κωμῶτες πὸν καρφώνουν.

Κι' ἂν εἶναι τόσο χαρούμενοι πὸν δειγνουν, πῶς μποροῦν νάβαι εὐτυχημένοι, ἀφοῦ τῶρα δὰ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ δέρονονται καὶ νὰ κυλιούνται σις λάσπες;

Ἄ! οἱ μεθυσμένοι πὸν πήγανε ἀκάλεστοι σιὸ τραπέζι τῆς Ἀρχόντισσας Τέχνης!
Ἄνις κρασι οὐ χρυσὰ κῦπελλα, τούς ἔδωσε νὰ πιοῦν γυμὸ ἀπὸ καρπούς πὸν φροτρώνουν σιὰ παιτήματα τῶν λύκων καὶ τῶν τσακαλιῶν.

Μὴ τούς ἀκοῦς, δὲν εἶναι παρὰ τ' ἀσκιὰ τὰ γεμᾶτα ἀέρα—κρότος κι' ἀνυπαξία!
Εἶμαι ὁ ἀηδονας τοῦ ἴσου αὐτοῦ.

Τραγουδῶ μακρὰ ἀπ' τούς μασκαρευμένους τραγουδησιές καὶ τούς μεθυσμένους πανηγυριώτες.

Κανένας ἀπ' αὐτούς δὲ μ' ἄκουσε, δὲ μὲ ξέρει...

Μὲ ξέρουν μόνο οἱ ἀνύποπτοι ἄνθρωποι πὸν τούς ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ περπατοῦνε πάνω σιὴ γλῶβη Του —τὴ σιωπηλὴ καὶ χαρούμενη.

Κι' ἀκόμα, ἡ Αὐγὴ πὸν βγαίνει μπροστὰ σιὸ τραγοῦδι μου —ἡ Αὐγὴ πὸν γι' αὐτὴν τραγουδῶ!

Ἦ! Ἀρχόντισσα Τέχνη μου! Ἐὰν κιά μου τὸ εἶπες πῶς ἂν τραγουδήσω τῆς Αὐγῆς, ἢ μιὰ σιὴν ἄλλη θὰ τὸ τραγουδήσω καὶ θάβαι δίχως θανὴ τὸ τραγοῦδι μου.

Γιατὶ πολλὲς φορὲς θέλοντας νὰ τῆς τραγουδήσω, ἄκουσα νὰ μοῦ τραγουδάη αὐτὴ καὶ σιὰτῆκα κι' ἀναροτιοῦμαι ἂν σιὰ παληὰ ἐγὼ δὲν τῆς τὸ τραγοῦδῆσα αὐτό!

Τι μπορεῖ νὰ ξέρειτε οεῖς —εἶναι ἁμαρτία νὰ οἶς ἀναφέρω πιά ἴδιονα— ἀπ' αὐτὴ τὴ σιωπὴ πὸν κάνει τὸν ἄηδονα νὰ πῆ:

—Τῶρα εἶμαι ὀλίγελα μόνος μέσα σιὸν Κόσμο!

Τῶρα ἄς τραγουδήσω γιὰ ὄλον τὸν Κόσμο!

ΠΑΡΑΣΚΕΤΑΣ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Θ. ΜΕΤΣΙΜΕΝΙΔΗ

ΥΠΝΟΣ ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ὁ Βαβαλιάς ἔσκηψε ψηλά ἀπ' τὰ παραστῆρια, κοίταξε στὸ βῆθος, κάπου ξεχώρισε τὸ Γιάννη κι' ἀνάπνευσε μὲ ἀνακούφιση. Ὅσοτερ' ἄρχισε νὰ ξυλῶνει τὴ χοντρομαθῆρα, Δίπλα του ἀρκούδιζαν κάμποσοι ἄλλοι μὲ τὰ σκεπάρια περαιομένα στοὺς σβέροκους, ξερακιανοί, μ' ἓνα παχὺ στρώμα σκόνης στὸ πρόσωπο. Παρακάτω κι' ἄλλοι, κι' ἄλλοι. Φωνές ἀκούγονταν δεξιά κι' ἀριστερὰ καὶ καμμιά φορά κάποιος μερακλιωμένος τσόθωνε τὸ κορμί στὴ στέγη, κατὰκοφα, τραγουδοῦσε δυὸ στροφές κι' ἔβγαζε τὸν καῦμό του. Τότες ἀκούγονταν ἡ σφυρίχτρα τοῦ ἐπιστάτη κι' εὐθύς ἡ βραχνιασμένη φωνή του:

—Ἐ!... Τεμπελχανάδες!... Δουλειά!...

Τὰ γυναικόπαιδα πού κουβαλοῦσαν τὰ φαγιά καὶ περιέμεναν νὰ σχολάσουν οἱ ἐργάτες, νὰ φᾶνε, μὲ κάτι μάτια τόσο μεγάλη τοὺς ἔβλεπαν νὰ κινιοῦνται πέρα δῶθε, νὰ βραδίξουν βιαστικά πάνω στὰ κεφάλια σὰν ἀκροβάτες ἐνῶ κάτω ἔχασκε τὸ κενὸ καὶ πολλές φορές ἀνατριχίλασαν.

Οἱ πολῖτες πού περνοῦσαν ἔρριχναν μιὰ ματιὰ στὸ θεόρατο σοιλοῦπι κι' ἄλλαζαν δυὸ κουβέντες:

—Πῶ! πῶ!... Πῶς ἦταν καὶ πῶς ἔγινε...

—Ἐίδες; Σὰν ἄνθρωπος πού τοῦ ξύλωσαν τὰ κρέατα κι' ἐπέμεινε ὁ σκελετός.

Ἡ κάτι παρόμοια. Κ' ἔφευγαν. Τὰ γυναικόπαιδα, ὅμως, πού κρατοῦσαν στὰ χέρια τὰ ψομοκράγια τυλιγμένα στὴς χρωματιστὲς μαντῆλες περιέμεναν καλύτερικὰ ὡς νὰ σημάνει μεσημέρι.

Δέκα χάνια κολλητὰ τῶνα στ' ἄλλο πᾶν κατὰ διακόλιον. Πλατεία, λέει, θὰ φῆνανε στὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ πάγκα καὶ συντοιβάνια. Κι' ἐσφαλτομένους δρόμους. Οἱ γτόπιοι λαχταροῦσαν μιὰ ὥρ' ἀρχίτερα νὰ γκρομιστοῦν, γάρθουν τὰ σινεργεῖα, νὰ καθαρίσουν τὸν τόπο, νὰ πρέψει. Για-

τί, πιάσε ἀπὸ τὸ κάστρο κ' ἴσαμε τὰ καμινῆλια φαίνονταν καθαρὰ ἐκεῖνος ὁ τεράστιος ὄγκος, κ' ἦταν ἄσχημος, ἄσχημος. Κι' ἴσα ἴσα στὴν καρδιά τῆς πολιτείας.

Κόντενε μεσημέρι. Μιά ξεβλογασιρὴ κοπελλίτσα κοίτησε τὰ χέρια καὶ φώναξε:

—Μπαμπιά... μπαμπιά... γειά σου!...

Ὁ μπαμπιάς δὲν ἄκουσε. Ἦταν ψηλά, πολὺ ψηλά κι' ὁ θόρυβος γύρω του δυνατός. Φωνές, ντάκ—ντούκ, βρισές, γιομάτα καὶ τ' αὐτιά σκόνες.

Ἡ μικρὴ κάθησε κατὰχαμα σταυροπόδι ἔβαλε τὸ κεφάλι στὴς φουχτες καὶ κοίταξε, κοίταξε καταμπροστά τῆς περιόλη.

Ὁ ἥλιος στάθηκε μεσοῦρανα. Ἐνας ἐργάτης φώναξε στὸν ἐπιστάτη:

—Ἐ, κὺρ —Ζήση, τί γίνεται; Δὲ θὰ φᾶμε καμμιά φορά;

Ἔτσι γονατιστός καθὼς ἦτανε ὁ Βαβαλιάς καὶ διαλογοῦνταν τὰ σουσοῖμα τοῦ Γιάννη, ταλαντεύτηκε μιὰ στιγμὴ κι' αἶντε νὰ πάρει τὴν κατακίλια. Γιτύχως πού πρόφτασε καὶ γαντζώθηκε στὸ κονταροῦξίλο τοῦ ταβανιοῦ. Ἐμεινε ὀκούνητος ἓνα λεπτὸ ἄσπου σινηήριθε. Καὶ ξανάρχισε τὸ ξύλωμα. Τραβοῦσε κατακόκκινος, μουσκάδι στὸν ἰδρώτα τὴ χοντροκαρφάρα τοῦ παραιοπάτη πού βγαίνονταξ ἔκαμε ἓνα ψιλλὸ καὶ παρατεταμένο τσιριχτό. Ξανάσκηψε κάτω, ξανάδε τὸ γιὸ μὰ κείνος, μπά, οὔτε πού σήκωνε τὸ κεφάλι νὰ σταυρωθοῦν μιὰ φορά οἱ ματιές του.

Ἄμπρὲ, γινάτι... σκέφτηκε ὁ γέρος. Ἄλλὰ εἶναι κοκκοροῦμναλος. Ποῦ νὰ σκεφτεῖ τί λαχτάα ἔχω γι' αὐτόνε.

Χτὲς τὸ βράδι, ὅτι εἶχαν σχολάσει, τοῦξε πει:

—Δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ παντοσεῖα... Σκέψου... σκέψου καλά... εἶναι κι' ἡ Ζαφείρα. Ἐγὼ ὡς πότε θαρεῖς θὰ δουλεύω; Ἐβδομήμηνα τόσο εἶμαι...

Τόσο ἤθελε κι ὁ Γιάννης γιὰ νὰ γί-
νει πῦρ καὶ μανία.

—Σὺν καὶ σένα θές; Νὰ δέροναί με
τὰ νοΐζια; Ἄσε με.

—Γιὰ ἓνα οἰκόπεδο, μωρέ;

Ὁ Γιάννης : ποζάρωσε.

—Μόνο βλακείες ξέρεις νὰ λές.

Κι ὁ γέρος ἀποκριθῆκε χωρὶς θυμὸ.

—Ξέρω νὰ δουλεύω... δουλεύω ὅπως δου-
λεύουν τὰ βόδια... Καὶ γιὰ ποιόνε; Γιὰ σᾶς.
Μιά φορὰ δὲν ἦρθα μεθυμένος. Οἱ ἄλλοι
χώνονται στὸν Ἀϊβάξη, σιάζουν στὸ ραζί,
ἐγὼ, ἔ, πῖω σὰν ἄνθρωπος γάνα ποτήρι
ὅλλὰ γὰ μπερσοῦλιάσω, ποτές. Καὶ στίς λέ-
σχες, ἔ, χέ. πόσες φορὲς με τραβοῦσαν, ὁ-
μως, βάσταξα. Ἄντι γιὰ κοιμάρι καὶ ρα-
ζί, ἔλεγα, δὲν παίρνω καλύτερα λίγδα καὶ
σουσαμί γιὰ σουσαμόπιττα ἢ μάλιστα γιὰ
μουσατάξουριά... Πᾶμι ἔξδν ἐπ' αὐτὰ εἴχα
καὶ σέναιε. Σ' ἔβλεπα... τ' ἀγαποῦσε τὰ
γρόμματα, νὰ πῆς, σκεφτόμουν, νὰ τελει-
ώσεις τὸ Γυμνάσιο. Ξέρεις δὲν εἶναι εἴκο-
λο εἷας ἐργάτης νὰ στέλνει τὰ παιδιὰ του
στὸ σχολεῖο. Μά, πάει, εἶπα, ἔδωσα λόγο,
δὲν τὸν παίρνω πίσω. Δὲν ἤθελα νὰ γί-
νεις κι' ἐσὺ λασπιάς. Γέρασα πὺν γέρασα
ἐγὼ στίς σκαλωσιές, νὰ μὴ μ' ἀκολοιθῆ-
σεις κι' ἐσὺ. Φέτος, θὰ πείς, ἦρθες μαζί
μου. Ἔ, τί νὰ κάνουμε; Καὶ πᾶμι δὲν εἶ-
δες τίποτα. Σκινώσια εἶναι αὐτὴ ἡ δου-
λειά... τρέχω ὁ δόλιος, μὰ τὰ γόνατα λυ-
γῖνε πιά με τὸ παραμυθό. Τώρα ἔχω κι'
ἄλλο βάσανο... τὰ μάτια. Τρέχουν, γιομι-
ζοῦν διάφορο στὰ καλά καθοίμενα. Ξέρω
κι' ἐγὼ; Ἄν ἀπομείνω στὸ δρόμο καμμιὰ
μέρα; Τῆ γοιὰ... τῆ Ζαφείρα... ποιὸς θὰ
τίς δεῖ;

Ὁ Γιάννης εἶχε γελάσει —τι θάμα!—
φαρδιά φαρδιά με τίς δοντάρες του τίς
λεσπίτες. κι' εἶχε πεῖ:

—Κι' ἐγὼ τί 'μαι; Κάνας σοιφοῦ-
κος; Κι' ἡ Βάσω... μὴ θαρεῖς... μιὰ χα-
γιά προῖμα ὁ πατέρας της, ὅμως, ἔχει
λεφτά. Δὲν πὼς τᾶκανε στὴν κατχή...
συνεργαζόνταν τάχα με τοὺς Γερμανοὺς...
Ἔ, καί; Ἐγὼ ξέρω πὺν ζεῖ καὶ βασι-
λεύει... Ὅχι μόνο τὸ οἰκόπεδο... καὶ λε-
φτά... Νὰ χτίσω, λέω, τὸ σπίτι νὰ μῶ
μέσα κι' ὕστερα νὰ ρίξω καὶ τὸ δεύτερο
πάτωμα καὶ νὰ σοῦ πῶ: μάζεψε τὰ προῖ-
μα

κατα κι' ἔλα. Ὁλόκληρη πατωματάρρα...
Ἀργότερα θὰ μείνει προῖμα στῆ Ζαφείρα.
Ἄμ' τί νόμισες;

Ὁ γέρος δὲν τὸ χώνεψε.

—Δὲ θέλω νὰ παντρευτεῖς.

—Πήγαυε νὰ λές ἐσὺ...

—Δὲ χάρηκαν οἱ γυναῖκες.

—Οἱ γυναῖκες δὲ χάρηκαν ὅλλὰ ἐγὼ
εἶμαι ἓνας βορμολασπιάς. Τί; Μὲ νοΐζια
θὰ τῆ βγάω τῆ ζοῆ μου; Δὲ καταλαβαί-
νω πόσο βασανίξουσι κι' ἐσὺ; Καί, καὶ
τὰ καλοκαίρια... ὅπως τὸ χειμῶνα; Ἄμα
πέφτουν χιόνια καὶ χροσταλιάζει ὁ τό-
πος;... καὶ σταματᾶνε τὰ γιατιά; Τὸ νοΐ-
ζει εἶναι νοΐζι. Σὺ ὁ ἴδιος δὲ μοῦφαγες τ'
αὐτιά; Σπίτι δικό σου, Γιάννη... μιὰ πα-
ρώζα καὶ δικιά σου.

Ὁ Βαβαλιάς πειράχτηκε. Κοκκίνισε
ὡς τ' αὐτιά.

—Θὰ κάνουμε σπίτι. Δὲ θέλω νὰ χρο-
μαστεῖς ἐπ' τὸ βραζὶ μᾶς γυναῖκας.

—Κι' ἐσὺ πὺν δὲν χρομαστῆρες;

—Ἔ;...

—Τί, ἔ; Πενήντα χιόνια... Ξελατῶ-
θῆρες... πὺν 'ναι τῆ ἢ παρώζα;

Ὁ γέρος κατέβασε τὸ κεφάλι κι' ἔμει-
νε ἀσάφηντος. Ὁ Γιάννης τὸν ἐπαράτησε
ἔτσι, κατέβηκε στὴν πολιτεία καὶ χώδηρε
σ' ἓνα κατημιό. Παράγγειλε ραζί, ἦριε.
ἦριε, ζαλιστήκε. Νύχτα βαθιά— καὶ μὲ
σάνητρα— βγήκε ὄξω. Ἀνηφόρισε σιγ-
σιγὰ ὡς τὴν πλαγιά τοῦ κάστρου, ἔφτασε
μπροστά στὴν αὐλή, κοίταξε μέσα. Σκέ-
φτηκε λίγο. Ὅποτερα πήρε πάλι τὴν κατ-
φοριά.

Θαμπή, βομβλημένη μέσα στὴν οὐ-
γλή ἢ πολιτεία, τίποτα δὲ φαίνονταν. Μὲ
νάχα τὰ κίτρινα φῶτα κι' ἡ ὑγρασία
στοὺς δρόμους πὺν καταγιάλιζε. Ὁ Γιάν-
νης καθὼς προχωροῦσε σκυρτός γάτι μὲ
για μασοῦσε στὰ δόντια του, γάτι μα-
μοῦριζε ὥσπου ἄξαφνα ἔπεσε σὲ μιὰ πλ-
τανοκουράα. Ἀπώσε τίς χερσίδες α-
κι' ἐκαίτηκε στὸν ὑγρὸ κορμὸ τὸ σπ-
θος. Νύσταζε. Στὸ τέλος χώδηρε μέσα κ-
ζει ξημερωθήκε. Τὰ χαράματα πὺν ἔ-
πνησε κίνησε ἴσα γιὰ τὰ χάνια πὺν γκε-
μιζαν. Ἐκεῖ, εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ γέρο
λά δὲ τοῦ μίλησε.

Αὐτὰ κι' αὐτὰ γύριζαν στὸ κεφάλι τοῦ Βαβαλιά, κι' ἄξαφνα κάτι σὰ νὰ σάλυψε κάτω ἀπ' τὰ πόδια του.

Οἱ ἀνθρώποι ποὺ ἦταν συναγμένοι κάτω ἄκουσαν ἕνα παράξενο κρότο, κάπιο χοντροξύλο τὴν ἴδια στιγμή ξεκαρφώθηκε μόνο του καὶ σφεντονίστηκε στὸν ἕρα, ὕστερ' ἄλλα, κι' ἄλλα, κι' ὅλος ἐκεῖνος ὁ θεόρατος ὄγκος ἄρχισε νὰ γέρνει στὴ μιὰ τὴ μὲντα.

Ἄγριες κραυγές ξεσπασαν, τότες.

—Πέφτουν τὰ χάνια!...

Αἰτοὶ ποὺ ἦταν παγιδευμένοι μέσα ἔτρεχαν σὰ παλαβοὶ ψάχνοντας νὰ βροῦν μιὰν ἔξοδο, νὰ βγοῦν, μὰ τὰ μαδέρια ποὺ ξεκαρφώνονταν μὲ σκληρὸ κρότο κι' ἔπεφταν βροχή, τοὺς ἐκλείναν τὸ δρόμο.

Ἐκεῖ μέσα δὲν ἀκούγονταν ἀνθρώπινη φωνή. Μόνο ὁ Ζήσης, ὁ ἐπιστάτης χωμένος βαθιὰ σὲ μιὰ μεσοτοιχιά στὸ πρῶτο πάτωμα, πρόφτασε κι' οὐρλιάξε:

—Ποιὸς κερατὰς τραβήξε τὰ ποδαρικά;

Καὶ δὲν κούστηκε νὰ λέει τίποτ' ἄλλο.

Ὅσο, μεγάλος σαματὰς γίνονταν πάνω στοὺς σωρούς τὰ ξύλα καὶ τὰ χῶματα ποὺ κατασωριάστηκαν καὶ σήκωσαν ὡς τὸν οὐρανό κουρνιαχτὸ μαῦρο. Ἐφτασαν κι' οἱ χωροφυλάκες καὶ συγκροτοῦσαν τὸ πλήθος ποὺ ἔτρεξε νὰ δεῖ, νὰ μάθει. Πολλοὶ οἱ ἐργάτες, πολλὲς κι' οἱ ψυχές ποὺ σφίγγονταν ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου. Μόλις κατακάθισε ὁ θόρυβος σηκώθηκαν οἱ σκληρυξίτες κι' οἱ ὀδυρμοὶ. Χυμοῦσαν μαννάδες σαρακοφαγωμένες, παιδιὰ μικρὰ, φτενά, φώναζαν, στρίγγλιζαν, κι' οἱ χωροκρίνακες ὑπορούσαν τι νὰ κάνουν.

Ἰσαμε τρία μέτρα ἔφτασαν οἱ σωροί. Καὶ κανένας δὲν ἤξερε πόσοι ξεκοιλιάστηκαν καὶ πόσοι ἀνέπνεαν ἀκόμα μ' ἀνοιχτές τὶς πληγές.

Πέφτουν τὰ χάνια!...

Μόνο τότε ὁ Βαβαλιάς μυρίστηκε τὸν κίνδυνο. Τ' αἰτία του ἄρπαξαν ἕνα τρίξιμο σωρὸ κι' ὕστερα σπασήματα ἀπανατὰ ποὺ ὀλοένα δυνάμωναν ἐνῶ τὰ δοκάρια ποὺ πατοῦσε ἔτριζαν δυνατὰ. Καμπούρια-

σε, κοίταξε ὀλόγυρα. Ἐβριξε τὸ βλέμμα νὰ δεῖ τὸ Γιάννη. Τίποτα δὲ ξεχώριζε. Οὔτε ἄκουγε τίποτα. Μιὰ γλαπαταγή μόνο ποὺ τοῦ ἔσπασε τὰ τίμπανα. Σούρθηκε, ἔφτασε στὸ παραπέτο. Τὸ κεφάλι του θόλωσε, ζαλίστηκε. Καὶ τὴν τελευταία στιγμή, ὅταν τὰ χοντροξύλα σκίζονταν, κομμάτια κομμάτια καὶ πετιούνταν στὸν ἕρα ὁ Βαβαλιάς ἔδωσ' ἕνα σάλτο καὶ πήδηξε στὸ κενό. Βρέθηκε τυλιγμένος μιὰ κοινόγυρα σὲ κάτι ἐρείπια. Τ' αἰτία του βούιζαν καὶ τὰ μικρὰ γκρίζα του μάτια τίποτα πὰ δὲν μπορούσαν νὰ ξεχωρίσουν. Σήκωσε τὰ χέρια, ψαχοῦλεψε νὰ νάχε τυφλωθεῖ, ἔκαμ' ἕνα βῆμα μπρός. Τότε σὰ νὰ εἶδε μέσα ἐπ' τὸ πιχτὸ τὸν κουρνιαχτὸ τοὺς σκούρους ὄγκους. Μ' ἄλλο βῆμα δὲν ἔκανε. Ἐμεινε κόκκαλο καὶ τ' ἀπανοχεῖμα του τρεμοίλιασε. Τάχασε. Προσπάθησε ν' αὐτοκουραρχηθεῖ. Μπα, αἰτὸ ἦταν, μόνο μὲ τὸ δεξιὸ τὸ μᾶτι ἔβλεπε. Τὸ ἄλλο, ἄχ, τίποτα δὲ ξεχώριζε. Ἀνατρίχιασε. Ἐκαμε, ὡστόσο, κουράγιο ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ τραβήξε μιὰ τριπλοκατιασμένη ἑρᾶχνη, καταισκόνηστη ποὺ πῆγε καὶ κόλλησε στὸ μᾶτι του. Τότε, ἀνορθωμένος μὲ τὸ αἷμα ὅλο στὸ κεφάλι, ἔβγαλε κραυγὴ μεγάλη:

—Γιάννηρη!!...

Τίποτα.

Ἐκαμε δυὸ τρία βήματα, σκόνταψε, ἔπεσε, ξανασηκώθηκε κι' ἔβγαλε πιὸ δυνατὴ κραυγὴ:

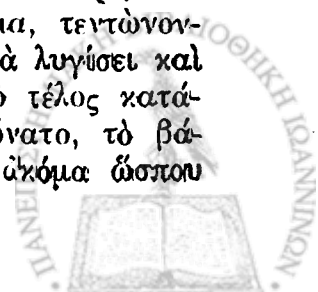
—Γιάννηρη!!...

Καμμιὰ ἀπόκριση. Χιύθηκε στραβοπατώντας πάνω στὰ ἐρείπια. Πάνω σ' ἕνα βουγὸ ἀπὸ ἰσανίδια καὶ χῶματα, σταμάτησε. Σκάμπως πῆραν τ' αὐτιά του ἀνθρώπινα βογγηχτά. Βάλθηκε ν' ἀνοίγει τὸν τόποι καὶ νὰ φρονιάζει συνάμα:

—Ἐἴ... εἶναι κανεῖς ἐδῶ κάτω;

Ἡ φωνὴ του πήγουνταν, σποικωμένο τὸ λαρύγγι δὲν ἔβγαζε ἀνθρώπινη φωνή. Ἐφρτισε κι' ἔβγαλε λάσπη μαύρη.

—Ἐ, δὲν ἔκοῦτε; Ξαναφώναξε, ἐνῶ ἀγωνίζονταν νὰ τραβήξει ἕνα δοκάρει. Τανίζονταν οἱ φλέβες στὰ χέρια, τεντώνονταν νὰ καποῦν, λίγο ἤθελε νὰ λυγίσει καὶ νὰ σωριαστεῖ κατάχαμα. Στὸ τέλος κατάφερε κι' ἔβαλε κάτω τὸ γόνατο, τὸ βᾶσταξε γερά, σήκωσε λίγο ἀκόμα ὡσπου

μπόρεσε νὰ σκίψει καὶ νὰ τὸ περάσει στὸν ὤμο. Τὸ δοκάρι σηκώνονταν σιγά—σιγά καὶ μαζί του σκορποῦσαν παλιόξυλα καὶ σουβάδες πὸν τῶχαν σκεπασμένο.

Ἄξαφνα ἐνίωσε ἓνα σούβλισμα στὸ γόνατο.

—Ὦχ, φώναξε.

Στὴν ἄκρη τοῦ δοκαριαῦ κάτι εἶδε νὰ σαλεύει. Ὁρμησε ἑλαφιασμένος. Ἦταν πέντε δάχτυλα πὸν κοινοῦνταν ἄργὰ ἀργὰ σὰ κάμπιες. Στὸ μεσοδάχτυλο ἦταν περασμένο ἓνα δαχτυλίδι.

—Δὲν εἶναι ὁ Γιάννης, μουρμούρισε.

Ἀναμέρισε ξύλα, καλαμιωτές, σουβάδες. Εἶδε τὸ πρόσωπο.

—Ὁ Ζήσης!.. ἀχνόκραξε καὶ μούδιασε ἢ ραχοκοκκαλιά του γιατί εἶδε ἴσα κατακούτελα μὴ σκουματιά πὸν ἔβγαζε μυαλό καὶ αἷμα καὶ ἔφτανε ὡς τ' ἄριστερό μάτι.

Μποῦλωσε ὁ Βαβαλιάς, δὲ μπορούσε νὰ φωνάξει, οὔτε ἄχνα δὲ μπορούσε νὰ βγάλει. Ἐσακαβε μόνο, ἔσακαβε ἀσταμάτητα, τὰ ροῦχα κόλλησαν στὴν πέτρα του, οἱ σκόνες πὸν σκέπαζαν τὰ μούτρα του ἔγιναν λάσπες καὶ τὰ δάχτυλα μάτωσαν. Καὶ ὡστόσο ἔσακαβε, ἔσακαβε ἄσπου μπόρεσε νὰ χώσει τὰ χέρια κάτω ἐπ' τις ἀμασκάλες τοῦ Ζήση καὶ νὰ τὸν ἀνασύρει. Εἶδε κάτι μάτια νὰ τὸν κοιτῶνε ἀδιάφορα, δὲ φανέροναν φρίκη, πόνο. Τίποτα. Τὸν ἀπόφασε ἀπᾶλὰ καὶ ἔσκηψε νὰ τὸν ἔφρουγκραστεῖ. Καὶ τότε μόνο κατάλαβε πὸς ὁ Ζήσης δὲ ζοῦσε πιά. Τὸν ἔπαράτησε καὶ ἔτρεξε παρακάτω.

Δὲν εἶχε κατακαθίσει ἀκόμα ὁ κουρνιαχτός μὰ συνήθισε σιγά—σιγά καὶ τώρα μπορούσε νὰ βλέπει—λίγο θαμπά, θὰ πεῖς— τοὺς ἄνθρώπους πὸν ἀγωνίζονταν νὰ ξεδιάψουν τοὺς παγιδεμένους ἐργάτες. Ἐβγαλαν κιάλας τρεῖς. Ταῦ ἐνοῦ πονοῦσε ἢ πλάτη καὶ μούγκριζε, τ' ἄλλονοῦ εἶχε γδαρεῖ τὸ μπράτσο. Ὁ τρίτος σηκώθηκε καὶ εἶπε: «Δὲν ἔχω τίποτα». Ἐτρεξε, μάλιστα, νὰ βοηθήσει τοὺς ἄλλους. Ἐκαμε δεκαριά βήματα, καὶ ἄξαφνα ἔπεσε

φαρδύς καὶ ἔμεινε ἀκίνητος, νεκρός.

Ὁ Βαβαλιάς ρώτησε τοὺς ἄνθρώπους ἐκείνους:

—Εἶδατε τὸ Γιάννη πουθενά;

Ἐνας χωροφύλακας πετάχτηκε μπροστά του.

—Εἶσαι ἐπ' τοὺς μαστόρους;

—Ναί.

—Ἐλα μαζί μου.

—Καλά.. Μιὰ στιγμή, νὰ μάθω πρῶτα γιὰ τὸ γυιό μου. Δὲ ξέρω.. Ζεῖ;

—Ἐλα μαζί μου πὸν σοῦ λέω.. Κακομοίρη.. δὲ βλέπεις τὰ μούτρα σου; Τ' αὐτιά σου εἶναι γιομάτα αἷματα.

Τὸν ἄσπαιξε παραμύσκαλα, τὸν τράβηξε ὄξω ἐπ' τὰ ἐρείπια. Ὁ Βαβαλιάς ἀντιστέκονταν.

—Θέλω νὰ μάθω γιὰ τὸ παιδί μου..

—Ἐν τάξει.. μὴν κάνεις ἔτσι.. ἔδω εἶναι..

—Ἄσε με..

Ὁ χωροφύλακας τὸν γράπωσε πὸ γερὰ.

—Ἄ, τὸ κέρατό σου.. Εἶσαι χάλια.

Θὰ δώσω λόγο ἂν σ' ἀφήσω, τὸ ξέρεις;

Ἐνας διασπασμένος κάμπιος σκόλλωσε στὸ λαρίγγι τοῦ γέρον. Ὡστόσο μπόρεσε νὰ κάμει χωνί τις ἀπαλάμες καὶ νὰ φωνάξει:

—Γιάννη!.. Γιάννη!.. Ἐγὼ εἶμαι... Ποῦ εἶσαι, παιδί μου; Μ' ἰκοῦς;

Πέο' ἀπὸ τις σωριασμένες χοντρομαδέρες περιμέναν τ' αὐτοκίνητα μὲ τὰ φορεῖα. Ὁ χωροφύλακας τὸν ἔσυρε κατὰ κεῖ. Ὁ Βαβαλιάς ἔστρεφε τὸ κεφάλι πᾶντο ἐπ' τὸν ὤμο μὰ πιά ἄχνα δὲ μπορούσε νὰ βγάλει. Μόνο κοιτάζε, κοιτάζε τὰ ἐρείπια καὶ ἄκουγε τὸ θρήνη ταῦ λαοῦ.

Οἱ σκόνες δὲν εἶχαν κατακαθίσει ἀκόμα. Σὰ μιὰ ὀμίγλη σκέπαζαν ὅλο τὸν τόπο, καὶ ἐκείνους τοὺς καταπλακωμένους ἐργάτες πὸν, κάτω ἐπ' τὸ βουνό τὰ χοντροξύλα καὶ τις χαματασκιστὲς κοιμοῦνταν τὸν κοῦτο, τοῦ θανάτου τὸν ἕπνο... Τὸ γυιό του τὸ Γιάννη καὶ ἀκόμα κάμποσους ἄλλους...

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητοῦ—Θεολόγου

ΜΙΚΡΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΡΕΥΝΑ ΓΥΡΩ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΧΕΛΩΙΤΙΔΟΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ

Πολυάριθμες είναι οί ξένες λέξεις πού χρησιμοποιοῦνται σήμερα ὀπό τούς Νεοέλληνες. Ὑπεραρκτεῖς ξένης καί παράξενης καταγωγῆς πού ἀπόχτησαν περίβλητα ἢ κατόληξι ἑλληνική. Πάμπολλες μῆς ξεγελοῦν καί νομίζουμε πῶς μᾶς τίς δάνεισαν Σλαῖοι, Τοῦρκοι, Βενετσάνοι, Ἀρβανίτες κλπ. γειτονικοὶ λαοί, ἐνῶ εἶναι παρεφθασιμένες ἑλληνικές, προέρχονται σίγουρα ἀπό τήν ἑλληνική μας γλῶσσα καί ὄφου ταξίδεψαν σέ ξένα μέρη καί ἀλλοιώθησαν (ἐκτοπισμός — ἐκλατινισμός) ξαναγύρισαν στή γλῶσσα μας μέ μορφή ἀλλοιώτικη καί ξένη, ἐπέστρεψαν στήν πατρίδα τους φθογγικῶς μεταβλημένες, ὅπως ἄλλοστε πολὺ φυσικόν, μάλιστα δέ κάποτε καί σημασιολογικῶς, (ὅπως καπετάνιος ὁ, βενετσ. Carpatanio (μεσον, λατινική Carpataneus (μεσον, ἑλληνική καπετάνος (κατ' ἐπάνω), τὸ ὄφιόνι, τουρ. afyon δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ ἑλληνικόν ὄπιον κλπ.

Ἐκατοντάδες ξένες λέξεις προσαρμόστηκαν στή φθογγολογία τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς. Ἐποῦσαν γλωσσικὸ μεταβολισμὸν, ὁμοιοῦνθησαν ὡς πρὸς τὸ τυπικὸ καί τὴν φωνητική.

Ἄλλες παρέμειναν ἀπροσάρμοστες, μένουν ἑξακολουθητικὰ ὀτόφιες. Μοιάζουν μέ «ἄπειθάρχητους ἐπισκέπτες», ὅπως γράφει ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Π. Ἀνδριώτης (Ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς 1951, Πρόλογος, σελ. 9).

Μιά ἀνίχνευσι, ἐτυμολόγησι, ἐρμηνεία καί κατάταξι τέτοιων λέξεων κατὰ τόπους θὰ βοηθήσῃ ἀρκετὰ τήν Γλωσσολογία, τήν Ἐθνολογία, τήν Ἀρχαιολογία καί τήν Λογοτεχνία καί θὰ ἐξεικονίσῃ πανοραμματικὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ιστορικά γεγονότα πού ἀπετέλεσαν σταθμοὺς γιά τὸν τόπο μας μέ τήν μακρόχρονη ἱστορία του. Μὲ τήν συγκριτικὴ μελέτη τῶν συγχρόνων ἰδιωμάτων μας μεταξύ των καί πρὸς τίς διάφορες ξένες γλῶσσας (Λατινική, Σλαβική, Ἰταλική, Τουρκική, Ἀλβανική κλπ.) ἡμποροῦμε νὰ βγάλουμε πολύτιμα διδάγματα γιά τίς σχέσεις τῶν λαῶν, τίς κατὰ καιροὺς μετακινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν δεκατισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ἐκτοπισμὸ του ἀπό μερικῆς περιοχῆς, τὴν ἐρήμωσι καί ἐπανοικισμὸ πόλεων, χωριῶν καί νησιῶν. Ἐτσι ἡμποροῦμε νὰ μεταφθεροῦμε σέ περασμένους αἰῶνες καί νὰ δοῦμε ζωηρὰ καί παραστατικὰ τοὺς ὀμογενεῖς μας συζῶντας μέ ξένους κατακτητῆς καί κατατυραννομημένους πὸ ἄγριους ἐπιδρομαεῖς.

Τὸ ἐνδιαφέρον μας θὰ περιορισθῇ στή μικρὴ αὐτὴ μελέτη γύρω ἀπὸ τίς ξενικές λέξεις τῆς ἀπόμερης Παραχελωϊτιδος, πού βοῦσκαται στή Νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς Ροῦμελίας, βρέγεται ἀπὸ τὸν θαλόν Ἀσπροπόταμον καί δροσιζεται μέ τὰ μαῖστράλια τοῦ Ἰονίου Πελάγους. Μελετήσαμε καί σταχυολογήσαμε καμμιά χιλιάδα, καί τίς ταξινομήσαμε ἀλφαβητικῶς, γιὰτὶ κατὰ τήν ἔγκυρη γνώμη τῶν εἰδι-

κῶν, καλλιτέρα κατάταξι δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐλφραθητικὴ καὶ αὐτὴ προκοίνομε.

Ἀποφύγαμε στὴ σταχυολόγησι τὶς εὐχρηστες στὸ Πανελλήνιο, γιὰτι προσέθετε φόροτο πολὺ στὴ μελέτη μας. Ἐνῶ δὲν εἰσέφερε τίποτε τὸ νέο, καθὼς καὶ τοὺς καθιερωμένους διεθνεῖς δρους. Λ.γ. Καραγκιόζης, καισκόλ, κασιμίρ, καφάσι(ι), καφενές, κελεμπία, κέφ(ι), κιλοβάτ, κιφιέτ, κλαρίνο, κολόνα, κόλπο, κολτσίνα, κοιφρό, κορδέλα, κοστούμ(ι), κουβέρτα, κουβαρντῆς, κουβέντα, κουβέλλι, κουμπιάρῶς, λακέρδα, λαπάς, λάστιχο, λεκές, λαμονάδα, λιμα, λίρα, λοικέτο, λοικούμ(ι), λουλάκι, λοῦσο, λοῦστρος, μαγιά, μάγκας, μάϊνα, μακαρόνι, μαναβέλα, μανεκέν, μανούβρα, μαρούλι, μαγαλάς, μεζές, μελιτζάνα, μελιτέμι, μεράκι, μύστρο, μουλάρο(ι), μουσαμῆς, μπάζα, μπάμια, μπεκιάρης, μπεκρῆς, μπίλια, μπιλέττο, μπογιά, μπόγιας, μπορντέλλο, μπουζούκι, μπουιλτόνκ, μπουινταλάς, μπουίσουλας, μπούτ(ι), μπράβο, μπρόκι, νάξ(ι), νοινός, ντσιάρο(ι), νταντά, ντάσα, ντελλῆλης, ντεμπέλης, ντέοτ(ι), ντουγρού, ντολιμῆς, ντσιάτα, ντόμπρος, ντσιούρο(ι), ντσιουιάς, ὀκά, πάγκος, πακέττο, πανζάρο(ι), παπαροῖνα, παπαϊτό(ι), (μ)παράκα, παραλής, παράς, πάο-λα, πασατέμπος, πατάτα, πατσαβοῦρα, πατσάς, πεσιγῆς(ι), πεσοῖττα, πιλάφ(ι), πλιάτσικο, πόμολο, πόρτα, πρέζα, ραβασάκι, ραδίκι, ράτσα, ρεζέροβα, ρέστος, ρεφενές, ρόδα, ρόκα, ροῦμ(ι), ρουσφέτ(ι), σαβοῦρα, σαλάτα, σαγκάκι, σεντάς, σέλα, σερπέτ, σιφέτς σιγκοῖνα, σνάφ, σινιάλο, σκάλα, σκάρτος, σκόντο, σκούφια, σμπάρος, σοβάς, σόμπα, σούσουρο, σοῖστα, σοιφράς, σπάγγος, στάνη, στραπάτσο, ταβέρονα, τάβλα, ταγκούνι, ταραμάς, τελάλης, τενεζές, τζάμ(ι), τζάμπα, τζόγος, τιμόνι, τρακάρω, τραμουντάνα, τοάτο, τσατμάς, τσατσάρα, τσελιγκας, τσιράκι, τσιράκι, τσιγλάνι, τσουβάλι, φανέλλα, φαροσί, φέτα, φιγούρα, φιτάνι, φιδγκος, φλογέρα, φοροῦνα, φοῦρια, φοῦρονος, φραντζέλα, γαβάς, γάβρα, γάβι, γαῖθάνι, γαῖο(ι), γαλάλι, γαντάκι(ι), γάπ(ι), χαράμ(ι), χαοτζιλίκι, χατίο(ι), χουζούο(ι), καὶ ἑκατοντάδες ἄλλες παρόμοιες.

Καὶ γιὰ νὰ κλείσωμε τὸ εἰσαγωγικὸ αὐτὸ σημείωμα θὰ ἐκφράσωμε μὴ εἰρήνη:

Ἡ ἐργασία μας αὐτὴ — ἄμποτε! — νὰ βρῆ μιμητὲς οὐδα τῆς χώρας μας τὰ δικαιερίσματα γιὰ νὰ συγκεντρωθῆ ἔτσι ὁ φραστικὸς πλοῖτος τῆς γλώσσας μας καὶ νὰ διαφορισθῆ ἐπιστημονικῶς ἢ δημιουργία τῶν κατὰ τόπου διαλέκτων τῆς.

Δὲν ἐπιφιδάλλομε δὲ πῶς ἢ συγκρατιδῆ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου θὰ εἶναι πλοῖσια καὶ ἀντάξια τῆς φιλοτιμίας τῶν πολυπληθῶν λογίων μας.

Ἄς δοῦμε, λοιπόν, λίγες ἀπ' αὐτὲς τὶς λέξεις ποὺ εἶναι πὰ σίγουρα μω-λιασμένες στὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς Παραγωγολογίας καὶ θὰ μωροῖσωμε ἔτσι νὰ ὀδηγηθῶμε σὲ μερικὰ σικτεροῖματα σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου.

II. ΛΕΞΕΙΣ

Ἄβανιά ἢ σικφορτία. Ἀπὸ τὴν ἱ-ταλ. λέξι *avana* (= ζημιὰ—σικφορά). (Πάθαιμ πολὺλλές ἄβανιές).

ἄβέροτος = ἐπίθειον. Ἄνοιχτός, ἀπε-οιόροτος. (Ἄβέροτο χωράφι) Βενετσά-νικον *averto*.

ἀλάογα = μακριὰ ἐπίσημα ἀπὸ τὴν ἱταλ. φράσι: *alla larga* Ρῆμα: ἀλαο-γεύω = τραβῶ σὶ ἀνοιχτὰ καὶ ἀλαογέβω. *Alla larga* = ἀνοιχτὸ πέλαγος.

ἀμπάνης ὁ τουρκ. λέξις σημαίνουσα πεταλωτῆν. Ἔτσι χαρακτηρίζονται οἱ ἀ-

δέξιοι γιατροί.

ἀμπάκα = μὲ ἔξοδα ἄλλον ἐπίσημα ἐκ τῆς βενετσ. φράσεως *a maca* (Φου-μάρο ἀμπάκα!)

ἀμπάρα ἢ ἀπὸ τὴν ἱταλ. λέξι *barra*. Σημαίνει τὸν μοχλὸ τῆς πόρτας, ποὺ χρη-σιμοποιοῦν γιὰ ἀσφάλεια.

ἀμπάρο(ι) τὸ ἐκ τῆς τουρκ. λέξεως *ampar* = μεγάλη κάσα δπου ἀποθηκεῖον σιτηρά. Σημαίνει καὶ μέρος τοῦ καρα-βιοῦ. —Τὸ ἀμπάρι εὐχονται οἱ χωριανοὶ μας νὰ εἶναι πάντοτε γεμῆτο.

ἀναμπουμπούλα ἢ ἐκ τῆς βενετο. φράσεως ala babala. Ἔγινε ἐπίρρημα ἀναμπάμπουλα. Ἀναμπουμπούλα = ἀνασιάνωσις.

βελέντζα ἢ βλάχινη λέξις belentza = χοιροσκέπασμα μάλλινο. (Σκεπᾶσ' μὴ τ' βιλέντζα!).

βραγιά ἢ ἴσως ἀπὸ τῆ μεσρ. λατιν. bradia (= φράχτης— χωρίωμα τοῦ κήπου— ἓνα κομμάτι τοῦ κήπου). (Ἔβαλα διὰ βραγιῆς σκόρδα!).

γαλιαντάμος ὁ λέξις βενετο. galantomio (= γενναϊόδωρος).

γαρδέλι τὸ ἰταλικὴ ὀνομασία τῆς ἐλληνικῆς καρδερίνας (gardello). Τὰ γαρδέλια ἀφθονοῦν σιτῆν Παραχελωτίτιδα, ὅπου τὰ παιδιὰ σιήνουν βέργες μὲ ἀξίω καὶ ἔτσι τὰ πιάνουν κατὰ δεκάδες.

γιούρι(ι) τὸ κῆπος χωριάτικος πολὺ κοπιούμενος.

γλόζος ὁ ἐκ τοῦ γουλόζος. Εἶδος λαϊμάργου, ἐκ τῆς ἰταλ. λέξεως goloso.

δαυ(ε)τζάνα ἢ λέγεται καὶ ταυζάνα. Λέξις βενετο. damegia = μεγάλο γνάμινο σιενόλαιμο δοχεῖο μὲ χοιρὴ κοιλιά, περιθεβλημένον διὰ καλαθοπλέγματος.

ζάπι—ζάφι(ι) = καταπέτλους. Λέξις τουρκικὴ. (Τὸν ἔκαμα ζάφι!).

ζευπερέκι τὸ λέξις τουρκ. Zemberek = κλειῦρο, μοχλὸς θύρας. (Νὰ βάλω τοῦ ζευπερέκι!).

καλτσούν(ι) τὸ καὶ σκαλτσούνι, ἀπὸ τὸ ἰταλ. calzone = περιζνημῖς. —Τὰ καλτσούνια εἶναι πλεχτὰ μάλλινα, ὅπως τῶν φουσιανελλᾶδων. (Φόρεσι τὰ σκαλτσούνια σ'!).

κάργα. Βενετο. ἐπίρρημα carga = γεμᾶτο. Ρῆμα καργάρω: φορτῶνω. (Γέμισι κάργα τὰ σακκιά!).

κατσούλα ἢ ρωμαν. λέξις caciula = σκούφια κωνικὴ. Γνωστοιότη ἢ φράσεις: Ἔχ' τοῦ διάουλου κατσούλα!

κιλίμ(ι) τὸ τουρκικὴ λέξις kilim = εἶδος χαλιοῦ οἰκιακῆς κατασκευῆς. —Στους ντόπιους ἀργαλιούς κατασκευάζονται ποικιλοχρῆμα κιλίμια περιζήτητα.

κούρβουλο τὸ. Προέρχεται ἀπὸ τῆ λατ. λέξις curvus = κούρσουρο, ἀποξηραμένος κορμὸς ἀμπελιοῦ, χορήσιμος γιὰ καύσιμη ὕλη. (Ἔγινε κούρβουλο τὰμπέλι!).

λακινιά ἢ λέξις ἰταλ. μᾶλλον λατιν. lacinia = ἀπόσπασμα. (Μιὰ λακινιά παιδιά!).

λουμίνι τὸ βενετο. λέξις lumin = φιλίμ κατηλιού.

ματζούν(ι) τὸ λέξις τουρκ. Macun = δυναμωτικὸ φάρμακο κατὰ τῆς ἀνομιῆς κατασκευαζόμενον ἀπὸ ἄνθη τριανταφυλλιάς. (Νὰ οὐ φλέγου ἓνα ματζούν;).

μόκο = σιωπὴ. Ἐπιφώνημα βενετο. προελ. ἴσως ἀπὸ τὸ moca = φλυαρία ἢ ἀπὸ τὸ ἰταλ. moccio = βουβός. (Κάμε μόκο!).

μπαῖτο = χωράφι ἀκαλλιέργητο, χέρσο. Λέξις τουρκικὴ. —Στὸ Νιχωρίτικο κάμπο μιὰ περιοχὴ ὀνομάζεται Μπαῖτοια.

μπόλια ἢ βενετο. λέξις imbolis = τσεμπέρι, ματιήλι κεφαλιού. (Ἔβαλε τ' μπόλια τ'! νὰ μὴ τιν κάπο οὐ ἥλιους!).

νασὺλ(ι) τὸ τουρκικὴ λέξις davul = τύμπανον. —Σὰν μουσικὸν ὄργανον χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα στὰ πανηγύρια τῆς Παραχελωτίτιδος σὲ συνδυασμὸ μὲ πίπιζες. (Βάρα ξερογιάνουλο!).

Ξαμῶνω = ἀπλῶνω τὸ χέρι γιὰ νὰ χιτυήσω. Μεσ. ἔξαμῶνω (λατ. examinare (Ξάμωσι σὰν θές!).

ὀδορός ὁ ολαβ. λέξις οδοι = αὐτὴ χιουιάτικον σπιτιοῦ. —Ἐπάρχει τοπωνύμιον στὸ Νιχωρί προσδιοριστικὸ κάποιας συνοικίας, ὅπου μεγάλο πλάτωμα μὲ εὐκάλυπτα.

παγάδα ἢ βενετο. ναυτικὸς ὄρος ποῦ σημαίνει γαλήνη.

ρεμάλ(ι) τὸ λέξις τουρκικὴ remmal = ἄνθρωπος τοποτένιος. (Ἔλοσι παληορεμάλι!).

σκαπουλάρω = ξεφεύγω. Ρῆμα ἰταλ. προελ. scapolare. (Θὰ σκαπλάω' ἀπ' τιν ἀροῦσταις!).

σουρτοῦκο τὸ βενετο. λέξις sortu = σακκάκι.

στρατόνι τὸ ὑποκ. τῆς ἰταλ. λέξεως strada = δρόμος.

τζάντζαλο τὸ προέρχεται ἐκ τῆς ἰταλ. λέξεως censio = κουρέλι. (Μάσ' τὰ τζάντζαλάσ'!).

φούντιο τὸ ἐκ τῆς λατ. λέξεως fundus = βυθός.

χαζιρ = ἐπίθειον. Τουρκ. λέξις hazir

= έτοιμος. Ρήμα: χαζιρεύω. (Πότε θά χαζιρέψης τον καπνό;).

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στή ταξινόμησι τών λέξεων έντύπωσι μίς έκανε τó πλήθος κυρίως τών βενετσάνικων και γενικώτερα ιταλικών. Χωρίς αμφιβολία υπεραρκετές είναι τουρκικές, όκολοιθούν μερικές σλαβικές και έλάχιστες άλλες ρομανικές— άρβανίτικες κλπ. Για τίς τουρκικές λέξεις που άφθονούν καμιά ή έκπληξι. Δέν ήταν δύσκολο νά έμβολιασθούν έκατοντάδες λέξεις τουρκικής προελεύσεως, όροι, όρηματα και έπίθετα, έπιφωνήματα κλπ. Από 4 έκατοντάδες χρόνια παρέμειναν οί Τοίρκοι άφεντάδες στον τόπο τών ραγιάδων. Ο συγχρωτισμός επέβαλε την γνώσι τής τουρκικής γλώσσης. Κατάλοιπα παρέμειναν οί λέξεις τής τουρκικής δεσποτείας.

Οί λίγες σλαβικές δικαιολογούνται κι' αυτές. Λίγες, γιατί οί ποιμενικοί σλαβόι παρέμειναν στα όρεινά διαμερίσματα τής χώρας, όπου λειβάδια και βοσχές και δέν έμπαιναν στις πόλεις, ούτε κατέβαιναν στους κάμπους. Η δέ Παραχελωτίδα είναι κατ' έξοχήν πεδινή. Οί σλαβικές λέξεις σχετίζονται με την τσοπάνικη ζωή, τή μάντρα, τά γιδοπρόβατα, τά ζοτέτσια κλπ. και διεδόθησαν σ' όλη τή χώρα.

Τό ίδιο και τίς άρβανίτικες και ρομανικές λέξεις.

Άς έρθοιμε όμως στο πλήθος τών ιταλοβενετσάνικων όνομασιών. Μόνον ή ιστορική έρευνα και ή γεωγραφική έξέτασι θά μίς έξηγήσουν τó γλωσσικό τούτο φαινόμενο. Οί Λατίνοι σάν Ρωμαίοι εκκινήθησαν στην Έλλάδα και άφησαν γλωσσικά κατάλοιπα στο τόπο μας άρκετά. Μα στον Μεσαίωνα κυρίως οί Βενετσάνοι και οί λοιποί ναυτικοί τής χερσονήσου τών Απεννίνων, Γενοίται και Πισάται άλώνιζαν τίς θάλασσές μας και πρό παντός τó Ιόνιο που σάν προσέκτασι τής Αδριατικής τó θεωρήσαν «θάλασσά τους». Όπου κόλπος και λιμάνι, όπου κάβος και νησάκι πρόβαλλε και μιá γαλέρα βενετσάνικη. Έπιζοινονούσαν με τους ντόπιους, άλλαζαν έμπορεύματα άλλαζαν και λέξεις, επέβαλλαν όρους ναυτικούς, όνομάτιζαν όκρωτήρια, σχεδιάζαν χάρτες. Μετά την 4η μάλιστα Σταυροφορία 1204—αύτη την ληστοική έπιχείρησι τής Δυτικής Χριστιανοσύνης εναντίον τού Όρθοδόξου Βυζαντίου— έγκατεστάθησαν κυρίαρχοι στην νησιωτική Έλλάδα και έδημιούργησαν σπουδαίον άποικιακόν κράτος. Τά όμορφα νησιά τού Ιονίου έτεσαν στα χέρια τών Φράγκων, όπως όνόμαζαν με ένα όνομα τους Χριστιανούς τής Δύσεως. Η οικογένεια τών Τότζων κυριαρχούσε στη Ζάκυνθο, Κεφαλλονία, Ίθάκη και Λευκάδα, εκ προγονικής κληρονομίας «προκατάρχευσα τών νήσων». Την Ζάκυνθο πάλι κληθήνα την άγόρασαν οί Βενετοί. Τό 1500 κατέλαβαν την Κεφαλλονία. Αρχίζουν οί γνωστοί Βενετοτουρκικοί πόλεμοι με ποικίλες φάσεις και σέ βάρος πάντασε τού έλληνικού στοιχείου. Η μεγαλόνησος Κεφαλλονία ευρισσομένη άπέναντι τής Παραχελωτίδος και σέ μικρή σχετικώς απόστασι διατηρούσε άνέκαθεν έμπορική έπιζοινωνία μαζί τής. Εύκολώτατα άραζαν τά Βενετσάνικα πλοία στις έκβολές τού Αχελώου φορτωμένα προϊόντα που με άπληστία άγόραζαν οί κατοίκοι ραγιάδες. Έμπορεί και λαθροεμπορικώς νά ενεργούσαν οί πλοιοκτήται, όπως άλλωστε επανέληφθη τούτο τά τελευταία χρόνια τής έπαύρατης Κατοχής. Η έλαση άκριθώς αύτη τών κατοίκων τής Παραχελωτίδος με τους ναυτικούς τής Βενετσάνικης δημοκρατίας τους ήνάγκασε νά μισοκμάθουν την γλώσσα τους για την καλύτερη έπιζοινωνία. Άλλωστε και για λίγο διάστημα, λίγο παλαιότερα, οί Φράγκοι κυριαρχήσανε στον τόπο που όρίζεται μεταξύ τών ποταμιών κάτω Αχελώου και κάτω Εύηνου, δηλαδή στη σημερινή έπαρχία Μεσολογγίου, όπως πιστοποιείται έξ όσων σημειώνει ο Ι. Βογιατζίδης εις τó Πρόλογο τού περιορισμένου «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ» 1926. Έκ τών χωρών τού Έλληνικού Δεσποτάτου τής Ηπειρου, ή μισημβρινωτέρα, εκτεινομένη από τού Αχελώου πο-

ταμού μέχρι του Εύηνου, το πρώτον νύν εκ της νέας πηγής γίνεται γνωστόν ότι ήτο κατά τους χρόνους εκείνους προσηγορευμένη εις το Πριγκιπάτον της Αχαΐας ού ηγεμών τελευταίος από του 1404—1432 διετέλεσεν ο γενοιάτης Κεντυρίων Ζαχαρίας» (ένθα άνωτέρω σελ. 75).

Φαίνεται πως σέ εφθονία κυκλοφορούσαν τα νομίσματα της Βενετίας και άργότερα της Ίονίου Πολιτείας, που θεωρούνται ακόμα σκορπισμένα στή γή της Παραχελωνίδος ή σέ χέρια ιδιωτών.

Και σήμερα ακόμη, που έρχονται τους καλοκαιρινούς μήνας εκατοντάδες έργατών για σκαλίματα στο Νιχώρι και Κατοχή μās φέρνουν τά τραγούδια τους, τίς νοσταλγικές καντάδες τους, τους ιδιωματοποιούς των, τά ανέκδοτά του και έτσι που και που έμβολιάζεται μιá καινούγια λέξι στή τοπική διάλεκτο τών χωρισμών μας, που αποτελούν μισαίκο κατοίκων και που στήν ύμερομνη άφροντησιά τους δέν ίσχυιδρούν στίς ξενικές έπιρροές.

ΕΝΑ ΑΝΘΟΓΥΑΛΙ

Άπ' τά τζάμια λιγόστεψε ο ήλιος
και τά λουλούδια απόμειναν γιορτινά μυοτήρια
στή θέση της τροπαλής προσευχής.

Οί όμορφες γιούθηκαν τό δειλινό
και περμένον ν' άροαβωριασπούν τ' άστέρια,
που θά σείλουν οί πεθαμένοι θεοί
έξω άπ' τ' άνοιχτά παράθυρα.

Τό Σάββατο μαζεύεται σίς βιτρίνες
για νά γίνη άύριο Κυριακή
που θά την άπαγάγουν οί έρωτευμένοι
νά την τολίξουν στήν άοιδμητική
μιās συμπληθητικής μαογαρίας.

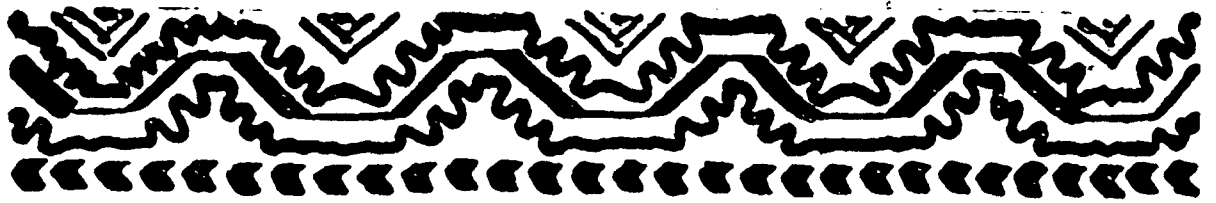
Κυτάνε τά βουνά που μās κλέβουν οί Αιθίοπες,
χωρίς νάχωμε σιό σιόμα τή γλώσσα μας.

Ό,τι μās έμεινε άπ' τόν πόλεμο
τ' άλλάζουμε με τή σιωπή
για νά μη προδόσουμε τήν ήμέρα μας.

Κι' άύριο ένα άνθογάλι θά μās πη πάλι,
διαν γελάσουμε, τήν Καλημέρα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΟΥΚΗΣ

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

Η ΠΟΛΩΝΕΖΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Όχι, δέν πρόκειται γιά τήν Πολωνέζα τοῦ Σοπέν, καθὼς θά βλάτε με τὸ νοῦ σας, ἀπὸ ἐφορομὴ τὸ ὄνομα καὶ καθὼς κι' ἐμεῖς τώρα, γιά τὸν ἴδιο λόγο νοιώθουμε νὰ πλημμυρίζουν τὴν ψυχὴ μας οἱ μελωδικές νότες τοῦ μεγάλου μᾶγου τῶν πλόκτρων.

Κι' εἶναι, λέει, τάχα, μιὰ αἰθουσα μὲ βελούδινες κόκκινες πολυθρόνες καὶ χρυσὴ αἰλιάια, ἀπὸ κεῖ μέσα, διὸ χερσὶνα σὰν φτερά περιστερῶν, φτερουρίζουν, κι' ἐρχονται νὰ κάψουν ν' ἀγγίζον τὴν ψυχὴ μας. Κι' ἡ Πολωνέζα μέσα ἀπὸ τοὺς ἤχους μᾶς στροβιλιζεῖ μαγικά στὰ χορευτικὰ τῆς μετίδα, μᾶς σεργιανίζει νοσταλγικά στὴ γῆ τῆς φρατιμένης πατρίδας τῆς καὶ στὰ λαϊκὰ πανηγύρια.

Ξαναζωντανεῖται, μὲ τοῦ ρυθμοῦ τὴν ἀπυθόηση, ὅλη τὴν ἡρωϊκὴ παράδοση τοῦ τόπου τῆς καὶ τοὺς ὄγῳνες του γιά τὴ χιλιετηρίδη τὴ λευτεριά.

Κι' ὅλο μᾶς ἀρπάζει στὸ ἄρουμα τοῦ θροῦνίδου τῆς καὶ μᾶς ἀνεβάζει ὡς τὸν ἔβδομο τῆς τέχνης οὐρανό.

"Α! σὰν πολὺ μαζρονὰ μᾶς τραβήξαν τῆς φαντασίας τὰ πλανήματα, σ' ἄλλους κόσμους καὶ σ' ἄλλα μέρη... Όμως ἐδῶ, στὴν ἱστορία τῆ δικῆ μας, δέν εἶναι τίποτε ἔπ' ὅλα αὐτὰ. Ἐδῶ, εἶναι μόνον μιὰ χαράδρα τραχειά στὴν ἄκρη τῆς πολιτείας μας, κι' ἐκεῖ ἀνάμισσα στὰ κοτρώνια, ἄγο ψηλότερα ἔπὸ τὸ χεῖμαρρο, τοῦ βουίζον τὰ νερά του τὸ χεῖμαρρο καὶ τὸ καλοκαῖρι τὰ κοινοίτια, εἶνα μισοχτισμένο κι' ἐγκαταλειμένο σπιτάκι.

Ξεχασμένο ἐκεῖ πέρα ποῦς τὸ ξέρε

ἀπὸ πόσα χρόνια, νὰ τὸ κατοικοῦν τὰ φαντάσματα, νὰ σφυρίζουν οἱ ἀνεμοὶ καὶ νὰ τὸ γαίξει μιὰ ἐστέραντη ἀγριάδα.

Σ' αὐτὸ τὸ ρημάδι, πῆρε κι' ἔστησε τὸ κονάκι τῆς εἶνα ἄλλο ρημάδι τῆς ζωῆς, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

Ἦταν μιὰ ξενοφερμένη γρημά, φτωχὴ καὶ παράξενη, Πανήγηρη, μὲ στρογγυλὸ κοκκιναστὸ πρόσωπο, πλατσουρή μῆτη καὶ ξεδιωριασμένα γαλάζια μάτια. Φαινότανε ξένης ράτσας γέννημα, ὅλα κι' ἡ γλώσσα τοῦ μιλοῦσε δέν ἦταν ἡ δικῆ μας.

Ἀκοιμποῦσε σὲ χοιτροὺ μπαστοῦνι κι' ἔφερνε τῶνα πόδι τῆς. Όπως χτυποῦσαν πάνω στὰ χαλίγια, πόδι καὶ ραβδί μὲ τοὺς ἴδιους ἤχους, ἔβουιζαν καὶ τὰ διὸ σὰν ξύλινα. Περήφανη καὶ στητή, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, περνοῦσε ἀπὸ τὶς γειτονιές μας ξετσομένη λέξ ἀρχόντισσα. Ποιὰ νῆταν τοῦτῃ ἡ πεντάξενη κι' ἔπὸ ποῦ κρατοῦσε; ποῖος ἀέρας τὴν ἐσπρωξε ὡς ἐδῶ στὴ δικῆ μας τὴν ἄκρη;

Κάτοιος πέταξε μιὰ κοιθέντα, πὼς εἶναι τάχα ἀπὸ τὴν Πολωνία. Αὐτὸ ἀσφαλὼς θά ἦταν ποῦν πετυχημένο, γιατί ἔφτασε καὶ μὲ τὸ παρατόνω, νὰ δώσει τὸν ὄριστὸ τῆς ἀγνωστῆς. Πάμισε ὅλα τὰ κενὰ τῶν ἀκαρπῶν ἐρωτηματικῶν κι' αἰέσως μιὰ γιά πάντα τὴ βαφτίσαμε, Πολωνέζα.

Τὸ αἶνιγμα τῆς ἱστορίας τῆς εἶχε βρεῖ μιὰ βαλκὴ κι' ἄμορφη λύση κι' ὅταν ἀκοινοῦσε τοὺς διπλοὺς ρυθμικοὺς ξυλένους ἤχους στὸ δρόμο, ἢ νύχτα, ἢ μέρα, λέγαμε, ἡ Πολωνέζα, κι' ἠσυχαίσαμε.

Όταν τὴ συναντοῦσαμε, γιά λόγου

μυστηριακούς κι' ανθεξιχνιάστους, πορραμε-
ρίζαμε για να περάσει, σαν να ήταν ανώ-
τερη μας. Τα παιδιά την κίτταζαν με σε-
βασμό και κανένα ποτέ δεν την πείραξε,
Κάποτε μάλιστα της έπεσε το μπαστούνι
κι' αϊτά άφησαν το παιγνίδι και τσακί-
στιζαν ποιά να της το προταδώσει χαμο-
γέλασε ή Πολωνέζα, τὰ χαιδεψε και τὸ
στρογγυλὸ πρόσωπό της, έδειξε σαν φευ-
γάσι πού δεν τοῦ λείπει καιμιά μέρα. Δέ
ζητιάνει ποτέ. "Ομως πῶς ζοῖσε; Τι έ-
τρωςε, πῶς σκεπαζόνταν τις νύχτες, σέ
κείνο τὸ γάλασμα;

Μας έρωγε ή έγνοιά της.

Πολλές φορές με καιρό βροχερό, περ-
νοῦσαν μέρες πού δεν έκανε την εμφάνισή
της. Μαζαμένη σε μιὰ γωνιά, πάνω σε ξε-
ρά χόρτα τραγουδαῖσε τραγουδία τοῦ τό-
που της. Μπορεί όμως να ήταν και μοιρο-
λόγια. Ο σκοπὸς έβγαίνε λυπητερός από
τ' ανοιχτά παράθυρα, ένακαταμένος, με
τὸ σφύριγμα τοῦ ανέμου και τὸ κροτάλι-
σμα της βροχῆς, ακαθόριστος, γεμιστος
συγκίνηση.

Γύρω της οί θοῦλοι έπαιρναν κι' έδι-
ναν. Ήταν, λέγαμε, μιὰ παλιά δοξασιμένη
χορεύτρια. Αλλά ύστερα, κόπηκε τὸ πόδι
της και σάλεψε τὸ λογικό της, και τώρα
πιά πού έσπασε ή φωνή της, πήρε τὸν
άμματιών της, να μη τή βλέπουν οί τόσοι
θανμαστές. Κι' ήταν ακόμα, τάχα, μιὰ
φιγούδικη, πούξ ξέρει για ποιούξ λόγους
κι' έφυγε από την πατρίδα της.

Τὰ παραθύρια τοῦτα, τίλιγαν και ξε-
τίλιγαν τὸ νῆμα της ζωῆς της, κι' έφτια-
χναν λογῆς λογῆς παρδαλές ιστορίες.

"Μια μαγικό δίχτυ τίλιξε μαζί και τις
καρδιές μας και τις γέμισε με συμπόνια.

Μιὰ ξενοφερμένη έδω, στή δική μας
άκροῦλα, πού κράταγε, ποιός τὸ ξέρει ύ-
πό τί τζάκι, σαν φωριασμένο τώρα σκιλί,
πού λέει ὁ λόγος, θὰ ήταν ντροπή κι' ά-
μαρτία να την εφήσουμε να πεθάνει, ά-
βοήθητη.

— Η Πολωνέζα θὰ πεθάνει από την
πεινά και τὸ κρύο — έλεε κάποια από τὰ
τέλειταιά σπιτία. Οὔτε και πάνω από τὸ
τόφο, να τὸ φώναζε με τὸ χωνί, δεν θὰ

τῶχαμε τόσο γρήγορα και τόσο δυνατά ά-
κούσει όλες οί γυναῖκες. Έφτασε ως τὰ
βάθη της ψυχῆς μας, με τὰ μυστικά κύ-
ματα της αισθηματικῆς γυναικείας εδαι-
σθησίας.

Μιὰ ξενοῦλα και φτωχή γρηοῦλα.,
Αὐτὸ τὸ «ξενοῦλα», μᾶς συγκινοῦσε ξεχω-
ριστά. Ή φιλαξενεία βλέπεις σ' εμᾶς,
σαν λαός, βούσκειται μέσα στο αίμα μας,
από τότε πού την ὑψώσαμε σε θεότητα
και χτίσαμε ναούξ σ' ὄνομά της. Γι' αὐτὸ
κι' ή φωνή αὐτή, ήρθε σαν ιερή προστα-
γή για κάποιο παλιό, θρησκευτικό μας
χρέος.

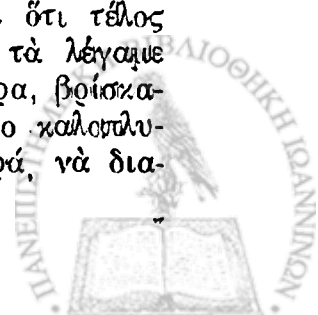
Ή εποχή εκείνη ήταν ειδυλλιακή και
ρομαντική. Ο πόλεμος πού εκολούθησε
δεν είχε σκληρύνει τις καρδιές μας με τή
φρίκη του και τὸ σκελετωμένο φάσμα της
πείνας, δεν είχε μπει ακόμα στα σπίτια
μας. Ή καρδιά μας ήταν τότε τρυφερή
κι' έλκωνε με τὸ παραμικρό. "Οχι δὲ πῶς
ήταν και μικρὸ πρόβλημα να πεθάνει ένας
άνθρωπος έρημος, μὰ τοῦτο ήταν αλλοιώ-
τικο. Ήταν ξεσήκωμα καρδιῶν και ξεχεί-
λισμα καλασίνης.

Χωρίς να συνεννοηθοῦμε, ή κάθε μιὰ
χώρια κι' όλες μαζί, ερχίσαμε μόλις σου-
ροῦσπογε, να γλιστροῦμε σαν ὑποπτες
σκιές πρὸς τή χαράδρα και να κουβαλάμε,
φαγητά, και πῆτες και γλυκά κι' ὅτι τέ-
λος πάντων είχε ή καθεμιὰ στο φτωχικό
της.

"Επειτα πηγαίναμε στή μουσαφίρισά
μας και ροῖχα και σκεπαῶματα, ως και
κάθουνα ὄναμμένα για να μη κινῶναι.

Τὸ παλιὸ ρημαγμένο σπιτι, είχε γίνει
προσκίνημα. Ή τραχειὰ χαράδρα είχε ή-
μερώσει κι' ἀποκτήσει κίνηση.

Τ' εφήναμε ὅλα κοντά της και φεύ-
γαμε. "Οχι όμως κι' ὀλότελα βουβές. Θὰ
πεις τώρα, τι της λέγατε; "Ε!... ἄλλη ή-
ξερε λίγα τσίροικα, ἄλλη βλάχικα, ἄλλη
λίγα Γαλλικά της κακῆς ὥρας, ὅτι τέλος
ξέροσε από... ξένες γλώσσες, τὰ λέγαμε
κι' ὅτι καταλάβει. Την ἄλλη μέρα, βούσκα-
με τὰ πατικά μας, στήν είσοδο καλοσυλ-
μένα κι' ὀραδιωμένα στή σειρά, να δια-
λέξει ή καθεμιὰ τὰ δικά της.

Θάχαπε άκουστά, πώς σέ παλιότερα χρόνια, οί λεπροί έφρευαν υπό τὰ σπίτια κι' έμεναν σέ κανένα καλάθι, ή σπηλιά έξω από τὸ χωριό. Έκει τούς πήγαιναν οί γυναίκες τὸ φαγητό τους, και μάλιστα οτι καλύτεροι είχαν, για να γλυκάνουν λίγο τις βασανισμένες μέρες τους.

Μιά τέτοια όψη είχε πάρει και τοῦτο. Πότε χουρά πότε φανερά υπό τους άντρες μας. Τι να τους πεις; Άντρες είναι αυτοί, τι καταλαβαίνουν από τέτοια; Άν ήταν καμμιὰ νέα κι' όμορφη, έ τότε άλλαξαν τὰ πράγματα. Κάποτε την είδαμε να μαζεύει μιὰ γόπα. Από τότε κλέβαμε κι' υπό τὰ σιγάρα τους και της τὰ πηγαίναμε.

Σιγά σιγά ή Πολωνέζα, είχε γίνει ή καθημερινή μας έγνοια κι' ή μυστική άποστολή μας. Είχε γίνει ακόμα, ή ψυχική μας ικανοποίηση, για την καλή θεάρεστη πράξη μας και για πολλές ίσως και μιὰ ψυχολογία.

Μόλις βράδυαζε, έκαναν τὸν περιπάτο τους, κουβεντιάζοντας, ως τή χωράδρα, χωρίς να παρεξηγηθοῦν από κανέναν. Έκει κάναμε γνωριμιές μεταξύ μας και πιάσαμε φίλιες κι' υπό την πέρα κι' από τη δώθε κι' από την πάνω γειτονιά.

Άναπτύχτηκε έτσι μιὰ κοινωνικότητα και μιὰ φιλική ύποσφαιρα ανάμεσα σ' όλες πὸν μῆς έκανε —ας ποιήμε— τὸ ἴδιο ιδανικό. Η Πολωνέζα.

Δέν θαμποῦμαι πόσο τράβηξε αυτό τὸ ρομαντικό και φιλόφρονο έργο μας, εκείνη την ειδυλλιακή εποχή.

Έπειτα οί καιροί άλλαξαν. Κηρύχτηκε ο πόλεμος και τ' αναποδογύρισε όλα. Όσο κρατούσε ο άγώνας μας με τους Ιταλούς, ή Πολωνέζα βρίσκονταν σέ μεγάλη έξαψη.

Κάθε φορά πὸν ο στρατός μας κυριευε κανένα ύψόμετρο κι' ύψώναμε κι' έμεις πὸν τη χαρά μας τις σημαίες, εκείνη έκανε σάν μεθυσμένη. Γύριζε τους δρόμους, κίτταζε τις σημαίες με θαυμασμό κι' έκσταση κι' έπειτα τὰ βράδια τραγουδοῦσε τόσα δυνατά, πὸν όχολογοῦσε όλη ή χαράδρα.

Στους συναγερομους, δέν κρύβονταν.

Άντίθετα, μόλις άκουγε τή σπριγγιά φωνή της σειρήνας, έβγαινε σπην πλαγιά, μαζευε λιθάρια και πετροβολούσε με μανία τὰ βουβαροδιστικά.

—«Πετριές στὸν οὐρανὸ» είχε ονομάσει κάποιες συγγραφέας μας, πριν καιρό ένα μυθιστόρημά του, κι' ο τίτλος γοήτευσε τότε πολύ, με την πρωτοτυπία του. Να λοιπὸν πὸν τώρα αλήθειρα τοῦτο και στη ζωή. Μα οί πέτρες, ούτε τ' έεροσλάνα έφταναν, ούτε και την πόρτα τ' ούρανού να τη χτυπήσουν, γιατί να ξιανήσουν τὸν Θεό, πὸν κοιότανε από μέσα μακάριος. Κανένας ήχος δέν πήγαινε στ' αυτιά του κι' οί πέτρες ξαναγύριζαν στη γη και πλήγωναν περισσότερο τὸ γυνὸ κορμί της.

Όμως ή Πολωνέζα συνέχιζε τὸ χαβά της. Έμεις δέν είχαμε πια την όρεξή της και δέν την πολυπροσέχαμε.

Άλλες φωτιές μῆς έκαιγαν τώρα κι' άλλες μπόρες μῆς έδεσαν. Βέβαια νηστική δέν την αφήναμε, μα πᾶνε πια τὰ παλιά κανονίσματα. Καιρό για τέτοια είχαμε; Τώρα έμεις, μέρα και νύχτα πλέκαμε φανέλλες και γάντια για τους άνδρειωμένους μας πὸν πολεμοῦσα πάνω στα γιονισμένα βουνά. Τώρα τρέχαμε στα Νοσοκομεία με γλυκίσματα και δώρα, για τους πληγωμένους, τώρα...

Έπειτα, ήσαν τὰ Γερμανικά κοράζια και γάμισαν τὸν τόπο μας. Την επομένη κι' όλας έγινε τοῦτο τὸ ξαφνικό.

Μερικοί Γερμανοί, τριγύριζαν τη γειτονιά μας, ροδοκόκκινοι και χαρούμενοι. Μῆς κίτταζαν γελαιοτοί και μῆς έλεγαν «καλημέρα». Βλέπεις είχαν έρθει σάν «φίλοι» να μῆς προσπατέψουν και φρόντισαν οί άνθρωποτοί κι' έμαθαν την καλημέρα μας. Άδιάφορο αν αυτά δέν τους χρειάστηκαν ύπερα και ξεχασαν και τὰ ψεύτικα συνθήματά τους και την καλημέρα μας. Μιά φορά, τότε, έτσι είχαν τὰ πράγματα.

Λοιπὸν, για να συνεχίσουμε την ιστορία μας, οί Γερμανοί περπατούσαν είχαριστοσημένοι όταν φάνηκε ν' ανηφορίζει ή

Πολωνέζα. Στάθηκε μιστά τους και με τὸ μπόι της και τὰ χέρια ἀνοιχτά τοὺς ἔφραζε τὸ δρόμο κι' ἄρχισε νὰ τοὺς μιλάει δυνατὰ κι' ἀγριομένα στὴ γλῶσσα της, σὰν νὰ τοὺς ἔβριζε. Τὶ νὰ τοὺς ἔλεγε; Δακρύμασαν νὰ τὴν παραμερίσουν, μὰ ἐκείνη, ἴδια τίγρις ἐξαγριομένη, ὤρμησε πάνω τους, ἄρπαξε τοὺς ἀγκυλωτοὺς σταυροὺς, τοὺς ἔρριξε στὸ χῶμα και τοὺς ποδοπάτησε.

Κρατούσαμε τὴν ἀνάσα μας κι' ἡ ἀγωνία μᾶς ἔπνιγε. Τότε ἕνας ὅσ' αὐτοὺς, πῆρε στάση προσοχῆς, τὴ χαιρέτησε στρατιωτικὰ, ἔβγαλε τὸ περιστοφο και τὴν πυροβόλησε.

Ὅλα πέρασαν ὀπὸ τὰ μάτια μας σὰν ἀστραπή. Σὰν σκηνοθετημένες εἰκόνες κινηματογραφικοῦ φιλμ, πὺν θὰ εἶχε γιὰ τίτλο, κάτι τέτοιο νὰ ποῦμε. «Ἰσποτική θανατική ἐκτέλεση» ἢ μπορεῖ και τοῦτο «εἰσαγωγή σὲ μιὰ μεγάλη τραγωδία».

Τὸ ψηλὸ κορμί της ἔπεσε στὴ μέση τοῦ δρόμου μας σὰν κομμένη λείκα και τὸ αἷμα της σχημάτισε ἕνα κόκκινο ζεστό ριζάκι.

Τὴν ἄλλη μέρα, θάψαμε τὴν ξένη μας, με τὸ ξύλινο πόδι, με λουλουδία και δάκρυα, σὰν δικό μας ἄνθρωπο. Τὴν κλάψαμε γιὰ τὴ μοῖρα της, γιὰ τὴ δική μας μοῖρα, γιὰ τὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα μας, γιὰ τὴ σκλαβωμένη Πολωνία της και γιὰ ὅλες τὶς σκλαβωμένες πατρίδες τοῦ κόσμου.

Πάνω στὸν τάφο της, βάλουμε ἕναν σταυρὸ ὑπὸ σανίδια και γράψαμε τ' ὄνομα πὺν ἐμεῖς τῆς δώσαμε, μὰ πὺν μᾶς ἦταν ἄγνωστο τὸ δικό της. «Πολωνέζα».

Τὸ μισοτικό τῆς ἱστορίας της τὸ πῆρε μαζί της κι' ἄφησε πίσω της μόνο μιὰ μνήμη ἡρωϊκή και πονεμένη, σὰν κι' ἐκεῖνο τὸ συναίσθημα πὺν ἐκφράζουν οἱ θυμαστές νότες τοῦ μεγάλου συμπατριώτη της, στὸ ὁμώνυμο ἰθάνατο ἔργο του.

Νὰ λοιπὸν πὺν πάλι τὸ θυμηθῆκαμε κι' ἄς εἶπαμε στὴν ἀρχὴ πὺς δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση με τὴν ἱστορία μας.

Αὐτὸ ἦρθε πάλι μόνο του, ὅσο μιὰ ἄλλη βαθύτερη αἰτία, γεμάτο πατριωτικὴ ἔξαρση, και παράξενα κατέκλυσε τὴν ψυχὴ μας.

ΕΙΣ ΕΝΑ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Ὁ ἀνώνυμος πλάστης
ἔχει δώσει ζωὴν
στὴ μαρμαρίνη πλάκα, πὺν φάλλει
τοὺς ἀγίους ψαλμοὺς ὑψηλῶν νοημάτων
και μιλάει σὴν λιούσια γλῶσσα
τῶν ἀρχαίων καιρῶν,
πὺν τοὺς φῶτιζε φῶς μυστηρίων,
τῶν ἀρχαίων καιρῶν,
πὺν οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν σὰν φίλοι
στοὺς θεοὺς των κοιτά...

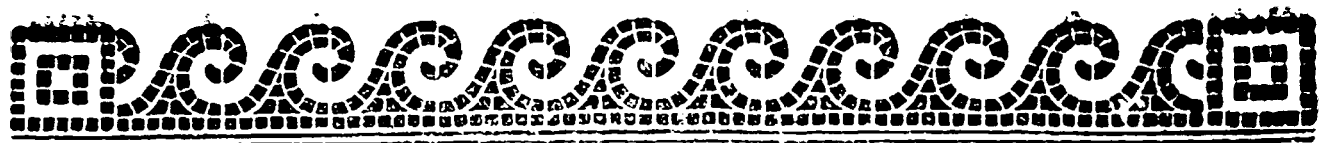
Οἱ φωνές σου κι' οἱ θοῆνοι, Δημήτηρ,
π' ἀτηχοῦσαν στοὺς κούους ἀνέμους
και γεμίζανε τὸν
Ἑλευσίνιο κάμπο με λύπη και δάκρυ
ἔχουν τὴνρα σιγάσει.
Σὰν μεγάλη θεά,
ἀρχοντιὰ σὲ σιολίζει,
ὡς προσφῆρες,

σιγήν άγνήν, παιδικήν, του λαμπρού
 Τριπολέμου γυμνάστρα,
 που με πίστη βαθιά
 παρασιτέκει σμά σου,
 τ' άγιασμένον άσιάχι...
 Μιά θειότης στολίζει Μητέρα και Κόρη
 ώς διδάσκουν τον νέον Τροπόμεμον
 τα μεγάλα μυστήρια
 της προσκαίρου ζωής
 που γεννιέται μαζί με τον σπόρο
 του βεβαίου θανάτου...
 'Η άγια Τριάς
 με λαμπράν άρμονία τελεί
 το μεγάλο μυστήριο.
 Οι ώραίες μορφές, ή καλά χτεριαμένη τους κόμη
 αναδίδουν ψαλμούς Ιερότητας και
 την ψυχήν εξαγνίζουν εκείνου που βλέπει
 με την πίστην του μύσιον
 των άρχαίων καιρών.
 'Η Δημήτηρ φορεϊ
 τον άπλο δωρικό της χιτώνα
 κι' οί πυχές κατεβαίνουν οε κάθεται ίσες γραμμές
 και στο χέρι κρατάει το θείο της σκήπτρο,
 ή ώραία της Κόρη φορεϊ
 τον πολύπτυχον 'Ιωνικόν της χιτώνα κι' ήμάτιον
 και κρατώντας το φως που φωτίζει
 του θανάτου τα σκότη,
 στεφανώνει τον νέον Τροπόμεμον που
 παρασιτέκει με σέβας, ντυμένος
 την άγνήν του γυμνάστρα...
 Ζωογόμος και θεία προή
 αίωνία κι' άθάνατη
 εμψυχώνει και δίνει ζωήν
 σιγήν άγια Τριάδα,
 που στο μάμαρον έπλασεν
 ο άνώνημος πλάστης
 τον καιρό που θεοί και άνθρωποι
 συνέζων οάν φίλοι...

Ι ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ἱερέως

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΩΝ*

Εἰζ. 28

Σωζράτους Ζωγράφου
(Κοίμ. Θεοτόκου Ἀσημοχορίου)
ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου
σελ. 117.

Θωμάς Ἄν. Ζωγράφος (Μαρινᾶς) ἠδελφός ὡς εἶπομεν τοῦ Χριστοδοῦλου, γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1864 καὶ ἠποθανὼν τὸ 1930. Διὰ τοῦτον ἰσχύουσιν ὅσα καὶ περὶ Χριστοδοῦλου ἀναφέρομεν. Ἐπὶ πλεόν ἀναφέρομεν ἐδῶ ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἰδελφοί, ἀνεδείχθησαν μεταξὺ τῶν συγχρόνων τῶν Χιονιαδιτῶν ἀγιογράφων, ὡς οἱ πρῶτιστοι εἰς τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης τῶν, τὴν ἐναλογίαν, καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν προσωπιζίν, ὡς τοῦτο μαρτυροῦσι παρῳράνως τὰ ἐκασταχοῦ ἔργα τῶν ἦτοι: ἐν Κουσόβῳ Ἰωαννίνοις, Ἀστακῶ, Λεικᾶδι, Χροινίστη καὶ Ἰβλαχοῦ. Νεώτερα δὲ ἔργα τούτων εἶναι ἡ τοιχογραφία ἐν τῇ Πλατυτέρα τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Ἀθανασίου Χιονιάδων κατὰ τὸ ἔτος 1915, (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἰσοιδμ. 29 εἰκόνα), ὡς καὶ αἱ εἰκόνες ἐν τῷ Τέμπλῳ τῶν Ἱ. Ναῶν 1) Κοιμήσεως Θεοτόκου Τουρνόβου (νῦν Γοργοποτάμου) κατὰ τὸ ἔτος 1922, 2) ἁγ. Γεωργίου Πυρσόγιαννης κατὰ τὸ ἔτος 1923, 3) ἁγ. Ἀθανασίου (νέου) συνοικίας Μποτσιφάρι Μολίστης (νῦν Μοναστηρίου) κατὰ τὸ ἔτος 1924, καὶ 4) Ἰαξιαρχῶν Σταρίτσιανης (νῦν Πουρνιάς) κατὰ τὸ ἔτος 1928. Οἱ ἀρίστητοι οὗτοι ἔργα τῶν ἀνεδειχθέντες καὶ πρῶ-

Εἰκ. 29
Θωμά Ἄν. Ζωγράφου (Μαρινᾶ)
Κωνσταντῖνος
καὶ Ἑλένη
(Μητροπ. Ναῶς ἁγίου Ἀθανασίου)
Ἰωαννίνων

τοι εις τὰς εὐσεβείας καὶ ἀφιερώσεις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ἀρορενα τέκνα δὲν κατέλειψαν.

Ἐπίσης περὶ τῶν ἀγιογράφων τούτων Μαρινάδων λέγομεν καὶ τὰ ἑξῆς:

Μὲ τὸ παρωνύμιον Μαρινᾶς καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν Μαρινάδες, ἦσαν γνωσταὶ καὶ ἔκαλοῦντο πάντοτε ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου καὶ τῶν πέριξ, αἱ οἰκογένειαι αὗται. Τὸ τοιοῦτον παρωνύμιον, προῆλθεν ἐκ μιᾶς προμάμης αὐτῶν Μαρίνης καλουμένης. Τὸ κύριον ἐπωνύμιον αὐτῶν εἶναι Παπακώστα. Καὶ ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοῦτο εἶναι παγκοίνως γνωστὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ αὐτῶν Ἀναστάσιος μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον αὐτὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐπὶ εἰκόνης Μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ Ἀρχ. θρόνῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Ἀποστόλων Σκαμνελίου κατὰ τὸ 1856 διατυπώσας αὐτὸ ἐπὶ λέξει «...διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Ζωγράφου Χιονιαδίτου Παπακωστάτου...», καὶ ὁ αἰμίμητος Χριστόδουλος ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ τῆς εἰκόνης ἁγ. Δημητρίου ἐν τῷ Ἱεμίτῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Ἀθανασίου (παλαιοῦ) τοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιτοσιφάρι Μολίστης κατὰ τὸ 1873 ἔγραψε, «χειρὶ Χριστοδοίου Ἀναστασίου Ζωγράφου Παπακωστίδη Χιονιαδίτη(11)». Βλέπε πρὸς τοῦτο καὶ τὰς κατωτέρω ὑπ' ἀριθμ. 40 καὶ 91 ἐπιγραφάς. Ἐπίσης μὲ τὸ παρωνύμιον Μαρινῆς εὐρίσκωμεν τὸν αἰμίμητον Χριστόδουλον ὑπογράφοντα εἰς ἓν πρακτικὸν Συνελεύσεως τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου κατὰ Μάιον τοῦ 1911 σχετιζόμενον μὲ τὴν ἴδρυσιν καὶ ἀνέγερσιν τοῦ διὰ Παφθυναγωγεῖον Σχολικοῦ κτηρίου, καὶ εἰς ὠρισμένας νεώτερας ἐπὶ εἰκόνων ἐπιγραφάς ὡς καὶ ἄλλαχθ. Οἱ αἰμίμηστοι οὗτοι ἀγιογράφοι, ἐνίοτε ἀπεγράφοντο καὶ μὲ τὸ παρωνύμιον αὐτῶν. Διὰ τοῦτο οὐδεμία τοῦ λοιποῦ σύγχυσις δὲν πρέπει νὰ γίνηται πέριξ τῶν διαφορῶν τούτων περιπτώσεων τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν.

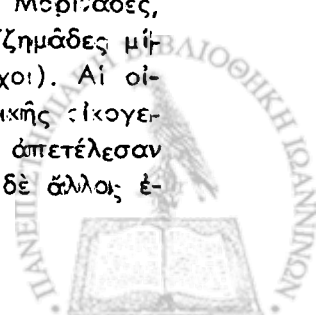
Οἱ αἰμίμηστοι οὗτοι ἰδελφοὶ Χριστόδουλος καὶ Θωμᾶς, κατὰ τὰ ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας ἐν τῷ χωρίῳ εὐρισκόμενοι, καὶ μὴ ὑπολογίζοντες τὴν ἱστορικὴν τῶν εἰκόνων ζημίαν, ἠμελείωσαν τὰ πρόσωπα τῶν τεσσάρων ἐν τῷ Ἱεμίτῳ εἰκόνων τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Ἀθανασίου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔργα τοῦ Ματθαίου Ζωγράφου (Πασχαλίδης) ἐκτὸς ἢ τοῦ Προδρόμου ἢ ὁποῖα ἦτο ἔργον τοῦ Μιχαήλ Κ. Ζωγράφου. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὰς εἰκόνας ἐκτὸς εἰς τὰς κόγχας τῶν Βημοθύρων ὡς καὶ εἰς τὰς εἰκόνας τῶν Ἀποστολικῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀρχαιότεραι κατὰ πολὺ τῶν ἐν τῷ Ἱεμίτῳ. Τοῦτο ἀποδεδεικνύεται ἐκ τῆς στάσεως καὶ τεχνοτροπίας τῶν ἐν τοῖς Βημοθύροις Προφητῶν καὶ λοιπῶν ἁγίων, τὰ ἴχνη τῶν ὁποίων οὗτοι ἠκολούθησαν κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν.

Διὰ τὴν προξίν των ταύτην ἀργότερον, καὶ οἱ ἴδιοι συνησθάνθησαν τὸ μέγα σφῶμα, καὶ μετεμελήθησαν, διότι ἔγιναν παραίτιοι μιᾶς τοιαύτης τῶν εἰκόνων ζημίας. Τούτων μαθητὴς ἦτο καὶ ὁ ἀπ. Τουρνόβου Νικ. Γ. Βούρης.

29

Κωνσταντῖνος Ἀπ. Ζωγράφος. Τὸς οὗτος τοῦ Ἀποστόλου καὶ ἔργου Ματθαίου Ζωγράφου (Πασχαλίδης). Ἐδιδάχθη παιδιόθεν τὴν τέχνην τῆς ἀγιογραφίας παρὰ τοῦ πατρὸς του, καὶ εἰργάσθη καὶ οὗτος μετ' ἄλλον εἰς ὠρισμένα μέρη τῆς Ἠλείου καὶ Ἀλβανίας. Κλονισθείσης τῆς υἱείας του ἐν Κορυθαῖ, δὲν ἠτύχησε νὰ ἐπιζήσῃ. Ἀπέθανε νεώτατος εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν, ἀπ' οὗ πρότερον ἐνυμφεύθη. Τοῦτον εὐρίσκωμεν κατὰ τὸ ἔτος 1892 ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ Πατρὸς

11. Δέξιν νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι μὲ τὸ ἐπίθετον Παπακωστάδες φέρονται καὶ ὅσαι κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου οἰκογένειαι ἐορτάζουσι καὶ πανηγυρίζουσι, ἦτοι: οἱ Μαρινάδες, οἱ Παπακωστάδες, οἱ Κουσιᾶλοι, οἱ Παῖσαισι, οἱ Μπουζαῖοι (νῦν Κυρζῖδαι), οἱ Τζημάδες μὴ ἂν οἰκογένειον ἀποτελοῦντες μὲ τοὺς Νησσαίους καὶ οἱ Τσεράδες (νῦν Ἐξοιοχοί). Αἱ οἰκογένειαι οὗται εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῆς παναρχαίας ἐν τῷ χωρίῳ καὶ Πατρισταρχικῆς οἰκογενείας τῶν ἐννέα ἀδελφῶν Ποπακωστάδων, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἀπετέλεσαν οἰκογενείας. Οἱ ἄλλοι δύο, ὁ μὲν εἰς ὄματι Γεώργιος οὐδὲως ἐνυμφεύθη, ὁ δὲ ἄλλος ἐγένετο Ἱερομόναχος καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα Διονύσιος.

του τὸν Ἱ. Ναὸν Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ταῦ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Παραμυθίας χωρίου Γιαννοῦσι (νῦν Ἀρκερούσια).

30

Νικόλαος Ἱ. Παπακώστας γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1872 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1955. Ἐγγονος οὗτος ἐκ θυγατρὸς Ματθαίου Ζωγράφου, ἑξαιδευθεὶς εἰς τὴν ἀγιογραφίαν παρὰ τῶν ἐκ μητρὸς θεῶν του Ἀποστόλου καὶ Σωκράτους Ζωγράφου (Πασχαλάδες). Ἀργότερον μετέβη καὶ οὗτος εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου παρέμεινεν ἐργαζόμενος κατὰ διαστήματα ἐπὶ μίαν δεκαετίαν. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἁγίου Ὄρους εἰργάσθη καὶ οὗτος ἀνά τὴν Ἠπειρον, Μακεδονίαν καὶ Ἀλβανίαν, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐκ μητρὸς θεοῦ του Σωκράτους, εἰς τοὺς Ἱ. Ναοὺς τῶν χωρίων Ἰσόρου (νῦν Ἀμαράντου) Κονίτης, Στριβίνας—Φιλιππιάδος, Γιαννοβαίνι—Καστορίας, ὡς καὶ μόνος του ἀλλαγῶ. Κατὰ τὸ ἔτος 1924, εἰργάσθη ἐν Αἰῶνι εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν ἀγ. Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος κατασκευάσας τὰς ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνας, καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν Λιούσης —Βερατίου ἐργότερον.

Εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀγιογράφον χρεωσταίμεν καὶ μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας ἐν σχέσει μὲ τὴν τέχνην τῆς ἀγιογραφίας. Ἐκτὸς δὲ τούτων, οὗτος λίαν εὐγενῶς μοι παρεχώρησε καὶ τρία ἀπλὰ συμφωνητικά, ἐν μετὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ χωρίου Γεωργίου—Γρακοβίστης τοῦ ἔτους 1906, ἐν μετὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ χωρίου Δεντσίκου (νῦν Ἀετομηλίτης), κατὰ τὸ 1907, καὶ ἐν μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κάτω Τρεμπίσκης τῆς Ἐπαρχίας Κορυτσῶς κατὰ τὸ 1910. Τὰ συμφωνητικὰ αὐτά, τὰ ἐπισυνάπτωμεν μετὰ τῶν ἄλλων κατωτέρω καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ αὐτῶν τόπῳ. Τούτου μαθητὴς εἶναι ὁ ἐκ θυγατρὸς ἑγγονος αὐτοῦ Ἀθανάσιος Λιάτης, νεώτερον δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ ἀγ. Ἀθανασίου ἐν Χιονιάδες, εἶναι ὁ ἐν τῇ Νοτ. Πύλῃ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος Ἀρχαγγέλος Γαβριήλ. (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 30 εἰκόνα).

31

Πολύκαρπος Ζωγράφος. Ἐγγονος οὗτος Μιχαὴλ Κωνσταντίνου καὶ πατὴρ τοῦ διδασκάλου Στεφάνου Ζωγράφου, γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1874, καὶ ἀποθανὼν τὸ 1953. Ἐδιδάχθη τὴν ἀγιογραφίαν παρὰ τοῦ πάππου του Μιχαὴλ καὶ τοῦ Πατρὸς του Ἀναστασίου. Ἀργότερον μετέβη καὶ οὗτος εἰς Ἅγιον Ὄρος ὅπου καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα. Ἐπανελθὼν δὲ ἐξ Ἁγίου Ὄρους, εἰργάσθη ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἀνά τὴν Ἠπειρον Μακεδονίαν καὶ Ἀλβανίαν. Τούτον εὐρίσκωμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ εἰκόνης Μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ ἐν Χιονιάδες Παρακκλησίῳ Ἀγ. Πρωσπερινῆς κατὰ τὸ ἔτος 1895. Πρὸ τραπεζοκρατίας καὶ πλέον εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς Ἰωάννινα ὅπου καὶ εἰργάζετο. Ἔργα τοῦτου, ὡς ἀπαδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω παρατηρηθέντων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐπιγραφῶν, εἶναι πάμπολλα, τόσον εἰς τὴν Ἐπαρχίαν μας, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου. Μαθητὴς δὲ τούτου εἶναι ὁ Θωμᾶς Χρήστου, ὅπως καὶ παρακατιόντες θὰ ἀναφέρωμεν. (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 31 εἰκόνα).

32

Βασίλειος Ἀγγ. Φίλης. Ἀνεψιὸς οὗτος (ἐξ ἀδελφῆς) τοῦ ἀγιογράφου Μιλτιάδου Ζωγράφου. Ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν ἀγιογραφίαν, καὶ εἰργάσθη καὶ οὗτος εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν μας. Τούτον εὐρίσκωμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ ἐν Μανασσῇ Ζαγορίου Ἱ. Ναοῦ ἀγ. Γεωργίου κατὰ τὸ ἔτος 1907, ὡς καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ εἰκόνης ἐν τῷ Ἀρχιερατικῷ Θρόνῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἀγ. Ἀθανασίου τοῦ χωρίου Ἀριζα—Λεσκοβικίου, κατὰ τὸ ἔτος 1910. Οὗτος κατὰ τὸ ἔτος 1919, ἐν τῷ χωρίῳ εὐρισκόμενος, ἐδέχθη καὶ ἠλλοίωσε καθ' ὀλοκληρίαν τὰς μορφὰς τῶν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Τέμπλου δύο εἰκόνων ἀγ. Γεωργίου καὶ ἀγ. Δημητρίου ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ ἀγ. Ἀθα-

Ειζ. 30

Νικολάου Ι. Παπαζώστα

"Άγιος Νικόλαος

(Μητροπ. Ναός άγιου Νικολάου)

Κονίτσης

Εικ. 31

Πολυζάρπου 'Αν. Ζωγράφου

'Αγ. Λίκατερνα

('Ιερά Μονή αγίας Λίκατερνης)

'Ιωάννινα

νασίου Χιονιάδων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔργα τοῦ Στεφάνου Μιχ. Ζωγράφου, καὶ οὕτω ἔγινε παραίτιος τῆς ἱστορικῆς τῶν εἰκόνων ζημίας. Ἀργότερον οὗτος ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς Δοβρᾶν (νῦν Ἀσπραγγέλου) Ζαγορίου, σήμερον δὲ, δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ ζωῇ. (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ, 32 εἰκόνα).

Εἰκ. 32

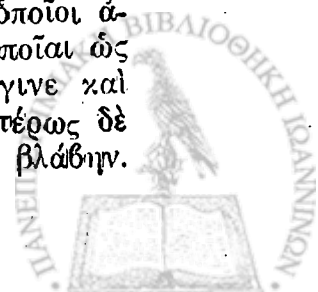
Βασιλείου Ἀγγ. Φίλη

Ἅγιος Γεώργιος

(Ἱερὸς Ναὸς ἀγίου Ἀθανασίου) Χιονιάδων

33

Ἀναστάσιος Χρ. Σκούρης. Οὗτος ὑπῆρξε μαθητὴς τῶν ἀειμνήστων ἀδελφῶν Χριστοδοίου καὶ Θεοῦ τῶν Μαρινιάδων, ἐκμαθὼν τελείως τὴν ἀγιογραφίαν παρ' αὐτῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ χωρίον, συνέπεσε τότε κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο νὰ ἐπισκευάζηται τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Νικολάου τῇ ἐπιμελείᾳ σιγδραμῆ καὶ δαπάνῃ τῶν ὡς ἄνω ἀδελφῶν Μαρινιάδων, οἱ ὁποῖοι ἀνέθεσαν εἰς τοῦτον νὰ ζωγραφίσῃ τὰς παλαιὰς εἰκόνας τοῦ Ἱεροῦ αἱ ὁποῖαι ὡς ὑποδεικνύεται εἶχον ὑποστῆ βλάβας εἰς τὸ σινίδωμα. Τοιουτοτρόπως ἔγινε καὶ οὗτος παραίτιος τῆς ἱστορικῆς καὶ τῶν εἰκόνων τούτων ζημίας, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τῆς ὁποίας τὸ σινίδωμα οὐδεμίαν εἶχε ὑποστῆ βλάβην.

οὐ πολὺ. κλονισθεῖσθε τῆς ὑγείας του, δὲν ἠτύχησε νὰ ἐπιζήσῃ. Ἄτε-
ώτατος κατὰ τὸ ἔτος 1910 εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐνυ-
πλάετο καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 33 εἰκόνα).

(Συνεχίζεται)

Εἰζ. 33

Ἀναστασίος Σκούρτζη
Ἅγ. Ἰ. ὁ Προδρόμος
(Παρεκκλήσιον ἁγ. Νικολάου) Χιονιάδων

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΕΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἡ «Η.Ε.» δημοσιεύει τὸ παρακάτω σημείωμα, πού τῆς ἔστειλε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη ὁ κ. Ἀλιζάνος, χωρὶς νὰ συμφωνεῖ ἀπλῶς καὶ μὲ τὶς ἀντιλήψεις πού ἐκφράζει σ' αὐτό. Ἐν τούτοις, ὅμως, ἐπειδὴ τὸ περιοδικὸ τούτο ἀγωνίσθηκε καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν προαγωγή τῆς θεατρικῆς ζωῆς στὸν τόπον μας, θεωρεῖ ὑποχρέωσή του ὄχι μονάχα νὰ καταχωρίσει τὶς γνώμες, τὶς ἰδέες καὶ τὴν κριτικὴ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς Θεσσαλονικῆς γύρω ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιστήσῃ ἰδιαίτερα τὴν προσοχὴ πάνω στὰ ζητήματα πού θίγονται στὸ παρὸν δημοσίευμα.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ τέλους! Στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως (Τεύχος πρῶτον, ἀριθμ. 10) 13—2—1961) δημοσιεύτηκε ἡ ὑπ' ἀριθμ. 207) 19—12—60 Πράξις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου «περὶ ὀργανώσεως θεάτρου εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα».

Αὐτό, ὅπως κοιμιά ἀντίθετη γνώμη, ἦταν κι' ἐξακολουθεῖ νάσαι, τὸ μεγαλύτερο ὄνειρο τῆς πνευματικῆς καὶ Καλλιτεχνικῆς Θεσσαλονικῆς, ν' ἀποκτήσῃ δηλαδὴ ἡ συμπεριφεύουσα Θεατρικὴ ζωὴ σταθερὴ καὶ μόνιμη. Στ' ἀλήθεια, μόνο ὅταν γίνεται κάποι τέτοιο παύει ἕνας τόπος ν' ἀποτελεῖ τιμῆμα ἐπαρχίας κωμῆς καὶ γλυτώνει ἀπὸ τὶς «ἐλεημοσύνας» τῶν λογίων—λογίων θιάσων τοῦ κέντρου, πού εἰ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἔρχονται ὡς ἐδῶ «στὰ Κορδούχια ὄρη» νὰ παραποπτήσουν καὶ ὄχι νὰ κολληεργήσουν τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἄνθη. Καιρὸς νὰ τελειώσῃ πιὰ αὐτὴ ἡ παλαιπωρία ἡμῶς πού γίνονται κιάλας ἐν ὀνόματι τοῦ ἐκπολιτισμοῦ μας!...

Ὁ κόσμος, φυσικὰ, ἀποτραβιζόνταν μὲ ὑγιεινὴ πεσιφρόνησι ἀπὸ κοντὰ τους, οἱ θίασοι ἔπαιζαν κάμποσο μπροστὰ σὲ φαφούτικες κίθουσες, ὡσου μιὰ ἡμέρα φωτίζονταν ξαφνικὰ τὸ μουλό τους, ἔπαιρναν τὰ τζίντζιλι, τὰ κίτζιλά τους κι' ἔφευγαν, γιὰ νὰ κάμουν σπὶς εφημερίδες ἡμερικῆς δηλώσεις, πὼς ἐκεῖ στ' ἀπέριστα τοῦ κόσμου ψηλά στὴν κατακαυμένη Μακεδονία, ὁ κόσμος δὲν καταλαβαίνει γρὶ ἀπὸ καλοὺς ἡθοσιούς κι' ἀπὸ καλὰ ἔργα! Ἐπειδὴ ἀπὸ τέτοιες δηλώσεις ποτὲ δὲν ἀναμε κανεὸς εἶδους καυγάς. Ὁ κόσμος ἐδῶ εἶσαι περισσότερο βαθύς, περισσότερο σοβαρός... Ἐδῶ πάνω ποτὲ δὲν πρέπει νὰ «παί-

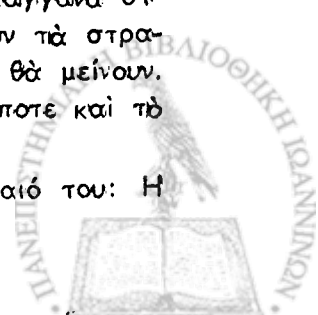
ξεις», ἐδῶ πρέπει νὰ δημικυρηγεῖς —καὶ τότε μπορείς νὰ ἐλπίζεις πὼς θὰ τραβήξῃς κόσμο σιμά σου.

Τὸ νὰ εἶναι, λοιπόν, πολὺ σοβαρὸς ὁ κάσιμος, εἶναι αὐτὸ μιὰ δυσκολία. Τὸ νὰ βρισκεται καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας μιὰς παράδοσης, εἶναι αὐτὸ μιὰ δεύτερη δυσκολία, μεγαλύτερη. Τὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, μὲ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, θὰ πρέπει νὰ «ὀργώσῃ». Κοιμιά ἄλλη λέξη δὲν προσδιορίζει τόσο καλὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, τὴν ἰστορία καὶ τὴ δράση αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ καὶ Καλλιτεχνικοῦ συγκεστήματος. Στόργωμα δὲ χωροῦν τσαπτσουλιές. Πρέπει νὰ ἰδρώσεις... Κι' ἀκόμο, πρέπει νάσαι εἰλικρινῆς στὴ δουλειά σου, πιὸ εἰλικρινῆς κι' ἀπ' ὅσο ἂν θὰ βρῆσκουσαν μπροστὰ στὴ συνείδησή σου. Ἀλλοιῶς, θὰ σὲ πνίξῃ ἡ στέγνα!

Οἱ πρωτοπόροι, σὲ ὄλου τοὺς καιροὺς καὶ σὲ ὄλους τοὺς τόπους, ὑπῆρξαν ἡρωϊκῆς καὶ μαρτυρικῆς μορφῆς. Εἶναι ἡ φύση τῶν μεγάλων ἔργων τέτοια, καὶ μόνο τέτοιοι ἄνθρωποι μποροῦν νὰ τὰ ἐκτελέσουν.

Μὲ τί ἐφόδια κινάει, λοιπόν, ὁ νέος Κρατικὸς Θεατρικὸς Ὀργανισμὸς Βορείου Ἑλλάδος; Θὰ ξεπιάσουμε τὴν περίπτωσι μὲ δίκια γνώμη —ὅποισις πολεμάει τὰ μεγάλα ἔργα ἐγκληματεῖ—, μὰ καὶ μὲ αὐστηρότητα, γιὰτὶ κάλλιο λόγια στὸ χωράφι, πέρα μάγγανα σπ' ἀλώνι! Τώρα δὲν πρέπει νὰ γίνουν τὰ στραβοφυτέματα. Ὅπως φυτευτοῦν καὶ θὰ μείνουν. Ἡ ἀρχὴ τὸ ἥμισυ τοῦ ποντός, κάποτε καὶ τὸ πᾶν!

Πρῶτο καὶ μεγαλύτερο κεφάλαιό του: Ἡ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

Δεύτερο και σημαντικό: 'Ετήσια έπιχορήγησι από τον Κρατικό προϋπολογισμό 1.500.000 δραχμν, τὰ «έσοδα τών εν γένει παραστάσεων ή επιδείξεων», ή άπαλλαγή του εκ του φόρου Δημοσίων Θεαμάτων και παντός εν γένει φόρου άμέσου ή έμμέσου κλπ.».

Τρίτο, επίσης σημαντικό: Θα στεγαστεί δωρεάν και επί δέκα χρόνια (επί ένα εξάμηνο κάθε χρόνο, τὸ άλλο εξάμηνο θα γυρνάει στις Βόρειες επαρχίες) στο εύρύχωρο (θέσεις 1.000) και παλυτελέστατο Θέατρο που κάνει με Κρατικές, κατ' έξοχήν και άποκλειστικά, έπιχορηγήσεις ή 'Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

Όλα αυτά είναι τὰ καλά. Κι' αρχίζουν τὰ κακά, και τὰ σχεδόν κακά. "Ας δούμε ποιὰ, και τότε θα καταλάβουμε τι υπερτερεί, και τι πρέπει να γίνει, έφ' όσον ακόμη είναι καιρός, αν καταλλαχού και τὰ μαύρα σημάδια είναι πλειότερα! Γιατί τὸ αποτέλεσμα θάνατι ν' άποτύχει ό νέος αυτός Κρατικός Θεατρικός Όργανισμός και να φορτωθεί τὸ φταίξιμο όχι σταυς υπαίτιους, μα στην καμπούρα του κοσμάκη που καθόλου δε θα φταίει!

Και πρώτα—πρώτα: Θα προλάβει να τελειώσει τὸ κτίριο του Θεάτρου ως τὸν Αύγουστο τούτης τῆς χρονιάς, όπως τὸ έθεσε ως ΟΡΟΝ ό κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ό όποιος γι' ΑΥΤΟΝ ΑΚΡΙΒΩΣ τὸ λόγο έδωσε σπαυς κυρίους τῆς 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών 16 έκασ. δραχμές, και δυὸ έκασομ. άργότερα, ίσον 18 έκασ. δραχμ. και οι όποιοι κύριοι, παίρνοντάς τα ύποσχέθηκαν πολὺ πρόθυμα πως και! θα τελειώσει ως τὸν Αύγουστο τούτης τῆς χρονιάς τὸ Θέατρο; Πολὺ φοβούμαστε, δέν πρόκειται να τελειώσει αυτόν τὸν Αύγουστο, ούτε τὸν άλλον, ούτε τὸν πασάλλον. Κύτταξε και σχετικές δηλώσεις του Γενικού Γραμματέως τῆς 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. 'Αλεξάνδρου Λέτσα, στην 'Εφημερίδα Θεσ)νίκης «Δράσις» τῆς 20)2)61, σελ. 3 «Μὰς έχουν δέσει τὰ χέρια...» «Υπάρχει κίνδυνος να μην άποπερατωθῆ έ.καιρως τὸ Θέατρο μας. 'Εμείς δέν θα φταίμε. Θα πταίνε αυτοί που μὰς επέβουλον τὴν εφαρμογή τῆς διαδικασίας που όρίζει τὸ δημόσιο λογιστικό για κάθε άγορά υλικών Λύστε τὰ χέρια μου να τὸ τελειώσω σε λίγους μήνες. Μὰ έδω βαφθήκαμε να τὸν βλέπουμε να τὸ χτίζει επί χρόνια, με λυτὰ χέρια, να δίνονται έκασομμύρια—έκασομμυρίων και να μη τελειώ-

νει τίποτα, και τώρα θα τὸ τελειώσει σε λίγους μήνες δίχως τὸ δημόσιο λογιστικό; Πως να μη φταίει τὸ καυμένο δημόσιο λογιστικό που θέλει σώνει και καλά όλα να τὰ ξετάζει και για όλα να πείθεται;... Ποιὸ τὸ επέβουλε, τέλος πάντων; Μὰ... αυτός που έδωσε και τὰ 18 έκασομμύρια, ό κ. Κων)νος Καραμανλής! "Ε! τότε, αν δέν τελειώσει τὸ Θέατρο και φέτο και του χρόνου, καλά να τὰ πάθει! 'Ενδέχεται όμως ό κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως να μη περιμένει τὸν κ. Λέτσα να τὸν φωτίσει, έδέχεται... απλως να θυμώσει έγκαίρως και α γίνουν μερικά άλλα πράγματα παρεμπιπτόντως, δηλαδή: 1) Να παραχωρήσει ένα οικόπεδο από τὰ νέα παραλιακά. 2) Ν' αναθέσει σε μιὰ Οικοδομική 'Εταιρεία—πλέον ίκανήν από τὴν 'Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών— να φτιάσει ΕΝΤΟΣ ΤΡΙΩΝ ΜΗΝΩΝ με τὰ ίδια, ή και με λιγότερα χρήματα, ένα καθ' όλα τέλειο Κρατικό Θέατρο, τὸ όποιο και άποκλειστικά ν' άνήκει στον Όργανισμό του Θεάτρου Βορείου 'Ελλάδος και καθ' όλον τὸ έτος, και 3) Ν' αφήσει μόνη τῆς τὴν 'Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών να τελειώσει τὸ Θέατρο τῆς με τὴν ήσυχία τῆς, όταν θέλει και με όσα έκασομμύρια δικὰ τῆς (και όχι του φτωχοῦ λαού που δέν τὸν σγκώνει πια ό τόπος του και ξενιτεύεται για τὸ μικρὸ ψωμάκι).

Όλοι ξέρουμε πως ό κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως είναι πολὺ έξυπνος και πρό παντός άποφασιστικός άνθρωπος. "Οτι συλλαμβάνει και πραγματοποιεί άμέσως λύσεις που κεραυνοβολουν τὸν αντίπαλο. Τὸ πρῶμα δέν άποκλείεται ναχει τὴν παραπάνω εξέλιξη που άναφέρουμε, για να εφαρμοστεί και στην προκειμένη περίπτωση τὸ λαϊκὸ γνωμικὸ «Τὸ πο νη:ὸ πουλι πιάνεται και με τὰ τέσσερα».

Συμπέρασμα: Πρώτος και κυριότατος λόγος να ματαιωθεί τὸ αναμενόμενον αφ' ή μερφή: άπεφασίσθη, ίσως είναι αυτά ταυτὰ πρόσωπα τῆς 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών!

Δεύτερος λόγος:

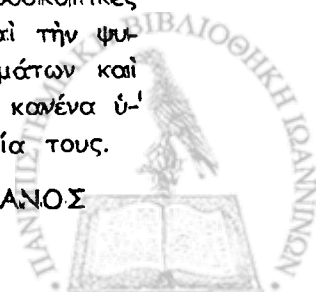
Ό Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς Όργανισμοῦ Θεάτρου Βορείου 'Ελλάδος που κατὰ τὴν παρη 207)19—12—60 του 'Υπουργικού Συβουλίου επιλέγεται εκ διακεκριμένων εκπροσώπων του πνευματικού και καλλιτεχνικού κ. σμου και όρίζεται δι' άποφάσεως του 'Υπουργού Βορ. 'Ελλάδος» δε διορίστηκε... από τ κ. 'Υπουργὸ Βορ. 'Ελλάδος, αλλά μὰς ή

αμπρικαρισμένος από χάμω. Αυτό άμέσως—μέσως, άποτέλεσε μιá «ήθική μείωση» των «προσώπων» του πνευματικού και Καλλιτεχνικού κόσμου τής Βορείου Ελλάδος πού, μά ήν αλήθεια, και διακεκριμένοι είναι και άξια και το έργο τους! Ίσως και περισσότερη από του κ. Γ. Θεοδοκά. "Ε! Θεία δώρα, γιατί να μη τὸ παραδεχτεί κανείς αυτό με καλή καρδιά, δίχως να θυμώσει; Θα σκεφτούμε πώς κ. Γ. Θεοδοκάς έχει πείρον περι τὰ τοιαύτα και για τούτο κλπ. Θα τὸ δούμε αυτό. Κι' εὐόμαστε έτσι νάναι. Τὰ ἴδια ἰσχύουν και για τὴν πρόσληψη του Γενικού Διευθυντοῦ του Θεάτρου, Μας ήρθε από χάμω. Μά εδῶ πρόκειται για τὰ κ. Σωκράτη Καραντινό. Τὸ πράγμα ὀλοφάνερα ἀλλάζει. Ίσως είναι ἡ καλλιτεχνική ἐκλογή. Θα τὸ δούμε κι' αυτό! Στὸν «Ελληνικό Βορρά» (περιωνή καθημερινή ἔφημερίδα Θεσσαλονίκης) τῆς 5)2)61 σελ. 5, ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἔμοι φῶς στὸ σκοτάδι: προσοχή μη τὸ σβήσει ὁ άνεμος!» διαβάσαμε τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἔχουμε καμμιά προκατάληψη για τὰ νέα κλπ. κλπ. Ἐχουμε ὅμως φόβους. Φόβους πολλούς, πὸν ξεπηδούν ἀπὸ τὸ γεγονός πὸς ἀρχίσαμε στραβά. Πὸς τὰ θεμέλιά μας ὄν είναι ἀκλόνητα. Γιὰ τὸς ἐπιτροπὲς πὸν ἐνεστήθηκαν (και πὸν τὴ σύνθεσή τους τὴν ἀβάσαμε σχεδὸν ὀλόκληρη στὸς ἀπογευματινὸς Ἀθηναϊκὲς ἔφημερίδες πὸν γράφθηκαν 24 ὀλόκληρες ὄρες πρὶν ἀπὸ τὴν... πληροφορητικὴ σύσκεψη τῶν παραγόντων τῆς πόλεως στὸ σαφείο του Ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος κ. Καραγιάνη) δὲν βλέπουμε τοὺς δραματιστὰς, ὄν ἐνθέρμους ζηλωτὰς του ἰδανικοῦ, αὐτοὺς πὸν με τὴ φλόγα τῆς ψυχῆς τους ξέρουν νὰ πρῶσιωνουν και τὴ χίμαιρα σὲ χειροποίητη πραγματικότητα. Τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος δὲν είναι παράρτημα του Πανεπιστημίου, για νάχη οὐσιαστικὰ τὸ Πανεπιστημιο 3 καθηγητὰς στὴν ἐπιτροπή. «Κύριε, φύγε! Ἄλλοῦ, ὄπου οἱ Καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων είναι πραγματικὰ σφοδοί, κάνουν μόλις για Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου. Οἱ δικοὶ ὄν εδῶ, κάνουν για ὄλα... Τὸ μυαλό, ἀραγε ἔχουν! Τέλας πάντων, ἔτσι... ἀποφασίστην ποιοὺς ξέρει ἀπὸ πὸν, ποιοὺς ξέρει γιατὸ, οἱ εἶναι στὴν Ἐπιτροπή του Θεάτρου οἱ Καθηγηταὶ του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.κ. Λίνος Πολίτης (Καθηγητὴς τῶν Νέων Ἑλληνικῶν), 2) Στίλμων Π. Κυριακίδης (Καθηγητὴς τῆς Λαογραφίας, Ἀρχαίας Φιλολογίας, ἔξ Ἐρησκείας τῶν Ἀρχαίων και πολλῶν ὄλων

χρησίων πραγμάτων, Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Μοικεδονικῶν Σπουδῶν και ἤδη συνταξιούχος και 3) Ἀλέξ. Συμεωνίδης, (τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς). Ἐπίσης δύο ἄλλοι κύριοι, καθ' ὄλα ἀξιοσέβαστοι, ἐκ του Βιομηχανικοῦ και Τραπεζιτικοῦ κόσμου, οἱ πὸν χρήσιμοι μέσα στὴν κατάφορτη ἀπὸ σοφία Ἐπιτροπή, δὲν ἄφησαν τόπο για τοὺς διακεκριμένους ἐκπροσώπους του πνευματικοῦ και καλλιτεχνικοῦ κόσμου τῆς Βορείου Ἑλλάδος! (Ἡ Ἐπιτροπή είναι 7μελής. Οἱ ὑπόλοιποι δύο είναι οἱ κ.κ. Γ. Θεοδοκάς και Σωκρ. Καραντινός).

"Ὅταν ἔναις τόπος ἔχει κριτικὸς σὰν τὸν Πέτρο Σπανδωνίδη, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὄποιουσδήποτε ἄλλους, νὰ τὸν συμπεριφέρουμαι με μεγαλύτερη προσοχή και σεβαστότητα. Γιατὸ ὄ τὸπας αὐτὸς είναι ὄ πὸν τολμηρὸς, ὄ πὸν πρωτοποριακὸς, ὄ πὸν βαθὺς και ἀληθινός, και πὸν παντὸς ὄ πὸν ἀσάπιστος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικράτειας. Ἡ ἱστορία τῶν πολιτισμῶν και τῶν ἰδεῶν ἴσως δὲν ἔχει ἀξιολογήσει ἀκόμα κάμπισα πράγματα.

"Ἐτσι, βλέπουμε πὸς ὄχι μόνο δὲν ἀρχίζουμε καλὰ, μά και παίρνουμε ἐχθρική θέση ἔναντι τῶν πραγματικῶν πνευματικῶν ἐκπροσώπων του τόπου αὐτοῦ, πληγῶνουμε τὸ αἶσθημα του λαϊκοῦ ἀνθρώπου, μ' ἔνα λόο ἐξανεμίζουμε τὸ πρῶτο και μεγαλύτερο κεφάλαιο τῆς ἐπιτυχίας του νέου Θεατρικοῦ Κρατικοῦ Ὀργανισμοῦ Βορείου Ἑλλάδος: ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ. Ἄς μη θελήσουμε νὰ φορτώσουμε στὸς πλάτες του Λαοῦ τῆς μελλοντικῆς ἀποτυχίας του, για τὸς ὄποιες μεσοδικοὶ ὑπεύθυνοι θα είναι οἱ διάφοροι «ἀνασφοδοὶ» πὸν καταπίστηκαν μαζί του, και τὸς ὄποιες ὄ καθ' ὄλα ἀξιοθροῦμιστος και ὄγαπητὸς κ. Σ. Καραντινός δὲ θα μπορέσει νὰ ἐξουδετερώσει. "Ὅσο για μὰς, ἡ μεγαλύτερη ἐλπίδα και παρηγοριά μας είναι πὸς —εὐτυχῶς!— με τὰ πρόσωπα δὲν συνδέουν τὴν τύχη τους τὰ ἄμυχα. Τὸ μοναστήρι νάναι καλὰ, κι' ἀπὸ κοιλόγερους... Ὄσοπο ὑπάρχουν ὄλες οἱ κοιλόγεροι προϋποθέσεις για ν' ἀρχίσει και καλά! Μά τότε θα είναι ἀνάγκη νὰ προσέξει ὄλες αὐτοὺς, πὸν μακριὰ ἀπὸ καιροσκοπικὲς ἐπιδιώξεις, πρόσφεραν τὸ πνεῦμα και τὴν ψυχή τους για τὴν ἀνθιση τῶν γραμμάτων και τῶν Τεχνῶν αὐτοῦ του τόπου, δίχως κανένα ὄλικὸ κέρδος, ἀντίθετα με ὄλικὴ ζημία τους.

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Δεν έχουμε ασφαλώς τίποτε έναντίον τού κ. Ντ. 'Αποστολοπούλου. Τὸν θεωροῦμε ἀντίθετα σὰν ἓνα νέο, σοβαρὰ προικισμένο πνευματικὸν ἄνθρωπο, με εὐρύτατα ἐνδιαφέροντα καὶ γερὴ κοπᾶρτιση. Οὔτε καὶ θὰ μᾶς ἀποσιχαλήσῃ, ἐκ λόγων γεωγραφικῶν, ἢ βράβευσής του, γιὰ νὸμίζουμε ὅτι δὲν σπέκει νὰ μεταφέρουμε στὴν περιοχὴ τῶν γραμμῶν ἀντιδικίας φύσεως τοπικιστικῆς ἢ οἰκονομικῆς, πού δὲν συντελοῦν καθόλου στὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀξιοποίησι τῶν δυνατοτήτων τοῦ λαοῦ μας. Μὰ πρέπει νὰ ποῦμε ἐδῶ πέρα, χωρὶς δισταγμούς, αὐτὸ πού θεωροῦμε σὰν μιᾶν ἀλήθεια: ἡ ἐπιτροπὴ πού ἀπένευμε τὸ βραβεῖο κριτικῆς ἀδίκησε τὸν Πέτρο Σπανδωνίδη. Δὲν πιστεύουμε νὰ τὴν ὤθησον σ' αὐτὸ τὸ παραπάτημα προσωπικῆς προκαταλήψεως, ἂν καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κριτικοῦ δὲν εἶναι κάτ' ἐκεῖνα πού δημιουργοῦν συμπάθειες. Ὁ Σπανδωνίδης ὅμως γέρασε ἀσκόωντας τίμια καὶ σειβορὴ κριτικῆ. Αὐτὴ σπάθηκε τὸ κύριο ἔργο τῆς ζωῆς του καὶ σ' αὐτὴν διακόνησε με συνείδησιν πίστη, με ἀπόλυτη ἐνημέρωσι με ἐμβριθεία. Μπορεῖ νὰ διαφωνῆ κανεὶς μαζί του σὲ λεπτομέρειες σημαντικῆς ἢ ἀσήμαντες· κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ καταλογίσῃ κακὴ πρόθεσι ἢ ἐμπάθεια ἢ ἀπιστία στὸ ἔργο του, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀρηθῆ τὴν τεράστια προσπάθεια ἀξιολογήσεως σὶ ὁ σύνολό τους τῶν ἔργων καὶ τῶν ἀνθρώπων πού φώτισαν τὸν πνευματικὸν χῶρο τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ πολυστήματο ἔργο του ὀρθώνεται σὰν στερεὸ ἀρχιτεκτόνημα, χρόνο με τὸ χρόνο, με μιὰ μεθοδικότητα πού θυμίζει εὐρωπαϊκὸ σόφον. Ἀρχισε νὰ τὸ κτίζει με νεανικὴ καρδιά, καὶ τὸ συμπληρῶνουν χωρὶς νὰ τρέμουν τὰ γέροντα χέρια του.

Σ3ΡΔΛΗ5Μ7ΩΥΠΕ

Ἐ! λοιπόν. Ἐνας τέτοιος ἀγωνιστῆς τοῦ λόγου, πού ἀποτελεῖ φαινόμενο γιὰ τὰ ἴσα συγκραταστικά μας ἦθη, πιστεύουμε ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀδικηθῇ

Α. Γ.

ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

Ἡ διαμάχη κριτικῶν—λογοτεχνῶν κοπάνησε μόνιμο φαινόμενο τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Δὲν περνάει μέρα σχεδὸν πού νὰ μὴν ἀκουσθῇ κάποιο ἐπεισόδιο, κάποιος «καυγᾶς» εἴτε γραπτὸς εἴτε προφορικὸς ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους τῶν δύο «παρατάξεων». Ἐχουμε δηλοδοῦν κυριολεκτικὰ φθάσει στὸ σημεῖο νὰ βλέπουμε τὶς δύο ομάδες σὰν κόμματα πού κοντοροχτυπιῶνται γιὰ κάποια χιμερική «ἐξουσία». Τὶς πιὸ πολλὰς φορές στὸ ἐδῶλιο κάθεται ὁ κριτικὸς τὸν ὁποῖο κεραυνοβολεῖ κάποιος λογοτέχνης πού ζητᾶ τὴν καταδίκη του ἀπὸ τὸ δικαστήριον τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου. Ὁ καθηγερούμενος ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι στὸ τέλος νὰ νομίζουν καὶ οἱ δύο ἀντίδικοι πὺς βγήκαν νικητῆς ἐνῶ στὴν πραγματικότητα τὸ μόνο πού κατορθώνουν εἶναι νὰ γκρεμίζουν κάθε μέρα κ' ἀπὸ μιὰ πέτρα τὸ λαμπρὸ ἀγάλματός τῆς Τέχνης πού πρέπει νὰ δεσποζῆ σὲ κάθε πολιτισμένο τόπο.

Στὸν ἐξοντωτικὸ αὐτὸ πόλεμο ἐκτοξεύεται κ' ἀπὸ τὶς δύο πλευρῆς ἐπιχειρήματα λογικὰ ἀλλὰ καὶ χαρακτηρισμοὶ τόσο χαμηλῆς ποιότητος πού ἀναρωτιέται κανεὶς ἂν προφέρονται πραγματικὰ ἀπὸ χεῖλη «διανοουμέ-

νων». Θάξιζε ὅμως νὰ μελετήσουμε κάπως βεβήτερα τὸ ζήτημα στὸ σύνολό του.

Ἡ κριτικὴ εἶναι λειτουργία ἀπαραίτητῆς Πνευματικῆς Ζωῆς μιᾶς κοινωνίας. Αὐτὴ πρέπει νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε ἀπόλυτ' ἔμνοοῦμε φυσικὰ τὴν Κριτικὴν πού ἀσκέιται καλοποραίρεται ἔστω κ' ἂν εἶναι —καὶ πρέπει νὰ εἶναι— αὐστηρή. Αὐτὴ εἶναι πού ἀξιολογῆσι, θὰ τοποθετήσῃ στὸ σωστὸ βῆθος τὴν κάθε προσπάθεια, πού θὰ σταθμίσῃ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Στὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ εἶναι τὴν ἐμφάνισή του ὁ αἰώνιος Ἑλληνικὸς γωῖσμός. Σκέπτεται δηλαδὴ ὁ «λογοτέχνης» μας, ὁ ὁποῖος ἄνθρωπος πού γιμίζει μερικὰ σελίδες: Γιατί νὰ εἶναι ὁ Α κριτικὸς καὶ μὴν εἶναι ὁ Β, γιατί νὰ μὴν εἶμαι κ' ἐγὼ;

Εἶναι νομίζω πρὸ τιμῆν τῆς Λογοτεχνίας μας τὸ γεγονὸς ὅτι τὶς σκέψεις αὐτῆς δὲν κάνουν οἱ πραγματικὰ ἀξιοί. Ἐκεῖνοι μετ' ἀσυντόμησιν πού πρέπει νὰ συνοδεύει τὴν μιᾶς λοφύτα, τραβοῦν τὸ δρόμο τους ἤρεμοι, μὴ κεφάλι ψηλά. Ὅμως οἱ ὑστερικῆς κραυγῆς ἄλλων καὶ οἱ ἀκόμη ὑστερικώτερες ἀπαντήσεως μερικῶν δῆθεν κριτικῶν μιαίνουσι τὴν ἀτμόσφαιραν, θολώνουσι τὸν οὐρανὸ τῆς Τέχνης καὶ

ίζουν τους Νέους. Κι' αυτού ακριβώς είναι του θέλουμε να καταλήξουμε. Από τη στιγμή του ένας φτασμένος πνευματικός άνθρωπος παίρνει θέση στο επίμαχο ζήτημα, πρέπει πρώτα απ' όλα να σκεφθῆ τούς μεταγενέστερους. Έχει καθήκον ο κάθε λογοτέχνης ἢ κριτικός μας να λαμβάνη ὑπ' ὄψιν του τὸ μέλλον, τὰ Πνευματικά μας Νειάτα πού πελαγοδρομούν. Ἡ σημερινή απογοητευτική εικόνα τῶν «παλιῶν» δημιουργεῖ μέσα τους διαθέσεις εικονοκλαστικές πού τίποτε τὸ καλὸ δὲν προοιωνίζονται γιατί ὅπως δὲν μπορεί τὸ παρὸν νὰ ἀνημπούη τὸ Μέλλον ὅμοια καὶ τὸ Μέλλον δὲν μπορεί νὰ σταθῆ χωρὶς νὰ ρίξη βλέμματα τυκνὰ στὸ Ἄξιο Παρελθόν. Τὰ πάντα εἶναι μιὰ συνέχεια στὸν Πνευματικὸ χῶρο. Τίποτε δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Μηδέν.

Εἶναι νομίζουμε ἀνάγκη, ἐπιτακτική ἀνάγκη γιὰ τὸ μέλλον τῆς Λογοτεχνίας μας, οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν μείνει ἀμόλυτοι ἀπὸ τὸ πλητήριο τῆς ἐμπάθειας καὶ τοῦ φατριασμοῦ, νὰ ἀναλάβουν μιὰ σταυροφορία «κάθαρσις» τοῦ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ μιὰ ἀποτοξίνωση τῆς λογοτεχνικῆς μας Ζωῆς ἀπὸ τὰ κάθε λογῆς παλαιά. Πρέπει καὶ οἱ κριτικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ λογοτέχνες νὰ νοιώσουν τοῦτο: Πῶς ὅσο κι' ἂν καμώνονται πῶς δῆθεν ὁ ἕνας δὲν ἔχει ἀνάγκη τοῦ ἄλλου, ἡ ἀλήθεια βρῖσκεται ἀκριβῶς στὴν ἄλλη ἄκρη. Γιατὶ ἀλλοιῶς δὲν θὰ ἀλληλοβρίζονταν καὶ δὲν θὰ παρουσίαζαν τὸ ἴκτερό σημερινὸ θέσμα. Πέρα ἀπὸ συγκεκριμένα πρόσωπα καὶ κείμενα, ἡ Λογοτεχνία μας πρέπει νὰ προχωρήσῃ μὲ τὴν βοήθεια τῆς κριτικῆς στὴν λεωφόρο τὴν πλατεία πού ξαπλώνεται μπροστὰ τῆς Εὐτυχῶς ὑπάρχουν οἱ κωπινὲς ἐξαιρέσεις ἀνθρώπων πού ἔμειναν ἀλόγητοι μέσα στὰ κύματα καὶ τὰ ἀντικύματα πού φουσκῶουν γύρω καὶ πού καθῆκον μας εἶναι νὰ τοὺς ἀνακαλύψουμε καὶ νὰ παραδειγματισθοῦμε. Ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεαι αὐτό, ὅσο τὸ καλύτερο. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφήνουμε κριτικούς μὲ συμπλέγματα κατωτερότητας πού τοὺς ἔμειναν ἀπὸ ἄτυχες νεανικῆς ἡλικίας προσπάθειες γιὰ καθαρὰ δημιουργικὴ βγασία ἀλλὰ οὔτε καὶ λογοτέχνες μὲ ὑπερφυσικὸ ἐγὼ νὰ δίνουν στὴν Πνευματικὴ μας ζωὴ τὴν ὄψη ζούγκλας. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅς πρέπει νὰ ἐξοστρακισθῆ ἡ μαχητικότητα. Ἄθε ἀλλο, ὅμως ἀγῶνας μὲ μέτρο καὶ μὲ στόχους πραγματικούς, ὄχι ἀνεμόμυλους τῆς

φαντασίας μερικῶν σύγχρονων Δὸν—Κιχωτικῶν τύπων. Περισσότερος πολιτισμὸς, περισσότερο αἶσθημα εὐθύνης.

ΠΑΥΛΟΣ Π. ΝΑΘΑΝΑΗΛ

✱

ΤΑ ΔΥΟ ΡΕΣΙΤΑΛ

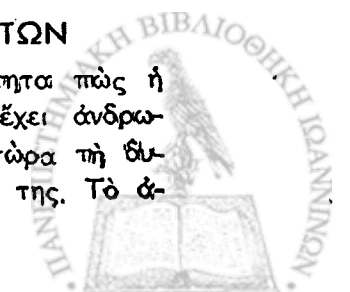
Ἡ Ἑταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, πού τῶσες ὑπηρεσίες προσφέρει στὸν τόπο, εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴ ἔμπνευση νὰ παρουσιάσῃ στὸ Γιαννιώτικο κοινὸ τρεῖς ἐξαιρετικούς καλλιτέχνες: Τὶς 10 Μαρτίου, σὲ ρεσιτάλ Πιάνου τὴν διδα Γκράχαμ, καὶ τὶς 26 Μαρτίου, τοὺς Ἕλληνες Β. Κολάση καὶ Γ. Παπαδόπουλο. Δὲν μπορέσαμε νὰ παρακολουθήσουμε τὴν διδα Γκράχαμ, ἦταν ὅμως λαμπρὲς οἱ γενικῆς ἐντυπώσεις πού ἄφησε. Ἐμάγεψε κυριαρχικὰ τὸ κοινὸ τῆς καὶ σὰν καλλιτέχνης καὶ σὰν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

Τὸ ἴδιο μπορούμε νὰ πούμε, ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως τῶρα, γιὰ τοὺς δύο Ἕλληνες καλλιτέχνες, πού εἶναι ἄλλως τε γνωστοὶ ὄχι μόνον στὸν τόπο μας, μὰ καὶ στὸν ξένο κόσμο Βέβαια στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, ὅπου ἡ μουσικὴ ἀγωγή βρῖσκεται ἀκόμη στὰ πρῶτα τῆς βήματα, ἡ προσπάθεια οὐσιαστικῆς ἐμβολύσεως στὰ μυστικὰ καὶ στὶς λεπτομέρειες ἀπὸ ἕναν ἀπλό φιλόμουσο, θὰ ἦταν ἀνεδαφικὴ μεταφυσικὴ. Μερικὰ πράγματα ὅμως ἦταν πραγματικὰ: οἱ ἀπεριόριστοι τεχνικὲς δυνατοῦτες τοῦ βιολιῦ τοῦ Κολάση, τὸ πάθος του καὶ ἡ ρομαντικὴ του ἔξαρση, καθὼς καὶ ἡ συγκρατημένη κλασσικὴ λιτότητα τοῦ Παπαδοπούλου. Ἡ ἐπίδρασή τους ἐπάνω σ' ἕνα κοινὸ ἀνομοιογενὲς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς μουσικῆς καταρτίσεως, στάθηκε καταπληκτικὴ. Μὲ θρησκευτικὴ ἀληθινὰ προσοχή, μὲ γνήσια συγκίνηση, παρακολουθήσε ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος μιὰ μουσικὴ ἐπίδειξη ποιότητος καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτελέσεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προγράμματος. Ἡ πρώτη μάχη στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν μουσικὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου κερδήθηκε. Καὶ αὐτὸ χάρις στοὺς δύο λαμπροὺς καλλιτέχνες καὶ στὴν Ε.Η.Μ. πού εἶχε τὴν πρώτην ὥρασιαν ἔμπνευση νὰ τοὺς καλέσῃ.

Α Γ.

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ μὲ βεβαιότητα πῶς ἡ Ἑταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν ἔχει ἀνδρωθῆ πιὰ σὰν ὀργανισμὸς κι' ἔχει τῶρα τὴ δυνατότητα νὰ καλύψῃ τὶς προθέσεις τῆς. Τὸ ἀ-

αποδεικνύει αυτό ή πληθὺς τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πού ἀντιλοῦν περιεχόμενο ὄχι μονάχα ἀπὸ τὶς κατασπατικές τῆς ἐπιδιώξεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς τρέχουσες ἀνάγκες τῆς ζωῆς τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου γενικώτερα,

Μορφωτικὰ μαθήματα, διαλέξεις μὲ ἀμιλητὰς ξένους καὶ ντόπιους, ἐκδόσεις, ἀνέγερσις προτομῶν καὶ ἀνδριάντων, μουσικὲς καὶ ἄλλες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, τουριστικὴ προβολὴ τῆς Ἡπειροῦ, γιστρὲς τῆς Δωδώνης πού ἔγιναν πέρυσιν ἐτοιμάζονται καὶ φέτος ὅλα αὐτὰ κ' ἄλλα ἀκόμη συνθέτουν ἓνα ἀπολογιστικὸ ἔργον πού δικαιοῦται τὴν ἀλόγη ἐκτίμησιν. Ἀκόμη ἡ ἀνέγερσις τοῦ ὑπαίθριου θεάτρου στὶς παρυφῆς τῆς πόλεως καὶ ἡ ἐπικείμενη θεμελίωσις τοῦ μεγάρου τῆς, πού πρόκειται νὰ κατασπῆ ἓνα πνευματικὸ ἐντευκτήριον, ὑπογραμμίζουν ἐντεννότερα τὴ δραστηριότητά τῆς. Ἐμεῖς πού παρακολούθησαμε τὴν Ἐταιρεία ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς βήματα, ἀπὸ τὴν ἐμβρυακὴ τῆς ἀκόμα ἡλικία, καὶ τῆς παρασταθήκαμε μὲ ὅλες τὶς δικαίαιμεις μας, αἰσθανόμεσθε ἰδιαίτερη χαρὰ γιὰ τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖ. Ἔργο πού εἶναι συμπρασιμένο μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνοδο τῆς περιεχῆς μας.

A. K.

✠

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ.

Ἡ δεσπεδομαδιαία Ἐφημερίδα τῆς Ἀλεξανδρούπολης «Ἐλευθέρα Θράκη», ἀποδλέπουσα σὲ δημοσιογία, μὲ συστηματικὴ προώθησις πνευματικῆς στὴν περιοχὴ τῆς κινήσεως καὶ φιλεδοξοῦσα νὰ γίνῃ τὸ πνευματικὸ κέντρο τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ν' ἀκτινοβολῆ ἡ πνευματικὴ ἐργασία τῶν ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης, ἀποφάσισε, γιὰ ἐξυπηρέτησιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, νὰ διαθέσῃ καὶ καθιερώσῃ ἐβδομαδιαίως μιὰ ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς, μὲ τὸν τίτλον «Τὸ πνευματικὸ Πανόραμα τῆς Ἐλεύθερης Θράκης», καὶ παρακαλεῖ, ὄχι μόνον τοὺς Θρακιῶτες ἀλλὰ καὶ τοὺς διανοοῦμενους ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας, νὰ συνεργασθοῦν, γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ μαζί τῆς. Γιατί, γράφει, τὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα, δὲν ἐνδιαφέρει μόνον τοὺς Θρακιῶτες, ἀλλὰ ἐμμέσως καὶ τοὺς πνευματικαὺς ἐργάτας καὶ δημιουργοὺς πού διαμένουν στὰ μεγάλα κέντρα ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς χώρας. —«Ἡ πνευματικὴ πρόοδος τῆς Ἐπαρχίας καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα κέντρα

τῶν Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης κλπ., βοηθεῖ καὶ προωθεῖ ἀνταναικλαστικὰ καὶ τὴν παρόμοια κίνησις, καὶ τῶν κέντρων αὐτῶν.

«Ἡ μὲ πνεῦμα ὑποτιμήσεως τῆς Ἐπαρχίας διάκρισις τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς χώρας, σὲ πρωτευουσιάνικης καὶ ἐπαρχιακῆς, ἀποτελεῖ προκατάληπτη λίαν ἐπιζήμιον πανελληνίως, πρὸ ἐξυπηρετεῖ μόνον τὸ κακῶς ἐνούμενον συμφέρον ἐνίων πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκδοτῶν, τῶν παραπάνω δύο μεγαλυτέρων μας ἀστικῶν κέντρων».

»Ἐπάρχει ἀάγκη λοιπόν, ἡ ἐπαρχία νὰ διαγανώσῃ τὴν ἰδικὴν τῆς πνευματικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν. Καὶ τὸ Κέντρον, ὀφείλει καὶ ἔχει συμφέρον νὰ βοηθήσῃ τὴν πνευματικὴν τῆς αὐτὴν προσπάθειαν.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅθεν, συνεχίζει ἡ «Ἐλευθέρα Θράκη» τὴν παράκλησιν πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ὅπως βοηθήσουν —μὲ συνεργασία τους— τὴν ὡς ἄνω προσπάθειάν τῆς, γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς ἀστικῆς περιοχῆς μας.

Ἐπικροτοῦμε καὶ ἡμεῖς καὶ προσεπικολοῦμεν, εὐχόμενοι τὰ βέλτιστα στὴν «Ἐλευθέρα Θράκη».

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✠ ✠

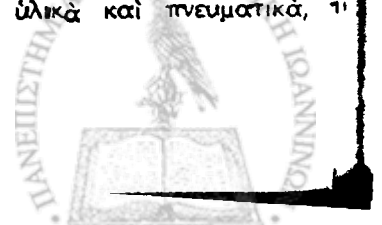
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

**«Ἡ ἀγάπη νίκησε,
τὰ τεῖχη γκρεμίστηκαν!»**

Ἐκαμε ὡς τῶρα τριάντα περίπου φορὰ τὸ γῦρο τῆς γῆς. Ταξείδευε πάνω ἀπὸ ἑκαταμμύριο χιλιάμετρα σὲ διάφορες χώρας. Ἐπίασε, ἀγκάλιασε, φίλησε τοὺς λαποῦς. Καὶ μὲ τὴ δύναμιν τῆς ψυχῆς του στέλνει στὸ ἀνθρωπότητα τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης!...

Εἶναι ὁ Raoul Follereau !... Ἐν ζωντανὸς ἄνθρωπος, μιὰ φλογερὴ, ἀκαταπόνη ψυχὴ, μιὰ ἀτσαλένια, ἀαλόγητη πίστις. Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἄνθρωπος πνευματικὸς. Λογοτέχνης—ποιητῆς. Πάνω ἰδιότυπα, Χριστιανός. Καὶ ἱεραπόστολος! Ἐπὶ τὸν ἑαυτὸ του ὑπηρετῆ κ' ἐργάτη ἐνός μελοῦ κ' ἀνθρωπινότητος σκοποῦ: νὰ σκύμῃ νωστὸν πόνο. Πάνω στὸν πόνο τῶν λαποῦν.

Γυρίζει ἀπὸ χώρα σὲ χώρα. Συντροφεῖ τὸν ὄντι, βοηθεῖ, ὕλικά καὶ πνευματικὰ, τὴν

λεπρούς. Τρώει και κοιμάται μαζί τους. Και διαφωνίζει. Μιλεί. Μιλεί σ' βασιλείς κι απλοϊκούς ανθρώπους. Σ' Ινδούς, Κινέζους, Σουδανέζους. Σ' κυβερνήσεις, σ' μέγαρα, σ' πλατείες, άνεβασημένους πότε σ' επίσημα βήματα και πότε σ' βαρέλια αναποδογυρισμένα. Προσπαθεί ν' σπάση την προκατάληψη. Ν' ανοίξη τ'ς κλεισμένες καρδιές τ'ν ανθρώπων. Ν' φωνάξη μ' όλη τ' δύναμη τ'ς ψυχ'ς του: 'Η λέπρα θεραπεύεται! 'Ο άσθενής μπορεί ν' γυρίση σπίτι του. 'Η λέπρα είναι λιγώτερο μεταδοτική από τ' φυματίωσι κι άλλες κοινές μολύνσεις!...

'Η λέπρα θεραπεύθη. 'Αλλά ό «λεπρός» παραμένει! Παραμένει λεπρός κάτω απ' τ' στίγμα τ'ν φρικτότερου κοινωνικού έξοστρακισμού! 'Ενας άρρωστος έχει λέπρα και είναι λεπρός!...

Γι' αυτό τ' δεύτερο αγωνίζεται περισσότερο ό Ραούλ Φολλερώ: Μαζί με τ' θεραπεία, ν' δώσωμε στους λεπρούς τ' φιλία και τ'ν αγάπη μας. Τ'ν απολύτρωσι από τ' στίγμα. Τ'ν κοινωνική αποκατάστασι.

* * *

Τ'ν είδαμε μαζί με τ' γυναίκα του. 'Ηλθε σ' τ'ν 'Αθήνα για ν' λάβη μέρος σ' τ'ν έαρτασμό τ'ς 8ης «Παγκοσμίου 'Ημέρας τ'ν Χανσενικών», (22 'Ιανουαρίου), π'ν έγινε σ' τ'ν «Παρνασσό». 'Ηλθε ξανά σ' τ'ν 'Ελλάδα για ν' ιδ'η τ'ν φίλους του, τ'ν «'Ελληνες λεπρούς».

Σ' τ'ν 'Αντιλεπρικό Σταθμό έγινε θερμή ύποδοχή του και μικρή γιορτή. 'Αποκορύφωμα: Διακόσια άτομα έκάθησαν ν' γευματίσσουν μαζί με τ'ν άσθενείς! 'Ετσι, τ' σύνθημα τ'ν Φολλερώ πραγματοποιείται: «'Η αγάπη νίκησε, τ' τείχη γκρεμίστηκαν!».

Τ' ό ίδιο και σ' τ'ν «Παρνασσό», ό έορτασμός, τ'ν όποϊον ώργάνωσε, τ' 'Ιδρυμα Προστασίας Χανσενικών «'Η Θεία Χάρις», είχε π'ν π'ν όλομό. 'Ο ίδιος ό Φολλερώ ίδρυσε τ'ν «Παγκόσμιο 'Ημέρα τ'ν Χανσενικών». Κι ή παρουσία του —τόσο συχνή σ' τ'ν 'Ελλάδα— άποτελεί σημαντικό γεγονός, —ίσως όχι για κείνους π'ν δ'ν σηκώνουν ούτε για λίγο τ' μάτια τους —και τ'ν ψυχή τους— από τ' έξω δ'ν δ'ν τ'ς έποχής.

'Αλλά ή έποχή μας έχει κι αγωνιστές σαν τ'ν Ραούλ Φολλερώ! Σ' τ'ς όμιλίες του φλογερός. Χιουμορίστας και καυστικός. 'Αγωνιστικός και πιστός. Θαυμάσιος!... Δ'ν τ'ν κάνει

ή άφθαστη ρητορική του δύναμη. Τ'ν κάνει ή ψυχή του π'ν φλέγεται. Τ'ν κάνει ή ζωή του —δοσμένη σ' τ'ν πράξι. Πόσους ανθρώπους είδαμε ώς τ'ώρα, ν' δονούνται από τόση πίστι και αγάπη;

Δέκα πέντε έκαταμμύρια λεπροί σ' τ'ν κόσμο μας! 'Ενας σ' τ'ν διακόσιους. 'Ενας σ' δύο φυματικούς. 'Απ' α'τούς λίγοι σ' τ'ν θεραπευτήρια. Οί πολλοί σ' τ'ν άθλιότητα, π'ν έγκατάλειψι, τ'ν άπαμάκρυνσι απ' τ'ν κοινωνία. 'Αλλοι, άγνωστοι μεταξύ μας, απ' τ' φόβο τ'ν στίγματος.

Σ' τ'ν πανηγυρική του όμιλία έίπε χαρακτηριστικά: 'Αντάμωσε λεπρούς σ' έρημιές. Τ'ν έδωσε βοήθεια. Τ'ν ζήτησαν κάτι άλλο: ένα φυάκι ν' θάβουν τ'ν νεκρούς! Τ'ν χέρια τους δ'ν άντεχαν πιά, ν' ανοίγουνε τάφους!...

Σ' τ'ν είκοστό αιώνα ό άνθρωπος έξαλλος ταξειδύει σ' τ'ν διάστημα κι έτοιμάζεται ν' κατακτήση άλλους κόσμους. Δ'ν έλευθέρωσε, όμως, τ'ν έαυτό του. Δ'ν κατέκτησε τ'ν άθλιότητα.

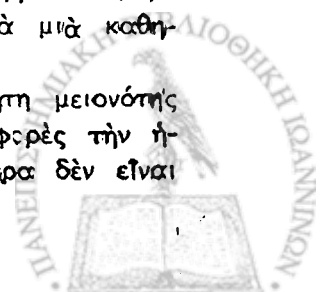
'Ο Φολλερώ, σ' τ'ν βιβλίο του *Tour du monde chez les lepreux* (σ' τ'ν 'Ελληνική «Ταξείδισια σ' τ'ς χώρες τ'ν Χανσενικών» έκδ. «Δαιμασκύ»), μ'ς παρουσιάζει φρικτές εικόνες π'ν αντίκρυσε, σκληρές μοίρες ανθρώπων κι έκδηλώσεις γεμάτες συγκίνησι, αγάπη, αυτοθυσία.

* * *

'Η λέπρα, λοιπόν, νικήθηκε! Γι' αυτό τ'ν θαύμα, τ'ς νεκραναστάσεως τ'ν Χανσενικών άσθενών —έτσι ονομάζονται πιά οί λεπροί— εργάστηκαν στρατιές όλόκληρες έπιστημόνων, στρατιές όλόκληρες ιεραποστόλων, στρατιές αγάπης... Κι ό Ραούλ Φολλερώ συνεχίζει τ'ν έργο του. Προσπαθεί ν' έμπνεύση, ν' κινητοποιήση, ν' γκρεμίση τ'ν τείχη! Ν' ανοίξη τ'ς καρδιές τ'ν ανθρώπων, ν' ξεχειλίση ή αγάπη, ν' τ'ν βοηθήσωμε με τ'ν αποκατάστασι σ' τ'ν συνείδησί μας, σ' τ'ν κοινωνία μας.

Και λέγει τ'ν έφετεινό μήνυμά του ό Φολλερώ: «Δ'ν άρκει μιά φορά τ'ν χρόνο ν' τ'ν άγαπούμε. Δ'ν πρόκειται έδώ περ' έτησιου διαγωνισμού συνειδήσεως, τ'ν πράγμα έτσι θ'ν ήταν πολύ εύκολο. Πρόκειται για μιά καθημερινή ύποχρέωσι.

Και σεις ό όποϊος, άσυνείδητη μειονότης τ'ς εύτυχίας σας, τρώτε τρεις φορές τ'ν ήμέρα, σεις για τ'ν όποϊο ή λέπρα δ'ν είναι

πιὰ παρὰ τὸ χιλοεπιταμένο θέμα θλιβερῶν μιθιστερημάτων, μὴ μοῦ εἰπήτε, γιὰ νὰ ξεφυγετε, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆτε: «Δὲν γκωρίζω λεπρούς, δὲν ὑπάρχουν τέτοιοι ἄρρωστοὶ σπὸν τόπο μου, δὲν μπορῶ λοιπὸν νὰ κάμω τίποτε».

Μπορεῖτε πολλὰ, μπορεῖτε τὰ πάντα.

Σκεφθῆτε τους. Μιλήστε γι' αὐτούς, μιλήστε ἀντὶ γι' αὐτούς. Καὶ μὴ δεχθῆτε νὰ εὐτυχῆτε ὀλαμόναχος ἐνῶ 15 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πού εἶναι ἀδελφία μας, ὑποφέρουν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ πιὸ ἀνόητου κι ἐπονεϊδιστοῦ καταμερισμοῦ. Ἄν ὅλοι συμφωνήσαμε σ' αὐτό, θὰ πρέπει νὰ εἰσακουσθοῦμε. Καὶ, ταιματώντας γιὰ μιὰ στιγμή τὸ παιγνίδι τους μὲ τὸ φεγγάρι ἢ τὰ ὄπλα τῆς αὐτοκρατορίας μας, οἱ Μεγάλοι, ἄς σκύψουν ἐπάνω στὰ 15 ἑκατομμύρια τῶν λεπρῶν πού ἔχουν ὅλα τὰ δικαιώματα νὰ γίνουν ἄνθρωποι σὰν τοὺς ἄλλους.

Ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἀγάπη!».

* * *

Δὲν εἴμαστε οὔτε ἄξιοι οὔτε ἱκανοὶ νὰ παρουσιάσωμε τὸν Ραοὺλ Φολλερώ καὶ τὸ ἔργον του. Ὅμως, κι οἱ λίγες αὐτὲς γραμμές, ἄς εἶναι καὶ τῶν σπηλῶν αὐτῶν μικρὴ συμμετοχὴ σπὸν ἐροταισμό τῆς Ἡμέρας τῶν Χανσενικών. Ἄς εἶναι ἓνα κομμάτι μικρῆς ἀγάπης. Κι ἄς ἐνώσωμε ὅλοι τὴν ἀγάπη καὶ τὴ φωνή μας σπὴ φωνὴ καὶ τὸ σύνθημα τοῦ «ἀλήτη τῆς ἀγάπης», τοῦ Raoul Follereau, γιὰ τοὺς Χανσενικούς ἀδελφούς μας: «La charité a vaincu, les murailles sont tombées!»— «Ἡ Ἀγάπη νίκησε, τὰ τεῖχη γκρεμίστηκαν!»

ΝΙΚΟΣ ΑΘ. ΠΡΑΣΣΟΣ
Διδάσκαλος

* * *

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἑλληνικῆς Σταμούλη Σαράντη. — Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκη. Ἡ Σηλύβρια μὲ τὰ γύρω της χωριά. Τόμος Α' καὶ Β' 1956 καὶ 1958. — Ἀθήνα.

Πολυσέλιδος — ὁ Α' τόμος, μὲ σελ. 420 μεγ. σχήματος, ὁ Β' μὲ σελ. 276 — εἶναι οἱ μὲ τὸν ἐπί κεφαλῆς τίτλο λαογραφικὲς καὶ κάθε ἄλλου συγγενικοῦ ἱστορικο—ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου, συλλογές, γύρω κυρίως ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ παρελθὸν τῆς Σηλύβριας καὶ τῆς περιοχῆς της, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῆς Ἀνατο-

λικῆς Θράκης. Ἀποικία τῶν Μεγαρέων ἀπὸ τὰ 652 π.Χ. ἡ Σηλύβρια λόγῳ τῆς θέσης της, γρήγορα πρὸςήχθηκε σπὸ ἐμπόριο. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα προπύργια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὑποτάχθηκε στοὺς Τούρκους, μόνο μετὰ τὴν Ἀλάση. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Σηλύβριας ἔφτανε τὶς 6.000, μὲ πλειονότητα Ἑλλήνων — 2.500 Ἕλληνες (καὶ οἱ λοιποὶ Τούρκοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι) — καὶ τῶρα βρίσκεται κάτω ἀπὸ ξένη κατοχὴ. Ἡ σχετικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν περισυλλογὴ ὄλου αὐτοῦ τοῦ μνημειώδους ὕλικου, καλύπτει ὅλες σχεδὸν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῆς ἐρευνημένης περιοχῆς.

Στὸ τέλος τοῦ Α' τόμου, παραθέτεται πλουσιώτατη — ἀπὸ τὰ 1571 ἀκόμα — βιβλιογραφία, πού συνεχίζεται καὶ σπὸν Β' — ἴσαμε τὰ 1957. Στὸ τέλος τοῦ Α' τόμου, δημοσιεύονται καὶ ἐργασίες (σελ. 361—375) τῆς Ἀθηνῶς Γαϊτάνου Γιαννιοῦ καὶ τῆς Ζωῆς Μελαχροῖνοῦ, γύρω ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῶν Ἀρχιγενέων Διδασκαλείων Θράκης.

Πολύτιμες γιὰ τὰ ἱστορικὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ ἰδιαίτερα τῆς Σηλύβριας, εἶναι οἱ σημαντικώτατες αὐτὲς περισυλλογικὲς ἐργασίες τῆς Ἑλληνικῆς Σταμούλη Σαράντη, πού ἔχει, καὶ πολυάριθμες ἄλλες, ὁμοίας φύσεως ἐργασίες ἀπὸ τὸ 1925 (καὶ πιὸ γρήγορα ἀκόμα), πού ἔχουν καταχωρηθῆ, τόσο κυρίως στὶς περιοδικὲς ἐκδόσεις: «Θρακικὰ» καὶ «Ἑλληνίδα» ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα ὁμοίας ὑφῆς: «Σύγχρονη Τέχνη» τοῦ Σικάγου, «Μικρασιατικὰ Χρονικὰ», «Ν. Ἑστία», «Ἑλλην. Δημιουργία» καὶ ἄλλα).

«Μὲ τὴ δημοσίευση τοῦ Β' τόμου, συμπληρώνονται χάρις εἰς τὸν ἀδελφὸ μου Μιλτιάδη Σταμούλην, γράφει σπὸν ἐπίλογο τῶν ὑπὸ κρίση βιβλίων της ἡ συγγραφεὺς, οἱ μελαγχολικὲς μου ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ σκλαβωμένη Πατρίδα. Πέρασα ὥρες καὶ ὥρες, σκυμμένη μὲ περισυλλογὴ, πάνω στὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, στὶς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους, στὶς δοξασίες καὶ τὰ τραγούδια τῆς Θράκης, ὅπου καταπνίξεται ἡ ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ καὶ ὅταν φύγαμε, νοερὰ βρισκόμουν πάντοτε, σπὴ σκλαβωμένη γῆ· στοὺς κάμπους της, σπὴ ἀκρογιαλίας της, σπὴ γαλανὴ τῆς θάλασσης, τὴν πότε ἤσυχη πότε τρικυμισμένη, στοὺς σιωπηλοὺς της δρόμους, σπὸ σπῆτι πού γεννήθηκαν

μέσα στην ήρεμη ζωή, και αναπολώ με συγκίνηση το ιερό της δράμα».

Την έφεση όμως για λαογραφικές μελέτες, την οφείλει ή σ., όχι μονάχα στην αγάπη και τη νοσταλγία για το γενέθλιό της τόπο, που τον δραματίζεται —σικλάδο τώρα— με πικρό και βουδὸ δάκρυ, ἀλλὰ και σὲ μιὰ βαρεία, βαρύτατη κληρονομιά: Ὁ πατέρας της, ἀείμνηστος Ἀναστάσιος Κ. Π. Σταμούλης, που πέθανε στὰ 1934, σὲ ἡλικία 91 χρονῶν, πήρε μεταθανάτια (στὰ 1957) τὸ Ἀργυροῦν Παράσημον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ τὴν ἀπὸ τοὺς κληρονόμους του, δωρισμένης «σπουδαιότητας συλλογῆς (του) παντοῦ πνευματικῶ ὑλικῶ, ἀρχαιολογικῶ, ἱστορικῶ, γεωγραφικῶ, ἐπιστημονικῶ, λαογραφικῶ και λοιποῦ, ἀναφερομένου ἰδίᾳ εἰς τὴν Θράκην και τοὺς Θράκας». «Ἡ συλλογὴ αὐτὴ, ἀποτελεῖται ἀπὸ 90 χιλιάδες φύλλα, καταρτισθεῖσα μετ' ἀξιοθαυμάστου ζήλου, πολλοῦ μόχθου και δαπάνης οὐ μικρᾶς». Ζώντας δὲ, εἶχε ὁ ἀείμνηστος Σταμούλης δωρήσει και μιὰ συλλογὴ, καταρτισμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀπὸ βυζαντινὰ μολυβδόβουλα και νομίσματα.

Τὰ δικά μας λόγια, θάταν φτωχὰ κι' ἀναούσια, ἂν ἐπιχειρούσαμε νὰ δώσουμε μ' αὐτὰ χαρακτηρισμοὺς σὲ παρόμοια μεγαλουργήματα και δείγματα ἀγάπης γιὰ τὸν τόπο του. Ὁ ἀείμνηστος Σταμούλης «προσήνεγκε μεγάλας ὑπηρεσίας πρὸς τὸ Ἔθνος και τὴν ἐπισημονικὴν ἔρευναν».

Ἄς εἶναι αἰώνια ἡ μνήμη του...

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✱

Ρουμελιώτικὸ Ἡμερολόγιον 1961. Διευθυντὴς Δημήτρης Σταμέλος, Σχ. 8ον, σελ. 976.

Μὲ ἐκλεκτὸ, ἐμφανίζεται και φέτος, περιεχόμενο τὸ Ρουμελιώτικὸ Ἡμερολόγιον τοῦ 1961, κάτου ἀπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Δ. Σταμέλου. Ἡ ὕλη του εἶναι λογοτεχνικὴ (ἀρκετὰ διηγήματα και περισσότερα ποιήματα) ἱστοριοδιφικὴ, λαογραφικὴ κ.ἄ. Εἶναι πλουτισμένο και μὲ μερικὲς ἐπιλογαφίες. Ἀνάμεσα στοὺς συνεργάτες του, διαβάζουμε και τὰ ὀνόματα γνωστῶν μας —δῶν ἔτυχε νὰ εἶναι τέτοιοι— ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων: Τάκη Ἀνθήλη, Δημήτρην Γιάκου, Φοῖβον Δέλφη,

Κων)νου Κώνστα, Τάκην Λάππα, Ἄ. Μερναίου, Δημήτρην Σιατόπουλου, Γιάννη Σκαρίμπα, Μάρκου Τσιριμῶκου κ.ἄ.

Τὸ «Ρουμελιώτικὸ Ἡμερολόγιον» εἶναι ἓνα βιβλίο φροντισμένο κι' ἐπαγωγό.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

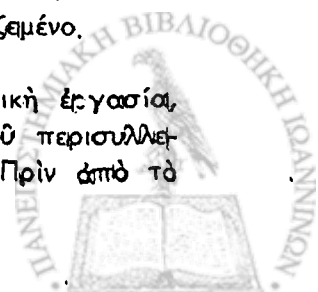
✱

Κ ὠ σ τ α Κ α ρ α π α τ ᾶ κ η. Γάμος τοῦ παλιοῦ καιροῦ (Λαογραφικὸ τῆς περιοχῆς Γρεβενῶν) σχ. 8ον, σελ. 176, 1960.

Μὲ περισσὴ φροντίδα ἐμφανίζεται τὸ λαογραφικὸ βιβλίο τοῦ κ. Κ. Καρπατάκη «Γάμος τοῦ παλιοῦ καιροῦ», που μέσα στὶς 176 σελίδες του, περισώζει ἀντίστοιχα ἦθη και ἔθιμα τῆς περιοχῆς Γρεβενῶν, που κινδυνεύουν σήμερα νὰ ἐξαφανιστοῦν και νὰ χαθοῦν, ἀκόμα κι' ἀπὸ τὶς μνήμες τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ ἔτσι περισωζόμενα ἔθιμα και ἄλλα λαογραφικὰ, περιορίζονται μόνο στοῦ γάμου και ἡ περιοχὴ τους στενεύει μόνο στὰ Βένιπζια, τὰ εἰκοσιδύο αὐτὰ χωριά, που, ὅπως μᾶς καταπατίζει ὁ συγγραφεὺς «εἶναι κλεισμένα ἀνάμεσα στοῦ Μπούρινο, και στὴ μεγάλη κοιμπὴ τοῦ Ἀλιάκμονα, που ἴσταν γιγάντιο ὑγρὸ φίδι, ἐκλειψειμαρρῶδικα νερά του, και δὲν ἄφηναν τοὺς κατοίκους νὰ φτάσουν στὰ τοπικὰ ἀστικὰ κέντρα και νάρθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀνθρώπους και τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς τους».— Τὸ σκελετὸ τῆς ἐργασίας του, τὸν ἔδωσε στοῦ συγγραφέα ἡ μακαρίτισσα Θανάσση Σαράφα ἀπ' τὸ χωριὸ του Σαρακίνα, στὰ 1930, και σὲ δεκάδες μετροῦνται οἱ ἄλλοι συντοπίτες τῆς περιοχῆς, που τὰ ὀνόματά τους και τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τους, ἀναφέρει ὁ σ. και που ὄλα μαζί, προσδίδουν ἰδιαίτερη ἀξία στοῦ ἔτσι περισυλλεγμένο λαογραφικὸ ὑλικό. Ὁπως ἰδιαίτερα χρησιμότητα και ἀξία τῆς προσδίδουν, ἀπὸ τὴ μιά, τὸ περιστοπικὸ ὅτι ἐρευνᾶται ἡ ζωὴ και τὰ ἔθιμα, μιᾶς ὁμοιογενοῦς ὁμάδας κατοικημένων τόπων, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ περιορισμὸς τῆς μόνο στὰ γαμήλια παρόμοια, ἀλλὰ και ἡ εὐσυμειδισία και ἡ ἐπιμέλεια τοῦ περισυλλογῆς, που ἔτσι μᾶς δίνει ὀλοκληρωμένη ἐργασία και ἀφθονο και ποικίλο ὑλικό, μὲ πολλοὺς κόπους μαζημένο.

Ἡ πολύτιμη αὐτὴ και μεθοδικὴ ἐργασία, περιλαμβάνει τέσσερα σπᾶδια τοῦ περισυλλεγμένου ὑλικῶ: Οἱ ἀρραβῶνες, Πρὶν ἀπὸ τὸ

Γάμο, 'Ο Γάμος καὶ Μετὰ τὸν Γάμο. Κάθε δὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὁμάδες αὐτές, ὑποδιαιρεῖται σὲ πολλὰ μερικότερα κεφάλαια, πού καλύπτουν ὅλη τὴν ἐθνικὴ διαδικασία τοῦ Χριστιανικοῦ αὐτοῦ Μυστήριου. Τὸ περισυλλεγμένο αὐτὸ ὑλικό, σὲ μερικὰ τοῦ σημεία, εἶναι πρῶτο-κί-σμένο καὶ μὲ ἀντίστοιχες φωτογραφίες.

'Ο κ. Κ. Καροπατάκης, εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων γιὰ τὴν κοπιώδη καὶ μὲ ἐπιτυχὲς τέλος αὐτὴ προσπάθειά του.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✱

Ἡ λ ί α Γ ε ω ρ γ ί ο υ : Ἀνοκρίβειαι διδασκόμεναι ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἱστορίᾳ. Ἀθήναι 1961.

Εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου, ὁ καθηγητὴς κ. Γεωργίου δὲν εἶναι ἄγνωστος. Πρὸ ὀκταετίας, βάσει τῶν διπλωματικῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπ. τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ἐξέδωκεν οὗτος περισπούδαστον μεμογραφίαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Rh. Pis-catouyperi Ἰωάννου Κωλέττη». Πρὸ μηνὸς ὁ κ. Γ. μᾶς προσέφερε νέαν πραγματεῖαν γενικωτέρου χαρακτῆρος ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον.

Σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῆς νέας ταύτης πραγματείας τοῦ κ. Γ. εἶναι ἡ διαπίστωσις τῶν σφαλμάτων, ὄχι ἀπλῶς τυπογραφικῶν, ἀλλὰ γνωστικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ τῶν ἀνακριθειῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν σχολικῶν μας βιβλίων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀπὸ λάθη καὶ παρουσιάζουν ἄτοπα ἀπὸ τὰ ὅποια ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἀπαλλαγούν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονται διαμαρτυρίαι διὰ τὰς ἀνακριθείας αὐτάς, πού καταδιβάζουν τὴν ἐστάθμη τῶν σχολικῶν μας βιβλίων ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου.

Εἰς τὴν ἐμπεριστατωμένην αὐτὴν μελέτην ὁ κ. Γ. μνημονεύει ὀγδοήκοντα περίπου ἱστορικὰς ἀνακριθείας, εἰς διάστημα ἱστορίας εἴκοσι δύο ἐτῶν. Εἰς τὴν μάχην οὕτω τοῦ Ναυαρίνου, ἡ Ἀγγλία φέρεται ὡς προστάτις δύναμις, ἐνῶ ὡς γνωστὸν ὁ Κόδιγκτων ἐπιμωρήθη ἀπὸ τὰ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον ὡς καταναυμαχῆσαι τὸν Ἰμπραήμ. Ἀκαθόριστος, παραμένει ἡ ἀκρίβεια ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21, γεγονός παραποιῶν τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς ἐθνικὰς μας πα-

ραδόσεις. «Περιβόητος ἐπιδρομεὺς» χαρακτηρίζεται ὁ Λ. Κατσώνης, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπαράμιλλος τόλμη, ἀνδρεία καὶ ναυτικὴ ἐμπειρία, τὸν εἶχον καταστήσει κυρίαρχον τοῦ Αἰγαίου.

Δὲν ἐπεκτείνάμεθα εἰς τὴν ὑπάμνησιν παραμοίων σφαλμάτων, τῶν ὁποίων γέμουσι τὰ σχολικὰ μας βιβλία, καὶ τὰ ὅποια ὁ κ. Γ. μνημονεύει εἰς τὴν ἀνωτέρω πραγματεῖαν του, ἐπανορθώνει ἀντλῶν τὰς ἐπανορθωτικὰς πληροφορίες του ἀπὸ ἱστορικοὺς καὶ ἐγγραφα ἀναμφισβητήτου κύρους, ἢ πληθώρα τῶν ὁποίων ὑποστημιοῦται παρὰ τοῦ συγγραφέως. Εἶναι, ὅπως βλέπομεν, ἀπίστευτος ἡ ἐπιπολαιότης μὲ τὴν ὁποίαν συγγράφονται τὰ σχολικὰ μας βιβλία, βάσει τῶν ὁποίων τὰ τέκνα μας διδάσκονται πῆμ ἐθνικὴν μας ἱστορίαν, ἡ ἀκριβὴς γνώσις τῆς ὁποίας ἔχει θεμελιώδη σημασίαν. Χρειαίεται ὅθεν ἀποκαθάρσις ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνακριθειῶν, ἵνα διαλάμψη, ἡ ἀλήθεια, διότι ἡ ἱστορία, κατὰ τὸν Κικέρωνα εἶναι

Εὐχαρίστως ὅθεν πληροφορούμεθα ὅτι ὁ κ. Ὑπ. τῆ Παιδείας ἐπιθυμῶν ὅπως βελτιωθῇ οὐσιαστικῶς ἡ ἐν γένει ποιοτικὴ στάθμη τῶν σχολικῶν μας βιβλίων, καὶ ἀποφευχθῶν, εἰ δυνατόν, τὰ σφάλματα καὶ αἱ παραλήψεις πού τὰ χαρακτηρίζουν, ἀπηύθυνε, πρὸ καιροῦ σχετικῶν ἐρωτημάτων, εἰς τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἐκπαιδευτικῶν Προγράμματος, πρὸς σύστασιν ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς. Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης εὐχόμεθα ολοκλήρως.

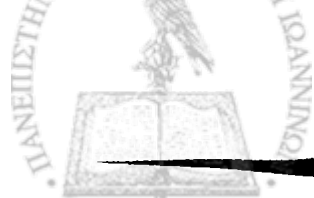
ΝΙΚ. Β. ΠΑΤΣΕΛΗΣ

✱

Δ η μ ο σ θ ἔ ν η Ζ α δ ἔ : «Γλαροφωλιῆς σπῆ Φύμαινα» (Νουβέλλα), Ἀθήνα 1960.

Ὅπως γράφει κι' ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας στὸν πρόλογον τοῦ παραπάνω βιβλίου του, ἡ νουβέλλα ταύτη, παρὰ τὴν αὐτοτέλεια πού ἔχει κι' ὡς θέμα κι' ὡς κείμενο, εἶναι καιμωμένη μὲ τὸ ἴδιο κλίμα, τοὺς ἴδιους ἥρωες καὶ τὴ συνέχειά τους καί, φυσικὰ, μὲ τὴν προέκτασιν τῆς περσοπτικῆς εἰσφορᾶς ἀπ' τὴν ζωὴ τοῦ συγγραφέα ἀπὸνα προηγούμενο βιβλίον του.

Ἔτσι, μιὰ καὶ προϋπήρξε τὸ ἄλλο, τὸ πρῶτον βιβλίον («Κάτω ἐκεῖ στοὺς Κορσεοὺς»), εἰ «Γλαροφωλιῆς σπῆ Φύμαινα» συνθέτουν τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἴδιου θέματος. Λοιπὸν, ἐδῶ ὁ συγγραφέας, ξεκινῶντας ἀπ' τὴν κορύφωσιν τοῦ θέματος καὶ τὴν κάθαρον

μέ τον πνιγμό τῆς Φιλιάς, χαράζει μιὰ τραγωδιακὴ μερφή στὴν μοίρα τῆς ζωῆς στὶς οἰκογένειες ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν Φιλιά, τὸν ἄνδρα τῆς (Σάνταμος), τὸν ἐραστή τῆς (Καπετὰν Βαγγέλη) καὶ τὰ παιδιὰ τους. Στὴ ζωὴ ὅλων αὐτῶν τῶν προσώπων, μπαίνει ἡ ἡθογραφία τοῦ νησιοῦ, τὰ χρώματα τῆς θάλασσας καὶ πάρα πολλὰ λαογραφικὰ στοιχεία. Ὁ ἐμπλουτισμὸς, ὅμως, αὐτὸς ἔχει σὰν συνέπεια τὴν ἀραίωση τῆς πύκνωσης τῶν δραματικῶν στοιχείων καί, σὲ πάρα πολλές περιπτώσεις, χαλαρώνει πολὺ τὸ κείμενο. Νομίζουμε πὼς ἔτσι, ἀντὶ νὰ κερδίσει μετὰ τὴν ἔκταση καὶ τὴν λεπτομέρεια ποὺ προστίθεται, χάνει σὲ βάθος ἢ νομβέλλα τούτη, ποὺ, κατ' ἀρχὴν, κινεῖται περισσότερο μέσα στὴν ζωὴ τῶν τριῶν—τεσσάρων ἡρώων τῆς κι' ὄχι στὴν περιγραφικὴ περίμετρό τους. Γιατί, ἐνῶ τελικὰ ἡ τραγωδία συντίθεται ἀπ' τοὺς (Σάνταμος καὶ Καπετὰν Βαγγέλης) ποὺ ἀγάπησαν τὴ Φιλιά κι' ἀπ' τὰ παιδιὰ τους ἐξ ἴσου (Αὐγὴ καὶ Πετρή) ποὺ κι' αὐτὰ ἐρωτεύονται καὶ παντρεύονται, ἐνῶ ἡ Αὐγὴ εἶναι στὴν οὐσία καὶ ἀδελφὴ τοῦ Πετρή (ἀπ' τὸν ἄνομο ἔρωτα τῆς Φιλιάς καὶ τοῦ Καπετὰν Βαγγέλη), ἡ παρεμβολὴ ἐνὸς ἀμέτοχου στὴ ζωὴ τους θέματος εἶναι πάντοτε σὲ βάρος τῆς συνεκτικότητάς καὶ τοῦ ὕφους καὶ τῆς οἰκοδομῆς. Κατὰ τ' ἄλλα, ἡ νομβέλλα «Γλαυκοφωλιές στὴ Φύμαινα» ἔχει τὰ γνωστὰ πρόσωπα ποὺ ξεχώρισαν καὶ πέρασαν στὸ βιβλίο τοῦ κ. Δ. Ζαβῆ «Κάτω ἐκεῖ στοὺς Κορσεαῖοι»: ποίηση, ἀνθρώπινο πόνο, εὐαισθησία καὶ καλλιέργεια ψυχικῆ. Κι' ὄλ' αὐτὰ, τυλιγμένα μέσα σ' ἓνα λυρικό φωτισμὸ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴν ὑπαιθρο, δίνουν σπὶς τραγικὲς συγκρούσεις ποὺ φτιάχνουν τὴν μοίρα τῶν ἀπλῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, ἓναν ἰδιαιτέρο δραματικὸ καὶ μαζί δυνατὸ νυγμὸ στὸν ἀναγνώστη.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, Ραφτάδες — χρυσοράφτες καὶ καπνοτάδες. Ἀθήνα, 1960.

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῆς νέας ἐργασίας τῆς μεγάλης λαογράφου τῆς Πατρίδας μας, Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, γύρω ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν Ραφτάδων —Χρυσοραφτῶν καὶ Κιλαποτάδων.

Ἡ τέχνη τῶν ραφτάδων (ποὺ δὲν ἦταν μόνο αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦμε ἐμεῖς σήμερα, ἀλλὰ ταύ-

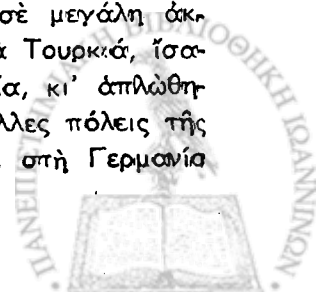
τόχρονα κεντιστὲς μετὰ χρυσονήματα κι' ἀργυρονήματα, χρυσογάϊτανα κι' ἀργυρογάϊτανα, σιρίτια, οὐτρές, ἀλλὰ καὶ πολὺχρωμα κι' αὐτὰ, χρυσὰ, ἀσημένια ἢ μεταξωτὰ κορδονάκια τῶν ἀνδρικών καὶ γυναικείων φορεμάτων) ἀκμάζει ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ ἀκάμα ἐποχὴ, λέγονται θε αὐτοὶ ἀργότερα καὶ ράφτες—κιλαποτάδες, καὶ κατὰ τὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, ἐλέγονταν καὶ βασιλικάριοι καὶ ἡπηῖται, ὅπως καὶ βραϊκάριοι, ποὺ ὅμως (οἱ τελευταῖοι), μόνο λινὰ φορέματα ἔρραβαν καὶ κεντοῦσαν.

Οἱ ραφτάδες δηλ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν ἦταν μόνον ράφτες ποὺ ἔκοβαν καὶ ἔρραβαν φορέματα, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ κεντιστὲς καὶ διακοσμητὲς τους. Οὔτε ὅμως κεντοῦσαν ὅπως αὐτὸ τὸ ἐννοοῦμε σήμερα, ἀλλὰ κάρφωναν, ἔρραβαν καὶ στερέωναν ἀπάνω στὸ ρούχο, τὰ ὑλικά ποὺ εἶπαμε πρὶν ἀνω: (ράμματα κτλ.), ἀναπαριστώντας μ' αὐτὰ τὰ παντοδαπὰ σχέδια, μετὰ τὰ ὁποῖα τὰ διακοσμοῦσαν. Στὸν καιρὸ τῆς Τυρκοκρατίας, οἱ τεχνίτες αὐτοὶ, πῆραν καὶ τὸ ἐπίθετο τερχῆς —ἰ.α.— Ἄλλα συγγενῆ ἰσονόμια, ἦταν οἱ καπνοτάδες (ἀπὸ τὸ καπνοτά), οἱ καπάδες (ἀπὸ τὸ κάπα), οἱ ἀμπατζῆδες (ἀπὸ τὸ ἀμπά = χοντρὸ ὕφασμα) ἢ ἀμπεδοράφτες. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ οἱ μπρουταάδες ποὺ ἔφκιαναν τὶς μπροῦτσες (εἶδος κάμπας μετὰ μανίκια).

Τὰ σχέδια ποὺ αὐτοὶ κεντοῦσαν ἦταν: γιρλάντες, κλαδιὰ καὶ φύλλα, λουλούδια, ἑλικες καὶ ράμβοι, πουλιά, δικέφαλοι, ἀετοὶ κτλ. σὲ φορέματα, ἀνδρικά: τζιουμπέδες, καφτάνια, ἀντερχὰ, ντεσλαμάδες, σαλιβάρια, σαγιάκια, ἀμπάδες, σοκόφια, φλοκάτες κ. ἄ. καὶ γυναικεία: κοντογούνια, κεντόσια καὶ περπιριά, ζῶινες τεπελίκια, φέσια κ.ἄ.

Ὅλα αὐτὰ, καὶ ἄλλα πάμπολλα, ἐρευνῶνται στὴν ἐργασία αὐτῆ τῆς κ. Χατζημιχάλη ἀπὸ τὴ μεγάλη μας αὐτὴ καὶ ἐξέχουσα λαογράφου ἱστοριοδίφου καὶ λόγου, ποὺ τὸ ἔργο τῆς εἶναι: σήμερα πασιγνωστὸ στὴν Ἑλλάδα καὶ διακεκομμένη ἢ προσωπικότητά τῆς στοὺς ἀντίστοιχους κύκλους τῆς Εὐρώπης.

Ὅλες αὐτὲς οἱ εἰδικότητες τῆς διακοσμημένης φορεματοποιίας εἶχαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα κυρίως — ὅπου εἶχαν φτάσει σὲ μεγάλη ἀκμή— διαδοθῆ σὲ ὅλη τὴν παλιὰ Τουρκία, ἴσα μετὰ τὴ Βοσνία καὶ τὴ Ρουμανία, κι' ἀπλώθηκαν κι' ἴσα μετὰ τὴ Βενετία καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ στὴ Βιέννη, σὴν Γερμανία

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ... ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ

Πλησιάζουμε σιγά—σιγά στο τέλος της χειμερινής περιόδου με την ίδια γενική μετριότητα και με μόνη εξαίρεση τα μονόπρακτα του Ίονέσκο. Τα πιο πολλά θέατρα θα τελειώσουν τις παραστάσεις τους με τα έργα που παίζω τώρα και μόνο δύο, το 'Εθνικό και το Θέατρο Τέχνης, έχουν αναγγείλει καινούργια προγράμματα. Στο μεταξύ ανεβάσθηκαν πέντε καινούργια έργα, απ' τα οποία τα τρία ανήκουν σε συγγραφείς που εμφανίζονται για πρώτη φορά στην 'Ελλάδα, παρουσιάστηκαν δύο ξένα θεατρικά συγκροτήματα απ' τα πιο ονομαστά σ' όλο τον κόσμο, που έκτελούν επίσημη (διάβαζε προποστανδιστική) περιοδεία, το «Γκλίντ Θήατερ» και το «Τεάτρ 'Ατελιέ» κι' έκανε την εμφάνισή του στο Θέατρο 'Αθηνών ένας καινούργιος 'Ελληνικός θίασος με επικεφαλής τον Ν. Σταυρίδη και την Μ. Κρεββατά. Με άλλα λόγια, θεατρική κίνηση: αξιολογή. Θεατρική ζωή: μηδέν.

Θέατρο «ΕΘΝΙΚΟ» — «'Η Γέρμα» του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα.

Ο αδικασκωτωμένος βάρδος της Ισπανίας, δεν στάθηκε μονάχα μιὰ απ' τις πιο γνήσιες φωνές του αιώνα μας αλλά και ένας απ' τους πιο σημαντικούς δραματογράφους του. Δεν πρόφτασε όμως να ολοκληρώσει το έργο του και να οργανώσει την πλούσια εμπνευστή του που μοιραζόταν ανάμεσα στην λυρική ποίηση και στο θέατρο. Γι' αυτό και στο τραγικό σκηνικό ποίημά του «'Η Γέρμα» υπάρχει μιὰ τέτοια ανισότητα, που κάνει ξεχωριστή εντύπωση στον άμύητο κι' άδικει όλοφάνερα τον δημιουργό του «Ματωμένου γάμου». 'Η Γέρμα, ένα δυνατό κι' ολοζώντανο

και άλλες ακόμα δυτικές χώρες, καθώς και στην έγγυς ανατολή, ακόμα κι' από το 16ο αιώνα.

Με την εργασία της αυτή, η 'Αγγελική Χατζημιχάλη στερέωσε κι' ένα ακόμα άγκωνάρι στο πολύμορφο κίκοδόμημα που για την Πατρίδα της έχτισε κι' ακόμα συνεχίζει να ύψωνη.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

πλάσμα, γεμάτο 'Ισπανία αλλά και ταυτάχρονα σύμβολο πανανθρώπινο, είναι το μόνο πρόσωπο που δικαιώνεται θεατρικά και συγκεντρώνει έπικω του όλη την προσοχή και την αγάπη του συγγραφέα. Είναι η γυναίκα που θέλει να γίνει μητέρα, χωρίς να το καταφέρει. 'Η γυναίκα που ζητάει απεγνωσμένα το παιδί σαν ολοκλήρωση της ζωής και της αγάπης της. Είναι η καταπιεσμένη νιότη, ο κλειστός δράμος, η φυλακισμένη ζωή, που γυρεύει τα δικαιώματά της. Γύρω απ' την κεντρική ήρωίδα, κινούνται σαν σκιές ένα σωρό άνθρωποι —σύμβολα, που υπάρχουν μόνο και μόνο για να βοηθούν την έκφρασή της και να φωτίζουν το άβυσταχτο δράμα της.

Βρισκόμαστε μπροστά σε μιὰ τραγική όψη της ζωής, σ' ένα μαρτύριο βαθειά ανθρώπινο. 'Αλλά και σ' ένα πάθος άσυγκράτητο, σ' ένα περπαίτισ γεμάτο δύναμη κι' όμορφιά. Δεν μπορούμε να προσπεράσουμε άδιάφοροι. Γονατίζουμε και προσκυνούμε τον πόνο της ανθρώπινης καρδιάς.

'Η χοχλακιστή, πολύχυμη και δυνατή γλώσσα του Λόρκα συνθέτει ένα κείμενο καθαρά ποιητικό. Γι' αυτό και θάταν προτιμώτερο να διαβάζεται αντί να παίζεται. Οί πανίσχυροι νόμοι της θεατρικότητας δεν συγχωρούν τους θερμούς παραβάτες τους, έστω κι' αν αυτοί φαίνονται προικισμένοι με το θείο δώρο της μεγαλοφυΐας. Βέβαια εκτός απ' το κείμενο, υπάρχουν πολλά όπτικά, μουσικά και χορευτικά στοιχεία, που υποβοηθούν τη θεατρική αξιοποίηση του ποιήματος. 'Η έλληνική απόδοσή τους όμως τα άδίκησε όλα, με κύριο υπεύθυνο τον Α. Σολωμό. 'Απ' τη μετάφραση, τα σκηνικά και τα κοστούμια ως τη σκηνοθεσία που έκανε ο ίδιος (διεκδικεί παράφορα τον τίτλο του «θεατράνθρωπου») ή άποτυχία ήταν γενική. Μεταφράζοντας από δεύτερο χέρι, αφού δεν ξέρει τα ισπανικά, παραμόρφωσε το κείμενο και πρόδωσε τον ποιητή. Τα σκηνικά και τα κοστούμια σχεδόν αδέτερα για έργο του Λόρκα κι' όσο για την σκηνοθεσία, χωρίς ένότητα και χωρίς ρυθμό. 'Επειτα απ' αυτά η προσπάθεια των ήθοποιών δεν ήταν δυνατό να φτάσει σε καλύτερα

άποτελέσματα. Ξεχώρισε ή Άννα Συνοδινού στον ρόλο της Γέρμας και ή Χριστίνα Καλογερίκου στον ρόλο της γριάς χωριάτισσας. Καλοί επίσης ό Θ. Κωτσόπουλος, ό Ν. Τζόγισ, ή Ε. Βοζικιάδου κ.ά. Ή μουσική του Γ. Παπαϊωάννου έξω από τό πνεύμα του έργου.

Θέατρο «INTEAL» — «Νυφοπάζαρο» του Ουίλλιαμ Ντάγκλας Χιούμ.

Ή κ. Κατερίνα συνεχίζει νά υπηρετεί τό έμπροσκό θέατρο ανέβάζοντας τό ένα ύπερα άπ' τό άλλο τά «ευχάριστα έργάκια» τής ξένης θεατροπαρογωγής. Έπειτα άπ' τό «παντρεύτηκα μιá... παντρεμένη» παρουσιάζει τό «Νυφοπάζαρο» μιá φαρσοκωμωδία με σατιρικές προθέσεις που έγραψε ό αδελφός του ύπερφυού των Έξωτερικών τής Άγγλίας Ουίλλιαμ Ντάγκλας Χιούμ. Στόχος του ή έγγλέζικη «αίτ σοσαίτυ» και οι προσπάθειες των μαμάδων για την άποκατάσταση των κριτσιών, που φθάνουν σε ηλικία γάμου. Φτηνά, συμβατικά, τετριμμένα έκφραστικά μέσα, τά ίδια φραστικά κλισέ και οι φιλοσοφικές κοινοτοπίες του μπουλνάρ, τά ίδια πρόσωπα με άλλα ρούχα και ονόματα και τό γνωστό ζιχαρωμένο φινάλε, όπου με καταπληκτική εύκολία τακτοποιούνται όλα στο άψε—σβήσε. Αυτό είναι τό «έξογο», που έπρεπε νά εισαχθεί άπ' τό έξωτερικό, λές και χάθηκαν οι ντόπιοι συγγραφείς του είδους, που αν δεν είναι καλύτεροι άπ' τους ξένους μάς μιλούν τουλάχιστο, λίγο—πολύ, για πρόσωπα και πράγματα δικά μας κι' όχι για τρόπους και καταστάσεις που είναι ξένα στην νοοτροπία και στις συνήθειες τής έλληνικής κοινωνίας.

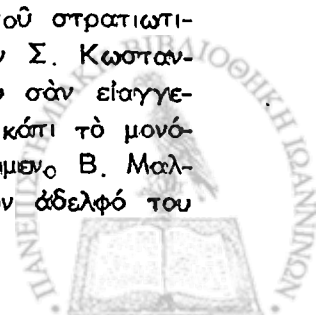
Για σκηνοθεσία, κοστούμια και σκηνικά δεν χρειάζεται νά γίνει ιδιαίτερος λόγος. Είναι τόσο τυποποιημένα και χωρίς φαντασία, ώστε νά μη διαφέρουν από έργο σε έργο. Όσο για την έρμηνεία δεν αντιμετωπίζει ποτέ δύσκολα προβλήματα. Ευθύγραμμη, γελαστική, στοθεμεί στην ρεαλιστικότητα τής καθημερινής ζωής. Έκτός άπ' την κ. Κατερίνα, έπαιξαν με κέφι ό Τζ. Κασούζας, ό Γ. Πάντζας κ. ά. Στρωτή ή μετάφραση του Μ. Πλωρίτη.

Θέατρο «ΝΕΟ ΘΕΑΤΡΟ» — «Ή άνταρσία» του Χέρμαν Γούκ.

Όπως είχε προαναγγείλει ό θιάσος τής

Μ. Άλκαίου και του Β. Διαμαντόπουλου, έπειτα άπ' τά «Δέντρα πεθαίνουν όρθια» του Α. Κασσόντα, έπρόκειτο νά παιχτεί ό «Γαλιλαίος» του Μπερτολντ Μπρέχτ. Έπειδή όμως τό χρονικό διάστημα που έμενε είταν μικρό και οι προβλεπόμενες παραστάσεις λίγες, άνοβλήθηκε τό ανέβασμα του «Γαλιλαίου» και τή θέση του πήρε ή «Άνταρσία» του Χ. Γούκ. Τό έργο ταριιάζει στην σύνθεση του θιάσου κι' έχει στο ενεργητικό του μιá παγκόσμια καριέρα σαν βιβλίο και σαν φίλμ. Έπίσης παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι παίζεται μόνο από άντρες, όλοι με στρατιωτική στολή, στην αίθουσα ενός άμερικάνικου ναυτοδικείου, που κρίνει μιá ναυτική άνταρσία τον καιρό του πολέμου Ή έντονη πλοκή, ένα διάχυτο δικανικό μυστήριο και τό πλήθος τά έρωτήματα που προκαλεί κρατούν άμείωτο τό ενδιαφέρον του θεατή, αίχμαλωτίζουν την προσοχή του και τον κάνουν νά σκεφτεί πάνω σε καιρία θέματα ήθικης δεοντολογίας. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι πρόκειται για έργο έγκεφαλικό, «βαρύ» όπως λέει ό μέσος θεατής. Χωρίς νά είναι φτηνό, απευθύνεται στο πλατύ κοινό και είναι προσιτό στην μέση εύαισθησία και αντίληψη. Χωρίς νά περιέχει κηρύγματα, υποβάλλει με πολλούς τρόπους ένα μήνυμα καθαρής άνθρωπιάς, άναμοχλεύει και ξυπνά στην άνθρώπινη ψυχή τις άνώτερες ροπές της. Με μιá λέξη τον κάνει νά στραφεί μέσα του και νά προβληματιστεί.

Άνάλογη προς τό έργο είταν και ή σκηνοθεσία του νέου σκηνοθέτη Θανάση Κούβακα, που είχε νά αντιμετωπίσει ένα υλικό έξωτερικά στατικό και για τόυτο άπικίνδυνο. Κιτώρθωσε όμως νά δώσει τή γραμμή που χρειαζόταν τό κείμενο και την έσωτερική άτμόσφαιρα του έργου, χωρίς άκρότητες. Ό Βασίλης Διαμαντόπουλος έπαιξε με άνεση τον ρόλο του κυβερνήτη και χρωμάτισε σωστά τις άλλες πάλλληλες μεταπτώσεις του. Με πολλή εύσυναιδησία έγράφησαν όλοι οι ήθοιοιοί του θιάσου. Ξεχωριστή μνεία πρέπει νά γίνει για τον συνεχώς έξελισσόμενο Πέτρο Άνσούν για τή δημιουργία του στον ρόλο του στρατιωτικού συνήγορου. Έπίσης για τον Σ. Κωσταστόπουλο για την άπόδοσή του σαν εισαγγελέας, μοναδόνι ή φωνή του είχε κάτι τό μονότονο και για τον πρωτοεμφανιζόμενο Β. Μαλλούχο, που μοιάζει πολύ με τον αδελφό του

σέ εμφάνιση και παίξιμο. Η μετάφραση της Ξένιας Καλγεραπούλου, φανερώνει σωστή αίσθηση της θεατρικής γλώσσας.

Θέατρο «ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ» — «Ένας έμπιστος κύριος» του Κλήνη Μανιέ σέ έλεύθερη διασκευή Πολ. Βασιλειάδη.

Έξοργιστικά παιδαριώδες, άπίθανο και κοκκάουστο τó κατασκευάσμα τών Κλ. Μανιέ — Πολ. Βασιλειάδη, πού παρουσίασε ó θίασος του Ντίνου Ήλιόπουλου στο θέατρο «Κοτοπούλη». Δέν ξέρουμε τó ποσοστό εΐθύνης του γάλλου συγγραφέα και τού Έλληνα διασκευαστή. Ώστόσο, όποια κι' άν είναι ή άναλογία, πρόκειται για μιá πολύ φτηνή φάρσα, πού ξεπερνάει όλα τά όρια τής άνοχής και τής ύπαμνής. Ούτε θέμα ύπάρχει, ούτε διάλογος, ούτε ψυχολογία, ούτε χαρακτηρισμός, ούτε καταστάσεις, ούτε μιá σκηνή πού νά μή ύπτιμά τήν νοσημοσύνη του κοινού. Χειρότερο κι' άπό πρωτόλειο στην τεχνική και στην γλώσσα, καταπντά ένας καταγκιόζης χωρι μπερντέ και χωρίς τή δροσιά και τήν χεντρή έστω σάτιρα του λαϊκού ήρωα του θεάτρου σκιών. Δέν άξιζει τόν κόπο νά μιλήσουμε ούτε για τó έργο, ούτε για τήν παράσταση. Γιατί και τά δυό βρίσκονται σέ πολύ χαμηλό επίπεδο και δέν άντέχουν σέ κανενός είδους κριτική. Μεγάλο σφάλμα έκαναν εκείνοι πού τó διέλεξαν και τó παρουσίασαν. Κι' άκόμα πιό μεγάλο σφάλμα για τόν συμπαθέστατο κωμικό νά χάνει τόν καιρό του και νά φθείρει τó πηγαίο και φίνο ταλέντο του, με τέτοια έργα. Χρειάζεται περισσότερος σεβασμός και σπόν έσαυτό του, αλλά και στο κοινό πού πληρώνει τó τριοντάρι για νά δει θέατρο κι' όχι τσίρκο.

Ό πιό έπεικτής χαρακτηρισμός του έργου και τής «έρμηνείας» του θα είταν: παράδειγμα προς άποφυγή!

Θέατρο «ΤΕΧΝΗΣ» — «Τρία Μονόπρακτα» του Εύγ. Ίονέσκο

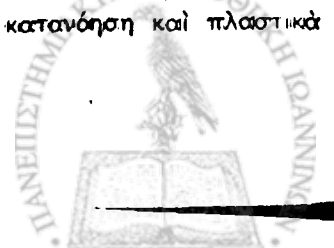
Ό Εύγ. Ίονέσκο, άγνωστος ως τώρα στον τόπο μας αλλά διάσημος σ' όλο τόν κόσμο, άρχισε νά γράφει για τó θέατρο στα σαρανταπέντε του χρόνια. Πρωτοεμφανίστηκε στο Παρίσι, γύρω στα 1950, με μερικά μονόπρακτα. Τρία άπ' αυτά, ή «Φολακρή τραγουδίστρια», τó «Μάθημα» και οι «Καρέκλες» αποτελούν τó πρόγραμμα πού παίζει τó θέατρο

«Τέχνης» με τόν τίτλο «Ίονέσκο». Είναι και τά τρία χαρακτηριστικά δείγματα τής τεχνοτροπίας του Γολλρουμάνου συγγραφέα κι' έχουν για βασικό τους δραματικό ή πιό σωστά κωμικοτραγικό πυρήνα τó παράλογο τής ζωής, κοιταγμένο με πολλή λογική. Έδώ δέν πρόκειται για τó ύπαρξιακό παράλογο του Ζάν Πώλ Σάρτρ ή για καιμιιά παρόμοια φιλοσοφική θεωρία είπωμένη σέ θεατρική γλώσσα. Ό Ίονέσκο άποφεύγει τή φιλοσοφία. Γι' αυτό και ή «διδασχή» του είναι πιό πειστική. Ξεκινάει άπ' τήν συγκεκριμένη πραγματικότητα τής ζωής και πόν παραιμορφώνει κάτω άπ' τούς μεγεθυντικούς φακούς τής σάτιρας του, για νά έρευνήσει και νά παρουσιάσει τήν ανθρώπινη τραγωδία, όπως καρυφώνεται μέσα στο παράλογο.

Τά διαφανή σύμβολα πού χρησιμοπειεί και ó πληθωρικός σαρκασμός του για τίς παρακμασμένες μορφές τής ζωής, έξηγούν τήν άρνητική θέση πού παίρνει και πού σέ τελευταία άνάλυση άποτελεί θετική προσφορά. Γι' αυτό και ή άπήχηση πού συνάντησε τó έργο του στο συγκόσμιο μεταπολεμικό κοινό είναι τóσο μεγάλη και άναμφισδήτητη.

Άνανεώνοντας τó περιεχόμενον τής θεατρικής λειτουργίας άνανεώνει και τή μορφή. Δίνοντας καινούρια έκφραστικά μέσα, χαράζει ένα δικό του δρόμο, πού άρχισε κιόλας νά έπηρεάζει τούς άμότεχνους του σ' όλη τήν Εύρώπη. Στηρίζεται πιότερο στο λόγο παρά στη δράση και γι' αυτό τόν είπαν άντιθεατρικό— ό ίδιος άλλωστε χαρακτηρίζει τά έργα του σαν «άντιθεατρικά». "Αν όμως σκεφτεί κανείς βαθύτερα τó νόημα τής στατιστικότητας και θυμηθεί άπό πολλές πλευρές τούς "Έλληνες τραγικούς, τότε θα άντιληφτεί τήν σημασία πού έχουν οι έκφραστικές καινοτομίες του Ίονέσκο και τίς προσοπτικές πού άνοίγουν για τήν εξέλιξη του θεάτρου. Κορυφαίος στην θεατρική πρωτοπορεία του καιρού μας ó δημιουργός του «Ρινόκερου» δέν είπε άκόμα τήν τελευταία του λέξη, σχετικά με τó πώς άντιλαμβάνεται τó θέατρο. Ώστόσο κι' αυτά πού έγραψε ως τώρα, είναι άρκετά για νά του δώσουν μιá ξεχωριστή θέση άνάμεσα στους άναγεωτές δραματογράφους του είκοστού αιώνα.

Τó τρίπτυχο Ίονέσκο μεταφράστηκε με άρκετη έπιτυχία άπ' τόν Κ. Σταματίου, σκηνοθετήθηκε με πολλή κατανόηση και πλαστικά

ἀπὸ τὸν ἀκούραστο καὶ δημιουργικὸ Κάρλο Κούν καὶ παρήχθη ἀριστοτεχνικὰ ἀπ' τὰ στελέχη τοῦ θεάτρου «Τέχνης». Ὅλοι σχεδὸν ἔδωσαν τὴν ψυχὴ τους καὶ χάρισαν στὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ μιὰ παράσταση ἀξιῶσεων. Ἐκφραστικὸς ὁ Δ. Χατζημάρκος καὶ ἡ Μ. Γιαννακοπούλου, μαζί με τὸν βουβό... ὁμιλητὴ Α. Οἰδινότη. Ἀνανεωμένους ὁ Γ. Λαζάνης στὸν χαρακτηριστικὸ ρόλο τοῦ καθηγητῆ καὶ θαυμαστὰ ἡ Ἐκάλη Σώκου σὰν μαθήτρια στὸ «Μάθημα». Ἐπίσης ξεχώρισαν ἡ Ἀγγ. Καπελλαῖη, ἡ Μ. Λυμπεροπούλου, ὁ Ν. Κούρης, ὁ Γ. Μοσχίδης, ἡ Σ. Μιχοπούλου καὶ ὁ Θ. Καρακατσάνης. Τέλος στὴν γενικὴ ἐπιτυχία συνέβαλε θετικὰ καὶ ἡ σκηνογραφικὴ καὶ ἐνδυματολογικὴ ἐργασία τοῦ Γιάννη Μόραλη.

Συμπερασματικά, τὸ πρόγραμμά «Ἴονεσκο» εἶναι ἀπὸ τὶς καλύτερες παραστάσεις τοῦ ἐφετεινοῦ χειμῶνα. Ἀληθινὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση!

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ Η Ζ.Π.Α.

Κι' ἐφέτος ἡ Ζ. Π. Ἀκαδημία Ἰωαννίνων ἔδωκε τὴν εὐκαιρία στὸ κοινὸ καὶ στὶς ἀρχές γιὰ νὰ ἐκτιμήσουν τὶς ἰκανότητες καὶ τὰ ἐπιτεύγματά της. Ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀπεκάλυψη πνευματικῶν δυνατοτήτων, ποὺ διαθέτει τὸ Ἀνώτερο Ἐκπαιδευτικὸ τοῦτο Ἰδρυμα, ἔδειξε παράλληλα καὶ τὴν ἔκταση τῆς εὐρύτερης Παιδαγωγικῆς δραστηριότητάς της καὶ ἀναπτύσσεται σταὺς κόλπους της. Τὸ ἔργο ποὺ ἀνέβασαν ἐφέτος στὴν σκηνὴ τῆς ἡ Ζ.Π.Α. —ἀκριβῶς ἐπὶ τῆ ἐπετειῶ τῆς 25ης Μαρτίου— εἶταν ἀπ' τὰ δράματα ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν στὸ θέατρο τῆς παρελθούσης ἐποχῆς (τοῦ Ἀρ. Προβελεγγίου: «Ὁ Ρήγας») καὶ ποὺ, γι' αὐτὸ σήμερον εἶναι σχεδὸν ἄθλος νὰ τὰ στήσει κανεὶς. Ἐκτὸς ἀπ' τὸν ρομαντικὸ μόνολογο καὶ τὸν βαρὺ λεκτικὸ φόρτο ποὺ ἔχουν, εἶναι καὶ γραμμένα σὲ στίχους. Ὁ κ. Τάκης Σιωμόπουλος, (ὁ γνωστὸς λογοτέχνης, φιλόλογος καὶ καθηγητῆς ποὺ εἶχε καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν παράσταση), πάλεψε μὲ δλ' αὐτὰ κι' ἀκόμα μὲ τὶς πολλὰ σκηνοθετικὰ ἐνοχλητικὰ καθὼς καὶ μ' ἐκείνες τὶς σκηνοθετικὰς ἀκροβασίας ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ δεθεῖ καὶ γιὰ νὰ συμμαζευτεῖ μιὰ σκηνοθετικὴ δράση σ' ἓνα τέτοιο ἔργο. Κι' ἔγινε λοιπὸν, ὄχι μονάχα δυνατὴ ἡ ἐπιτυχία, ἀλλὰ καὶ νὰ δοῦμε ἐπὶ σκηνῆς ὠρισμένες χα-

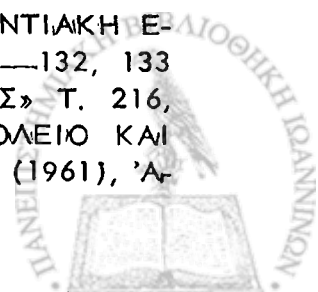
ρακτηριστικὰς δημιουργίας τύπων— ἡρώων ὅπως τοῦ Παπακκοσμά, τοῦ Καπετάν Στάθη, τοῦ Πεσβάνογλου, τῆς Αὐγῆς, τῆς Μάμμης τῆς Αὐγῆς κ.ἀ. —ποὺ στάλαξαν τὴν ἐθνικὴ συγκίνηση ἀπ' τὸ μήνυμα τοῦ Ρήγα στὸν Ἀρ. Προβελεγγίω. Γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴ τὸ ἴδιο ἀξιέπαινα ἐργάστηκαν ὁ κ. Γ. Καζάκος μὲ τὶς καθαρὰς καὶ προσγειωμένους σκηνογραφίας, ὁ κ. Σιπυρόπουλος ποὺ πέτυχε ἓνα καταπληκτικὸ μακιγιάζ στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα μὲ ἄφεις γιομάτες ἦθος καθὼς κι' ἡ δ)νὶς Τσουκανέλη μὲ τὶς καλὰ μελετημένους ἐνδυμασίους ποὺ ἔδωκε στὴν παράσταση. Ἀκόμα, σημειώσαμε πὼς κι' ἡ παρεμβολὴ τῆς μουσικῆς στὰ ἐνδιαίμασσα εἶταν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου καὶ πὼς, ἔτσι, δὲν ἔγινεν αἰσθητὸ τὸ κενὰ ποὺ χῶριζε τὴν ἀπαφὴ μεταξὺ τῶν σκηνοθετικῶν ἀλλαγῶν ποὺ τόσο ἐπικίνδυνα ἔχει τὸ ἔργο τούτο κοντὰ κοντὰ. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε πὼς, γιὰ τὴν παρουσίαν αὐτῆς τῆς Ζ. Π. Α., ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀναφέραμε, χρειάστηκε νὰ εἰσφέρουν, ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ, κι' οἱ καθηγητῆς κι' οἱ δάσκαλοι, ἀκόμα κι' οἱ σπουδαστῆς τὴν συνεργασία τους καὶ ξεχωριστὰ ἡ Δ)νση τῆς Ἀκαδημίας ποὺ παραχώρησε μὲ φροντίδα κάθε δυνατὴν πρωτοβουλίας τὴν προσπάθειαν αὐτὴν.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ
ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

«The illustrated London News»,— «Paris Match»,— «Time», — «Elle»— «Life»,— «Commonwealth Today».

«ΚΡΙΤΙΚΗ» Τ. 11—12, Θεσσαλονίκη «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ» Τ. 67—68, 69—72, Ἀθήναι. «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Τόμ. Β'—Τ. 4)1960 Ἀθήναι. «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ 1960», Κύπρος. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» Τ. 56, 57, 58, 59, 60. Ἀθήναι. «ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 2 Ἐάνθη. «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ», Ἐτ. ΛΕ'—Τ. Β' Κων)πολις. «ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ» Τ. 71, 72, Θεσσαλονίκη. «ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ» Τ. 12, 13, Ἀθήναι. «ΕΥΝΟΙΚΟΙΣ ΛΟΓΟΣ» Τ. 31—33 Χαλκίδα. «ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 128—129, 130—131—132, 133—134 Θεσσαλονίκη. «ΑΚΤΙΝΕΣ» Τ. 216, 217, 218, 219, Ἀθήναι. «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» Τ. 9, 10, 11, 12 (1960) 1 (1961), Ἀ-

θήραι. «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» Τ. 3, 4
 Λευκωσία. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» Τ. 7, 8, Ίωάννινα.
 «ΑΙΤΩΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 2 Ἀγρίνιον.
 «ΔΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 22—23, 24, 25,
 26, 27—28 Ἀθήραι. «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»
 90, 100, 101, 102, 103 Χανιά. «ΣΕΡΡΑ-Ι-ΚΑ
 ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 38—39—40 Σέρραι. «ΑΡ-
 ΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» Τ. 24 Ἀθήραι. «ΑΜΥΜΩ-
 ΝΗ» Τ. 12 (1960), Ναύπλιον. «ΧΡΙΣΤΙΑ-
 ΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ» Τ. 10—11 (1960)
 Ἀθήραι. «ΙΛΙΣΟΣ» Τ. 20 Ἀθήραι. «ΣΤΕΡΕΟ
 ΕΛΛΑΔΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 4 Λαμία. «ΑΘΗΝΑ-
 Ι-ΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 21—22 Ἀθήραι. «ΝΕ-
 Ο ΣΧΟΛΕΙΟ» Τ. 121—122, 123, Ἀθήραι.
 «ΚΡΙΚΟΣ» Τ. 118, 119—120, 121,
 122 Λονδίνον. «ΖΥΓΟΣ» Τ. 58, 59, 60—61,
 61, 63 Ἀθήραι. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩ-
 ΡΗΣΙΣ» Τ. 311, 312, 313, 314, 315 Ἀθή-
 ναι. «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ» Τ.
 74, 75, 76, 77 Ἀθήραι. «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» Τόμ.
 ΛΑ' Τ. Δ' Ἀθήραι. «ΠΥΡΣΟΣ» Τ. 65, 66,
 67, 60, 70, 71, 72 Κων)πόλις. «Ο ΚΟΣΜΟΣ
 ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ» Τ. 9, 11 (1960) Ἀθήραι.
 «ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ» Ἔτ. 4ον, Τ. 1ον Θεσ)νίκη.
 «Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ» Τ.
 103, 104, 105, 106, 107, Θεσ)νίκη. «ΠΥΡ-
 ΣΟΣ» (Δ' Πρ. Γυμν. Ἄορ. Πειραιώς) Τ. 131
 Πειραιεύς. «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΑΙ-
 ΓΙΟΥ» Τ. 1 Αἴγιον. «ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΦΙΛΟ-
 ΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ» Τ. 28, 29, 30 Πει-
 ραιεύς. «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ
 1961» Κων)πόλις. «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙ-
 ΣΜΟΣ» Τ. 7, 8, 9, 10 Πάτραι. «ΕΙΚΟΝΕΣ

ΤΗΣ ΗΓΕΙΡΟΥ» Τ. 4, 5 Ἀθήραι. «Ο Α-
 ΜΑΣ» Τ. 13, 14, 15, 16, 17 Ἀθήραι. Ε-
 ΣΜΟΣ» Τ. 1, 2 Χαλκίδα. «ΦΥΣΙΟΛΑΤΡ-
 ΣΚΕΨΗ Δεκέμβριος 1960, Ἀθήραι. «Ε-
 ΚΑΔΙΤΙΚΑ» Τ. 26, 27 Ἀθήραι. «ΕΚΕ-
 ΣΙΑ» Τόμ. ΛΖ' Τ. 18, 19, 20, 21, 22,
 24, Τόμ. ΛΗ' Τ. 1, 2, 3, 4' 5. 6 Ἀθ-
 «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» Τ. 130 Ἔ-
 ναι. «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» Ἔτ. Θ' Τ. 24 Ἀθ-
 «ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 4, Λα-
 «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» Τ. 442, 443,
 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451,
 453, 454, 455, 456, 457 Ἀθήραι. «ΔΕΙ-
 ΟΝ ΑΓΡ. ΤΡΑΠΕΖΗΣ» Τ. 116, 117, 118
 θήραι. «ΣΚΟΠΙΑ» Τ. 19, 20, 21, 22,
 24 (1960). 1, 2, 3, 4, 5, 6 (1961) Ἀθ-

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Στο 102ον τεύχος τῆς «Η.Ε.», σελ.
 ἀπὸ τυπογραφικῆ ἀδελφεία στὸ ποίημα «Π-
 γόνικα» τοῦ Γ. Ράγκου, ἔγινεν ἕνα σφ-
 σφάλμα: Ὁ 3ος στίχος πού μπῆκε στὴ
 τέτη στροφή τοῦ Α' κομματιοῦ (ε' Ἀγάπη
 πῶτε θρόνιασες στὴ χάριδι τῆ φράχτη)
 νῆκει στὸν 1ο στίχο τῆς πρώτης στροφῆς
 τοῦ Δ' κομματιοῦ (ὅπως δημοσιεύεται). Ἡ
 σωστό, λοιπόν, τῆς δεύτης στροφῆς
 Α' κομματιοῦ εἶναι:

Μαύρες ἐπιθιές ἐδῶ γλιστροῦν στὴν ποτα-
 καταφρονῶν τοῦ κληγοῦ τὸ δόκανο.
 Καὶ κοροιδεύουν, καθὼς λαύζουν τὰ κορ-
 τὸ μάτι πού τις φαχουλεύει βάρκανο.

